

Programmabegroting 2019 - 2023

Gemeente Haarlem

Uitgave gemeente Haarlem
September 2018

Informatie

(023) 511 30 24
www.haarlem.nl, ook voor een digitale versie

Stadhuis, Grote Markt 2
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Foto's: Marisa Beretta, Hans Campfens, Bibi Veth (omslag)

Aanbieding programmabegroting aan de gemeenteraad

Begroting 2019-2022: Duurzaam doen!

Het college van burgemeester en wethouders biedt de raad met de Programmabegroting 2019-2022 de eerste begroting van de nieuwe coalitieperiode aan. Hierin zijn de besluiten die de gemeenteraad bij de Kadernota 2018 heeft genomen verwerkt en geconcretiseerd. De begroting is ook dit jaar digitaal (pdf) beschikbaar. Nieuw is dat de begroting is voorzien van een infographic die als Begroting In Eén Oogopslag als bijlage is toegevoegd.

Duurzaamheid

Het coalitieprogramma Duurzaam Doen vraagt actie. De komende jaren werkt de gemeente toe naar een duurzame stad met een duurzaam beleid, begroting en verantwoording. De visie op duurzaamheid is nog volop in beweging. Dit vraagt de komende jaren flexibiliteit in de opstelling van de begroting. Haarlem streeft ernaar om voor het jaar 2022 een begroting te hebben met een verantwoording die is opgemaakt in overeenstemming met een integraal afwegingskader en onderliggende klimaatdoelstellingen met een duurzaam verslaggevingskader.

De gemeente heeft het initiatief genomen om begin 2019 tot een Lokaal Haarlems Klimaatakkoord te komen om met de inspanningen van Haarlemse partners, instellingen, ondernemers en industrie de klimaatverandering tegen te gaan en tot de gewenste CO₂-reductie te komen.

Intussen staan de duurzaamheidsinitiatieven en ontwikkelingen die de gemeente faciliteert niet stil. In bijna alle onderdelen van deze programmabegroting komt duurzaamheid terug. Want de komende jaren investeert Haarlem in de energietransitie, klimaatadaptatie en verduurzaming. Niet alleen met geld, maar ook met allerlei programma's die inwoners, ondernemers en partners in de stad bewust maken van de noodzaak en motiveren en stimuleren duurzaam te worden. In 2030 wil Haarlem klimaatneutraal zijn, per 2040 aardgasvrij en circulair en in 2050 moet de openbare ruimte zo zijn ingericht dat deze klimaatbestendig is. Dat betekent dat er nog veel werk te doen is. Niet alleen voor de gemeente, maar ook voor onze partners, inwoners en ondernemers.

Ontwikkeling schuld

De groei van de gemeente en duurzaamheid vergen nieuwe investeringen, waardoor de schuld stijgt, maar de schuldquote mag niet hoger worden dan 120%. Hiermee valt de gemeente in de 'oranje zone' volgens de VNG-norm (tussen de 100% en 130%). De netto schuldquote stijgt naar 114% eind 2022. De vaste schuld stijgt de komende jaren en bedraagt naar verwachting € 552 miljoen in 2022. Deze stijging komt voornamelijk door de extra investeringen in (de groei van) de stad.

Woonlasten

Uitgangspunt is dat de component afvalstoffen in de woonlasten per huishouden kostendekkend is. Dat betekent dat verhoging van de kosten van afvalstoffen worden doorberekend in de afvalstoffenheffing. De kosten voor inzameling vallen hoger uit, omdat duurzamere manieren van afvalverwerking, meer gescheiden inzamelen met meer inzamelvormen, duurder zijn. Om de stijging van de woonlasten voor de inwoners van Haarlem te temperen, trekt het college eenmalig € 800.000 uit, zodat deze niet doorbelast hoeven te worden aan de inwoners. Een andere component van de

woonlasten is de OZB. Die wordt in 2019 niet verhoogd. Uitsluitend inflatie wordt doorberekend. De waardevermindering van het onroerend goed wordt niet aan inwoners en ondernemers doorberekend. Het tarief wordt evenredig verlaagd. Met name door de stijging van de afvalstoffenheffing stijgen de woonlasten in 2019 met 10%.

Groei van Haarlem

Haarlem groeit. Er is een groot tekort aan woningen in verschillende segmenten. Het coalitieprogramma bevat de ambitie om bij de ontwikkeling van woningen te kiezen voor veertig procent sociale woningbouw, veertig procent middel dure huur- en koopwoningen en twintig procent overige woningen. Samen met de opgave om 10.000 woningen toe te voegen in bestaand stedelijk gebied vraagt dit om extra inzet van capaciteit. Maar met de groei van het aantal woningen groeit ook het aantal inwoners. De gemeente wil de komende jaren deze groei gelijk op laten gaan met de ontwikkeling van voorzieningen, zoals scholen, sportvoorzieningen en winkelcentra. Dat stelt ook hogere eisen aan de bereikbaarheid, veiligheid en mobiliteit van de stad. Het programma Groei van de stad wordt daarom in 2019 integraal verder ontwikkeld, omdat het effect heeft op alle beleidsterreinen van de gemeente. Maar de gemeente doet het niet alleen. Ook hier blijft het uitgangspunt dat de gemeente de groei vormgeeft samen met de inwoners, ondernemers en stakeholders in de stad.

Sociale stad

Haarlem is van oudsher een sociale stad met voorzieningen voor mensen die (nog) onvoldoende zelfredzaam zijn. Het uitgangspunt van de gemeente is om voor iedereen gelijke kansen te creëren. In het sociaal domein biedt de gemeente niet alleen begeleiding, hulp of voorzieningen, maar is ook het voorkomen van afhankelijke situaties belangrijk: preventie. Haarlem wil voor iedereen fysiek en sociaal een toegankelijke stad te zijn. Dat betekent investeren in het voorkomen van gezondheidsverschillen, eenzaamheid en sociaal isolement. Vooral in de wijken en buurten gaat aandacht naar samenwerking met partners, zodat mensen elkaar kunnen ontmoeten, een netwerk opbouwen en daardoor minder afhankelijk worden van zorgprofessionals. Door armoede worden inwoners soms belemmerd om te participeren in de samenleving. Bestaande minimaregelingen worden daarom verruimd tot 120% van de bijstandsnorm in 2019 en de begroting houdt al rekening met een verruiming tot 130% voor latere jaren. Werken loont en is vaak een opstap naar zelfredzaamheid en angst voor verlies van toeslagen of kwijtschelding van lokale heffingen mag geen rol spelen bij het zoeken naar werk. De kosten voor jeugdhulp binnen het sociaal domein binnen de begroting worden de komende jaren in evenwicht gebracht.

Raadsbehandeling Programmabegroting 2019-2023

De begroting wordt door de gemeenteraad behandeld op maandag 5 en donderdag 8 november. Op woensdag 3 oktober wordt een technische presentatie gegeven voor raadsleden. Tot en met 9 oktober 12:00 uur is er gelegenheid tot het indienen van technische raadvragen. Het indienen en beantwoorden van de technische vragenronde gebeurt digitaal. Op donderdag 18 oktober komt de ambtelijke beantwoording beschikbaar.

*Het college van burgemeester en wethouders,
Haarlem, 18 september 2018*

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	6
Deel 1 Algemeen	8
Leeswijzer	8
1.1 Beleidsmatige ontwikkelingen vanuit Duurzaam Doen	11
1.2 Groei van Haarlem, 10.000/2025	17
1.3 Duurzaamheid	19
1.4 Gebiedsgerichte vertaling	29
1.5 Ontwikkeling financieel kader	31
1.6 Samenvatting van baten en lasten	41
1.7 Financiële positie	42
1.8 Bezuinigingen	47
1.9 Investerings	51
1.10 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a	55
1.11 Interbestuurlijk toezicht	56
Deel 2 Programma's	61
2.1 Inleiding programmateksten	63
Cluster Sociaal	65
Programma 1 Maatschappelijke participatie	79
Programma 2 Ondersteuning en zorg	101
Programma 3 Werk, inkomen en schulden	121
Cluster Fysiek	143
Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing	149
Programma 5 Beheer en onderhoud	173
Cluster Burger en Bestuur	193
Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid	199
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead	219

Deel 3 Paragrafen	243
3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	245
3.2 Lokale heffingen	255
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	276
3.4 Financiering	286
3.5 Bedrijfsvoering	294
3.6 Verbonden partijen en subsidies.....	297
3.7 Grond- en vastgoedbeleid	318
 Deel 4 Besluit.....	 325
4.1 Besluit	327

Deel 5 Bijlagen is online beschikbaar als pdf via haarlem.nl/begroting

Leeswijzer

De programmabegroting bestaat uit vijf delen:

- Algemeen;
- Programma's;
- Paragrafen;
- Besluit;
- Bijlagen.

Het deel **Algemeen** schetst allereerst de algemene ontwikkelingen op het gebied van beleid. Er wordt ingegaan op de beleidsmatige ontwikkelingen die de programmatische indeling van de begroting overstijgen. Aandacht wordt hier gegeven aan de 'Groei van de stad' en een link naar de vertaling van de beleidsmatige ontwikkelingen naar de verschillende stadsdelen in Haarlem. Naast de beleidsmatige ontwikkelingen wordt in dit deel ingegaan op de financiële ontwikkelingen en positie van de gemeente.

Programma's vormen het beleidsmatige deel van de begroting. De zeven programma's zijn gegroepeerd in de clusters Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. De programma en clusterteksten kennen dezelfde structuur. Deze structuur wordt toegelicht in de inleiding van dit deel.

Het deel **Paragrafen** bestaat uit de wettelijk voorgeschreven paragrafen die volgens het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) moeten worden opgenomen. Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting vanuit verschillende perspectieven (risico's, financiering, verbonden partijen, etc.). De kengetallen zijn opgenomen in paragraaf 3.1.

Het **Besluit** bevat het voorstel van het college aan de raad om de Programmabegroting 2019-2023 vast te stellen.

Het deel **Bijlagen** bestaat onder andere uit meer gedetailleerde financiële informatie, het Investeringsplan 2019-2023, een overzicht van reserves en voorzieningen en de productenraming.

Alle in de financiële tabellen vermelden bedragen zijn maal € 1.000, tenzij anders vermeld.

Digitale begroting

Naast de aan de raad aangeboden papieren versie van de begroting is deze eveneens beschikbaar via de website van de gemeente als Pdf-bestand. Vanuit dit bestand kan de achterliggende informatie (beleidsnota's, visie documenten, etc.) met een klik worden geraadpleegd.

In tegenstelling tot voorgaande jaren zal er geen aparte interactieve website worden gepubliceerd van de begroting. De capaciteitskosten staan niet in verhouding tot het gebruik van alle P&C websites de afgelopen jaren. Het college is van mening dat het belangrijk is de begroting beter toegankelijk te maken voor de inwoners van Haarlem. Om ook voor de minder financieel onderlegde lezer de begroting inzichtelijk te maken zal een 'begroting in één oogopslag' worden ontwikkeld. Hierin worden in een infographic de hoofdlijnen uit de begroting geschetst en inzicht geboden in de inkomsten en uitgaven van de gemeente. De mogelijkheden om deze informatie laagdrempelig te ontsluiten zullen de komende tijd verder worden ontwikkeld en benut.

DEEL 1 ALGEMEEN

1.1 Beleidsmatige ontwikkelingen vanuit Duurzaam Doen

Dit is de eerste begroting van het college dat in juni 2018 is aangetreden. Dit hoofdstuk vertaalt het coalitieprogramma 'Duurzaam Doen' naar de Programmabegroting 2019 – 2023. De coalitie heeft prioriteiten gesteld via een aantal thema's in het coalitieprogramma. Aan de hand van deze thema's is dit hoofdstuk ingedeeld.

Duurzaam

Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zijn de belangrijkste opgaves voor Haarlem om de stad goed achter te laten voor volgende generaties. De gemeente heeft hierin een belangrijke rol. Het realiseren van een toekomstbestendige stad is zo belangrijk dat er binnen alle geledingen van de gemeente aan gewerkt moet worden. In bijna alle onderdelen van deze programmabegroting komt duurzaamheid terug. Want de komende jaren investeert Haarlem in de energietransitie, klimaatadaptatie en verduurzaming. Niet alleen met geld, maar ook met allerlei programma's die inwoners, ondernemers en partners in de stad bewust maken van de noodzaak en motiveren en stimuleren duurzaam te worden. Onder andere met het afsluiten van een lokaal klimaatakkoord.

In 2030 wil Haarlem klimaatneutraal zijn, per 2040 aardgasvrij en circulair en in 2050 moet de openbare ruimte zo zijn ingericht dat deze klimaatbestendig is. Dat betekent dat er nog veel werk te doen is. Niet alleen voor de gemeente, maar ook voor onze partners, inwoners en ondernemers. De gemeente gaat inwoners, VVE's, woningcorporaties en bedrijven actief betrekken bij en informeren over duurzaamheidsmaatregelen en biedt waar nodig kennis en praktische of financiële hulp aan. Nieuwe woningen en wijken worden zonder aardgasaansluiting gebouwd. De gemeente sluit in 2019 samen met partners, instellingen, ondernemers, industrie en inwoners een lokaal klimaatakkoord. Dit akkoord staat in het teken van actie, waarbij op korte termijn concrete invulling wordt gegeven aan de duurzaamheidsambities. Ook gaat de gemeente in 2019 een stadsbrede warmtevisie ontwikkelen op wijkniveau. In Meerwijk ontwikkelt de gemeente in 2019 een warmtenet, waarbij de mogelijkheden voor een geothermiebron worden onderzocht die het gebruik van fossiele warmte in bestaande woningen overbodig moet maken.

Terugdringen van restafval betekent niet alleen minder afval, maar relatief meer herbruikbaar afval, dat in dit verband 'grondstoffen' wordt genoemd. Verdere uitwerking van het Strategisch Plan Afvalbeheer (SPA) betekent dat de gemeente in alle wijken de helft van de containers voor restafval ombouwt naar containers voor plastic, metaal en drankverpakkingen (PMD). Dit project is reeds gestart en vraagt in 2019 veel extra inzet van gemeente, Spaarnelanden en inwoners.

Wonen en Ruimtelijke Ordening

De groei van Haarlem betekent dat er voor nieuwe Haarlemmers ook nieuwe huizen en voorzieningen moeten zijn. De Woonvisie heeft als doel tot 2025 al 7.500 woningen te realiseren. Die ruimte is te vinden in de acht ontwikkelzones verspreid over de stad. Het coalitieprogramma streeft naar 10.000 woningen met voldoende voorzieningen en een passende infrastructuur. Aardgasvrije woningen, bij voorkeur Nul op de Meter en misschien zelfs energieleverend.

Bij het realiseren van woningen en wijken, maar ook bij het opknappen en herinrichten van bestaande buurten, werkt de gemeente aan het ideaal van de ongedeelde stad, waar arm en rijk, lager en hoger opgeleiden en jong en oud samenwonen in de wijk. Woningen erbij betekent verdichting van de stad, maar met behoud en verbetering van de leefbaarheid. Het toevoegen van woningen gaat gelijk op met de groene kwaliteit van de openbare ruimte, bereikbaarheid en het voorzieningenniveau, zoals scholen, sportvoorzieningen en detailhandel. Op basis van nieuwe woningbehoeftecijfers stelt de gemeente ook het regionale woningbouwprogramma in 2019 bij en werkt dit uit naar verschillende (bouw)locaties. De gemeente verbetert de monitoring van de ontwikkeling van woningbouwlocaties.

Sociaal

Haarlem is van oudsher een sociale stad met voorzieningen voor mensen die (nog) onvoldoende zelfredzaam zijn. Het uitgangspunt van de gemeente is om voor iedereen gelijke kansen te creëren. In het sociaal domein biedt de gemeente niet alleen begeleiding, hulp of voorzieningen, maar is ook het voorkomen van afhankelijke situaties belangrijk: preventie. Haarlem wil voor iedereen fysiek en sociaal een toegankelijke stad te zijn. Dat betekent investeren in het voorkomen van gezondheidsverschillen, eenzaamheid en sociaal isolement. Vooral in de wijken en buurten gaat aandacht naar samenwerking met partners, zodat mensen elkaar kunnen ontmoeten en de sociale samenhang in de wijken groter wordt. De gemeente gaat in 2019 meer voorzieningen laagdrempeliger beschikbaar maken voor inwoners. Dat betekent dat na dagbesteding ook ambulante begeleiding wordt beschouwd als algemene voorziening. In een zorgvuldig samenwerkingsproces met de Participatieraad, gecontracteerde aanbieders en de sociaal wijkteams wil de gemeente deze verandering in 2019 vormgeven.

Ook in Haarlem komt armoede voor, waardoor inwoners worden belemmerd om te participeren in de samenleving. Bestaande minimaregelingen worden daarom verruimd tot 120% van de bijstandsnorm in 2019 en de meerjarenbegroting houdt rekening met een latere verruiming naar 130%. Werken loont en is vaak een opstap naar zelfredzaamheid en angst voor verlies van toeslagen of kwijtschelding van lokale heffingen mag geen rol spelen bij het zoeken naar werk. Verder investeert de gemeente om problematische schulden te bestrijden en gaat de gemeente meer werkzoekenden helpen en activeren. De gemeente zet in 2019 het 023 Steunfonds in bij schulden die de toegang tot schulddienstverlening belemmeren. Daarnaast is er de pilot 'New Future' voor jongeren tot 27 jaar met problematische schulden. Met deze aanpak wordt klanten een maatwerkoplossing geboden om weer perspectief te krijgen op een schuldenvrije toekomst. Onderwijs is de basis voor persoonlijke groei en een zelfstandig bestaan. Goed onderwijs draagt ook bij aan het voorkomen van achterstanden en ongelijkheid. Net als woonwijken moeten ook scholen ongedeeld zijn en een gezonde omgeving bieden. De gemeente investeert de komende jaren extra in onderwijsvoorzieningen en onderwijshuisvesting: voldoende en toekomstbestendige scholen en het realiseren van integrale kind centra (IKC's).

De sportvoorzieningen groeien mee met de stad. De huidige sportvelden en kleedkamers worden op kwaliteit onderhouden door vanaf 2019 te reserveren voor en te investeren in vervanging. Vanwege de groei van de stad wordt extra geïnvesteerd in uitbreiding van de huidige binnen- en buitensportaccommodaties. Om te kunnen voldoen aan de behoefte van zwembaden ontwikkelt de gemeente in 2019 een meerjaren perspectief voor de zwembaden. Sportverenigingen worden verder gestimuleerd en ondersteund bij het versterken van hun maatschappelijke rol. Dit bevordert de samenhang in buurten en wijken. De gemeente stimuleert dat jong, oud en kwetsbare groepen sporten en bewegen.

De gemeente ziet een duidelijke meerwaarde in samenwerking bij het gebruik van voorzieningen in het onderwijs, het sociale en culturele domein en de voorzieningen in de openbare ruimte. Om gezondheid en sociale cohesie te bevorderen wordt het Sportfonds voor de jeugd en voor ouderen in 2019 verbreed naar iedere Haarlemmer met een beperkt inkomen. Bij gezinnen met meerdere problemen is het principe 'één gezin, één plan, één regisseur' leidend. De gemeente legt de nadruk op preventie en uitstroom voor de mensen die gebruik maken van opvangvoorzieningen en beschermd wonen, mede voor de (financiële) consequenties van het mogelijk wegvallen van de centrumfunctie. Voortijdig schoolverlaten blijft een zorg waarvoor de gemeente verantwoordelijkheid neemt. Voor verkeersveiligheid rondom scholen ontwikkelt de gemeente in 2019 een integraal plan. De gemeente gaat met pilots onderzoeken hoe de zeggenschap meer aan buurt, wijk of stad kan worden overgedragen. De twee lopende experimenten worden in 2019 afgerond, geëvalueerd en bij succes vervolgd.

Groen, water, klimaatadaptatie en openbare ruimte

In alle wijken van Haarlem verbetert de gemeente de komende jaren de openbare ruimte om een gezonde en toekomstbestendige stad te creëren met voldoende groen en water. Bomen, parken en water dragen bij aan een mooie stad en zorgen voor een schonere lucht, brengen verkoeling en helpen om de overlast van extreem weer op te vangen. Daarnaast versterken groen en water de natuur, ecologie en biodiversiteit van de stad. Inwoners van Haarlem dragen daar ook aan bij. Op veel plekken in de stad ontstaan groene daken, geveltuintjes, stadslandbouw, eetbaar groen en doetuinen. De gemeente stimuleert initiatieven uit de stad die bijdragen aan een groenere stad. Met de herinrichting van het openbaar gebied krijgt groen de voorkeur boven verharding.+

De Structuurvisie Openbare Ruimte (SOR) bepaalt dat bij herinrichting van de openbare ruimte prioriteit wordt gegeven aan het beschermen en versterken van de groen- en waterstructuur en het inpassen van de benodigde (extra) klimaatadaptatiemaatregelen. De gemeente realiseert meer groen in de stad door het planten van extra bomen, het stimuleren van kleinschalig groen zoals geveltuinen en tiny forests, waar mogelijk vergroenen van de openbare ruimte door het wegnemen van verharding en het natuur-inclusief ontwerpen en uitvoeren bij herinrichtingsprojecten.

Voor kinderen en mensen met een fysieke beperking is het extra belangrijk dat de openbare ruimte aantrekkelijk, toegankelijk en veilig is. Het verbeteren van de mogelijkheden voor verblijf en ontmoeting is voor alle leeftijden relevant. Investerings in de openbare ruimte leiden tot meer groen, meer bomen, parken, waterpleinen en mogelijkheden tot recreëren. Bijvoorbeeld op de ambassadeursplekken: representatieve open ruimtes, centraal in de wijk, vooral daar waar veel mensen wonen en weinig groen is. Plekken met een groene uitstraling en rust, om elkaar te ontmoeten, wat bijdraagt aan de sociale cohesie. De ruimte hiervoor ontstaat door minder geparkeerde auto's op straat en een autoluwe inrichting. Investeren gebeurt niet alleen in nieuwe projecten, maar er wordt ook geld vrijgemaakt om de ambities van de SOR waar mogelijk te verwezenlijken in projecten die al lopen.

In 2019 start de gemeente een onderzoek naar de mogelijkheden om aan de oostkant van de stad de historische watergangen Amsterdamsevaart, Papentorenvest en een deel van de Gedempte Oostersingelgracht terug te brengen. Haarlem bereidt zich immers voor op wateroverlast, droogte en hittestress door onder andere de groen- en waterstructuur te versterken. De actie Steenbreek wordt ook in 2019 voortgezet om Haarlemmers uit te nodigen hun tuinen te vergroenen. Ook het groen en de open ruimte van Recreatieschap Spaarnwoude is belangrijk voor Haarlem, waar een extra bijdrage naartoe gaat voor onderhoud. De openbare ruimte moet zo worden ingericht dat het vanzelfsprekend wordt om te lopen of te fietsen.

Bereikbaarheid en mobiliteit

De verwachte groei van Haarlem betekent extra druk op het wegenverkeersnet, terwijl Haarlem goed bereikbaar moet zijn en blijven voor bewoners en bezoekers. Tegelijkertijd zijn de vormen van vervoer aan het veranderen. De gemeente gaat de auto steeds verder weren uit de binnenstad en met de maatregelen vanuit Moderniseren Parkeren verdwijnt de geparkeerde auto ook steeds verder uit de openbare ruimte: inpandig of onder de grond. Naast ruimte creëren voor voetgangers en fietsers, investeert de gemeente ook in andere vormen van schone en duurzame mobiliteit. Prioriteit is er voor voetgangers, fietsers en reizigers met het openbaar vervoer. De ruimte die vrijkomt wordt ingezet voor bijvoorbeeld groen en water.

De komende jaren is er veel aandacht voor de fiets in de stad. Niet alleen fietsverkeer vraagt ruimte, maar op diverse plaatsen in de stad wil de gemeente voorzieningen voor fietsparkeren verbeteren, vooral als fietsers hun reis willen vervolgen met het openbaar vervoer. Zo legt de gemeente in 2019 extra fietsparkeerplekken in de binnenstad aan en start de bouw van de overdekte fietsparkeervoorziening Raaks met circa 1.000 plekken.

Het gebruik van het openbaar vervoer is een van de oplossingen om het autoverkeer terug te dringen. De stad wordt zodanig ingericht dat het niet meer vanzelfsprekend is om de auto te pakken, omdat de alternatieven aantrekkelijker zijn. In 2019 zal onderzoek gedaan worden naar de verkeersbewegingen in Haarlem om hier aan bij te dragen.

Economie, werkgelegenheid, recreatie, toerisme

De Waarderpolder wordt steeds verder ontwikkeld tot een duurzaam en toonaangevend bedrijventerrein. Ook hier is een plek waar duurzaamheid versterkt kan worden door circulaire bedrijvigheid. De gemeente gaat in 2019 verder met onderzoek naar de mogelijkheden hiervan, onder meer door te kijken naar de haalbaarheid van het C-district (experimenteerterrein voor de circulaire economie), huisvestingsregels, de mogelijkheid tot extra gronduitgifte, verdere verdichting en in welke zones op termijn eventueel een combinatie van wonen en werken mogelijk is. De komende tien jaar is, buiten de Oostpoort, woningbouw in de Waarderpolder niet aan de orde. De Oostpoort wordt ontwikkeld tot een nieuwe stadsentree, waar op korte termijn veel woningen en voorzieningen kunnen worden gerealiseerd. Ook stimuleert de gemeente in 2019 de oprichting van een Bedrijven Investeringszone (BIZ), zoals in de Waarderpolder, Generaal Cronjéstraat en Amsterdamstraat, zoals de BIZ binnenstad per 1 januari van 2019 van start gaat als grootste ondernemers BIZ in Nederland. MKB'ers, ZZP'ers, sociaal ondernemers en startups maken een belangrijk deel uit van de economische kracht van Haarlem. De gemeente faciliteert dit ondernemerschap en stimuleert sociaal en duurzaam ondernemen.

Recreatie en toerisme is een belangrijke economische factor in Haarlem. Het biedt niet alleen werkgelegenheid in de binnenstad, maar over de gehele stad. Haarlem is aantrekkelijk door historie, cultuur, evenementen en de ligging in het groen. Negatieve effecten van toerisme beperkt de gemeente door hotels en evenementen ook over andere wijken dan het centrum te spreiden en te kiezen voor concepten die met name hoogwaardig toerisme trekken. Daarom vermindert de gemeente overlast door vanaf 2019 de mogelijkheden van particuliere woningverhuur te beperken tot dertig dagen en wordt handhaving hierop in 2019 versterkt. Vanaf 2019 wordt de toeristenbelasting verhoogd.

Kunst en cultuur

De historische stad Haarlem kent een rijkdom en hoge variëteit in kunst en cultuur, wat onmisbaar is voor de ontwikkeling van talenten, voor ontspanning en expressie. Naast de van oudsher bekende cultuurpodia en musea verdienen ook andere groepen aandacht. Jongeren worden betrokken bij het verbeteren van het bruisende uitgaansleven en bij Haarlem Popstad. Kunst en cultuur worden voor meer mensen toegankelijk, juist ook voor inwoners die daar niet zo makkelijk mee in aanraking komen. Kunst in de openbare ruimte, de bibliotheek nabij en amateurkunst zijn belangrijke voorzieningen waarmee ook kunst en cultuur toegankelijk wordt gemaakt.

Kunst en cultuur in Haarlem gaat niet alleen over de grote instellingen, maar ook over veel kleine(re) instellingen en amateurkunst. Haarlem blijft culturele (basis)instellingen subsidiëren en probeert zo een kwalitatief goed, gevarieerd en attractief aanbod mogelijk te maken. Samenwerking tussen grote en kleine instellingen kan meerwaarde hebben. Met relatief weinig middelen kan juist daar een impuls aan worden gegeven.

Investeren in de bibliotheek is noodzakelijk, omdat de bibliotheek een belangrijke culturele, sociale en educatieve basisvoorziening is voor alle inwoners. De bibliotheek moet zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk worden gehouden, waarvoor in 2019 extra geld wordt vrijgemaakt.

Cultuur en sociaal kunnen elkaar meer versterken. De gemeente gaat sociale en culturele partners vragen met voorstellen te komen om cultuur en welzijn te verbinden en zo te werken aan sociale

samenhang. De verbinding kan in projecten zitten, maar ook in gezamenlijk gebruik van accommodaties, bijvoorbeeld van musea, de bibliotheek of jongerenwerk.

Haarlem kent een divers evenementenaanbod voor verschillende doelgroepen. Ook hier is innovatie en verduurzaming van evenementen noodzakelijk, samen met een evenwichtiger spreiding over de gehele stad. De gemeente stelt structureel extra geld beschikbaar voor (sport) evenementen, zoals de Haarlemse Honkbalweek. Ook bij evenementen is een verbinding tussen cultuur en sociale activiteiten vaker mogelijk, zoals Bevrijdingspop al doet door samenwerking met welzijnsorganisaties.

De Haarlemse musea zijn bij uitstek trekkers van hoogwaardig toerisme. De gemeente ondersteunt de musea met structurele subsidies en ondersteunt waar mogelijk plannen en initiatieven die de aantrekkingskracht en toegankelijkheid van de musea versterken. De historische binnenstad van Haarlem en het dorp Spaarndam hebben veel monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten als waardevol cultureel erfgoed. Dit erfgoed is een belangrijke drager van de ruimtelijke kwaliteit van de stad en moet voor toekomstige generaties behouden blijven. Hiervoor wordt formatie in de organisatie toegevoegd.

Veiligheid

De afgelopen jaren is steeds meer geïnvesteerd in veiligheid en de Haarlemmers ervaren hun leefomgeving duidelijk veiliger. Handhaving is zichtbaar in de stad en herkenbaar in de wijk. Handhavers hebben hun eigen aandachtswijk. De handhavingscapaciteit van de gemeente wordt in 2019 uitgebreid met een team van zes handhavers om de stad, samen met inwoners, ondernemers en organisaties in de buurt, nog veiliger te maken. Met samenwerkingspartners lopen er ook in 2019 verschillende projecten waarbij inwoners meepraten over wat belangrijk is in hun buurt, bijvoorbeeld met een veiligheidsschouw of met de inzet van buurtvaders.

De gemeente heeft de belangrijke taak overlast, criminaliteit en discriminatie te voorkomen, maar kan dit alleen door nauwe samenwerking met inwoners en partners. Met zorg en preventie kan de gemeente overlast en criminaliteit voorkomen. Rolmodellen kunnen inspireren en het goede voorbeeld geven. Scholen, sportorganisaties en het jongerenwerk hebben ook een belangrijke rol. Grenzen stellen is belangrijk, maar zeker ook kansen bieden, bijvoorbeeld met stageplekken en scholing. Ook ouders worden betrokken bij- en bewust gemaakt van probleemgedrag. De bestrijding van jeugdoverlast op specifieke hotspots krijgt extra aandacht. En als preventie onvoldoende werkt is handhaving nodig.

Gemeentelijke organisatie

Het bestuur en de gemeentelijke organisatie hebben een voorbeeldfunctie. Als werkgever, zoals voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en voor het vormgeven van beschut werk. Als aanjager van duurzaamheid, ondersteuner van sociaal ondernemerschap en kwalitatief goede dienstverlening. De ambtelijke organisatie is een afspiegeling van de Haarlemse samenleving en de gemeente verwacht dat ook van de partners met wie de gemeente samenwerkt.

Begrijpelijke communicatie is een begrijpelijk uitgangspunt. Transparant besturen wil zeggen dat wat de gemeente doet en niet doet voor iedereen te begrijpen moet zijn, bijvoorbeeld door de begroting zo op te stellen dat Haarlemmers kunnen begrijpen wat erin staat, hoe de gemeente aan haar geld komt en waar het aan wordt uitgeven. Daarom komt met deze begroting een overzicht waarmee het voor Haarlemmers in één oogopslag helder is waar Haarlem geld aan uitgeeft en wat de inkomsten zijn.

Het bestuur en de gemeentelijke organisatie hebben verbinding met de stad, met inwoners en ondernemers, om samen de ambities waar te maken en de uitdagingen voor de stad aan te gaan. Dat betekent investeren in medewerkers en in opleidingen. In 2019 wordt hiervoor het opleidingsbudget

verhoogd. Sommige taken van de gemeente zijn bij andere organisaties ondergebracht, zoals aannemers of gemeenschappelijke regelingen. Dat is voor inwoners niet altijd begrijpelijk. Daarom is ook een goede verbinding en informatievoorziening met deze organisaties belangrijk.

Bij de inkoop kiest de gemeente voor duurzaam, lokaal en voor sociale ondernemingen. Duurzame inkoop is ook weer een vorm van duurzaamheid waar de gemeente een voorbeeldfunctie in heeft. Duurzame inkoop is (nog) niet altijd goedkoper, maar als de gemeente toekomstgericht wil zijn hoort dat erbij.

Ook de digitalisering van de samenleving zorgt voor een grote groei van beschikbare informatie en het gebruik ervan verandert. Inwoners en ondernemers verwachten van de overheid dezelfde snelheid en gemak die ze bij andere bedrijven ervaren. Daarmee komt de gemeente soms onder druk te staan vanwege de verantwoordelijkheid in de bescherming van privacy en de gemeente geen onderscheid maakt tussen Haarlemmers. Daarnaast verandert de samenleving meer in een netwerksamenleving met mondigere inwoners. Digitale informatievoorziening stelt de gemeente in staat om snel en efficiënt belangrijke informatie te delen en op die manier de Haarlemmers beter te bedienen. Het is belangrijk te realiseren dat niet iedereen in staat is om optimaal gebruik te maken van de digitale dienstverlening. Daarom blijft contact met de gemeente via andere wegen mogelijk. Met het doel de kwaliteit van de eigen organisatie te verbeteren en kennis te behouden voor strategische functies gaat de gemeente de flexibele inzet in de organisatie omzetten naar vaste inzet, wat een formatie-uitbreiding met zich mee kan brengen.

Meepraten, meedenken, meedoen

Duurzaamheid is ook van toepassing op het maken van beleid en het ontwikkelen van een duurzame en fijne woonstad. Haarlem heeft de afgelopen jaren veel bereikt door meer ruimte te geven aan initiatieven uit de stad, wat duurzame ontwikkelingen oplevert. Iedereen moet mee kunnen doen in de besluitvorming. Participatie van inwoners en ondernemers is belangrijk voor duurzaam beleid, ook door minder mondige Haarlemmers. De gemeente gaat niet alleen met nieuwe vormen van participatie werken, maar het is ook de toon die de muziek maakt. In 2019 wordt daarom het proces om te komen tot een nieuwe democratie in gang gezet. Duidelijkheid geven in waarover meegedacht kan worden en wat een bevoegdheid van de gemeente is, is een eerste voorwaarde voor succesvolle participatie van inwoners en ondernemers.

1.2 Groei van Haarlem, 10.000/2025

Het aantal inwoners van Haarlem groeit gestaag en Haarlem moet zich daar goed op voorbereiden. Ook vragen maatschappelijke ontwikkelingen een andere inzet van de gemeente. Daarvoor is het programma Groei van Haarlem gestart. Het programmacontract ([2018/126222](#)) is in maart 2018 door het college vastgesteld.

Het programmacontract is getoetst aan het coalitieprogramma Duurzaam doen en aangevuld met ambities, keuzes en afwegingen daaruit. De raad wordt voorgesteld hiervan kennis te nemen. Zo is het uitgangspunt om 7.500 woningen toe te voegen tot 2025 verhoogd naar 10.000 woningen verwerkt in het programma. En is naast de doelen woningen, voorzieningen en infrastructuur een extra hoofddoel toegevoegd: duurzaamheid (energie/warmtetransitie, circulair; klimaat adaptief). Bovendien wil Haarlem een ongedeelde stad blijven. De visie op de groei van de stad wordt geactualiseerd.

De focus van het programma Groei van Haarlem komt te liggen op het toevoegen van 10.000 woningen tot 2025. Dat komt tot uiting in de naam van het programma: Groei van Haarlem, 10.000 / 2025.

Meer woningen en meer inwoners heeft effect op voorzieningen, bereikbaarheid en duurzaamheid. Maar de keuzes die de gemeente maakt hebben ook invloed op strategische hoofdkeuzes voor de fysieke leefomgeving voor de langere termijn, na 2025. Die hoofdkeuzes worden verwoord in de Omgevingsvisie. Het programma Groei van Haarlem en het ontwikkelen van de Omgevingsvisie lopen in tijd naast elkaar en beïnvloeden elkaar. Goede afstemming is noodzaak. Het concept van de Omgevingsvisie wordt samen met de stad ontwikkeld en kan naar verwachting in 2020 aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

In de tussentijd maakt de gemeente visies voor de acht ontwikkelzones in Haarlem, de plekken waar het merendeel van de beoogde 10.000 woningen moet worden gebouwd. In deze zones versnelt de gemeente de bouw van woningen en zorgt ervoor dat het gebieden met een goede ruimtelijke en sociale kwaliteit worden. Het programma Groei van Haarlem moet ervoor zorgen dat de ontwikkelingen in de afzonderlijke zones bijdragen aan het realiseren van de doelen voor de hele stad.

De ontwikkelzones verschillen onderling sterk: sommige zijn al sterk verstedelijkt, andere nagenoeg niet. Ook de invloed van de gemeente per ontwikkelzone verschilt, bijvoorbeeld omdat de gemeente maar beperkt grondbezit heeft. Dit bepaalt in belangrijke mate hoeveel experimenteerruimte er is en wat de gemeente van andere partijen kan afdwingen in de verschillende zones.

Bij de groei moeten afwegingen gemaakt worden. Daarom wordt een afwegingsmethodiek ontwikkeld als instrument om duidelijk te maken op welke beleidsaccenten gestuurd wordt, wat prioriteit heeft en wat dit betekent voor andere beleidsaccenten. Deze beleidsaccenten komen uit verschillende bronnen, bijvoorbeeld de Woonvisie of de Structuurvisie Openbare Ruimte, en kennen een gevarieerde mate van 'hardheid'. Hierin worden beleidsaccenten, ruimteclaims en financiën tegen elkaar afgewogen.

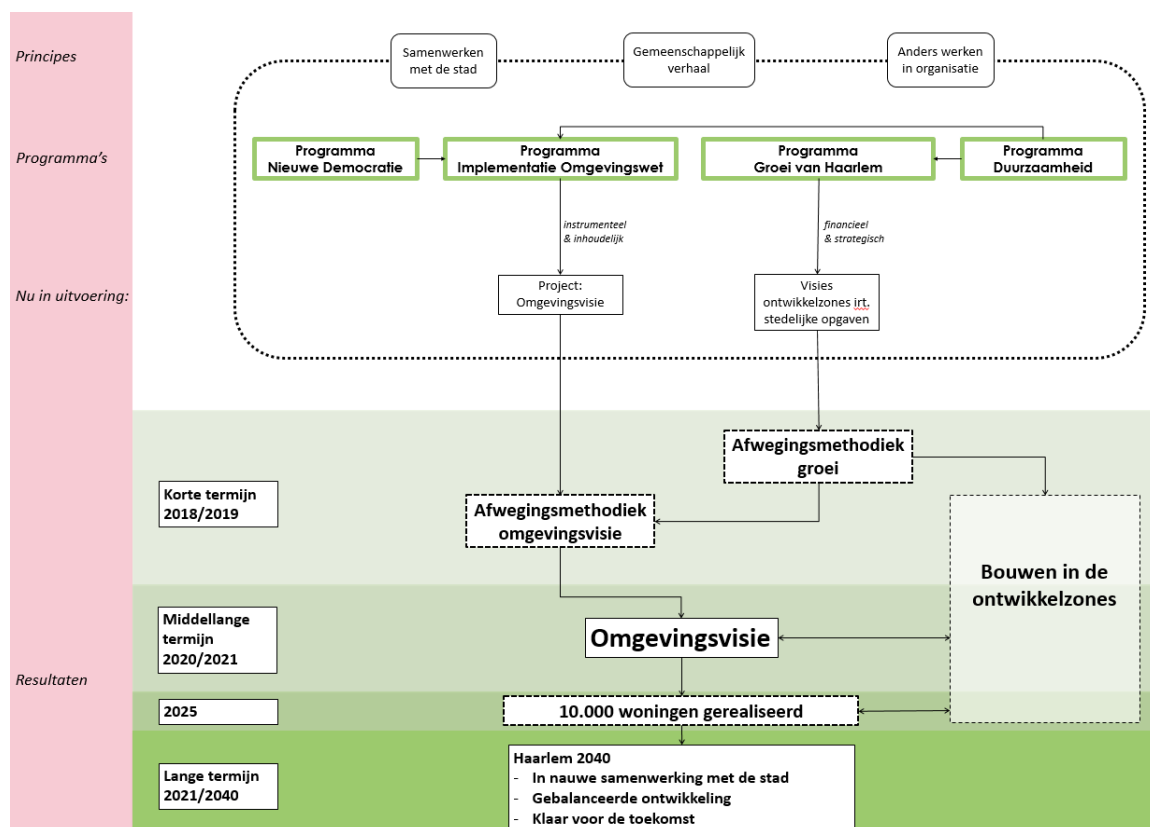
Het programma Groei van Haarlem kent een aantal projecten die inbreng leveren voor het maken van de afwegingen en beleidskeuzes.

- *Beleidsinventarisatie*: uitwerking van begrippen, inventarisatie van beleid, naar kansen en belemmeringen, en trends en ontwikkelingen.

- *Groeipotentie*: vier studies: verstedelijking, woningbehoefte, mobiliteit en voorzieningen en werk.
- *Investeringsagenda en dekkingsmiddelen*: inzicht in de investeringen die nodig zijn bij de groei en inventarisatie van mogelijke dekkingsmiddelen.
- *Lobbystrategie*: Inzicht in op welke thema's regionaal kan worden samengewerkt en welke financieringsmogelijkheden er zijn bij provincie, Rijk en Europa.

Aanvullend op deze projecten is er voor het programma en voor de ontwikkelzones behoefte aan (geactualiseerd) kaderstellend beleid over een aantal onderwerpen:

- De (on)mogelijkheden van het gemeentelijk grondbeleid en strategisch handelen voor eventuele grondverwervingen;
- De financiering van bovenwijkse voorzieningen;
- De financiering van sociale woningbouw (afdracht / compensatie / uitwisseling tussen sociale en andere woningbouw);
- De financiering van innovatieve mobiliteits- en parkeeroplossingen;
- De (on)mogelijkheden in de ontwikkelingen in verband met voorzieningen in de ondergrond, zoals kabels en leidingen.

1.3 Duurzaamheid

Inleiding

Het thema duurzaamheid is internationaal en nationaal steeds belangrijker aan het worden. Nederland heeft als lidstaat van de Verenigde Naties ingestemd met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) voor 2030 en het Klimaatakkoord van Parijs. Hiermee sluit Nederland zich aan bij het bewustzijn van de lidstaten dat voor een duurzame toekomst een integrale afweging nodig is van de economische, sociale en ecologische dimensie van haar beleid.

Het coalitieprogramma 2018-2022 'Duurzaam Doen, daadkracht voor een groen, groeiend, sociaal en leefbaar Haarlem' sluit nauw aan bij de SDG's. Deze duurzaamheidsparagraaf biedt een integraal afwegingskader voor nieuw beleid van de stad Haarlem en de gemeentebegroting en verantwoording in het licht van deze doelstellingen.

Bewegingen en uitwerkingen van duurzaamheid zijn landelijk volop in ontwikkeling. De duurzaamheidsparagraaf gaat zich de komende jaren steeds verder ontwikkelen. Het is een grote opgave en complexe materie. Instrumenten voor planning en control moeten worden ontwikkeld. In 2016 vroeg de commissie Beheer mede naar aanleiding van het RKC rapport uit 2015 al (meer) aandacht voor de waarde van groen in de begroting, de beleidscyclus en projecten. Nationaal is hiervoor nog geen instrumentarium beschikbaar. Wel kan met de TEEB-stadstool een maatschappelijke waarde op termijn worden berekend voor de stad, maar nog niet de financiële waarde van groen en water. Deze paragraaf zet een aantal stappen in die richting.

De duurzaamheidsparagraaf kent de volgende structuur. Eerst wordt kort het ingezette duurzaamheidsbeleid en het doel van de duurzaamheidsparagraaf vanuit de opdracht in de kadernota beschreven. Omdat duurzaamheid een groeiend thema is, worden de nationale en internationale ontwikkelingen en de lokale betekenis daarvan beschreven. Vervolgens wordt inhoud gegeven aan het begrip duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Om duurzame ontwikkeling naar een duurzaamheids- en klimaatbegroting te kunnen vertalen is een andere manier van benaderen en afwegen nodig. Dit wordt toegelicht onder de onderwerpen geïntegreerd denken en verantwoorden en het duurzaam waardecreatiemodel. Deze illustreren de behoefte aan een integraal afwegingskader zodat duurzame waarden in een circulaire en inclusieve stad ook worden gerealiseerd. Duurzaamheid raakt het functioneren van de gehele stad en vraagt om participatie en samenwerking. Met een stakeholdersanalyse krijgt de gemeente zicht op welke zaken voor de stad belangrijk en urgent zijn en wordt betrokkenheid georganiseerd. De gemeente wil de komende jaren verantwoording afleggen over de voortgang op de doelstellingen. Het BBV voorziet niet in een kader voor de begroting en verantwoording op duurzame waarden. Een raamwerk met een keuze uit betrouwbare monitoren en meetinstrumenten ontbreekt nog. Hierin ligt voor de gemeente een ontwikkelopgave. De transitie naar een begroting en verantwoording waarin de economische, sociale en ecologische dimensie integraal zijn vertaald in beleidsdoelen en input, vraagt om de nodige doorlooptijd. Voor deze transitie is onder route 2019-2022 een tijdpad opgenomen. Aan de gemeenteraad worden besluitpunten voorgelegd die helpen met deze route te kunnen aanvangen.

De paragraaf is hierdoor conceptueel van aard. In de Kadernota 2019 komt een nadere concretisering. Intussen blijft de gemeente natuurlijk ook hard aan het werk om lopende duurzaamheidsinitiatieven te versnellen en te versterken (zie onder andere programma 4).

Duurzaamheidsbeleid

Het coalitieprogramma 2018-2022 'Duurzaam Doen, daadkracht voor een groen, groeiend, sociaal en leefbaar Haarlem' bevat de volgende ambitie:

“Haarlem wordt een duurzame, sociale en toekomstbestendige stad, die stappen zet richting een circulaire economie en waarin iedereen mee kan doen. We werken toe naar een klimaatbegroting. Duurzaamheid moet altijd een beoordelingscriterium zijn voor investeringen en nieuw beleid. In de begroting en jaarrekening van de gemeente komt daarom een duurzaamheidsparagraaf. Het is te beperkt om alleen naar de financiële gevolgen van beleids- en investeringskeuzen te kijken. Bij de uitwerking van ons beleid nemen we ook de directe en indirecte effecten voor het klimaat, de leefbaarheid en gezondheid mee. De maatschappelijke baten van groen en water zijn enorm, maar worden nu nog niet financieel vertaald. Veel van deze baten komen niet alleen bij de gemeente terecht. Ook voor de kosten geldt dat we die vaak niet volledig meenemen, zoals nadelige gevolgen voor het klimaat.”

In de Kadernota 2018 is het coalitieprogramma als volgt vertaald: “Duurzaamheid is het centrale thema voor de komende jaren. Duurzaamheid moet altijd een beoordelingscriterium zijn voor investeringen en voor nieuw beleid. Het college stelt voor om in de planning & control-documenten een duurzaamheidsparagraaf op te nemen, beginnend in de Programmabegroting 2019-2023. Van daaruit wordt in de komende jaren gewerkt aan het opstellen van een klimaatbegroting.”

Doel van de duurzaamheidsparagraaf

De duurzaamheidsparagraaf is een uitwerking van de Kadernota 2018. Het dient de volgende doelen:

- Een integraal afwegingskader op duurzaamheid voor beleidsdocumenten, projecten en acties binnen het besluitvormingsproces;
- Een centrale kapstok voor de ordening en monitoring van lopende duurzaamheidsinitiatieven binnen de gemeente;
- Ondersteuning van de transitie naar een begroting en verantwoording met een integrale afweging op duurzaamheidscriteria;
- Handvatten voor de route en tijdspad voor de transitie naar een duurzame stad.

Nationale en internationale ontwikkelingen

Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's)

In september 2000 hebben de regeringsleiders van 189 landen de Millennium Declaration van de Verenigde Naties (VN) ondertekend, waarin 8 millenniumdoelstellingen zijn opgenomen die in 2015 moesten worden behaald. In september 2015 vond in New York de Duurzame Ontwikkelingstop van de VN plaats en sloten 193 regeringsleiders van de lidstaten een historisch akkoord. De millenniumdoelstellingen werden opgevolgd door 17 Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's)¹, die in 2030 bereikt moeten worden. De SDG's zijn uitgewerkt in 169 subdoelstellingen. Om de voortgang te monitoren zijn in VN- verband indicatoren ontwikkeld. Voor Nederland worden deze indicatoren door het CBS gemeten en gerapporteerd. Het ministerie van Buitenlandse Zaken brengt verslag uit over de voortgang aan de regering en de VN. Nederland heeft al diverse doelstellingen en beleidsprogramma's op het vlak van natuur en milieu, die wel in lijn zijn met de SDG's maar nog om aanpassing vragen.

¹ Toelichting op de 17 doelstellingen: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
Programmabegroting 2019-2023

Bij de presentatie van de tweede Nederlandse SDG-rapportage aan de Tweede Kamer in mei 2018, heeft het kabinet in haar brief aangegeven dat zij het Integraal Afwegingskader (IAK) in lijn brengt met de SDG ambities. Dit wordt gedaan door de effecten van nieuwe beleids-, wets- en regelvoorstellen op het behalen van de SDG's een zichtbaar onderdeel te maken van het IAK.

Gemeente Haarlem heeft zich aangesloten bij de SDG's en in het coalitieprogramma Duurzaam Doen heeft het college herbevestigd zich te willen blijven inzetten voor het realiseren van de voor Haarlem relevante doelen. Daarnaast is op 12 oktober 2017 ook de 'inventarisatie mogelijkheden voor extra inspanningen op de Global Goals' in de commissie Bestuur besproken. Door de SDG's als leidraad op te nemen in de duurzaamheidsparagraaf wordt er aan de doelen en invulling ervan een impuls gegeven.

Klimaatakkoord en Energieakkoord

In het Klimaatakkoord van Parijs is in december 2015 afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad. Op 5 maart 2018 hebben 195 landen het akkoord ondertekend. Daarmee is een wereldwijde coalitie ontstaan van landen die het risico op klimaatverandering gaan beperken.

Op 10 juli 2018 is het voorstel voor hoofdlijnen van het Klimaatakkoord aan de Tweede Kamer gepresenteerd. Dit nationale Klimaatakkoord, de Nederlandse bijdrage aan 'Parijs', heeft een centraal doel: het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 met ten minste 49 procent ten opzichte van 1990. Voor de sectoren zijn vijf werkdocumenten ontwikkeld voor de transitie van elektriciteit, gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik en mobiliteit. De uitgewerkte versie verschijnt eind 2018.

In 2013 zijn voor het stimuleren van duurzame energie en energiebesparing afspraken gemaakt in het Energieakkoord voor duurzame groei. Het bevat 159 maatregelen en afspraken over energiebesparing, meer duurzame energie en extra werkgelegenheid met onder meer werkgevers, vakbonden en milieuorganisaties. Deze akkoorden zijn een gedetailleerdere uitwerking van de SDG's en worden met het gewijzigde IAK meer in lijn gebracht.

Haarlem wil, in navolging van het nationale Klimaatakkoord, begin 2019 een Lokaal Haarlems Klimaatakkoord opleveren. In het akkoord komt te staan wat de inspanningen zijn van Haarlemse partners, instellingen, ondernemers en industrie om klimaatverandering tegen te gaan en tot de gewenste CO₂-reductie te komen. Bij besluiten die de gemeente neemt wordt voortaan aangegeven hoe deze bijdragen aan de duurzaamheidsdoelen die de gemeente heeft gesteld.

Duurzaamheid en duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling waarbij de huidige wereldbevolking in haar behoeften voorziet zonder de komende generaties te beperken om in hun behoeften te voorzien (Brundtland rapport). Bij duurzaamheid gaat het om de volgende vier basisprincipes:

1. Solidariteit binnen een generatie, tussen alle mensen die nu leven;
2. Solidariteit met toekomstige generaties, die niet minder recht hebben op een goed bestaan dan wij en die we niet mogen opscheppen met een uitgeputte en vervuilde aarde;

3. Ecologische grenzen die aangeven dat we moeten leven binnen de grenzen van wat de aarde kan verdragen;
4. Het voorzorgsprincipe, dat wil zeggen dat als we onvoldoende kennis en informatie hebben, we moeten zorgen aan de veilige kant te blijven, zodat er geen onomkeerbare schade kan ontstaan.

De duurzame ontwikkeling vanuit het model van de VN richt zich op de vijf P's: People (mens), Prosperity (welvaart), Planet (aarde), Partnership (samenwerking) en Peace (vrede) en vormt de basis voor de SDG's.

De VNG heeft in haar rapport 'Global Goals for Sustainable Development, wat lokale overheden moeten weten' de subdoelstellingen die van toepassing zijn voor de lokale overheid geïnventariseerd en de relevantie ervan nader toegelicht. Haarlem onderzoekt op basis van het VNG rapport welke doelstellingen voor de gemeente van materieel belang zijn en op welke selectie van doelstellingen de gemeente zich wil richten. Ook onderzoekt de gemeente op welke wijze dit hogere afwegingskader kan worden vertaald naar een praktisch toepasbaar, betrouwbaar en relevant integraal afwegingskader voor Haarlem.

Geïntegreerd denken en verantwoorden

Haarlem wil haar relevante doelstellingen vertalen naar een duurzaamheids- en klimaatbegroting voor de stad. Het BBV reikt hiervoor nog geen verslaggevingskader met bijpassende indicatoren. Voor ondernemingen zijn internationaal kaders en standaarden voor duurzaamheidsverslagen en -indicatoren ontwikkeld. Naar aanleiding van de Europese Richtlijn Niet-financiële informatie en informatie over diversiteit, zijn met ingang van 2017 organisaties van openbaar belang² (OOB's) met meer dan 500 medewerkers, verplicht te rapporteren over niet-financiële informatie en diversiteit. Deze niet-financiële informatie betreft milieu, sociale en personeelsaangelegenheden, de keten waarin de onderneming opereert, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping. Ook zijn beursgenoteerde ondernemingen met de aanpassing van de Nederlandse Corporate Governance Code verplicht hun strategie te richten op de lange termijn waardecreatie van de onderneming. De belangen van de stakeholders, niet alleen de aandeelhouders, en de hiervoor genoemde niet-financiële aspecten moeten in de strategie en risicobeheersing van de ondernemingen worden meegenomen.

Internationaal zijn er richtsnoeren en raamwerken ontwikkeld die deze organisaties ondersteunen bij het geïntegreerd denken over deze duurzame waarden. De raamwerken met standaarden helpen organisaties om van dezelfde meetwaarden en informatie in verantwoordingen gebruik te maken voor duurzaamheid, zodat de niet-financiële informatie consistent en onderling vergelijkbaar wordt opgesteld. Dit heeft als voordeel dat deze ook door een onafhankelijke accountant kan worden getoetst op de getrouwe weergave volgens deze verslaggevingsstandaarden. De Global Reporting Initiative (GRI), een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslagen opstelt, is na internationale lobby met haar hoofdkantoor gevestigd in Amsterdam. De GRI heeft uitgebreide en gedetailleerde, internationale standaarden ontwikkeld en wordt in het richtsnoer van de EU als een van de raamwerken genoemd voor niet-financiële informatie voor ondernemingen. De GRI pleit voor aansluiting van overheden bij deze standaarden, zodat gelijke standaarden beschikbaar zijn voor zowel bedrijven als overheden. Dit heeft als voordeel dat informatie beter kan worden vergeleken en van elkaar kan worden benut.

² Organisaties van openbaar belang zijn organisaties die door hun omvang of functie in het maatschappelijk verkeer de belangen van grotere groepen raken, waaronder beursgenoteerde ondernemingen, banken, verzekeraars, centrale kredietinstellingen en organisaties die krachtens maatregel van algemeen bestuur hiertoe worden aangewezen (Wet toezicht accountantsorganisaties, artikel 1, lid j)

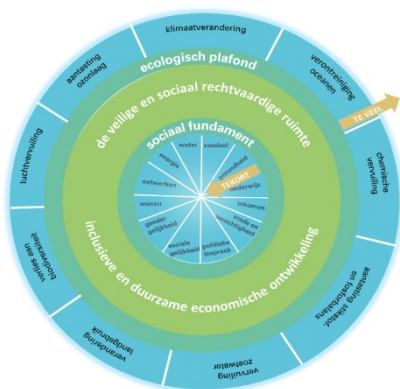
Het BBV volgt veelal in een later stadium de ontwikkelingen in verslaggeving op. De gemeente Haarlem kan daar niet op wachten voor het komen tot een duurzaamheids- of klimaatbegroting. Haarlem onderzoekt in het komende begrotingsjaar op welke wijze de meetwaarden en informatie over duurzaamheid voor een duurzaamheidsbegroting kunnen worden gestandaardiseerd naar een passend model vanuit het GRI raamwerk.

Duurzaam waardecreatiemodel

Van een duurzame wereld naar een duurzame stad

Haarlem wil een duurzame, sociale en toekomstbestendige stad worden, die stappen zet richting een circulaire economie en waarin iedereen mee kan doen. Dit vraagt om een integrale beoordeling van beleid, investeringen en begroting op al deze aspecten. Haarlem kan niet meer los worden gezien van de regio, het land en de wereld omdat Haarlemse duurzaamheidsinspanningen betekenis hebben in het grotere geheel. Haarlem is in die zin 'interconnected' met de grotere wereld.

Het donutmodel van de Britse econome Kate Raworth benadrukt vanuit deze gedachte een integrale benadering van de wereldeconomie in de 21^e eeuw³.

In dit model vormt het sociaal fundamenteel de ondergrens van de donut. Het gaat om de basisbehoeften waar ieder mens in voldoende mate over zou moeten kunnen beschikken. Deze basisbehoeften zijn ontleend aan de sociale SDG's.

Het ecologisch plafond is de buitengrens van de donut. Daarbuiten wordt de druk die de mensheid uitoefent op de leven schenkende systemen van de aarde gevaarlijk hoog. Deze systemen zijn gebaseerd op de negen planetaire grenzen die door een internationale groep specialisten op het gebied van aardsysteemkunde zijn onderscheiden⁴, de ecologische SDG's.

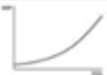
Tussen het sociaal fundamenteel en het ecologisch plafond ligt de veilige en sociaal rechtvaardige ruimte waarin de mensheid duurzaam kan gedijen. Hierbinnen vindt een inclusieve en duurzame economische ontwikkeling plaats.

Deze economische theorie benadrukt dat er een belangrijke verschuiving in het economisch denken nodig is. De theorie vat deze samen tot de volgende zeven belangrijke stappen voor economische beslissingen:

³ Doughnut Economics, Seven Ways to Think Like a 21st Century Economist

⁴ Will Steffen - Planetary Boundaries, 2015

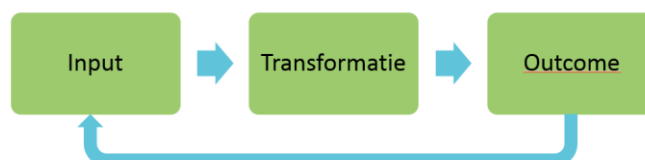
Zeven stappen voor economische beslissingen

		20 ^e -eeuwse economie		21 ^e -eeuwse economie
1. Verander het doel		BNP		De donut economie
2. Houd rekening met het geheel		Vrije markt		De ingebedde economie
3. Koester de menselijk aard		Homo economicus		Mensen passen zich aan sociale omstandigheden aan
4. Voorzichtig met systeem		Kunstmatig evenwicht		Complex samenspel
5. Ontwerp om te verdelen		Groei zorgt voor nivellering		Gericht op verdelen
6. Maak alleen producten die je kunt hergebruiken		Groei zal milieu problemen oplossen		Gericht op hergebruik
7. Geloof niet meer in groei		Groei verslaafd		Groei is niet meer heilig

Denken in duurzame waarden vraagt dus om meer dan een aangepast begrotingsinstrumentarium. Het vraagt om een transitie naar integraal denken. De gemeente Haarlem maakt een eigen Haarlemse donut waarin de relevante duurzaamheidsdoelstellingen worden opgenomen. Hiermee kan de gemeente de status en voortgang in de SDGs in beeld brengen om te komen tot een duurzame en inclusieve ontwikkeling van de stad.

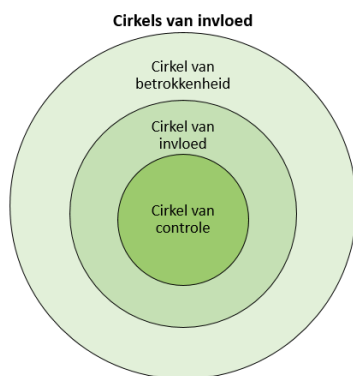
Waardecreatiemodel van de gemeentelijke organisatie

De visie van een duurzame economie vraagt ook voor de eigen organisatie een andere kijk op het waardecreatiemodel.

De gemeente wil middelen duurzaam verkrijgen en inzetten (input) en deze duurzaam transformeren (transformatie) tot duurzame waarden voor de stad (outcome).

De gemeente Haarlem werkt in het komende begrotingsjaar het duurzame waardecreatiemodel uit en verduidelijkt welke wijzigingen benodigd zijn in de programma's en interne organisatie om de beoogde duurzame waarden te realiseren. De gemeente Haarlem creëert duurzame waarden vanuit verschillende rollen en cirkels van invloed. De gemeente genereert deze bijvoorbeeld vanuit een rol als facilitator, deelnemer, kadersteller, inspirator, verbinder of handhaver.

De cirkels van invloed bewegen van de cirkel van controle (zelf doen, reguleren of handhaven), van invloed (stimuleren) naar de cirkel van betrokkenheid (aansluiten en helpen bij initiatieven).

De gemeente Haarlem doet binnen de cirkel van controle het nodige aan duurzaamheid. De gemeente verduurzaamt het gemeentelijk vastgoed en maakt bijvoorbeeld al gebruik van warmte/koude opslag en energiezuinige verlichting. De gemeente Haarlem gaat in 2019 verder met maatschappelijk verantwoord inkopen.

Vanuit haar cirkel van invloed stimuleert de gemeente verbonden partijen, inwoners en ondernemers om duurzame initiatieven te ontwikkelen. Dit doet de gemeente Haarlem door mogelijkheden tot financiering van duurzame projecten voor inwoners en ondernemers aan te bieden, zoals voor duurzaam verbouwen en Haarlem Gasvrij. Ook met verbonden partijen zoekt de gemeente actief naar de verduurzaming van de dienstverlening voor de stad. Voorbeelden hiervan zijn het strategisch plan afvalscheiding (SPA) waarmee Spaarnelanden NV, PBD (plastic, blik en drankkarton) als herbruikbare grondstof inzamelt in een circulaire economie, maar ook het inzetten op het terugdringen van autoverkeer en uitstoot zoals het initiatief iZoof en Green Deal Zes. Haarlem investeert in de energietransitie naar een Warmtenet voor Meerwijk, in samenwerking met Engie en Liander.

Vanuit de cirkel van betrokkenheid is de gemeente Haarlem actief in burger- en ondernemersinitiatieven. Haarlem faciliteert De Groene Mug en werkt vanuit Haarlem Circulair 2030 samen met de Coöperatie Circus Circulair aan het Circus Stadslab voor 2018.

Omdat er veel verschillende duurzame waarden zijn, moet de gemeente Haarlem zorgvuldige keuzes maken in de invloedssfeer en rol die de gemeente inneemt bij het realiseren van de duurzame waarden. Om een duurzame stad te realiseren is partnership (5Ps) nodig. Nauwe samenwerking met inwoners en ondernemers is daarbij onmisbaar. De wijze van invloed en de rol die de gemeente Haarlem inneemt in duurzaamheidsinitiatieven voor de stad, gaan onderdeel uitmaken van het integrale afwegingskader.

Stakeholdersanalyse

Duurzaamheid raakt veel onderdelen van de stad. Het is voor Haarlem belangrijk om zicht te hebben op welke duurzame waarden van materieel belang zijn voor de stad om de SDG's in 2030 te behalen. Partnership (5P's) voor de SDG's is vanwege de reikwijdte en ambitie van het grootste belang en vraagt om de visie van de stakeholders in de stad.

De stakeholders van Haarlem zijn personen of organisaties die invloed ondervinden (positief of negatief) of zelf invloed kunnen uitoefenen op de realisatie van de duurzame waarden in de stad. Dit zijn bijvoorbeeld:

- Intern: medewerkers, college en gemeenteraad;
- Extern: inwoners, toeristen, klanten, leveranciers, verbonden partijen, ondernemers, media;
- Interface: Rijksoverheid en -instellingen, provincies, (regionale) samenwerkingsverbanden, gemeenschappelijke regelingen en belangenvertegenwoordigers.

Een stakeholdersanalyse is van belang om voor de stad zicht te krijgen op welke duurzaamheidsdoelstellingen belangrijk en urgent zijn. Het biedt voor Haarlem de mogelijkheid om op basis van deze analyse met stakeholders tot een engagementsverklaring over duurzaamheid te komen.

De gemeente heeft het initiatief genomen om begin 2019 tot een Lokaal Haarlems Klimaatakkoord te komen om met de inspanningen van Haarlemse partners, instellingen, ondernemers en industrie de klimaatverandering tegen te gaan en tot de gewenste CO₂-reductie te komen.

Kader voor begroting en verantwoording

De begroting van de gemeente Haarlem moet voldoen aan het BBV. Het BBV geeft nog geen handvatten voor een integraal afwegingskader voor een duurzame begroting en verantwoording.

Vanwege het belang en de urgentie om in aanloop naar 2030 de doelstellingen te realiseren, kiest Haarlem ervoor om voor de Kadernota 2019 een raamwerk voor de begroting en verantwoording te maken, zodat vanaf 2020 de SDG's zichtbaar kunnen worden opgenomen in de beleidsdoelen, operationele doelen en indicatoren van de programma's.

De indicatoren zullen voldoen aan de vereisten van de internationale duurzaamheidsstandaarden zodat deze getrouw, consistent en vergelijkbaar kunnen worden verantwoord. Daarvoor doet de gemeente onderzoek naar de bruikbaarheid van standaarden voor duurzaamheidsverantwoordingen, zoals de GRI standards.

Monitoren en meetinstrumenten

De gemeente Haarlem verantwoordt zich jaarlijks over duurzaamheid via de Duurzaamheidsmonitor. Deze monitor bevat hoewel niet expliciet genoemd, een deel van de SDG's. Om de informatiewaarde van de monitor te verhogen wordt er op dit moment kritisch gekeken naar de set van indicatoren en hoe deze actuele en relevante sturingsinformatie kan bieden (mede n.a.v. het verzoek aan het college deze te verbeteren, motie: Duurzaamheidsmonitor). Haarlem onderzoekt of/en hoe deze duurzaamheidsmonitor kan worden verbeterd zodat het betere sturingsinformatie geeft en tegelijk voldoende basis geeft voor opname in de begroting en verantwoording van de gemeente.

Landelijk monitort het CBS de SDG's in de publicatie "Duurzame ontwikkelingsdoelen: de stand voor Nederland". Daarnaast werkt het CBS mee aan de World Council of City Data die volgens ISO 37120 Sustainable Development of Communities de indicatoren voor diensten van steden en de levenskwaliteit aanlevert. Het CBS werkt hiervoor op vrijwillige basis samen met vijf Nederlandse gemeenten. Ook werkt het CBS voor decentrale meting van Brede Welvaart samen met Metropoolregio Amsterdam. De voorkeur is om voor de SDGs zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij de statistische methodologie en monitoren en dataverzameling van het CBS. Haarlem onderzoekt de mogelijkheid om als lokale overheid deel te nemen aan een pilot met het CBS.

Voor de SDG's en onderliggende doelstellingen is ook verdere verfijning in subcategorieën nodig voor bijvoorbeeld de klimaatdoelstellingen. Omdat het Energieakkoord uit 2013 is, zijn voor de klimaatdoelstellingen in Nederland verschillende monitoren ontwikkeld, onder meer Gemeentelijke Duurzaamheidsindex, Nationale Monitor Duurzame Gemeenten, Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat en de VNG monitor Waarstaatjegemeente.nl. De uitwerking van de werkdocumenten van het Klimaatakkoord komt eind 2018, waarna ook meer zicht komt op de indicatoren.

Om te komen tot een getrouwe verantwoording van de voortgang op duurzaamheid, onderzoekt Haarlem voor de Kadernota 2019 welke informatie en datasets daarvoor het meest geschikt zijn.

Haarlem zal hierover afstemmen met de accountant van de gemeente en zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij het CBS.

Omdat de eisen voor verslaggeving op duurzame waarden nog in ontwikkeling zijn, verwacht de gemeente de komende jaren nog aanpassingen. Deze aanpassingen komen jaarlijks in de kadernota.

Lopende duurzaamheidsinitiatieven in Haarlem

De gemeente Haarlem geeft de afgelopen jaren steeds meer aandacht aan duurzaamheid in de bedrijfsvoering en programma's en in de samenwerking met verbonden partijen, ondernemers en inwoners. Er zijn veel en versnipperde initiatieven in de stad.

De lopende duurzaamheidsinitiatieven blijven onverminderd voortgezet. In aanloop naar de Kadernota 2019 worden deze initiatieven aan de hand van het integrale afwegingskader geordend naar de duurzame waarden en het waardecreatiemodel van Haarlem. Daarna zullen voor deze initiatieven gestandaardiseerde, betrouwbare indicatoren worden geïnventariseerd en ontwikkeld. Zo kan in het proces naar 2030 met betrouwbare instrumenten de voortgang op de duurzame ontwikkeling worden gemeten en verantwoord.

In programma 4 van de begroting wordt aangegeven hoe een duurzame stad kan worden bereikt. De doelstelling is Haarlem Klimaatneutraal en Circulair in 2030, Aardgasvrij in 2040 en Klimaatbestendig in 2050. Om deze doelstellingen te halen zoekt de gemeente ook nauwe samenwerking en aansluiting met de initiatieven van verbonden partijen, ondernemers en inwoners in de stad.

Al deze initiatieven tonen aan dat in Haarlem het bewustzijn voor duurzaamheid de afgelopen jaren is gegroeid. Om integraal de voortgang te kunnen meten, is consolidatie van alle initiatieven nodig. Een integraal afwegingskader voor duurzame waardecreatie in de stad, dat ondersteund wordt met een integrale monitoring, gaat de gemeente daarbij helpen.

Route 2019-2022

De komende jaren werkt de gemeente toe naar een duurzame stad met een duurzaam beleid, begroting en verantwoording. Het speelveld van duurzaamheid is nog volop in beweging. Dit vraagt de komende jaren flexibiliteit in kaders. Haarlem wil echter niet afwachten.

Haarlem streeft ernaar om voor het jaar 2022 een begroting te hebben met een verantwoording die zijn opgemaakt in overeenstemming met een integraal afwegingskader op de SDG's en onderliggende klimaatdoelstellingen en met een duurzaam verslaggevingskader.

Als Haarlem dit doel wil halen is het nodig om versneld inspanningen te verrichten, zodat de gemeente in 2020 kan starten met een eerste opzet voor een gewijzigde begroting en verantwoording. Met twee jaarcycli heeft Haarlem dan in 2022 een betrouwbare begroting en verantwoording op het nieuwe kader.

Intussen staan de duurzaamheidsinitiatieven en ontwikkelingen die de gemeente faciliteert, natuurlijk niet stil, zie onder andere programma 4.

Er zijn geen concrete voorbeelden in het land van een klimaatbegroting die ingebed is in een programmabegroting in termen van waarden. Bij de Kadernota 2019 worden de eerste stappen voor de Haarlemse begroting neergezet. Het is experimenteren en ontdekken. Het internationale en nationale raamwerk vertaalt de gemeente naar wat voor Haarlem van toepassing is (onder andere om te kunnen aansluiten bij landelijke monitoring en trends). Tegelijk geldt ook het omgekeerde. In

de verantwoording maakt Haarlem zichtbaar hoe de stad bijdraagt aan de nationale doelstellingen waar dat van toepassing is en zet zichzelf hiermee op de kaart. Er wordt een afwegingskader opgesteld in de eerste plaats voor investeringen, zodat investeringsvoorstellen ook beoordeeld worden op de ecologische betekenis. Daarnaast wordt er een afwegingskader opgesteld dat van betekenis wordt voor een aantal beleidsvelden. De keuze van deze beleidsvelden en nadere uitwerking hiervan komt in de Programmabegroting 2020 tot uiting. Zeer waarschijnlijk zijn dit de beleidsvelden waar aansluiting gevonden kan worden vanuit de bestaande situatie en initiatieven. Ook is er een voorstel voor hoe de stad betrokken kan worden bij de ontwikkeling van de klimaatbegroting van Haarlem.

Voor de Kadernota 2019 is het nodig dat Haarlem de eerste resultaten levert, zodat in 2020 kan worden gestart met een eerste opzet van een duurzame begroting en verantwoording.

Besluit:

De raad geeft het college de opdracht op basis van het VNG rapport onderzoeken op basis van de paragraaf *Duurzaamheid* (paragraaf 1.3);

- a. Welke doelstellingen voor de gemeente Haarlem van materieel belang zijn en op welke selectie van doelstellingen de gemeente zich wil richten;
- b. Op welke wijze dit hogere afwegingskader kan worden vertaald naar een praktisch toepasbaar, betrouwbaar en relevant integraal afwegingskader voor beleidsdocumenten en de begroting en verantwoording.

1.4 Gebiedsgerichte vertaling

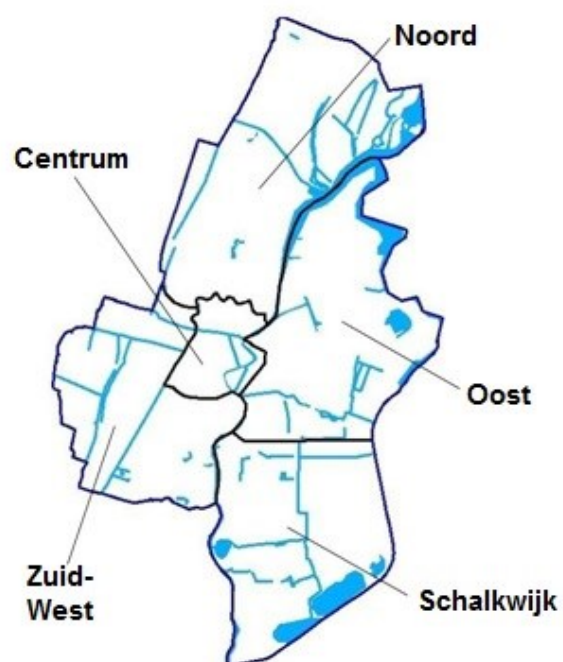
Eens in de vier jaar wordt er een nieuwe gebiedsopgave gemaakt. In de gebiedsopgave voor 2019 – 2023 wordt per gebied toegelicht waar het gebied zich voor in zet de komende jaren: wat zijn de speerpunten in de nabije toekomst. De gebiedsopgave is opgebouwd volgens de clusters en de programma's van de begroting. De gebiedsopgave vormt de basis voor het meerjaren gebiedsprogramma (MJGP) en de gebiedsjaarprogramma's. De gebiedsopgave 2019 – 2023 is als bijlage ([link](#)) bijgevoegd. De afgelopen jaren heeft de focus vooral op het fysieke domein gelegen. Met het versterken van het gebiedsgericht werken is een ontwikkeling ingezet die als doel heeft om te verbreden naar alle beleidsdomeinen en focus per gebied aan te brengen. Deze ontwikkeling zal leiden tot een aanscherping van de gebiedsopgave in de periode 2019 – 2023. De gebiedsopgave wordt betrokken bij de afgesproken herijking van het coalitieprogramma over twee jaar.

De gebiedsopgave is vertaald naar de uitvoering in de gebiedsprogramma's. Tweemaal per jaar wordt het meerjareng gebiedsprogramma herijkt. Bij de Kadernota 2018 zijn de concept gebiedsprogramma's 2019 en meerjarenperspectieven 2020 - 2023 (het MJGP) gepubliceerd. Het MJGP is het meerjarige uitvoeringsprogramma openbare ruimte en gebiedsontwikkeling waarin per gebied de projecten en ontwikkelingen zijn opgenomen. Inwoners van Haarlem krijgen zo een helder overzicht van wat er in de stad, wijk of straat gebeurt. Net als vorig jaar is het MJGP via het internet te vinden op het interactieve Informatie en Participatie Platform (verder IPP).

Jaarlijks wordt bij de begroting de jaarsnede vastgesteld. Zo stelt het college bij deze programmabegroting het Gebiedsprogramma vast voor 2019. In deze versie zijn verschillende zaken verwerkt, zoals wijzigingen naar aanleiding van vragen van raadscommissies, genomen besluiten over capaciteit en budgetten, en wijzigingen als gevolg van voortschrijdende ontwikkelingen. Het definitieve gebiedsprogramma 2019 is als [bijlage](#) ter informatie bijgevoegd. Het gebiedsprogramma vindt u ook in dit [interactieve portaal](#). Dit programma wordt continue bijgesteld op basis van de actuele stand van zaken van de projecten.

Het MJGP is gestart om per gebied een digitaal overzicht te geven van lopende projecten. Het MJGP wordt steeds breder in de organisatie ingezet. Het MJGP is meer en meer een instrument dat ondersteunt in de integrale, domein overstijgende samenwerking voor gebiedsprogrammering en planning op een toegankelijke, visuele manier. Deze informatie is via de website ook toegankelijk voor inwoners, belanghebbenden, samenwerkingspartners en gemeenteraad. Daarnaast is het MJGP een instrument voor de samenwerking tussen de afdelingen, is het een prioriteringsinstrument voor het bestuur en het draagt het bij aan de gemeentelijke doelstelling van stads- en gebiedsgericht samenwerken met alle partners in de stad.

Het MJGP zal zich de komende jaren nog verder ontwikkelen, waarbij de focus ligt op verbreding naar het sociaal domein en veiligheid, en anderzijds op een verdere professionalisering. Met diverse afdelingen is besproken hoe op programmatische wijze hun input in het MJGP wordt opgenomen en wie daarvan eigenaar is. Ter verbetering van de bedrijfsvoering wordt ook de financiële administratie en in de toekomst de projecten- en capaciteitsplanning gekoppeld. Hiervoor zijn in 2018 het datamodel en de procesafspraken vastgesteld. In 2019 wordt de bekendheid van het MJGP verder vergroot en krijgen medewerkers hands-on training in het werken met dit nieuwe instrumentarium.

1.5 Ontwikkeling financieel kader

In de programmabegroting geeft het college aan wat de doelen en maatschappelijke effecten zijn die Haarlem de komende jaren nastreeft en wat daarvoor concreet in 2019 wordt gedaan.

In dit deel van de begroting wordt ingegaan op de beleidsvoornemens en de gevolgen daarvan voor de financiële positie van de gemeente. Ook wordt aandacht besteed aan het onderwerp bezuinigingen en de ontwikkeling van de algemene reserve van Haarlem.

In deel 2 worden de beleidsvoornemens geconcretiseerd per programma en wordt per beleidsveld aangegeven welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Deel 3 bevat de voorgeschreven paragrafen, waarin een dwarsdoorsnede wordt gegeven van de verschillende aspecten van de begroting, gezien vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid.

Begrotingsuitkomst en analyse begrotingssaldo 2019-2023

Het startpunt van deze analyse is de prognose van het meerjaren saldo, zoals vermeld in de Kadernota 2018 (bladzijde 48).

Vervolgens is het saldo bijgesteld aan de hand van de volgende ontwikkelingen:

1. De financiële consequenties van de meicirculaire;
2. Autonome ontwikkelingen;
3. Verwerking Investeringsplan 2019-2023;
4. Uitkomsten Bestuursrapportage 2018;
5. Aanvullende voorstellen

Deze meerjarenbegroting wordt nog beïnvloed door de uitkomsten van de Bestuursrapportage 2018, voor zover baten en lasten structureel doorwerken naar 2019 en verder. De consequenties daarvan zijn eveneens inzichtelijk gemaakt.

Verwerking meicirculaire en autonome ontwikkelingen	2019	2020	2021	2022	2023
Meerjarenraming 2019-2023, zoals vermeld op bladzijde 48 van de Kadernota 2018	0	0	0	0	229 n
1. Meicirculaire (2018/362302)	479 n	786 n	1.138 n	3.554 n	-1.037 v
2. Autonome ontwikkelingen	-1.383 v	-1.438 v	-1.688 v	-1.688 v	-1.688 v
Uitkomst meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen	-904 v	-652 v	-550 v	1.866 n	-2.496 v

NB: De jaarschijf 2023 is als nieuwe jaarschijf aan de meerjarenbegroting toegevoegd. De Kadernota 2018 was beperkt tot de jaarschijven 2018-2022.

Toelichting:

1. Meicirculaire 2018

De meicirculaire ontvangt de gemeente op een zodanig tijdstip dat verwerking in de kadernota niet mogelijk is. De meicirculaire is dan ook de eerste wijziging op de uitkomsten van de Kadernota 2018. Voor meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de informatienota over de meicirculaire 2018 ([2018/362302](#)).

2. Autonome ontwikkelingen

Na de totstandkoming van de Kadernota 2018 hebben zich financiële ontwikkelingen voorgedaan die alsnog in de meerjarenraming zijn verwerkt. Deze kunnen als volgt worden weergegeven:

Verwerking meicirculaire en autonome ontwikkelingen	2019	2020	2021	2022	2023
1. Uitkomsten treasury	-378 v	-609 v	-799 v	-799 v	-799 v
2. Cocensus	26 n	26 n	26 n	26 n	26 n
2. Correctie bijdrage Spaarnwoude	-176 v				
3. Bijstelling huwelijksleges	60 n	60 n	pm n	pm n	pm n
4. Kostendekkend maken afvalstoffenheffing	-580 v	-580 v	-580 v	-580 v	-580 v
4. Kostendekkend maken rioolheffing	-335 v	-335 v	-335 v	-335 v	-335 v
Resultaat autonome ontwikkelingen	-1.383 v	-1.438 v	-1.688 v	-1.688 v	-1.688 v

Uitkomsten treasury

Er is de komende jaren een voordelig (intern behaald) resultaat op treasury doordat de gehanteerde omslagrente voor de interne doorberekening hoger is dan de werkelijke omslagrente. Op dit moment wordt meerjarig met 2,5% omslagrente gerekend. Mocht de werkelijke omslagrente meer dan 0,5% hiervan gaan afwijken dan wordt de gehanteerde omslagrente aangepast. De werkelijke omslagrente hangt onder andere af van de schuldpositie van de gemeente en de marktrenten en is op lange termijn daardoor lastig te ramen. Om deze reden wordt voor de jaren 2022 en 2023 de raming voor 2021 aangehouden.

Verbonden partijen

Van de gemeenschappelijke regelingen Cocensus en Spaarnwoude zijn de bijdragen voor 2019 bekend. De meerjarenbegroting is hierop aangepast.

Bijstelling huwelijksleges

Op basis van de realisatiecijfers van de afgelopen jaren is geconcludeerd dat de raming van de huwelijksleges te hoog is. Dat heeft vooral te maken met het feit dat bruidsparen niet kiezen voor de dure keuzepakketten, maar meer voor het basispakket. Op korte termijn houdt de gemeente rekening met deze inkomstendaling, maar onderzoekt of er keuzepakketten ontwikkeld kunnen worden waarbij weer een toename van leges mogelijk is.

Kostendekkende heffingen

Bij het opstellen van de begroting worden voor de kostendekkende heffingen de zogenaamde VNG-modellen ingevuld (zie bijlage 5.10 van de begroting). Door het toerekenen van kosten die niet direct uit de begroting voortvloeien, kan pas na toerekening van deze kosten de kostendekkendheid worden bepaald. De baten moesten verhoogd worden om een kostendekkende heffing afval- en rioolheffing te realiseren.

3. Investeringsplan (IP)

Het Investeringsplan 2019-2023 is onderdeel van de Programmabegroting 2019-2023. De kapitaallasten zijn geraamd aan de hand van de concrete investeringen. Omdat de afschrijvingen pas plaatsvinden nadat het investeringsgoed is opgeleverd, zijn kapitaallasten later zichtbaar dan de geraamde investering. De eerste jaren van het IP leiden dan ook tot lagere kapitaallasten, terwijl in latere jaren de kapitaallasten toenemen. In het financieel kader van maart is er rekening mee gehouden dat door de investeringen ook de exploitatielasten met 10% toenemen. Dit komt onder meer omdat ook de kosten van eerste inrichting van scholen en de kosten van tijdelijke huisvesting hieruit gedekt moeten worden.

In maart 2018 is de informatienota over het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2018-2022 (SHO) besproken in de Commissie Samenleving. In het SHO staat beschreven welke onderwijshuisvestingsprojecten de komende jaren uitgevoerd moeten worden om voorbereid te zijn op het toenemende leerlingenaantal vanwege de groei van de stad. In de informatienota zijn de financiële consequenties van deze investeringen opgenomen in twee varianten: de minimale en de maximale variant. De minimale variant is uiteindelijk opgenomen in de kadernota. De komende vier jaren is voor de investeringen voor het basisonderwijs € 4 miljoen per jaar beschikbaar en voor het voortgezet onderwijs € 2,75 miljoen per jaar.

In het SHO is ook opgenomen dat door de groei van de stad en de groei van de onderwijshuisvesting de kosten toenemen voor tijdelijke huisvesting van scholen en voor de eerste inrichting onderwijsleerpakket en meubilair. Deze kosten worden betaald uit de exploitatie.

Voor de periode 2019 – 2022 is berekend welke aanvullende middelen nodig zijn voor deze twee onderwerpen. Op basis van de planning van de huisvestingsprojecten de komende jaren is bekeken welke tijdelijke huisvesting nodig is voor de scholen. Voor 2019 is € 853.000 meer nodig dan geraamd.

De meerkosten voor 2019 zijn als volgt opgebouwd: € 311.000 aan reeds aangegane verplichtingen en € 542.000 betreffen aanvullende aanvragen:

Het verschil van € 311.000 tussen begrootte en aangegane verplichtingen wordt vooral verklaard door het doorschuiven van de tijdelijke huisvesting voor de Molenwiek Dalton. Hierdoor is € 236.000 niet uitgegeven in 2017, maar gebeurt in 2019.

De aanvullende aanvragen van € 309.000 zijn voor tijdelijke huisvesting voor de Mgr. Huibersschool, het Schoter en het Coornhertlyceum. Daarnaast wordt voorgesteld € 233.000 beschikbaar te stellen voor het verplaatsen van de tijdelijke lokalen van het Schoter, omdat deze nu staan op de locatie waar de nieuwe Beyneshal moet komen.

Totaal is voor de periode 2019 tot en met 2022 naar verwachting ca. € 7,5 miljoen extra nodig voor tijdelijke onderwijshuisvesting. Dit past binnen de in het SHO aangegeven bandbreedte van € 7 - € 10 miljoen. De daadwerkelijke kosten van tijdelijke huisvesting zijn sterk afhankelijk van de oplossing waar voor wordt gekozen. In de huidige berekening is uitgegaan van het plaatsen van noodunits, omdat niet of nauwelijks van bestaande leegstaande schoolgebouwen gebruik kan worden gemaakt. Daarnaast zijn de daadwerkelijke kosten afhankelijk van het tempo van de uitvoering van de huisvestingsprojecten.

Per saldo leidt dit tot de volgende aanpassing van de meerjarenraming:

Verwerking IP	2019	2020	2021	2022	2023
Kapitaallasten	-3.908 v	-2.693	-1.582	-278	936 n
Kosten tijdelijke huisvesting	848 n	2.084 n	2.855 n	1.694 n	pm n
Resultaat IP	-3.060 v	-609 v	1.273 n	1.416 n	936 n

De Programmabegroting 2019-2012 is uitgewerkt op basis van de Kadernota 2018. Door de uitkomsten van de meicirculaire, autonome ontwikkelingen en het IP daaraan toe te voegen is de Meerjarenraming in basis gereed. Alle overzichten en tabellen in de begroting sluiten op deze saldi aan. Dat betekent dat alle wijzigingen die voortkomen uit de Bestuursrapportage 2018 en de aanvullende voorstellen niet zijn doorvertaald in de tabellen. Na instemming van de raad worden deze lasten en baten aanvullend geraamd.

De hiervoor vermelde ontwikkelingen in het financieel kader zijn doorberekend en weergegeven in het volgende overzicht:

Financiële ontwikkeling Programmabegroting 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
Meerjarenraming 2019-2023, zoals vermeld op bladzijde 48 van de Kadernota 2018	0	0	0	0	229 n
1. Meicirculaire (2018/362302)	479 n	786 n	1.138 n	3.554 n	-1.037 v
2. Autonome ontwikkelingen	-1.383 v	-1.438 v	-1.688 v	-1.688 v	-1.688 v
3. Consequenties IP	-3.060 v	-609 v	1.273 n	1.416 n	936 n
Uitkomst meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen en IP	-3.964 v	-1.261 v	723 n	3.282 n	-1.560 v

Meerjarige gevolgen Bestuursrapportage 2018

4. Uitkomsten Bestuursrapportage 2018

Voorafgaand aan de Programmabegroting 2019-2022 stelt het college de Bestuursrapportage 2018 vast en biedt deze daarna aan de raad ter vaststelling aan. Hoewel de bestuursrapportage primair gericht is op een bijstelling van lasten en baten in het lopende begrotingsjaar 2018, is het onontkoombaar ook de lasten en baten die structureel doorwerken in het financieel kader door te berekenen. De oorzaken van deze wijzigingen zijn toegelicht in de Bestuursrapportage 2018. Het resultaat van de bestuursrapportage vermindert de beschikbare ruimte met € 1,6 miljoen in 2019. De uitkomsten zijn in de volgende tabel samengevat:

Doorwerking bestuursrapportage	2019	2020	2021	2022	2023
Mutaties	1.601 n	72 n	72 n	197 n	197 n
Resultaat bestuursrapportage	1.601 n	72 n	72 n	197 n	197 n

Indien met deze voorlopige uitkomst en van de bestuursrapportage rekening wordt gehouden, wijzigt het meerjarenperspectief als volgt:

Financiële ontwikkeling Programmabegroting 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023
Meerjarenraming 2019-2023, zoals vermeld op bladzijde 48 van de Kadernota 2018	0	0	0	0	229 n
1. Meicirculaire (2018/362302)	479 n	786 n	1.138 n	3.554 n	-1.037 v
2. Autonome ontwikkelingen	-1.383 v	-1.438 v	-1.688 v	-1.688 v	-1.688 v
3. Consequenties IP	-3.060 v	-609 v	1.273 n	1.416 n	936 n
4. Structurele doorwerking bestuursrapportage	1.708 n	179 n	179 n	304 n	304 n
Uitkomsten incl. doorwerking bestuursrapportage	-2.256 v	-1.082 v	902 n	3.586 n	-1.256 v

5. Aanvullende voorstellen

De Programmabegroting 2019-2023 is uitgewerkt volgens de begrotingsrichtlijn 2019 en de vastgestelde Kadernota 2018. Daarnaast zijn er aanvullende voorstellen gedaan voor de uitvoering van de uitgesproken ambities van het college voor de komende jaren. Deze aanvullende voorstellen vragen afzonderlijke afweging en besluitvorming en zijn in onderstaande tabel samengevat en daarna toegelicht:

Aanvullende voorstellen	2019	2020	2021	2022	2023
1 Noord-Hollands Archief	238 n	131 n	175 n	219 n	219 n
2 Meerjaren gebiedsprogramma	151 n	151 n	151 n	151 n	151 n
3 Budget initiatieven	100 n	pm n	pm n	pm n	pm n
4 Groei van Haarlem	160 n	160 n	160 n	pm n	pm n
Dekking: t.l.v. groei van de stad	-160 v	-160 v	-160 v	pm v	pm v
5 Capaciteit uitvoering omgevingsbeleid	450 n	pm n	pm n		
6 Invoering BIZ-heffing binnenstad	0	0	0	0	0
7 Formatie-uitbreiding Zandvoort	0	0	0	0	0
8 Bezuinigingen	0	0	0	0	0
9 Woonlasten	800 n	pm n	pm n	pm n	pm n
Resultaat aanvullende voorstellen	1.732 n	282 n	326 n	370 n	370 n

Toelichting bij aanvullende voorstellen

1. Noord-Hollands Archief

Vanaf 2019 rolt het Noord-Hollands Archief (NHA) stapsgewijs e-Depot uit, een voorziening voor digitale archivering. Door het per 1 januari 2018 ingegane “Besluit Vervanging” wordt binnen de gemeente Haarlem alleen nog digitaal te archiveren informatie gemaakt. Haarlem gaat als partner binnen deze Gemeenschappelijke Regeling gebruik maken van deze e-Depot voorziening. Daarom is er tussen het NHA en de gemeente Haarlem afgesproken de structurele bijdrage voor het e-Depot van € 218.940,- per jaar pas in 2022 volledig te gaan betalen en dit in vier stappen te bereiken. De gemeente Haarlem moet daarvoor een aantal essentiële werkzaamheden en inspanningen doen om het e-Depot t succesvol te kunnen gebruiken. Hiervoor is een incidenteel budget noodzakelijk van € 150.000.

2. Meerjaren gebiedsprogramma

Met het Meerjaren Gebieds Programma (MJGP) kan Haarlem projecten in de stad samen met bewoners en andere belanghebbenden beter prioriteren en op elkaar afstemmen. De afgelopen jaren worden niet alleen fysieke ingrepen in de stad (openbare ruimte, verkeer, onderhoud) in het programma opgenomen, maar ook sociale projecten en activiteiten (welzijnsprojecten, sportactiviteiten). Het programma is voor iedereen toegankelijk via Haarlem.nl. Het is belangrijk dat deze informatie goed toegankelijk, begrijpelijk en actueel is en aansluit op de opgaven van de gebieden. Dat vraagt om goede programmering, actualisatie en beheer (uitbreiding 1,1 fte).

3. Budget initiatieven

Het initiatievenbudget is bedoeld voor dekking van (ambtelijke) kosten in de initiatieffase van een project. Door de economische ontwikkelingen is sprake van een aantrekkende markt. Hierdoor stijgt het aantal op te starten initiatieven in de bebouwde en onbebouwde omgeving. De vraag overstijgt het huidige budget van ruim € 350.000. Een bedrag van € 100.000 is noodzakelijk om aan de vraag te voldoen van ongeveer 20 projecten met gemiddelde voorbereidingskosten van € 5.000 per project.

Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor de voorbereidingskosten van een project. De voorbereiding bestaat bij ontwikkelprojecten onder andere uit het voorbereiden van de anterieure overeenkomst. Na het sluiten van de anterieure overeenkomst is kunnen deze kosten worden verhaald op de initiatiefnemer.

4. Groei van Haarlem

Vanaf 2019 is nu minder budget beschikbaar voor het programma Groei van Haarlem, terwijl de intensiteit van het programma niet zal afnemen. Er is € 160.000 extra budget nodig voor onder andere capaciteit en externe onderzoeken. Het voorstel is deze te dekken uit de reserve Groei van Haarlem voor een periode van drie jaar.

5. Capaciteit uitvoering omgevingsbeleid

Om de ambities van de programma's Groei van Haarlem (en de ontwikkelzones), Duurzaamheid en Omgevingswet waar te maken is extra capaciteit nodig voor deskundigheid binnen stedenbouw, landschap, planologie en erfgoed. De capaciteit vanuit Omgevingsbeleid in de programma's Groei en Duurzaamheid wordt optimaal benut omdat de producten die geleverd worden direct bijdragen aan de invoering van het Omgevingsplan en dus 'omgevingswet-proof' zijn.

De extra benodigde capaciteit voor het programma Duurzaamheid is tot en met 2021 gewaarborgd. Maar het capaciteitsprobleem voor de programma's Groei van de stad en Omgevingswet is daarmee nog niet opgelost. Voor 2019 wordt hiervoor een budget van € 450.000 gevraagd. Bij de Kadernota 2019 komt de afweging in hoeverre de capaciteit ook de komende jaren verhoogd moet worden.

6. Invoering BIZ-heffing

Begin september is de uitkomst bekend geworden van de gehouden draagvlakmeting voor de invoering van een Bedrijven Investerings Zone-(BIZ)heffing in de binnenstad ter vervanging van de reclamebelasting. De uitkomst was positief, waardoor vanaf 1 januari deze heffing van kracht wordt. Dat betekent dat de BIZ opbrengst van € 555.000 geraamd kan worden.

Dit bedrag wordt onder aftrek van de kosten van heffing en invordering (€ 19.000) beschikbaar gesteld aan het ondernemersfonds binnenstad.

Hierdoor komt de reclamebelasting met ingang van 2019 te vervallen. Bij samenloop van precarioheffing en reclamebelasting legde de gemeente voorheen geen precariobelasting op. Om deze gedeelde inkomsten te compenseren (circa € 100.000) werd dit bedrag ingehouden op de afdracht aan het ondernemersfonds.

Nu de reclamebelasting vervalt, geldt vanaf 2019 weer precariobelasting. De raming wordt hierop aangepast. Overigens is deze wijziging per saldo budgettair-neutraal.

7. Wijziging overhead door begroting 2019 Zandvoort

Het Zandvoortse raadsprogramma 2018-2022 is verder uitgewerkt in het Haarlemse Uitvoeringsprogramma 2018-2022 en vervolgens opgenomen in de ontwerpbegroting van de gemeente Haarlem voor 2019.

Voor de uitvoering van dit raadsprogramma is extra formatieve capaciteit nodig: 4,9 fte structureel en 1,5 fte incidenteel. Op basis van de ambtelijke samenwerkingsafspraken vindt deze formatie uitbreiding in de Haarlemse organisatie plaats. De kosten hiervan bedragen € 618.000 in 2019 tot € 508.000 in 2023 en worden via de jaarlijkse Zandvoortse bijdrage volledig aan Haarlem vergoed. Deze formatie-uitbreiding is dus voor de Haarlemse begroting volledig budgetneutraal.

8. Bezuinigingen

In de Kadernota 2018 is een structurele taakstelling van € 500.000 opgenomen. In de paragraaf Bezuinigingen staan de voorstellen om deze taakstelling in te vullen. Als met deze voorstellen wordt ingestemd, wordt de begroting 2019 en verder hierop aangepast. Deze voorstellen leiden per saldo niet tot een wijziging van de meerjaren saldi.

9. Woonlasten

Met het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA) geeft Haarlem uitvoering aan de landelijke opgave uit het programma VANG (december 2014) en het Landelijk AfvalbeheerPlan (LAP3, december 2017). De gemeente is eind 2017 gestart met de invoering van SPA in drie wijken. Een evaluatie van deze startwijken leert dat extra maatwerk nodig is, vooral bij hoogbouw. Het betreft onder meer het bieden van meer service, het verlengen van de transitie- en implementatieperiode, een extra afvalcoach en twee handhavers.

Zonder een bijstelling van het Implementatieplan is de einddoelstelling van 68% afvalscheiding en maximaal 130 kg restafval per inwoner per jaar in 2023 niet haalbaar.

Het college stelt de raad voor ([2018/411308](#)) om het Implementatieplan SPA bij te stellen en hiervoor extra budget beschikbaar te stellen. De extra lasten voor 2019 bedragen afgerond € 800.000. Het voorstel is om dit bedrag niet in de afvalstoffenheffing door te berekenen, maar te compenseren uit algemene middelen in dezelfde lijn als in de begroting 2018 is gebeurd bij de eerste fase van invoering van SPA. Bij de Kadernota 2019 wordt opnieuw bekeken of en op welke wijze de omvang van de afvalstoffenheffing kan worden beperkt.

Samenvatting uitkomsten meerjarenbegroting

De aanvullende voorstellen wijzigen het saldo van de meerjarenraming. In de onderstaande tabel wordt de meerjarenraming met de doorwerkende lasten en baten van de Bestuursrapportage 2019 weergegeven:

Financiële ontwikkeling Programmabegroting 2019-2023	2019	2020	2021	2022	2023	
Meerjarenraming 2019-2023, zoals vermeld op bladzijde 48 van de Kadernota 2018	0	0	0	0	229	n
1. Meicirculaire (2018/362302)	479 n	786 n	1.138 n	3.554 n	-1.037	v
2. Autonome ontwikkelingen	-1.383 v	-1.438 v	-1.688 v	-1.688 v	-1.688	v
3. Consequenties IP incl. tijdelijke huisvesting	-3.060 v	-609 v	1.273 n	1.416 n	936	n
4. Bestuursrapportage	1.601 n	72 n	72 n	197 n	197	n
Subtotaal	-2.363 v	-1.189 v	795 n	3.479 n	-1.363	v
5. Aanvullende voorstellen	1.739 n	282 n	326 n	370 n	370	n
Dotatie aan algemene reserve	624 n	907 n				
Onttrekking aan algemene reserve			-1.121 v			
Uitkomst meerjarenraming incl. autonome ontwikkelingen	0	0	0	3.849 n	993	v

Ontwikkelingen algemene reserves

Ontwikkeling algemene reserve

Voor de bepaling van de financiële positie van de gemeente vanaf 2019 is naast een sluitende begroting ook de reservepositie belangrijk. De algemene reserve moet toereikend zijn voor het opvangen van onverwachte financiële tegenvallers. Hiervoor is paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing gewijd aan het weerstandsvermogen in relatie tot de gekwantificeerde risico's. Uit deze paragraaf blijkt dat het ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve is op basis van de nu bekende informatie voor de komende jaren als volgt weergegeven:

Ontwikkeling algemene reserve	2019	2020	2021	2022	2023	
Stand per 1-1	-26.367 v	-23.298 v	-22.633 v	-19.856 v	-22.548 v	
Aanwending voor financieel kader (Kadernota 2017)	2.050 n	15 n	127 n			
Onttrekking t.b.v. uitvoering Participatiewet	240 n	240 n				
Dotaties o.b.v. Kadernota 2018				-2.692 v	-1.148 v	
Onttrekkingen o.b.v. Kadernota 2018	779 n	410 n	2.650 n			
Begrotingsstand actueel	-23.298 v	-22.633 v	-19.856 v	-22.548 v	-23.696 v	

De algemene reserve blijft op een niveau van € 23,6 miljoen en is ruim voldoende om de risico's te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing). De toevoegingen en onttrekkingen aan de Algemene reserve als onderdeel van de aanvullende voorstellen zijn, zoals eerder toegelicht, nog niet in de tabel verwerkt.

Algemene reserve grondexploitatie

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve grondexploitaties is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen:

Ontwikkeling algemene reserve Grondexploitaties	2019	2020	2021	2022	2023
Stand per 1-1	-18.893 v	-17.681 v	-17.588 v	-21.088 v	-21.591 v
Actualisatie MPG	4.140 n	-1.138 v	-2.715 v	1.516 n	79 n
uit meerjarenraming	-3.928 v	231 n	-1.785 v	-2.019 n	-2.019 v
Onttrekking o.b.v. voorstellen kadernota	1.000 n	1.000 n	1.000 n		
Begrotingsstand actueel	-17.681 v	-17.588 v	-21.088 v	-21.591 v	-23.531 v

Deze reserve is toereikend om de risico's uit grondexploitaties te kunnen opvangen (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve Sociaal domein

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve Sociaal domein is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen:

Ontwikkeling algemene reserve Sociaal domein	2019	2020	2021	2022	2023
Stand per 1-1	-18.511 v	-8.874 v	-3.644 v	-3.985 v	-5.830 v
Geraamde toevoeging			-341 v	-1.845 v	-1.926 v
Geraamde onttrekkingen	9.637 n	5.230 n			
Begrotingsstand actueel	-8.874 v	-3.644 v	-3.985 v	-5.830 v	-7.756 v

NB: De mogelijke opheffing van de reserve per 31-12-2020 is hierin nog niet verwerkt.

Reserve Groei van de stad

De extra baten uit het gemeentefonds vanwege de groei van de stad worden apart gehouden om ze ook in te kunnen zetten voor het programma Groei van de stad. Hoewel het geen algemene reserve betreft, is het voor de financiële positie van de gemeente wel van belang inzicht te hebben in welke middelen nog beschikbaar zijn om in te zetten voor de groei van Haarlem.

Ontwikkeling reserve Groei van de stad	2019	2020	2021	2022	2023
Stand per 1-1	-1.800 v	-1.278 v	-1.772 n	-2.200 n	-2.805 v
Geraamde dotatie Meicirculaire 2018	-715 v	-734 v	-744 v	-761 v	-761 v
Uitvoering projecten Groei van de stad (Bestuursrapportage 2017)	-972 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v	-1.361 v
Areaaluitbreiding fysiek domein	80 n	80 n	156 n	156 n	156 n
Vrijval programmabudget (is geraamd voor de periode 2019 t/m 2022)					-200 v
Onttrekking o.b.v. voorstellen Kadernota 2018	1.969 n	1.361 n	1.361 n	1.361 n	1.361 n
Onttrekkingen t.b.v. aanvullende claims bij de begroting 2019	160 n	160 n	160 n		
Begrotingsstand actueel	-1.278 v	-1.772 v	-2.200 v	-2.805 v	-3.610 v

1.6 Samenvatting van baten en lasten

Nr.	Programmanaam	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	64.460	60.514	60.000	60.845	60.083	59.130
2	Ondersteuning en Zorg	118.266	118.336	119.788	121.282	122.781	122.410
3	Werk en Inkomen	98.538	98.458	95.989	91.315	90.964	90.964
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	55.990	42.712	49.103	44.705	40.612	38.753
5	Beheer en Onderhoud	103.039	103.528	103.220	103.605	104.144	106.162
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	37.256	38.277	37.738	37.577	37.608	37.553
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	62.281	63.887	63.919	63.234	62.184	62.345
Totaal lasten		539.829	525.711	529.756	522.562	518.375	517.318
Baten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	-8.140	-2.758	-2.275	-2.275	-2.256	-2.256
2	Ondersteuning en Zorg	-7.113	-5.120	-5.120	-5.120	-5.120	-5.120
3	Werk en Inkomen	-55.294	-57.254	-56.206	-52.866	-52.866	-52.866
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	-19.757	-4.545	-11.468	-10.030	-3.509	-4.113
5	Beheer en Onderhoud	-73.116	-77.980	-78.228	-77.580	-77.932	-78.218
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	-9.846	-8.625	-8.621	-8.681	-8.681	-8.685
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-351.943	-370.975	-374.540	-375.735	-372.144	-374.566
Totaal baten		-525.208	-527.256	-536.458	-532.287	-522.508	-525.824
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	56.321	57.756	57.724	58.570	57.826	56.874
2	Ondersteuning en Zorg	111.153	113.216	114.668	116.162	117.661	117.290
3	Werk en Inkomen	43.244	41.204	39.783	38.448	38.097	38.097
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	36.233	38.167	37.635	34.675	37.103	34.640
5	Beheer en Onderhoud	29.923	25.549	24.991	26.025	26.212	27.945
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	27.409	29.652	29.116	28.896	28.926	28.869
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-289.663	-307.088	-310.620	-312.501	-309.960	-312.221
Totaal saldo		14.621	-1.544	-6.702	-9.725	-4.134	-8.506
Toevoegingen aan reserves		17.309	13.687	15.333	17.307	10.550	10.041
Onttrekkingen aan reserves		-29.377	-16.108	-9.892	-6.861	-3.135	-3.100
Totaal saldo incl. mutaties reserves		2.553	-3.966	-1.262	721	3.281	-1.565

NB: door afrondingsverschillen wijken de uitkomsten van paragraaf 1.5 gering af van dit overzicht.

1.7 Financiële positie

Overzicht van baten en lasten 2019

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht als onderdeel van de financiële positie een totaaloverzicht op te nemen van de baten en lasten van de programma's, de geraamde algemene dekkingsmiddelen, de geraamde kosten van overhead, het geraamde bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting en het geraamde bedrag voor onvoorziene uitgaven. Dit overzicht is onderstaand opgenomen. De begroting 2019 sluit, voor verwerking van de nog vast te stellen structurele lasten en baten uit de Bestuursrapportage 2018 en de aanvullende voorstellen met een batig saldo van afgerond € 3,9 miljoen.

Overzicht van lasten en baten 2019		Lasten	Baten	Saldo
A. Programmakosten				
1	Maatschappelijke participatie	60.514	-2.758	57.756
2	Ondersteuning en Zorg	118.336	-5.120	113.216
3	Werk en Inkomen	98.458	-57.254	41.204
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	42.712	-4.545	38.167
5	Beheer en Onderhoud	103.528	-77.204	26.324
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	38.277	-8.304	29.972
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	6.220	-449	5.771
B. Algemene dekkingsmiddelen				
5	Beheer en Onderhoud		-775	-775
6	Burger, Bestuur en Veiligheid		-320	-320
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-1.340	-360.782	-362.122
C. Onvoorziene uitgaven				
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	176		176
D. Overhead				
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	58.132	-9.745	48.387
E. Vennootschapsbelasting				
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	700		700
Saldo baten en lasten exclusief reservemutaties		525.711	-527.256	-1.544
Toevoegingen en onttrekkingen reserves		13.687	16.108	-2.422
Totaal		539.398	543.364	-3.966

Geprognosticeerde balans

Activa (stand per ultimo)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vaste activa	642.329	678.001	706.708	726.294	752.090	747.171
(Im)materiële vaste activa	615.657	652.146	681.002	700.736	726.681	721.872
Financiële vaste activa	26.673	25.855	25.706	25.558	25.409	25.299
Vlottende activa	82.766	67.420	54.975	60.792	50.630	54.438
Voorraden	28.328	12.982	537	6.354	-3.808	0
Uitzettingen met looptijd < 1 jaar	39.316	39.316	39.316	39.316	39.316	39.316
Liquide middelen	311	311	311	311	311	311
Overige vlottende activa	14.811	14.811	14.811	14.811	14.811	14.811
Totaal activa	725.095	745.420	761.683	787.085	802.719	801.609

Passiva (stand per ultimo)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vaste passiva	622.616	642.942	659.204	684.607	700.241	699.130
Algemene reserves	63.725	52.355	46.502	46.863	49.695	52.419
Bestemmingsreserves	51.110	60.058	71.352	81.436	86.019	90.236
Saldo van baten en lasten	-2.553	1.413	2.675	1.954	-1.327	238
Voorzieningen	15.841	12.482	13.022	13.562	14.102	14.642
Vaste schulden	494.493	516.634	525.654	540.792	551.752	541.595
Vlottende passiva	102.479	102.479	102.479	102.479	102.479	102.479
Netto vlottende schuld met looptijd < 1 jaar	72.098	72.098	72.098	72.098	72.098	72.098
Overlopende passiva	30.380	30.380	30.380	30.380	30.380	30.380
Totaal passiva	725.095	745.420	761.683	787.085	802.719	801.609

Vaste activa

Het saldo van de vaste activa in de laatste jaarrekening (2017) bedroeg € 634 miljoen. Door extra investeringen stijgt dit bedrag tot € 699 miljoen in 2023. Een nadere toelichting op de investeringen is te vinden in het investeringsplan.

Voorraden

Onder de voorraden wordt het begrote saldo van de grondexploitaties opgenomen. Volgens de prognose loopt de boekwaarde in alleen 2021 op door het afsluiten van een aantal positieve grondexploitaties. In de overige jaren voorziet de gemeente dat de boekwaarde verder afneemt, tot nul in 2023 bij het sluiten van de laatste grondexploitaties. In de paragraaf grondbeleid wordt dieper ingegaan op het verloop van de grondexploitaties.

Eigen vermogen

De reservemutaties die in de begroting zijn verwerkt, leiden tot een wijziging van de eigen vermogenspositie van de gemeente. De stijging van de reservepositie vanaf 2020 en verder wordt veroorzaakt door een toename van de bestemmingsreserves, waardoor de vermogenstoename wel al bestemd is. De belangrijkste oorzaken van de stijgingen zijn de Reserve IP maatschappelijk nut en de opbouw van de reserve beheer en onderhoud Openbare ruimte voor de jaren 2020 en 2021.

Vaste schulden

De begrote schuldpositie van de gemeente stijgt van € 475 miljoen per 31 december 2017 naar € 542 miljoen eind 2023. Dit wordt veroorzaakt door het verhogen van het investeringsvolume en het vervangen van het investeringsplafond voor de komende jaren door een maximum schuldquote, zoals besloten in de Kadernota 2018. Deze is bepaald op maximaal 120%. Berekend is dat de netto schuldquote stijgt van 103% in 2018 naar 114% in 2022.

Ontwikkeling EMU-saldo

Het is EMU-saldo is (door de Europese lidstaten die de Euro hebben ingevoerd) ingevoerd om vergelijking tussen verschillende eurolanden te kunnen maken. De schuld van de gemeenten maakt onderdeel uit van het EMU-saldo van Nederland. Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit de balans door het saldo van de mutaties in de vorderingen en de schulden te nemen, ofwel de som van de mutaties van de vaste en vlottende financiële activa minus de som van de mutaties van de vaste en vlottende schuld. Het EMU-saldo van de gemeente Haarlem is voor 2019 - € 23 miljoen. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 23 miljoen euro groter zijn dan de inkomsten. De gemeente draagt voor 2019 dus niet bij aan de vermindering van het EMU-tekort van het Rijk.

		2018	2019	2020
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-14.621	1.544	6.702
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie bij	25.983	29.036	31.318
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie bij	-1.226	-3.360	540
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd. af	37.645	74.420	61.636
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4 bij	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord bij	2.903	8.895	1.462
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan) af	31.604	4.240	3.348
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord bij	22.216	19.586	15.793
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen af	0	0	0
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht af	0	0	0
11	Verkoop van effecten af	0	0	0
		-33.994	-22.959	-9.169

Uitkomsten investeringsplan

De uitkomsten van het Investeringsplan 2019-2023 zijn integraal in de Programmabegroting 2019-2023 verwerkt. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2018 zijn vastgesteld. In het plan zijn ook de geplande investeringen in 2018 opgenomen, omdat dit nog lopende investeringen betreft.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties ten opzichte van de kadernota:

1. Nieuwe investeringen;
2. Actualisatie na Kadernota 2018.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
IP Kadernota 2018 (blz. 43)	57.218	50.770	39.030	28.248	43.872	18.123
Actualisatie IP	-7.586	27.947	18.850	21.670	20.199	2.962
Investeringsplan 2019-2023	49.632	78.717	57.880	49.918	64.071	21.084

Het gemiddelde investeringsniveau in de periode 2018-2022 bedraagt € 60 miljoen per jaar; over de periode 2018-2023 is het gemiddelde € 54 miljoen per jaar.

Ontwikkeling schuld

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, inclusief een geactualiseerd investeringsplan en meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG). Hierbij wordt uitgegaan van een sluitende begroting. De prognose van de schuld is tot stand gekomen met behulp van een model. Het model maakt gebruik van treasury inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel is te zien dat de verwachte schuld de komende jaren stijgt en naar verwachting € 542 miljoen bedraagt eind 2023. Deze stijging komt voornamelijk door de extra investeringen in (de groei van) de stad.

Verloop van de vaste schuld	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand vaste schuld per 1 januari	475	494	517	526	541	552
Bij (nieuw aan te trekken)	50	66	69	75	71	52
Af (af te lossen)	-31	-43	-60	-60	-60	-62
Stand vaste schuld per 31 december	494	517	526	541	552	542

Uitkomst weerstandsvermogen

Om de financiële gevolgen die samenhangen met bepaalde risico's te kunnen opvangen houdt de gemeente weerstandscapaciteit aan. Op basis van een risico-inventarisatie binnen de organisatie wordt een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie berekent hoeveel weerstandscapaciteit nodig is om het totaal aan (financiële) risico's te kunnen dekken. Dit wordt weergegeven door het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{23,3}{12,3} = 1,9$$

Het weerstandsniveau is met 1,9 ruim voldoende (tussen de 1,4 en de 2,0).

Ontwikkeling kengetallen	Rek. 2014	Rek. 2015	Rek. 2016	Rek. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019
Weerstandsratio	1,9	2,1	2,2	2,4	1,6	1,9

De weerstandsratio is bij de Jaarrekening 2017 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 2,4. De weerstandsratio is nu berekend op 1,9 en dat is ruim voldoende voor het gekwantificeerde risicoprofiel. De daling van de ratio wordt vrijwel geheel veroorzaakt door een daling in de beschikbare weerstandscapaciteit. Zie voor verdere toelichting paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ontwikkeling woonlasten

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten van een meerpersoonshuishouden zich als volgt:

Lokale lastendruk	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OZB eigenaren woningen	283	289	289	289	289	289
Rioolheffing	149	157	163	168	171	174
Afvalstoffenheffing	324	383	396	380	378	386
Totaal	756	829	848	837	838	849
Woonlastenindex	100%	110%	112%	111%	111%	112%

In de Kadernota 2018 werd voor 2018 nog een woonlast voorzien van € 805, een stijging van afgerond 7% ten opzichte van 2018. Na verwerking van de baten en lasten in de begroting voor 2019 zijn de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden herberekend op € 829. De woonlasten stijgen hierdoor met afgerond 10% ten opzichte van 2018. De hogere stijging wordt veroorzaakt door hogere lasten van de afvalstoffenheffing. Het tarief voor een meerpersoonshuishouden werd in de Kadernota 2018 op € 354 geraamd en nu op € 383. In de paragraaf lokale heffingen is een nadere analyse opgenomen van de oorzaken van de kostenstijging. De lasten en baten die uit de aanvullende voorstellen voortvloeien, zoals volgende fase invoering SPA en dekking uit algemene middelen, is nog niet in deze tabel verwerkt. Lasten en baten worden aanvullend geraamd nadat hierover is besloten.

1.8 Bezuinigingen

In het coalitieprogramma is als uitgangspunt verwoord dat er niet alleen budgettaire ruimte wordt vrijgemaakt voor nieuw beleid, maar dat er jaarlijks ook € 500.000 wordt bespaard door beleid of investeringen doelmatiger, anders of niet meer uit te voeren. Hiermee wordt geaccentueerd dat het van belang is om ook in economisch voorspoedige tijden besparingsmogelijkheden vast te stellen.

In deze paragraaf is een aantal concrete besparingsvoorstellen opgenomen. Sommige voorstellen betreffen het doorvoeren van efficiency (bijvoorbeeld besparen op huisvesting) of er wordt gebruik gemaakt van een stuk budgettaire overdekking (omdat er gemeentelijke en rijksmiddelen zijn voor dezelfde taak). Deze besparingsvoorstellen zijn qua effecten pijnloos. Andere voorstellen betreffen het beperkt verlagen van veelal grotere budgetten. Hierdoor kunnen er effecten optreden maar die zijn te overzien gelet op de omvang van de te korten budgetten in relatie tot het totaalbudget.

Het blijkt dat na het doorvoeren van grote bezuinigingsoperaties uit voorgaande raadsperiodes de gemeentebegroting nog niet veel vet op de botten heeft. De gemeentelijke inkomsten hebben nog slechts beperkt geprofiteerd van de economische opleving. Dat is niet specifiek een Haarlems beeld, maar eerder een landelijke situatie. Een tweetal bezuinigingen is incidenteel. In verband hiermee is na 2020 een besparingstaakstelling opgenomen van een bedrag oplopend tot € 100.000. Uiterlijk bij de Programmabegroting 2020 zal de taakstelling concreet worden ingevuld.

Totaaloverzicht voorstellen per taakveld	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Programma 2 Ondersteuning en zorg</i>					
1. Wmo gezinsbegeleiding en jongeren	50	50			
2. Overdekking bestrijding armoede en kindgelden	100	50	50		
Subtotaal	150	100	50	0	0
<i>Programma 3 Werk en inkomen</i>					
3. Besparing huur bovenste verdieping Zijlsingel 1 Werkgeversservicepunt		50	50	50	50
Subtotaal	0	50	50	50	50
<i>Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing</i>					
4. Participatie en leefbaarheid	50	50	50	50	50
5. Lagere gemeentelijke bijdrage bodemsanering	50	50	50	50	50
6. Verlaging Haarlem Klimaatneutraal	50	50	50	50	50
Subtotaal	150	150	150	150	150
<i>Programma 5 Beheer en onderhoud</i>					
7. Verlagen werk met werk budget	75	75	75	75	75
8. Minder vervangingsonderhoud aan verharding	25	25	25	25	25
Subtotaal	100	100	100	100	100
<i>Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen</i>					
9. Informatievoorziening: inhuur naar vast	65	65	65	65	65
10. Besparen door LED verlichting Raakspoort	35	35	35	35	35
Taakstelling			50	100	100
Subtotaal	100	100	150	200	200
Totaal voorstellen	500	500	500	500	500

Besparingsvoorstellen per taakveld

Programma 2 Ondersteuning en zorg

1. Wmo gezinsbegeleiding en jongeren (€ 50.000 in 2019 en 2020)

Voor gezinsbegeleiding en jongeren is structureel € 1 miljoen begroot. De uitnutting van het budget is dit jaar tot nu toe beperkt (1e half jaar € 0,2 miljoen). Voorgesteld wordt dit met € 50.000 af te ramen en het voordeel daarbij niet af te rekenen met de reserve sociaal domein maar met de algemene middelen (valt dus buiten het sociaal domein).

2. Overdekking bestrijding armoede en kindgelden (€ 100.000 in 2019 en € 50.000 in 2020 en 2021 daarna taakstelling)

Voor de bestrijding van problematische schulden en het helpen en stimuleren van mensen die langer in de bijstand zitten, zijn in de Kadernota 2018, op basis van het coalitieprogramma Duurzaam Doen, middelen vrijgemaakt (in 2019 en 2020 jaarlijks € 300.000 en vanaf 2020 € 500.000 per jaar). Bij de

Meicirculaire 2019 heeft het Rijk voor hetzelfde doel middelen beschikbaar gesteld: vanaf 2018 € 240.000 en in 2020 € 295.000. Voor dit doel zijn dus én eigen middelen én middelen van het Rijk ter beschikking. Gelet hierop wordt voorgesteld € 100.000 in 2019 en € 50.000 in 2020 en 2021 van de middelen de Kadernota 2018 beschikbaar gestelde middelen terug te sluisen naar de algemene middelen.

Programma 3 Werk en inkomen

3. Besparing huur bovenste verdieping Zijlsingel 1 Werkgeversservicepunt (€ 50.000 vanaf 2020)

Afdeling Werk en inkomen heeft een contract met Pasmatch om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te re-integreren naar werk. Onderdeel van het contract is de huur van de bovenste verdieping (de kroon) van de Zijlsingel ten behoeve van het Werkgeversservicepunt (WSP). In het WSP verzorgen medewerkers van pasmatch en UWV onder andere de matching van kandidaten naar werkgevers. Het WSP, met tien werkplekken, kan verplaatst worden naar het gemeentelijk kantoren Zijlpoort of Raakspoort. De huur is per 1 augustus 2019 opgezegd. De jaarlijkse huur bedraagt € 80.000.

In opdracht van het Bestuurlijk Overleg Arbeidsmarktregio (BOA) heeft het WSP een 'plan van aanpak doorontwikkeling van het WSP' gepresenteerd. In het plan wordt uitgerold hoe het WSP zich beter bij de werkgevers kan profileren als dé partners voor sociale ondernemers die mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in dienst willen nemen. De extra kosten voor de uitvoering van dit plan zou gefinancierd kunnen worden uit de besparing huur Zijlsingel 1. Daarom wordt voorgesteld om niet het gehele vrijvallende bedrag aan huur à € 80.000 op te nemen, maar € 50.000.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

4. Participatie en leefbaarheid (€ 50.000)

Het budget leefbaarheid en participatie is een flexibel budget voor het stimuleren van initiatieven van bewoners en andere initiatiefnemers. Voor participatie en leefbaarheid (vroeger duurzame stedelijke vernieuwing) is voor vier jaar € 1 miljoen beschikbaar en daarna € 500.000 structureel. Voorstel is hier per 2019 € 50.000 structureel van af te halen.

5. Lagere gemeentelijke bijdrage bodemsanering (€ 50.000)

In de begroting is in de jaarschijf 2019 voor kosten van bodemsanering € 100.000 opgenomen. Daarnaast is er vanuit een decentralisatie uitkering bodem bijna € 1,4 miljoen beschikbaar. Haarlem zet deze middelen in voor saneringen conform het eigen bodemprogramma. Voorstel is de gemeentelijke bijdrage van € 100.000 aan het bodemprogramma te halveren.

Het feit dat er minder geld beschikbaar is voor de primaire bodemzorgtaak en de wettelijke saneringstaak uit de wet Bodembescherming betekent concreet minder middelen voor sanering van verontreinigde terreinen en voor het uitvoeren van nazorg op al gesaneerde verontreinigingen. Door de omvang van de beschikbare budgetten is de impact van een korting van € 50.000 op het totaalbudget te overzien.

6. Verlaging budget Haarlem Klimaatneutraal (€ 50.000)

In de Kadernota 2017 en 2018 zijn middelen voor de routekaart Duurzaamheid beschikbaar gesteld. Er waren in een eerder stadium al middelen beschikbaar voor Haarlem Klimaat Neutraal (€ 180.000). In totaal is voor duurzaamheid meer dan € 1,5 miljoen beschikbaar. Voorgesteld wordt om deze post

te verlagen met € 50.000. Effect is dat het duurzaamheidsprogramma een lichte vertraging op kan lopen.

Programma 5 Beheer en onderhoud

7. Verlagen werk met werk budget (€ 75.000 vanaf 2019)

Het werk met werk budget is toegekend om extra zaken op te kunnen pakken bij de aanpak van onderhoud. Hiermee worden dan eventueel kleine zijstraten meegenomen die nog niet gelijk een onderhoudsbehoefte hebben, wensen rond straatmeubilair of lichtmasten meegepakt. Bij aanpassen van haltes worden er vaak extra prullenbakken geplaatst ect. Er is € 750.000 beschikbaar, de verlaging is 10%. Verlagen van dit budget leidt niet tot oplopen van de onderhoudsvoorraad, maar tot het minder mee kunnen nemen van beleidsuitgangspunten en wensen bij het uitvoeren van een project.

8. Minder onderhoud verharding (€ 25.000 vanaf 2019)

Bij verharding (totaalbudget € 1 miljoen) betekent dit iets minder onderhoud aan asfalt of open verharding. Hiermee zal de beeldkwaliteit naar de onderkant van de bandbreedte verschuiven.

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen

9. Informatievoorziening: omzetten inhuur in vaste formatie (€ 65.000)

Voor de servicedesk en het technisch beheer van datacenter en netwerk wordt structureel personeel ingehuurd. De formatie is in het verleden niet meegegroeid met de omvang van de werkzaamheden. Door deze inhuur nu om te zetten in vaste formatie wordt een kostenbesparing bereikt van € 65.000 omdat de uurtarieven hoger liggen dan de loonsom. Voor deze besparing is wel nodig dat voor de benodigde overheaddekking (die er in de huidige situatie ook niet is) een oplossing gevonden wordt. Risico is dat deskundig IT-personeel voor de gemeente lastig te werven en vast te houden is.

10. Faza: besparing energie door LED verlichting Raakspoort (€ 35.000)

Door het vervangen van de verlichting in de Raakspoort in de loop van 2018 zal de energierekening in het gebouw substantieel worden verlaagd. De raming voor de energielasten kan voor € 35.000 per jaar structureel vanaf 2019 worden verlaagd. De extra vervangingskosten zijn geraamd.

11. Taakstelling (€ 100.000 vanaf 2021)

Voor een bedrag van € 100.000 volgen uiterlijk bij de Programmabegroting 2020 concrete besparingsvoorstellen.

1.9 Investerings

Investeringsplan 2019 - 2023

Als bijlage bij de begroting is het Investeringsplan 2019-2023 opgenomen. In deze paragraaf zijn de belangrijkste aspecten van het investeringsplan weergegeven. Meer gedetailleerde informatie staat in het plan zelf, zie bijlage 5.1.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
IP Kadernota 2018 (blz. 43)	57.218	50.770	39.030	28.248	43.872	18.123
Actualisatie IP	-7.586	27.947	18.850	21.670	20.199	2.962
IP 2019-2023	49.632	78.717	57.880	49.918	64.071	21.084

De financiële effecten (wijzigingen in rente en afschrijving) van het Investeringsplan 2019-2023 zijn integraal in de Programmabegroting 2019-2023 verwerkt.

Het gemiddelde investeringsniveau in de periode 2018-2022 bedraagt € 60 miljoen per jaar; over de periode 2018-2023 is het gemiddelde € 54 miljoen per jaar.

Kader investeringsplan: schuldquote 2018-2022

Tot de vaststelling van de Kadernota 2018 werd het maximum aan investeringen bepaald door het kasstroomplafond en het investeringsplafond. Het kasstroomplafond bepaalde het maximale jaarlijkse volume aan investeringen, het investeringsplafond bepaalde de maximale jaarlijkse kapitaallasten.

Met de vaststelling van de Kadernota 2018 heeft de raad besloten niet langer te werken met een kasstroom- en investeringsplafond, maar de toegestane hoeveelheid investeringen te bepalen aan de hand van een maximaal geaccepteerde schuldquote.

“Vanwege het belang van de groei van de stad en het belang de stad toekomstbestendig te maken op het gebied van duurzaamheid, energie en mobiliteit, wordt voorgesteld te kiezen voor een verhoging van het investeringsvolume. Daarbij wordt rekening gehouden met een verantwoorde ontwikkeling van de schuldpositie. In die afweging is gekozen voor een groei van de schuld naar maximaal een netto schuldquote van 120% eind 2022. Hiermee kan de investeringsruimte met € 21 miljoen per jaar worden verhoogd.”

(Kadernota 2018, bladzijde 45)

Op bladzijde 96 van de Kadernota 2018 is besloten dat de gemeente een netto schuldquote van 120% per eind 2022 als sturingsmiddel hanteert. Vertaald naar een extra investeringsruimte is dit € 84 miljoen voor de periode 2019-2022 (€ 21 miljoen per jaar, Kadernota 2018 bladzijde 44 en 45). De extra investeringen zijn gespecificeerd op bladzijde 73 van de Kadernota 2018 en bedragen in totaal € 82,5 miljoen. De in de tabel in de kadernota opgenomen investering in de bibliotheken (3 x € 2 miljoen) is in dit totaal opgenomen, maar in de specificatie per jaar niet doorgeteld. Dat wordt in het volgende overzicht gecorrigeerd. Het nu vast te stellen IP blijft binnen het afgesproken volume.

	2018	2019	2020	2021	2022	Totaal 2018-2022
Investeringsplan Kadernota 2018	57.218	50.770	39.030	28.248	43.872	219.138
Nieuwe investeringen kadernota blz. 73	2.310	18.190	17.950	19.950	18.450	76.850
Correctie nieuwe investeringen kadernota blz. 73			2.000	2.000	2.000	6.000
Investeringsvolume toegestaan in kadernota	59.528	68.960	58.980	50.198	64.322	301.988
Investeringsplan 2019-2023	49.632	78.717	57.880	49.918	64.071	300.218
Verschil	9.896	-9.757	1.100	280	251	1.770

Het totale investeringsvolume over de periode 2018-2022 ligt € 1,8 miljoen lager dan wat in de Kadernota 2018 is toegestaan. De in de kadernota genoemde nieuwe investeringen in het Dolhuys en de kademuur Spaarne (totaal € 2,7 miljoen) waren al opgenomen in het IP 2018 en hoefden daarom niet te worden toegevoegd. Daar staat tegenover dat de in het IP 2018 opgenomen dekking vanuit de grondexploitatie voor de nieuwe sporthal Duinwijck (€ 0,4 miljoen) is komen te vervallen als dekking voor die investering. Conform de overeenkomst met Duinwijck is deze bijdrage als vooruitbetaalde huur aangemerkt. Tot slot is de investering in nieuwe software in tijd verschoven, waarmee € 0,5 miljoen meer wordt geïnvesteerd in de periode 2018-2022. Over de gehele periode van het IP (2018-2023) is deze verschuiving wel neutraal.

Opbouw Investeringsplan 2019-2023

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2019-2023 wil uitvoeren. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2018 zijn vastgesteld. In het plan zijn ook de lopende investeringen 2018 opgenomen.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties ten opzichte van de kadernota:

1. Nieuwe investeringen;
2. Actualisatie na Kadernota 2018.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Investeringsplan Kadernota 2018 blz. 43	57.218	50.770	39.030	28.248	43.872	18.123
Nieuwe investeringen vanuit kadernota blz. 73	2.010	16.890	17.950	19.950	18.450	0
Correctie nieuwe investeringen kadernota blz. 73			2.000	2.000	2.000	
Nieuwe investeringen na kadernota	0	0	100	120	220	2.613
Actualisatie IP	-9.596	11.057	-1.200	-400	-471	349
Investeringsplan 2019-2023	49.632	78.717	57.880	49.918	64.071	21.084

1. Nieuwe investeringen 2018-2022

In de Kadernota 2018 (bladzijde 73) staat benoemd hoe de extra investeringsruimte binnen de maximale schuldquote wordt ingevuld. Deze invulling is nu verwerkt in het Investeringsplan. Daarnaast is er ruimte om vanaf 2020 reserveringen op te nemen voor de gefaseerde vervanging van meubilair.

2. Nieuwe investeringen in 2023 na kadernota

Bij de actualisatie zijn de volgende voorgenomen investeringen voor 2023 benoemd.

Warmtenet (€ 1.000.000)

In de Kadernota 2018 is opgenomen dat in het investeringsplan vanaf 2021 structureel € 1 miljoen beschikbaar is voor de aanleg van een warmtenet. De jaarschijf 2023 was hiervoor nog niet ingevuld.

Vervangingsinvestering Philharmonie (€ 253.000)

Op basis van een meerjarenraming van de cultuurpodia zijn voorgenomen investeringen in het Investeringsplan opgenomen. Hiervan is nu ook de jaarsnede 2023 ingevuld.

Centrale afstandsbediening bruggen (€ 1.000.000)

Door te hoge werkdruk van de brugbedienaars staat de veiligheid onder druk. Brugbediening vanuit één centraal punt verdeelt de belasting van de bedienaars beter en maakt de situatie veiliger. Met een verwachte investering van € 1 miljoen worden de bedieningsposten Prinsenbrug en Waarderbrug overbodig.

Vervanging meubilair (€ 360.000)

Bij de realisatie van de panden Raakspoort en Zijlpoort in 2011 en 2014 zijn investeringen gedaan in meubilair. Hiervoor geldt een afschrijvingstermijn van 10 jaar. Er zouden dus in 2021 en 2024 grote vervangingsinvesteringen moeten worden gedaan (respectievelijk 1,2 en 1,1 miljoen). De gemeente wil de piek aan investeringen uitsmeren tot een jaarlijks budget voor vervanging van meubilair, waarbij ook de vervanging van meubilair van de andere locaties (stadhuis en kleine panden) wordt meegenomen. Daarom is in 2023, net als in 2020 t/m 2022, een bedrag opgenomen in het Investeringsplan.

3. Actualisatie van de jaren 2018-2022

Vanuit het kader van de maximale schuldquote per eind 2022 zijn nieuwe of hogere investeringen in de periode 2018-2022 alleen mogelijk als daarvoor in de plaats andere (voorgenomen) investeringen worden verlaagd of naar achteren worden verschoven.

Bij de actualisatie zijn enkele al lopende of voorgenomen investeringen duurder gebleken. Daar is financieel ruimte voor gemaakt door voor andere investeringen de raming te verlagen of deze in tijd naar 2023 te verschuiven.

Versmallen rijbaan Amsterdamsevaart (€ 60.000)

Op basis van bewonerswensen worden extra kosten gemaakt voor groen en speeltoestellen. Restpunten zoals asfalt, de belijning en het groen zijn later uitgevoerd door slecht waardoor het project in langere doorlooptijd resulteerde met extra kosten.

Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje (€ 330.000)

Bij de aanbesteding bleken er verschillen tussen de directieraming en de inschrijving van de uitvoerende partij. Deze komen voort uit een verschil in inzet van functies en materiaal; vanwege de complexiteit zijn maatregelen genomen die in de directieraming niet voldoende waren meegerekend. Daarnaast zit er een verschil tussen de eenheidsprijzen waar de uitvoerende partij mee rekent en de landelijke gemiddeldes waar in de directieraming mee was gerekend.

Vervanging parkeerautomaten waterparkeren (€ 168.000)

Naast betaalautomaten worden ook elektrische laadpalen geplaatst. In aansluiting hierop zijn (niet voorziene) aanpassing aan de scheepvaartkasten noodzakelijk. Tegenover de investering staat een subsidie van € 22.500.

Vervanging parkeervergunning systeem (€ 140.000)

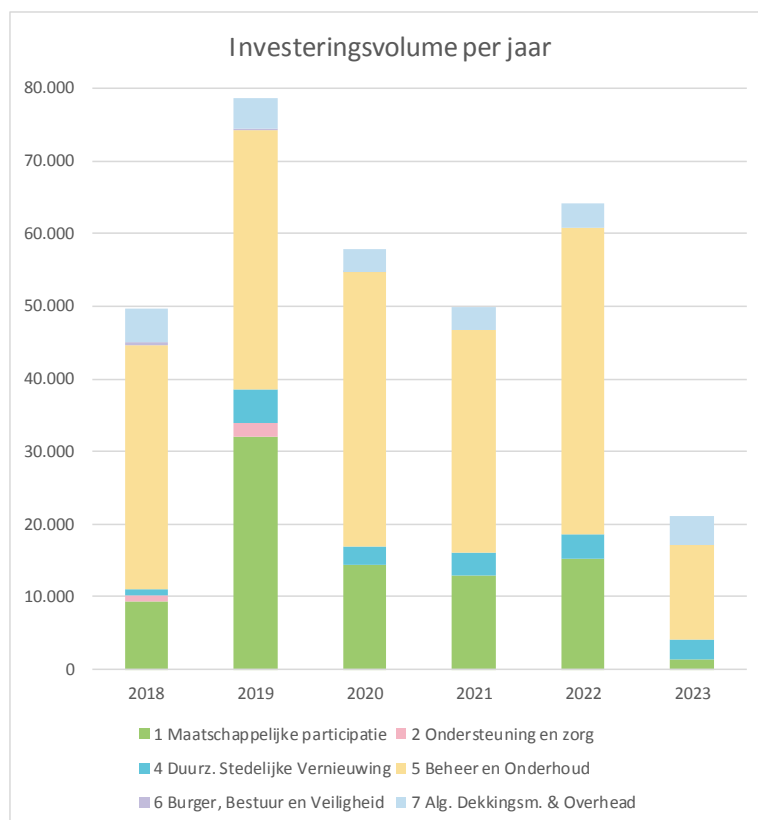
Het budget 'Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)' is bestemd voor de nieuwe bezoekersregeling én voor de vervanging van het vergunningensysteem. De bezoekersregeling is vanaf eind 2016 tot de zomer van 2018 uitgewerkt. Volgtijdelijk op het digitaliseren van de bezoekersregeling zal de vervanging van het vergunningensysteem worden gestart.

De ruimte voor deze extra investeringen wordt gevonden door een verlaging van de in het IP opgenomen reservering voor de vervanging van parkeerautomaten en een verschuiving van een deel van de voorgenomen reservering voor de vernieuwing van de openbare ruimte in de Zuiderpolder van 2022 naar 2023.

Investeringsvolume

Uit het Investeringsplan 2019-2023 blijken de volgende investeringsvolumes per programma:

Investeringen per programma	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1 Maatschappelijke participatie	9.268	32.004	14.466	12.821	15.131	1.316
2 Ondersteuning en zorg	910	1.940	0	0	0	0
4 Duurz. Stedelijke Vernieuwing	931	4.680	2.456	3.318	3.385	2.848
5 Beheer en Onderhoud	33.464	35.663	37.778	30.659	42.335	13.060
6 Burger, Bestuur en Veiligheid	471	160	80	0	0	0
7 Alg. Dekkingsm. & Overhead	4.588	4.270	3.100	3.120	3.220	3.860
Eindtotaal	49.632	78.717	57.881	49.918	64.071	21.084

1.10 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a

De Gemeentewet artikel 213a schrijft voor dat gemeenten doelmatigheidsonderzoeken uitvoeren. In Haarlem is dit bekrachtigd door de raad in de 'Verordening onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur van de gemeente Haarlem' ([2012/469231](#)). Middels de programmabegroting geeft het college aan welke onderwerpen geschikt lijken om in 2019 een 213a onderzoek voor in te zetten. Overwegingen die daarbij een rol spelen zijn onder andere rendement van het verwachte resultaat en wenselijkheid en haalbaarheid van het onderzoek naar betreffende onderwerpen.

Combinatiefunctionarissen

In 2019 wil het college een 213a onderzoek uitvoeren naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van combinatiefunctionarissen. De gemeente Haarlem neemt structureel deel aan de 'Brede Impuls Combinatiefuncties' (voorheen 'Impuls brede scholen, sport en cultuur') en ontvangt hiervoor een decentralisatie-uitkering via het gemeentefonds. Hiermee worden combinatiefuncties / buurtsportcoaches gerealiseerd.

Een combinatiefunctie is een functie waarbij een werknemer in dienst is bij één werkgever, maar gelijkelijk, of in ieder geval voor een substantieel deel, te werk gesteld wordt in of ten behoeve van twee werkvelden/sectoren. Het doel van de Brede Regeling Combinatiefuncties 2019-2022 is een leven lang inclusief sporten, bewegen en beoefenen van culturele activiteiten mogelijk maken, lokale verbindingen tot stand brengen en het duurzaam versterken en innoveren van sport-, beweeg- en cultuuraanbieders/vrijwilligersorganisaties. Onderzocht wordt in hoeverre de inzet van de combinatiefunctionarissen bijdraagt aan het gemeentelijk beleid.

Betrouwbaarheid informatie duurzaamheid

Voor het jaar 2019 wil het college één 213 onderwerp aan de hand van toepassingsgericht onderzoek uitvoeren. Toepassingsgericht onderzoek helpt de gemeente bij beleidsvragen, praktische problemen en het oplossen van maatschappelijke vernieuwingsopgaven.

Gekozen is voor toepassingsgericht onderzoek dat bijdraagt aan het opstellen van een duurzaamheidsparagraaf. Onderzocht gaat worden in hoeverre de niet financiële informatie en data inzake duurzaamheid voldoet aan de vereisten van betrouwbaarheid vanuit accountantsperspectief. Welke niet financiële informatie gebruikt Haarlem of dient Haarlem te gaan gebruiken om aan te sluiten op nationale verantwoordingsmonitoren? Aan welke standaarden dient deze informatie te voldoen om vanuit accountantsperspectief een beoordeling te geven op betrouwbaarheid?

Beschikbaar budget

Voor de uitvoering van onderzoek wordt mogelijk een beroep gedaan op externe deskundigheid. Voor 2019 is een onderzoeksbudget beschikbaar van € 100.000.

1.11 Interbestuurlijk toezicht

Kader

De Wet 'revitalisering generiek toezicht' (zie ook de informatienota Interbestuurlijk toezicht 2013/393816) is de basis voor het door het kabinet gewenste nieuwe interbestuurlijk toezicht (IBT): het toezicht van de ene overheid op de andere.

Het uitgangspunt van de wet is het vertrouwen in een goede taakuitoefening door de gemeente. Daarbij hoort dat de horizontale verantwoording (college aan raad) en het horizontale toezicht (raad op college) in orde zijn. Het toezicht op de uitvoering van al deze medebewindstaken door het college ligt primair bij de raad.

Invulling interbestuurlijk toezicht door provincie

Het uitgangspunt is dat de raad toeziet op de uitoefening van medebewindstaken door het college. Daarnaast heeft de provincie in vanuit interbestuurlijk toezicht behoefte aan systematische informatievoorziening op een aantal specifieke beleidsterreinen. Het zwaartepunt van het interbestuurlijk toezicht door de provincie Noord-Holland ligt bij vier risicovolle taakvelden:

1. Externe veiligheid;
2. Ruimtelijke ordening;
3. Omgevingsrecht;
4. Archiefbeheer (vastgelegd in de provinciale informatieverordening).

Hier moet het college jaarlijks verantwoording over afleggen. Daarnaast heeft het interbestuurlijk toezicht ook betrekking op incidentele onderdelen. De provincie heeft daarin een reactieve houding en treedt alleen op als daar aanleiding voor is, zoals bij een klacht of media-aandacht. Het stelsel van financieel toezicht wijzigt daardoor overigens niet.

Toezihtgebieden

In 2018 heeft de gemeente Haarlem voldaan aan de specifieke informatieplicht van de provincie over het jaar 2017.

1. Externe veiligheid

In Haarlem zijn geen bedrijven met een verhoogd of verzaamd veiligheidsrisico volgens het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi). Voor het IBT hoeft de gemeente daarom niet te rapporteren. Bedrijven met een verminderd verhoogd risico zijn in Haarlem wel aanwezig, maar omdat er de afgelopen jaren geen gevallen van sanering zijn geweest, is hiervoor vanuit het IBT geen actieve informatieplicht. Uiteraard wordt de raad via het jaarverslag uitvoeringsprogramma Omgevingsdienst IJmond geïnformeerd over externe veiligheid.

2. Ruimtelijke ordening

De beoordeling van de medebewindstaak Ruimtelijke Ordening (RO) is gericht op de aanwezigheid en actualiteit van bestemmingsplannen en structuurvisies. De provincie concludeerde op basis van de in 2015 toegezonden informatie dat Haarlem een deugdelijke structuurvisie hebben dat Haarlem actuele bestemmingsplannen heeft die de gehele gemeente bestrijken. Op basis van de provinciale beoordeling kan Haarlem de aanwezigheid en actualiteit van ruimtelijke plannen als adequaat

kwalificeren. Dat verklaart waarom op dit taakveld de afgelopen jaren geen provinciaal toezicht is uitgevoerd.

3. Omgevingsrecht

Met de beoordeling van de medebewindstaak Toezicht en Handhaving Omgevingsrecht beoordeelt de provincie of de processen zo zijn ingericht dat toezicht- en handhavingstaken adequaat worden uitgevoerd. In de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hoofdstuk 5 van de Wabo) en de daarbij behorende Algemene Maatregelen van Bestuur (Besluit omgevingsrecht, hoofdstuk 7 en Ministeriële regeling omgevingsrecht, hoofdstuk 10) staan de wettelijke eisen aan deze processen. De provincie heeft dit onderdeel als redelijk adequaat beoordeeld.

De provincie noemde echter de volgende verbeterpunten:

- Zorgdragen voor het opstellen en vaststellen van beleid en uitvoeringsprogramma voor het taakveld RO (Ruimtelijke Ordening) en BWT (Bouw- en Woningtoezicht), waarin de uit te voeren activiteiten zijn opgenomen die gerelateerd zijn aan de gestelde prioriteiten en doelen;

Reactie van de gemeente Haarlem:

In januari 2018 is als vervolg op het beleidsprogramma VTH op basis van de risicoanalyse BWT/RO het jaarplan voor 2018 door het college vastgesteld ([2017/448594](#)). In dit jaarplan is tegelijkertijd de evaluatie over 2017 meegenomen en verwerkt. Hiermee heeft Haarlem dit verbeterpunt nadrukkelijk uitgewerkt. De provincie ziet voor duidelijkheid van het beleid, beleidsmatige keuzes en evaluatie van vergunningen, toezicht en handhaving meer kansen voor verbetering van duidelijkheid, transparantie en visie. Het college verwerkt deze visie in de loop van 2018 / 2019 in het nieuwe VTH-beleid 2019 – 2023.

- Zorgdragen voor opstellen en vaststellen van een jaarlijkse verantwoordingsrapportage voor het taakveld RO en BWT;

Reactie van de gemeente Haarlem:

Aan de beleidsmatige en uitvoerende aanpak en de evaluatie van BWT/RO geeft de gemeente inhoud aan de gewenste 'big-8 systematiek' (Plan-Do-Check-Act beleid in samenhang met Plan-Do-Check-Act uitvoering). De provincie geeft aan dat ondanks het werk door de gemeente nog niet het door hen gewenste niveau is bereikt. Het college neemt dit mee in het nieuw op te stellen VTH-beleid 2019 - 2023.

4. Archiefwet

De stand van zaken van de uitvoering van de Archiefwet door de gemeente Haarlem staat ieder jaar in de IBT rapportage van de provincie Noord-Holland vermeld. Dit is gebaseerd op het jaarverslag van de gemeentearchivaris, het Noord-Hollands Archief en een verificatiegesprek. De rapportage van de provincie Noord-Holland over het jaar 2017 is nog niet beschikbaar omdat het verificatiegesprek eind september 2018 plaatsvindt.

Het jaarverslag van gemeentearchivaris over de periode juni 2017 tot juni 2018 is positief over de ontwikkelingen bij het Informatiebeheer van de gemeente Haarlem. Het is ook positief over de ontwikkeling en prestaties op het gebied van Archiefbeheer.

In de periode van juni 2017 tot juni 2018 hebben belangrijke ontwikkelingen en gebeurtenissen op het werkveld van informatiebeheer plaatsgevonden die veel tijd en inzet hebben gekost:

- Ambtelijke fusie per 1 januari 2018 met de gemeente Zandvoort met daarbij de migraties van de digitale informatie van de gemeente Zandvoort naar de Haarlemse organisatie.
- Wijzigingen in de ambtelijke organisatie per 1 januari 2018 en de impact daarvan op de inrichting van de informatiehuishouding.
- Positieve ontwikkelingen binnen Archiefbeheer op de Cruquius, waarbij de inventarisatie van de papieren archieven is opgepakt en op deze locatie een archiefruimte is gerealiseerd die aan alle wettelijke kaders voldoet ; het verwerken, overdragen of vernietigen van de fysieke archieven vindt plaats volgens het plan 'Borgen voor de toekomst' inclusief het 'Archiefplan Haarlem'. Als afgeleide hiervan is een jaarwerkplan opgesteld dat met goede voortgang wordt uitgevoerd. Het team is, via tijdelijke inhuur, versterkt met vier extra VVA opgeleide archiefbewerkers. De nieuwe richtlijnen van het NHA worden gevolgd met tussen het NHA en de gemeente Haarlem daarbij concrete uitvoeringsafspraken. Er zijn voor de locaties waar archieven zich bevinden actuele calamiteitenplannen opgesteld. Voor de bewerking van over te dragen archieven worden bewerkingsplannen opgesteld en vooraf afgestemd met de archiefinspecteur.
- Uitwerking van ideeën over een nieuwe informatiearchitectuur binnen de ambtelijke organisatie, waarbij nauw wordt samengewerkt met vergelijkbare gemeenten en de VNG.
- Ontwikkeling van het kwaliteitssysteem voor informatiebeheer naar een systeem waarbij ook informatiebeveiliging en privacybescherming zijn opgenomen en waarbij de ENSIA normatiek wordt gehanteerd (Eenduidige Normatiek Single Information Audit).

De volgende twee ontwikkelingen zijn van strategisch belang:

- Vormgeven aan centraal gegevensmanagement: in mei 2017 stelde het college de Nota Haarlems gegevensmanagement vast. Doel van de nota is van 2017 tot 2020 centrale regie en decentrale verantwoordelijkheid te regelen voor productie, gebruik en beschikbaarstelling van gegevens.
- Het besluit tot vervanging van papieren documenten door digitale versies per 1 januari 2018 door de gemeenten Haarlem en Zandvoort. Hierdoor werd een einde gemaakt aan de hybride archivering. Een succesvolle uitrol van het volledig digitaal werken in de nieuwe organisatie was onder andere mogelijk doordat was gezorgd voor voldoende ondersteuning van de ambtenaren bij de nieuwe werkwijze.

Na het verificatiegesprek met de provincie Noord-Holland ontvangt de raad het verslag van het NHA en de IBT rapportage van de Provincie Noord-Holland.

Voor 2019 staan de volgende activiteiten op het programma:

- Het verwerken, overdragen of vernietigen van de fysieke archieven door team Archiefbeheer, waaronder de start van de bewerking van de hinderwet- & milieuvergunningen;
- Kwaliteitscontrole op de volledigheid en de afdoening van zaken in het DMS Verseon door team Informatiebeheer;
- Het continueren van de projecten gerelateerd aan het programma 100% digitaal: implementatie digitale handtekening, uitrol en ondersteuning digitaal werken, uitbouwen van het kwaliteitssysteem, grip op het beheer van de informatie-objecten die buiten de huidige beheerregimes vallen, digitaal berichtenverkeer en het project kernregistraties IPA waarmee invulling kan worden gegeven aan de uitgangspunten van de kaders van het Haarlems gegevensmanagement;
- Start van het project om te komen tot toekomstige aansluiting op het e-Depot van het NHA (digitaal archiveren);
- Vanuit de informatiebeheer expertise en verantwoordelijkheden wordt, een actieve bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de nieuwe Architectuur voor Zaakgericht Werken. Deze inzet is afhankelijk van de voortgang en ontwikkelingen van dit traject.

DEEL 2 PROGRAMMA'S

2.1 Inleiding programmateksten

In dit deel van de programmabegroting wordt de beleidsmatige kant uiteengezet. De opbouw van de programmateksten volgt een vaste structuur welke hier zal worden toegelicht.

Allereerst zijn de 7 programma's gegroepeerd in een drietal clusters: Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. Elk cluster van programma's wordt voorafgegaan door de clustertekst waarin de context van het cluster wordt geschetst, de bijbehorende programma's worden benoemd en de hoofdkoers van het cluster nader wordt toegelicht.

Vervolgens worden de onderliggende programma's verder uitgediept volgens de volgende indeling:

- Een overzicht van de behandelende commissies (raad), portefeuilles (bestuur) en afdelingen (ambtelijk);
- De doelenboom. Deze visualiseert de samenhang tussen de programmadoelstelling, de beleidsvelden en de hieraan gekoppelde doelen en prestaties;
- De programmadoelstelling;
- De beleidsvelden. Per beleidsveld wordt de doelstelling omschreven (wat willen we bereiken), de prestaties die Haarlem nastreeft (wat gaan we ervoor doen) en de bijbehorende prestatie-indicatoren;
- Vervolgens worden de financiën van het programma toegelicht;
- De context en achtergronden. Deze geven een nadere toelichting op het programma in 2018;
- De kaderstellende beleidsnota's. Deze zijn (vrijwel) allemaal voorzien van de corresponderende nummers uit het Bestuurlijk Informatie Systeem (BIS) en daarmee in het pdf-document direct raadpleegbaar;
- Afsluitend wordt een overzicht gepresenteerd van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen die bijdragen aan de programmadoelstelling.

Omdat dit de eerste begroting van deze collegeperiode is, is er kritisch gekeken naar de doelen, prestaties en bijbehorende indicatoren. De indicatoren die onvoldoende de beoogde maatschappelijke effecten of gemeentelijke prestaties representeren zijn weggelaten. Daarentegen zijn er ook nieuwe indicatoren opgenomen en worden er het komende jaar nieuwe indicatoren ontwikkeld.

CLUSTER SOCIAAL

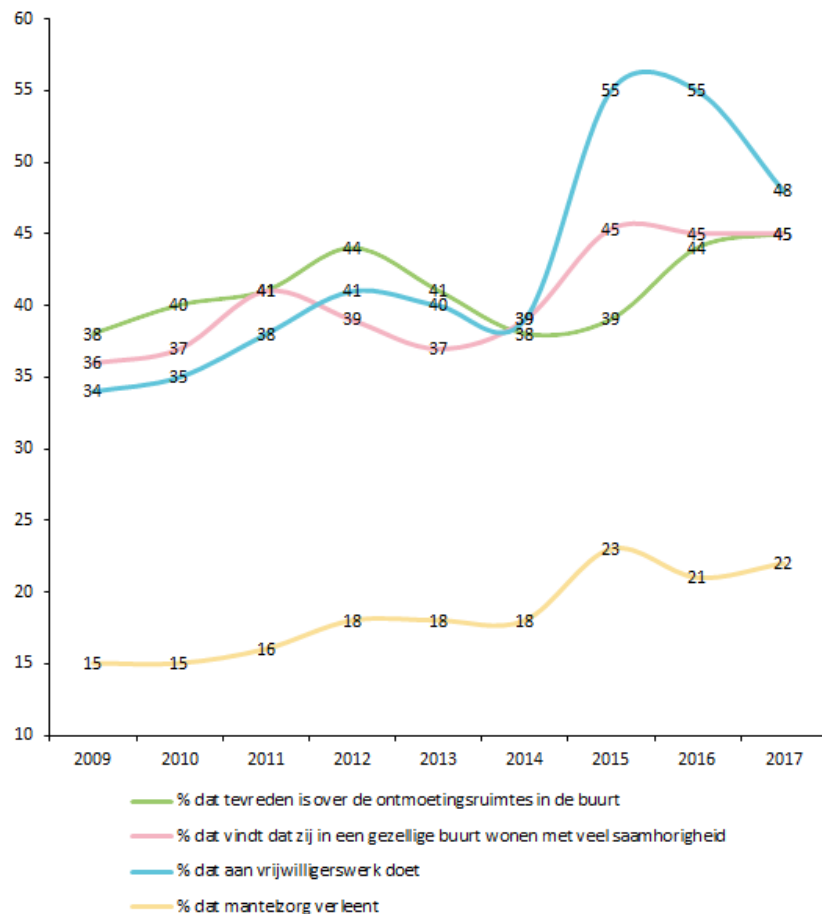
Inleiding en context

Het cluster Sociaal gaat over de brede ondersteuning van kinderen, jeugdigen, volwassenen en ouderen, via jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, opvang wonen en herstel, participatie, werk, inkomensondersteuning, armoedebestrijding en schulddienstverlening.

De sociale stad die Haarlem al is kan nog verder worden versterkt. Haarlem is daar al een aantal jaren mee bezig, via het transformatieprogramma sociaal domein. Dit programma wordt voortgezet. De focus komt meer te liggen op preventie, fysieke en sociale toegankelijkheid, minder gezondheidsverschillen, ontmoeting, sociale samenhang en het bestrijden van armoede en schulden. Kortom gelijke kansen voor iedereen. Iedereen betekent ook iedereen, ongeacht afkomst, geaardheid, culturele achtergrond.

Als er zorg nodig is, zorgt de gemeente voor de juiste zorg op het juiste moment: de lokale 'verzorgingsstad'.

Vier indicatoren voor een sociale stad

Bron: Omnibus Haarlem

De zorgtaken van de gemeente, voor jeugd, volwassenen en ouderen, worden steeds meer integraal uitgevoerd. Ook de komende jaren wordt de uitvoering verder geïntegreerd en daar hoort bij dat de verschillende budgetten ook meer worden geïntegreerd. Met minder financiële schotten wordt het geld daar ingezet waar het beste resultaat te behalen is, zoals op preventie zodat zorgkosten kunnen worden voorkomen.

De gemeente werkt aan de hand van vier leidende patronen:

1. Werken vanuit het perspectief van de inwoner;
2. De kracht van de wijk;
3. Samenhangende aanpak zonder schotten of kolommen;
4. Samenwerken met alle betrokkenen, met respect voor ieders rol en belang.

Deze patronen zijn bepalend voor de inzet van de gemeente in het sociaal domein, voor het sociaal wijkteam en het Centrum Jeugd en Gezin (CJG). De inzet van het sociaal wijkteam wordt verder ontwikkeld. Het principe van 'één huishouden één plan één regisseur' wordt uitgevoerd in de praktijk. Daarnaast worden nieuwe werkwijzen en methoden ingezet: leren door doen! Dat gebeurt ook in samenwerking met de stad, zoals met maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties en via initiatieven van de Haarlemmers zelf.

Belangrijke thema's voor 2019 zijn de voorbereidingen op de uitvraag voor de sociale basis omdat de subsidies per 1 januari 2020 eindigen, de mogelijke ontwikkeling van een participatiebedrijf en de regionale samenwerking en aansluiting met het actieprogramma Zorg voor de jeugd.

De financiële opzet van het sociaal domein verandert de komende jaren. De integratie-uitkeringen van het Rijk gaan onderdeel uitmaken van de algemene uitkering. Onder de voorwaarde dat de transformatie van het sociaal domein volgens plan verloopt, de tekorten meerjarig zijn gedekt en de risico's binnen het sociaal domein in control zijn, kan de reserve sociaal domein worden opgeheven per 1 januari 2021 (behoudens enkele uitzonderingen). Vanaf dat moment is de algemene reserve de buffer voor financiële risico's.

Onderliggende programma's

Het cluster Sociaal bestaat uit drie programma's:

Programma 1: *Maatschappelijke participatie* gaat over zelfredzaam zijn en regie over het eigen leven hebben; over een goede start, met gelijke kansen in het onderwijs en het behalen van een startkwalificatie, minder gezondheidsverschillen, sociale samenhang en het hebben van een netwerk, en over het geven van advies en ondersteuning als iemand zelf minder regie heeft.

Programma 2: *Ondersteuning en zorg* gaat over maatwerk op het gebied van voorzieningen voor jeugd en volwassenen. Voorzieningen die zorgen dat iedereen zoveel als mogelijk mee kan doen in de samenleving, vanuit eigen kracht. Waar nodig zijn er voorzieningen met verblijf.

Programma 3: *Werk, inkomen en schulden* gaat over het tijdelijke financiële vangnet en de toeleiding naar werk en scholing; of participatie, om vanuit eigen kracht zelfredzaam te zijn in de Haarlemse samenleving. Haarlemmers met een minimum inkomen of met schulden worden ondersteund.

Hoofdkoers

Zorg voor jeugd, onderwijs en sport

Haarlem vindt het belangrijk dat de jeugd gezond en veilig kan opgroeien, met gelijke ontwikkelkansen om achterstanden en ongelijkheid te voorkomen. De gemeente en de partners in de stad werken hier hard aan, ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid.

Met de groei van de stad moeten ook de voorzieningen voor de jeugd meegroeien. In schoolgebouwen wordt de komende jaren fors geïnvesteerd. Kansen om integrale kindcentra te realiseren worden benut.

Het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) sluit aan bij de basisvoorzieningen, zoals kinderopvang, peuterspeelzalen, scholen, (jeugd-) gezondheidszorg, jongerenwerk, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. Daarnaast biedt het CJG coaching en gezinsondersteuning en kan het toeleiden naar specialistische jeugdhulp. Het CJG werkt samen met het sociaal wijkteam en zorgt voor continuïteit in de ondersteuning nadat een jongere 18 jaar is geworden.

Ook de sportvoorzieningen groeien mee met de stad. De komende jaren worden binnen- en buitensportaccommodaties uitgebreid. Sportverenigingen worden verder gestimuleerd en ondersteund bij het versterken van hun maatschappelijke rol. Dit bevordert de samenhang in de buurten en wijken. De gemeente stimuleert dat jongeren, ouderen en kwetsbare groepen sporten en bewegen.

Algemene voorzieningen en voorzieningen voor volwassenen en jeugd

Preventie en goede sociale voorzieningen, waar iedereen binnen kan lopen voor ondersteuning en ontmoeting, kunnen problemen voorkomen. Haarlem investeert in het verbeteren van de toegankelijkheid en de bekendheid van deze voorzieningen. Het ondersteunen van vrijwillige inzet en mantelzorgers blijft onverminderd belangrijk.

In 2019 worden nieuwe afspraken gemaakt over de sociale basis. Deze sociale basis is het geheel van inwoners, bewonersinitiatieven, sociaal ondernemers en professionele organisaties die bijdragen aan een sociale stad en leefbare buurten. De gemeente draagt bij door ongeveer 50 organisaties hiervoor te subsidiëren. Met partners in de stad wil de gemeente nieuwe afspraken maken, bijvoorbeeld over het versterken van preventie, ruimte voor nieuwe initiatieven en het verbeteren van samenwerking.

Het verstrekken van maatwerkvoorzieningen voor volwassenen en jeugd blijft een belangrijke taak van de gemeente. Zorg en ondersteuning worden als dat nodig is toegekend, met de focus op mee kunnen doen in de samenleving en waar dat kan met perspectief op een toekomst met zo veel mogelijk zelfstandigheid en onafhankelijkheid.

De transformatie van maatschappelijke opvang en beschermd wonen loopt door. Preventie en trajecten op maat gericht op herstel en zelfstandig wonen blijven het doel. De inzet wordt nog versterkt door meer differentiatie, bijvoorbeeld extra capaciteit in een nieuwe intramurale voorziening.

Werk, inkomen en schulden

De gemeente wil zoveel mogelijk mensen laten deelnemen (participeren) aan de samenleving. Daarom ondersteunt Haarlem inwoners op het gebied van werk, inkomen en schulden wanneer ze dat onvoldoende op eigen kracht kunnen. Die ondersteuning wordt geïntensiveerd door de minimaregelingen te verruimen tot een inkomen van 120% van het bijstandsniveau en op termijn van 130%. Dat betekent dat ook Haarlemmers in aanmerking komen die tot nu toe hiermee niet bekend waren en ook niet bij de gemeente in beeld zijn. Dat vraagt extra inzet om hen te bereiken. Daarnaast wordt focus gelegd op preventieve zorg om zorgkosten in de toekomst te voorkomen. De gemeente gaat door met het ondersteunen van de Haarlemmers bij het voorkomen en oplossen van schuldenproblematiek. De gemeente zet extra in op het bestrijden van problematische schulden.

De afgelopen jaren lag de focus op ondersteuning van uitkeringsgerechtigden met een korte afstand tot de arbeidsmarkt. Deze inzet is verlegd naar mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Dit gebeurt, samen met partners in de stad, volgens de principes 'Ken je klant' en 'Ken je stad'. De Participatiewet biedt de gemeente verschillende instrumenten en voorzieningen die kunnen worden ingezet om alle doelgroepen, ook mensen met een arbeidsbeperking, daadwerkelijk te laten participeren, bij voorkeur door middel van betaald werk. Hierbij werkt de gemeente samen met

partners in de regio.

Het 'Ken je klant' principe is uitgewerkt in de vorm van het project 'Ik doe mee'. In dit project zijn alle bijstandafhankelijke inwoners van Haarlem uitgenodigd voor een gesprek, waarbij de mogelijkheden en wensen van de klant in beeld worden gebracht. In 2019 wordt de eindevaluatie van het project opgeleverd met daarbij een voorstel in hoeverre het 'Ken je klant' principe structureel ingebed kan worden op basis van extra middelen die beschikbaar zijn gesteld bij de Kadernota 2018.

De gemeente Haarlem onderzoekt de mogelijkheden om een participatiebedrijf op te richten voor alle werkzoekenden die onder de Participatiewet vallen en een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Een participatiebedrijf met een regierol op de re-integratie maar nadrukkelijk in samenwerking met de partners in de stad en met ruimte voor innovatie. Ook de uitvoering van de sociale werkvoorziening en de toeleiding naar beschut werk en garantiebanen kunnen bij een participatiebedrijf worden ondergebracht. In 2019 worden de financiële en bestuurlijke consequenties voor de gemeente Haarlem maar ook voor de regiogemeenten in kaart gebracht en worden afspraken gemaakt over het vervolg.

Werk is een belangrijk onderdeel van het integratieproces van statushouders. Het doel om zo snel mogelijk mee te doen op de arbeidsmarkt blijkt in de praktijk niet altijd makkelijk te realiseren. Er is daarom geïnvesteerd in het verlagen van de caseload van de klantmanagers van het team statushouders. Een specifieke aanpak voor statushouders is noodzakelijk vanwege de verschillende specifieke knelpunten op het gebied van arbeidsmarkttoeleiding en onderwijs.

Vanuit het Rijk is aangekondigd dat de nieuwe wet Inburgering naar verwachting in 2020 in werking zal treden. De nieuwe wet houdt in dat de regierol (weer) bij de gemeenten wordt belegd. Het huidige leenstelsel wordt afgeschaft en de verantwoordelijkheid voor de inkoop van de inburgeringslessen komt bij de gemeente te liggen. De nieuwe wet Inburgering is gericht op het zo snel mogelijk participeren. Dit betekent dat het aanbod te combineren is met andere activiteiten zoals werk, vrijwilligerswerk of opleiding. Daarnaast is ontheffing van de inburgeringsplicht niet langer mogelijk.

Ontwikkeling inkomsten en uitgaven sociaal domein

In de Programmabegroting 2018-2022 was de meerjarenraming voor het sociaal domein als volgt:

Ontwikkeling geraamd saldo sociaal domein	2019	2020	2021	2022	2023
Geraamd tekort (basis: meerjarenraming begroting 2018)	1.104 n	927 n	442 n	442 n	442 n

Jaarschijf 2023 als constante aan de reeks toegevoegd

Tussen het opstellen van de Begroting 2018 en de meerjarenraming 2019 (september 2017) en de nu voorliggende Begroting 2019 (en meerjarenraming 2020-2023) heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan, die van invloed zijn op de raming. Hieronder worden deze ontwikkelingen cijfermatig in beeld gebracht:

Saldo sociaal domein	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Uitgangspunt: meerjarenraming begroting 2018</i>					
Geraamd tekort	1.104 n	927 n	442 n	442 n	442 n
<i>Ontwikkeling inkomsten</i>					
<i>Integratie-uitkering SD</i>					
Effect Septembercirculaire 2017	333 n	352 n	-80 v	-93 v	-93 v
Effect Decembercirculaire 2017	0	0	0	0	0
Effect Maartcirculaire 2018	-1.797 v	-1.807 v	-1.166 v	-1.166 v	-1.166 v
Effect Meicirculaire 2018	-1.879 v	-3.423 v	-4.468 v	-5.958 v	-5.589 v
<i>Ontwikkeling uitgaven</i>					
<i>Begroting 2019:</i>					
1. Indexatie lasten (2,8%)	1.550 n	1.550 n	1.550 n	1.550 n	1.550 n
Abonnementstarief: verlagen					
2. eigen bijdrage Wmo (compensatie via Maartcirculaire 2018)	1.150 n	1.150 n	1.150 n	1.150 n	1.150 n
3. SWT: inzet Werk en Inkomen	320 n	320 n	320 n	320 n	320 n
<i>Bestuursrapportage 2018</i>					
4. BCT: inzet Werk en inkomen	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
5. Dementievriendelijke stad	150 n				
Bijgestelde raming saldo sociaal domein Begroting 2019:	1.031 n	-831 v	-2.152 v	-3.655 v	-3.286 v

Door de mutaties wordt het verwachte tekort 2019 nu € 1.031.000. Een kleine verbetering ten opzichte van de bestaande raming. In de meerjarenraming is sprake van voordelen. Dat wordt vrijwel volledig veroorzaakt door grote toename van de rijksuitkering. Kanttekening bij deze positieve reeks is dat een groot deel van de extra inkomsten beschikbaar zijn voor twee specifieke domeinen, namelijk Beschermd wonen (regionale middelen) en de WSW. Het effect daarvan op de ramingen wordt hieronder in beeld gebracht.

Omvang 'bestemde middelen'

In de respectievelijke circulaire is in totaal voor ruim € 1,7 miljoen beschikbaar gesteld voor Beschermd wonen en de WSW. Deze middelen zijn binnen de huidige afspraken en uitvoering feitelijk niet beschikbaar voor andere domeinen en kunnen daarmee ook niet ingezet worden voor het oplossen van knelpunten binnen die domeinen. De bestemde middelen hebben de volgende omvang:

Effecten die van invloed zijn op het saldo	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgangspunt: bijgestelde raming	1.031 n	-831 v	-2.152 v	-3.655 v	-3.286 v
1. <i>Bestemming integratie-uitkering (dus feitelijk niet vrij besteedbaar)</i>					
September 2017: toename Beschermde wonen	104 n	105 n	106 n	105 n	105 n
September 2017: toename WSW		124 n	123 n	122 n	122 n
Maart 2018: toename Beschermde wonen	57 n	57 n	57 n	57 n	57 n
Mei 2018: toename Beschermde wonen	978 n	960 n	960 n	960 n	961 n
Mei 2018: toename WSW	572 n	565 n	565 n	566 n	115 n
Omvang 'bestemde uitkeringen'	1.711 n	1.811 n	1.811 n	1.810 n	1.360 n

Als de 'bestemde middelen' in mindering worden gebracht op het saldo sociaal domein ontstaat de volgende raming voor 2019 en verder:

Saldo sociaal domein	2019	2020	2021	2022	2023
Uitgangspunt: meerjarenraming begroting 2018					
Geraamd tekort	1.104 n	927 n	442 n	442 n	442 n
Bijgestelde raming sociaal domein Begroting 2019:	1.031 n	-831 v	-2.152 v	-3.655 v	-3.286 v
Omvang 'bestemde uitkeringen'	1.711 n	1.811 n	1.811 n	1.810 n	1.360 n
Nieuwe raming saldo sociaal domein Begroting 2019	2.742 n	980 n	-341 v	-1.845 v	-1.926 v

Conform het kader 'rijksbudget = werkbudget' worden de geraamde saldi verrekend met de reserve sociaal domein. De reserve muteert door de nieuwe ramingen als volgt:

Ontwikkeling reserve sociaal domein	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand per 1-1	-27.274 v	-18.511 v	-8.874 v	-3.644 v	-3.985 v	-5.830 v
Dotaties	-910 v					
Geraamd overschot (basis: Begroting 2019)				-341 v	-1.845 v	-1.926 v
(Voorgenomen) dotaties	-910			-341 v	-1.845 v	-1.926 v
Geraamd tekort (basis: Begroting 2019)	1.861 n	2.742 n	980 n			
Geraamde onttrekkingen	6.204 n	3.527 n				
Financiële voortgangsrapportage 2018	1.608 n	368 n				
Kadernota 2018		3.000 n	3.000 n			
Onttrekking dekking tekort Paswerk			1.250 n			
(Voorgenomen) onttrekkingen per jaar	9.673 n	9.637 n	5.230 n			
Stand per 31-12	-18.511 v	-8.874 v	-3.644 v	-3.985 v	-5.830 v	-7.756 v

Tenslotte is er sprake van een aantal significante financiële knelpunten en risico's, die van invloed gaan zijn op bovenstaand saldo. Deze worden onder het kopje Knelpunten en risico's met effect op begrotingsbeeld verder toegelicht.

Ontwikkeling uitgaven

1. Indexatie lasten

Omdat de integratie-uitkering sociaal domein per 2019 (grotendeels) overgaat in de algemene uitkering, zijn bij de raming lasten sociaal domein de gemeentebrede uitgangspunten voor de ramingen gehanteerd (Kadernota 2018, bladzijde 104). Alle materiële budgetten (lasten) Wmo HO, Wmo dagbesteding en begeleiding en Jeugd zijn daarom met 2,8% verhoogd. Het totale effect daarvan bedraagt (afgerond) € 1,5 miljoen structureel.

2. Abonnementstarief: verlagen eigen bijdrage Wmo (compensatie via Maartcirculaire 2018)

Als gevolg van de invoering van het abonnementstarief is de raming van de eigen bijdrage Wmo met € 1,15 miljoen structureel verlaagd. Deze verlaging wordt gedekt door een toename van de integratie-uitkering Wmo (Maartcirculaire 2018). In deze raming is nog geen rekening gehouden met de mogelijke effecten van de zogenoemde 'aanzuigende werking' (zie knelpunten en risico's).

3. SWT: inzet Werk en inkomen

In 2017 zijn klantmanagers Werk en inkomen aan de wijkteams toegevoegd. De verwachting was dat deze medewerkers in de wijkteams nog een (beperkte) caseload konden verwerken. De klantmanagers Werk en inkomen zijn zonder eigen caseload effectiever in de wijkteams. In de begroting 2019 en meerjarenraming is deze inzet nu gedekt.

4. BCT: Werk en inkomen

In 2017 is de pilot Werk en inkomen bij de BCT afgerond. Het resultaat van de pilot is onder meer dat dak- en thuislozen zich nog maar bij één loket hoeven te melden en er een betere toegankelijkheid ontstaat voor alle dienstverlening. In de Bestuursrapportage 2018 is deze inzet structureel gemaakt.

5. Dementievriendelijke stad

In de Bestuursrapportage 2018 is voor 2018 en 2019 budget beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van de sociale pijler van 'het jaar van de toegankelijkheid' en de uitvoering van de motie 'Haarlem Dementievriendelijke stad'.

Knelpunten en risico's met effect op begrotingsbeeld

1. Knelpunten

1. Sociale basis

In 2019 vindt besluitvorming plaats over de inrichting en bekostiging van de sociale basis vanaf 2020. De insteek is om de inrichting binnen de bestaande budgetten voor de sociale basis te dekken. Aangezien er op dit moment een aantal incidentele initiatieven gefinancierd worden, die met vrij grote zekerheid vanaf 2020 meerjarig gefinancierd zullen worden (zoals Odensehuis, Triple Threat, Hospice, Herstelacademie) en er behoefte is aan een flexibel budget voor nieuwe initiatieven ligt hier een financieel knelpunt.

2. Eén extra sociaal wijkteam

Gelet op de ervaringen met de sociale wijkteams is er behoefte aan één extra wijkteam in Schalkwijk. In de Kadernota 2019 worden de financiële consequenties hiervan inzichtelijk gemaakt en ter besluitvorming voorgelegd.

3. Structureel tekort Jeugd

In de Bestuursrapportage 2017 werd zichtbaar dat er een tekort op de uitgaven Jeugd werd verwacht. Dit werd bevestigd in de Jaarrekening 2017 waarin sprake was van een tekort van uiteindelijk € 3,8 miljoen. Een uitkomst die aansluit bij het landelijke beeld. De uitkomsten 2017 lijken zich voort te zetten in 2018. De verwachting is dat er in 2018 ook sprake zal zijn van een tekort van (naar verwachting) € 4,0 miljoen. De ontwikkeling van de uitgaven Jeugd vertoont daarmee een nadeel dat structurele kenmerken begint te krijgen. Een tekort van dusdanige omvang dat niet zomaar binnen de bestaande ruimte gedekt kan worden. Binnen de voorliggende begroting 2019 en de meerjarenraming zit geen ruimte om de budgetten Jeugd structureel met € 4,0 miljoen te verhogen. Het effect van de investeringen in de voorkant (zoals versterking CJG, praktijkondersteuners huisartsen) die ten laste van het jeugdbudget zijn gebracht, worden nog niet zichtbaar in afnemende uitgaven voor het maatwerk. De ontwikkeling van de uitgaven wordt periodiek gevolgd. Indien er geen sprake is van een trendbreuk zullen in de Kadernota 2019 voorstellen gedaan worden met als doel inkomsten en uitgaven met elkaar in balans te brengen.

2 Risico's

1. Inschatting financieel effect aanzuigende werking als gevolg van abonnementstarief Wmo⁵

In het regeerakkoord is opgenomen dat in 2019 een vaste maximale bijdrage van € 17,50 voor Wmo voorzieningen wordt ingevoerd. Vanaf 2020 gaat het abonnementstarief gelden. Dit houdt in dat alle cliënten die gebruik maken van Wmo voorzieningen een vaste bijdrage van € 17,50 per vier weken gaan betalen. Deze bijdrage wordt onafhankelijk van het zorggebruik, inkomen en vermogen.

2. Prijsrisico: prijsontwikkeling sociaal domein loopt niet gelijk met accres gemeentefonds (p.m.)

Vanaf 2019 is het grootste deel van de Integratie-uitkering sociaal domein onderdeel van de algemene uitkering. Dat betekent dat de zorgkosten gedekt moeten worden uit het accres

⁵ https://vng.nl/files/vng/brieven/2018/2080613_ledenbrief_invoering-abonnementstarief-in-de-wmo-transformatiefonds-en-verlengde-pleegzorg.pdf

gemeentefonds. Binnen de gemeente Haarlem wordt dit vertaald in de loon- en prijscompensatie op de materiële budgetten (uitgangspunt in de kadernota). Dat kader is ook toegepast op de budgetten sociaal domein (indexatie 2,8%). Op grond van het bestaande beleid is de indexatie constant in de meerjarenraming opgenomen. Op basis van de contracten moet jaarlijks geïndexeerd worden. Die indexatie zal opgevangen moeten worden binnen de ontwikkeling van de algemene uitkering (accres) en de bestaande budgetten sociaal domein.

Contractueel is de gemeente met alle aanbieders een vaste jaarlijkse indexatie van de tarieven overeengekomen. Een indexatie waarin de loonontwikkeling in de sector de belangrijkste parameter is. De loonontwikkeling in de verschillende sectoren is aanzienlijk⁶. Naar verwachting zal de indexatie van de tarieven daardoor (fors) hoger liggen dan het accres in het gemeentefonds en de indexatie van de gemeentelijke budgetten. Op een gecontracteerd zorgvolume van circa € 80 miljoen loopt de gemeente dus een aanzienlijk prijsrisico.

3. Volumerisico: contracten hebben karakter van open-einde regeling (p.m.)

Er is in de contracten geen sprake van budgetplafonds. Dat betekent dat bij een hoger zorggebruik overschrijdingen niet zijn te voorkomen. Binnen de wettelijke kaders zijn er ook weinig tot geen mogelijkheden tot het begrenzen van de (toegang tot de) zorg. Het totaal van knelpunten en risico's leidt tot onderstaand beeld:

Effecten die van invloed zijn op het saldo	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Kwantificering knelpunten (K) en risico's (R)</i>					
1. K: Sociale basis (vanaf 2020), structureel maken huidige (incidentele) initiatieven en wensen coalitieprogramma		0	0	0	0
2. K: Eén extra sociaal wijkteam	400 n	400 n	400 n	400 n	400 n
3. K: Structureel tekort Jeugd	4.000 n	4.000 n	4.000 n	4.000 n	4.000 n
1. R: Inschatting financieel effect aanzuigende werking a.g.v. abonnementstarief Wmo (risicoparagraaf begroting)	800 n	800 n	800 n	800 n	800 n
2. R: Prijsrisico (contractuele verplichtingen hoger dan compensatie Rijk)	pm	pm	pm	pm	pm
3. R: Volumerisico (open einde)	pm	pm	pm	pm	pm
Omvang knelpunten en risico's	5.200 n	5.200 n	5.200 n	5.200 n	5.200 n

Het geheel van niet vrij besteedbare middelen en de omvang van de knelpunten en risico's leiden per saldo tot het beeld op volgende pagina. In alle jaren is er sprake van een tekort. Een tekort van een dermate omvang dat niet binnen de bestaande budgetten, de reserve Sociaal domein of de algemene reserve opgevangen kan worden. Om die reden wordt in de Kadernota 2019 ingegaan op maatregelen om inkomsten en uitgaven in evenwicht te brengen.

⁶ De cao VVT (onder meer huishoudelijke ondersteuning) gaat uit van een hogere inschaling, een gefaseerde loonstijging van 4% en een toename van de eindejaarsuitkering. Ter vergelijking: in de kadernota is vastgelegd dat voor 2019 de budgetten met 2,8% toenemen. Daarmee is in de raming uitgaven 2019 sociaal domein ook gerekend (zie paragraaf knelpunten en risico's).

Saldo sociaal domein	2019	2020	2021	2022	2023
Nieuwe raming saldo sociaal domein Begroting 2019	2.742 n	980 n	-341 v	-1.845 v	-1.926 v
Effecten die van invloed zijn op het saldo:					
Omvang knelpunten en risico's	5.200 n	5.200 n	5.200 n	5.200 n	5.200 n
(Mogelijk) saldo sociaal domein	7.942 n	6.180 n	4.859 n	3.355 n	3.274 n

Ontwikkelingen in de bijstand en de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten

Het meerjarenbeeld zoals dat in de Kadernota 2018 is opgenomen blijft ongewijzigd. Aan de inkomstenkant hebben zich geen ontwikkelingen voorgedaan, eind september 2018 wordt de definitieve beschikking BUIG 2018 en voorlopige beschikking BUIG 2019 gepubliceerd. Pas dan wordt zichtbaar of er ten aanzien van de baten 2019 mutaties plaatsvinden.

In de Programmabegroting 2018-2022 is aangegeven dat de ontwikkeling van de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG) een negatief beeld vertoont. In de begroting 2018 en meerjarenraming is dan ook een (structureel) tekort op de BUIG begroot. Daarbij is aangegeven dat de mogelijke aanpassingen in het verdeelmodel BUIG (ten gunste van de gemeenten met een centrumfunctie) een positief effect op de baten zou kunnen hebben.

In de Kadernota 2018 is de ontwikkeling van het saldo BUIG opnieuw toegelicht. Door de aanpassingen in het verdeelmodel BUIG hebben de baten zich inderdaad gunstiger ontwikkeld dan verwacht. Daarnaast is het macrobudget BUIG toegenomen, wat leidt tot een toename van de BUIG bij alle gemeenten.

Op basis van deze ontwikkelingen is de prognose BUIG bijgesteld. Het geraamde tekort op de BUIG in 2019 en 2020 is bijgesteld waardoor er in die jaren een onttrekking van € 240.000 aan de algemene reserve is geraamd. Voor de jaren na 2021 is het effect op de algemene reserve, vanwege de grote mutaties in de met name inkomsten, voorsnog p.m. geraamd. Het begrote saldo BUIG en het effect dat dit heeft op de algemene reserve, is als volgt:

	2019	2020	2021	2022	2023
Saldo BUIG	-240	-240	-1.235	-1.235	-1.235
Gedekt in de meerjarenbegroting	0	0	1.235	1.235	1.235
T.i.v. algemene reserve (zie ook Kadernota 2018)	-240	-240	pm	pm	pm

Omvang bestand en uitvoeringscapaciteit afdeling Werk en inkomen

Er is een samenhang tussen de omvang van het bestand en de omvang van de uitvoeringsorganisatie. In september 2014 heeft het college de methodiek vastgesteld die gehanteerd wordt voor aanpassing van de uitvoeringscapaciteit vanwege de ontwikkeling van het bestand uitkeringsgerechtigden (met 2012 als basisjaar, 2.974 cliënten en 70 fte).

Sinds 2014 heeft er drie keer een tijdelijke uitbreiding van de formatie, als gevolg van de toename van het bestand, plaatsgevonden. In de Kadernota 2018 is deze tijdelijke uitbreiding voor drie jaar verlengd (2018 t/m 2020). Het historisch verloop van het bestand en de uitvoeringsorganisatie is hiermee als volgt:

Historisch verloop bestand	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Gemiddeld aantal cliënten in uitkering (werkelijk)	2.974	3.126	3.353	3.487	3.661	3.789
Ontwikkeling (%) t.o.v. nulpunt (2012: 2.974 cliënten)	0	105,10%	112,70%	117,30%	123,10%	127,40%
Werkelijke formatie op basis van melding 5% regeling (in fte)	70	70	70	77,7	88,86	88,86

In de Kadernota 2018 is opgenomen dat er ook een prognose voor de ontwikkeling van het bestand en de daarmee gepaard gaande uitvoeringsorganisatie wordt gegeven. Landelijk maakt het CPB een prognose van de ontwikkeling van het aantal bijstandsgerechtigden, voor 2019 voorziet het CPB een daling van 2,38%. Vanwege de onzekerheden kijkt het CPB niet verder dan één jaar vooruit. Gebaseerd op de uitgangspunten van het CPB ontwikkelt het Haarlemse bestand en daarmee de uitvoeringsorganisatie zich als volgt:

Verwachte ontwikkeling bestand	2018	2019	2020	2021¹	2022	2023
Gemiddeld aantal cliënten in uitkering (verwacht)	3.747	3.658	3.658	3.658	3.658	3.658
Ontwikkeling (%) t.o.v. nulpunt (2012: 2.974 cliënten)	126%	123%	123%	123%	123%	123%
(Geraamde) formatie op basis van melding 5% regeling	86,5	86,5	86,5	70	70	70

¹ Besluitvorming Kadernota 2018: tijdelijke formatie met drie jaar verlengd.

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Commissie

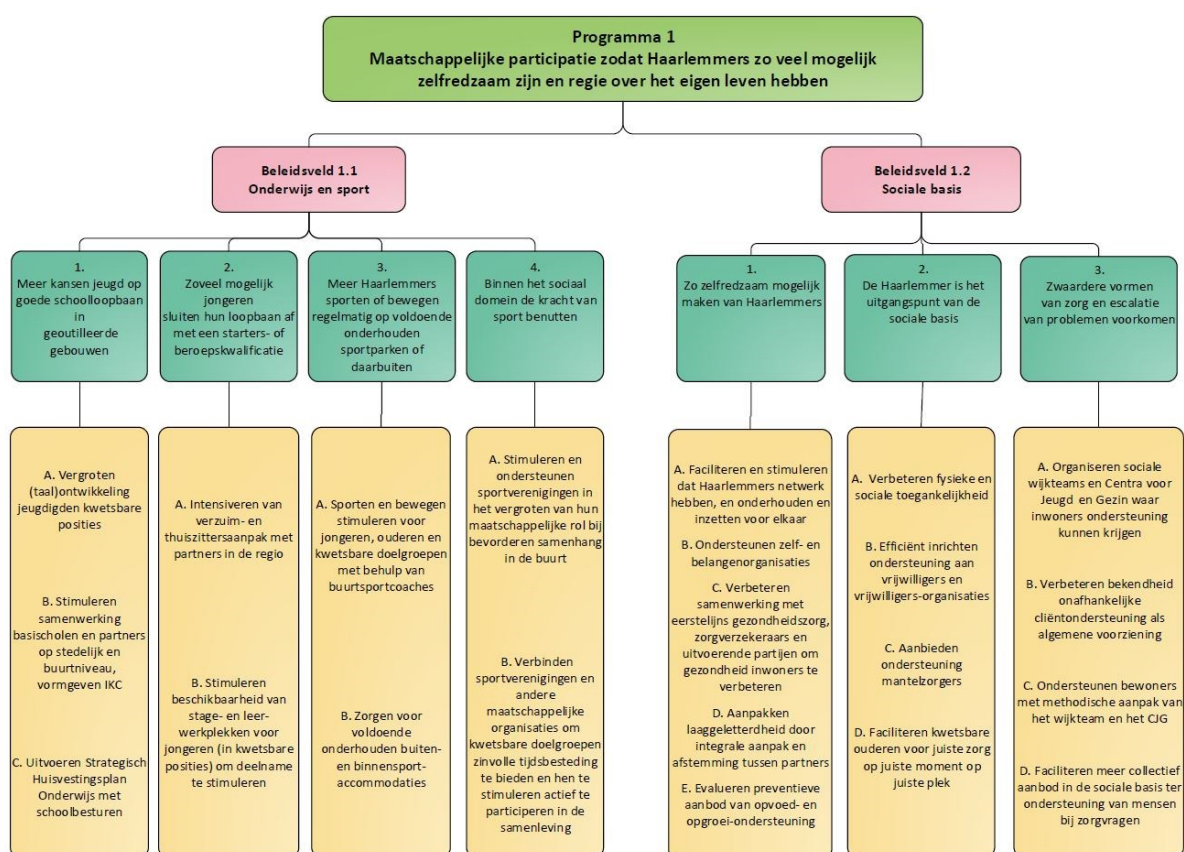
Samenleving

Portefeuilles

Zorg, Welzijn, Volksgezondheid, Jeugd,
Onderwijs, Sport

Afdeling(en)

Jeugd, Onderwijs, Sport en Maatschappelijke
Ondersteuning

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente stimuleert dat zoveel mogelijk Haarlemmers zelfredzaam zijn en regie over hun eigen leven hebben, dat ze meedoen in de maatschappij en erbij horen. Daarvoor zijn goede algemeen toegankelijke voorzieningen (de sociale basis) nodig met aandacht voor welzijn, onderwijs, sport en gezondheid. Daarnaast is er advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. De gemeente wil bijdragen aan de mate waarin elke Haarlemmer, ongeacht beperking of kwetsbaarheid, meetelt en mee kan doen en wil de inzet van (zwaardere) zorg voorkomen.

Context en achtergronden

Dit programma focust op de beleidsvelden Onderwijs en Sport en Sociale Basis. Binnen deze beleidsvelden is er een keur aan activiteiten en voorzieningen die burgers de mogelijkheid geven om zo veel mogelijk mee te doen in de maatschappij, zodat zij zelfstandig kunnen (blijven) functioneren en zo veel mogelijk mee kunnen doen, nu en in de toekomst. Het gaat om laagdrempelige, vrij toegankelijke, niet individueel geïndiceerde en veelal collectieve voorzieningen. De gemeente faciliteert en ondersteunt deze inzet van organisaties, waarbij de meerjarige afspraken waar nodig ook in 2019 worden geactualiseerd.

Onderwijs en Sport

Om de jeugd gezond en veilig te kunnen laten opgroeien en gelijke ontwikkelingskansen te bieden zijn er toegankelijke basisvoorzieningen zoals peuterspeelzalen, scholen, (jeugd)gezondheidszorg, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. Er vindt in 2019 een evaluatie plaats van alle preventieve opvoed- en opgroei-ondersteuning om een passende basisinfrastructuur in alle wijken te hebben. De Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en de CJG-coaches ondersteunen ouders, jeugd, professionals zoals docenten en huisartsen, bij opvoed- en opgroei-vragen. Als dat nodig is, coördineert het CJG specialistische hulp. Een intensievere samenwerking tussen jeugdhulp, leerplicht en passend onderwijs en meer afstemming tussen de zorgaanbieders, CJG's en andere organisaties zorgt voor een meer gerichte ondersteuning op basis van de behoeften van de jeugdige en het gezin.

Sportverenigingen pakken steeds meer hun maatschappelijke rol op om de samenhang in de buurt te bevorderen en met andere maatschappelijke organisaties een zinvolle dagbesteding aan kwetsbare groepen te bieden. Sporten en bewegen leveren een bijdrage aan de centrale thema's gezonde fysieke leefomgeving en het behoud van omgevingskwaliteit binnen de Omgevingswet. Het multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties en een sterkere verbinding tussen de openbare ruimte en sportvoorzieningen zijn essentieel voor meer gezonde en beweegvriendelijke omgeving.

Sociale Basis

De sociale basis (voorheen: basisinfrastructuur) is een krachtig geheel van inwoners (inclusief jeugd), (bewoners)initiatieven, sociaal ondernemers en professionele organisaties in de Haarlemse samenleving, die met elkaar bijdragen aan een sociale stad en leefbare wijken en buurten. Ook veel instanties waar de gemeente maar een beperkte of indirecte relatie mee heeft leveren een belangrijke bijdrage aan die sociale basis, zoals het onderwijs, kinderopvang, sportverenigingen, politie, eerstelijnsgezondheidszorg, culturele instellingen en kerken en moskeeën. Ook het functioneren van de arbeidsmarkt, de woningmarkt en de beschikbaarheid en spreiding van winkels is van groot belang voor de mate waarin inwoners zich weten te redden en mee kunnen doen aan de maatschappij. Tot slot zijn fysieke structuren voorwaarde voor een sterke sociale basis, zoals een toegankelijke openbare ruimte, gebouwen met ruimte voor activiteiten en ontmoeting en vervoersvoorzieningen om je te kunnen verplaatsen.

De gemeente speelt hierin een rol door subsidie te verstrekken aan initiatieven en organisaties. De afgelopen jaren zijn veel kleine en grote nieuwe initiatieven ondersteund. Daarnaast onderhoudt de gemeente meerjarige subsidierelaties met in totaal ongeveer 50 organisaties. De meerjarige subsidierelaties eindigen per 2020; de subsidies voor nieuwe initiatieven zijn incidenteel en eindigen eveneens per 2020 (of eerder). In 2019 zullen dus nieuwe afspraken gemaakt moeten worden met deze organisaties en initiatieven over hun inzet vanaf 2020.

Tot slot maken het Sociaal Wijkteam en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) ook onderdeel uit van de sociale basis, maar hebben daarin een bijzondere positie. Zij richten zich primair op Haarlemmers en Haarlemse gezinnen die extra advies en ondersteuning nodig hebben.

Het CJG is de organisatie voor informatie en advies over opgroeien en opvoeden, voor gezinsondersteuning en voor toeleiding naar specialistische (jeugd)hulp. De toegang is laagdrempelig. Het CJG richt zich op passende ondersteuning door het versterken en benutten van de eigen sterke kanten van de inwoners en hun netwerk. Hierbij worden voorzieningen in de sociale basis en specialistische zorg waar nodig ingezet.

Het sociaal wijkteam richt zich op bewoners met regieverlies en problemen/vragen op meerdere domeinen. Het doel is om zorg en ondersteuning dichtbij, in de buurt of wijk te bieden ter verbetering of vergroting van zelfregie van bewoners. De inzet is gericht op het (weer) mee (laten) doen van mensen vanuit een oplossingsgericht perspectief waarbij de focus ligt op wat er wel kan in plaats van wat er niet (meer) kan. Ook het netwerk van mensen wordt indien mogelijk en wenselijk hierbij actief betrokken. De ondersteuning is zo kort als kan en zo lang als nodig is.

Kaderstellende beleidsnota's

- Transitie sociaal domein, kadernota Samen voor Elkaar ([2012/172892](#))
- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Beleidskaders Zorg voor Jeugd, Awbz, participatiewet en Wmo (transitieplan ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Uitwerking doelen en effecten sociaal domein en transitie basisinfrastructuur ([2013/368525](#))
- Subsidies basisinfrastructuur sociaal domein vanaf 2016 ([2014/420648](#))
- Kaderstelling gemeentelijke vraag basisinfrastructuur sociaal domein 2016-2020 ([2015/68952](#))
- Transformatienota sociaal domein ([2015/168421](#))
- Plan van Aanpak Langer Zelfstandig Wonen ([2015/432194](#))
- Visie op de maatschappelijke integratie en participatie van statushouders in Haarlem ([2016/509673](#))
- Sociaal programma statushouders ([2016/1555743](#))
- Nota lokaal volksgezondheidsbeleid 2017-2020 ([2017/232133](#))
- Regionale en lokale verwervingsstrategie sociaal domein 2018 ([2016/604342](#))
- Herijking visie jongerenwerk ([2015/200522](#))
- Lokale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/166463](#))
- Regionale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/090602](#))
- Regionale Agenda voor de toekomst 'Aanval op de schooluitval 2015 tot en met 2018 Zuid- en Midden-Kennemerland' ([2015/32177](#))
- Proces en onderdelen Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2018-2022 ([2017/194801](#))
- Vaststellen proces en onderdelen Strategisch huisvestingsplan Onderwijs 2018-2022 ([2017/194801](#))
- Agenda voor de Sport 2015-2019 'Samen Bewegen' ([2015/29476](#))
- Integraal uitvoeringsplan sportaccommodaties 2018 t/m 2028: sport aan zet ([2018/15838](#))
- Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties 2013-2018 ([2013/59413](#))
- Toekomstig extra areaal buiten- en binnensportaccommodaties ([2017/227826](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Onderwijs en sport

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
11	Onderwijs en sport	35.367	29.652	31.656	32.662	32.041	31.090
Baten (exclusief mutaties reserves)							
11	Onderwijs en sport	-8.038	-2.653	-2.193	-2.192	-2.174	-2.174
Saldo lasten en baten excl. reserves		27.329	26.998	29.463	32.662	29.867	28.916

Wat willen we bereiken?

Meer kansen voor de jeugd op een goede schoolloopbaan in voldoende geoutilleerde schoolgebouwen.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente werkt samen met de partners in de stad aan het vergroten van de (taal)ontwikkeling voor jeugdigen in kwetsbare posities. Zo krijgen meer kinderen een goede start en gelijke kansen op een goede schoolloopbaan. Er is voor ieder kind uit deze doelgroep een plaats in de voorzieningen van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) beschikbaar. Het primair onderwijs voert een tweejarige pilot een onderwijsinterventie bij het vak rekenen-wiskunde uit in samenwerking met het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs, de gemeente en het Ministerie van OCW. Gemeente en schoolbesturen verkennen samen de mogelijkheden voor het Junior College in Schalkwijk.
- De gemeente stimuleert de samenwerking tussen basisscholen en partners uit de kinderopvang welzijn-, sport- of cultuursector in de brede schoolontwikkeling, waarbij op stedelijk en buurtniveau activiteiten tijdens en na schooltijd worden aangeboden. Ook werkt de gemeente met partners in de stad samen aan het verder vormgeven van de Integraal Kind Centra (IKC).
- De gemeente en schoolbesturen werken samen aan de uitvoering van het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs, waarbij de capaciteit van de onderwijsvoorzieningen zich ontwikkelt met de groei van de stad. Gemeente en schoolbesturen ontwikkelen samen een kwaliteitskader voor verduurzaming, vervanging en renovatie van bestaande schoolgebouwen. Over de (financiële) verdeling van de verantwoordelijkheid in dit proces maken gemeente en schoolbesturen nog afspraken.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Percentage kinderen dat deelneemt aan een VVE- voorziening	80% (2017)	80% (2017)	80%	85%	85%	85%	90%	90%	Monitor voorschoolse Voorzieningen Bureau Buitenhek
c. Het aantal (ver)nieuwbouw en uitbreiding onderwijshuisvesting vanwege het groeiend aantal leerlingen	6 (2009)	4 (2013) 4 (2014) 3 (2015) 3 (2016) 5 (2017)	3	6	4	3	2	4	Gemeentelijke registratie, Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) / Jaarplan Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?

Zoveel mogelijk jongeren sluiten hun schoolloopbaan af met een start- of beroepskwalificatie.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Voortijdige schoolverlaters: het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie het VO- en MBO-onderwijs verlaat.	4,6% (2012)	2,7% (2013) 2,1% (2014) 2,1% (2015) 2,2% (2016) 1,9% (2017)	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO/OCW) (BZK)
Relatief verzuim: het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (per 1.000 leerlingen)	61 (2014)	25 (2015) 25 (2016) 35 (2017)	30	30	30	30	30	30	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO/OCW) Ingrado (BZK)

Absoluut verzuim: het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school (per 1.000 leerlingen)	0,38 (2014)	0,65 (2015)	- ¹	-	-	-	-	-	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO/OCW) Ingrado (BZK)
		0,14 (2016)							
		0.10 (2017)							

¹ De voorlopige cijfers over het schooljaar 2017-2018 worden door het ministerie van OCW rond 1 maart van het kalenderjaar volgend op het schooljaar bekend gemaakt. De definitieve cijfers over het genoemde schooljaar verschijnen in het najaar van 2018.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente Haarlem als contactgemeente van Midden- en Zuid-Kennemerland intensificeert samen met de partners in de regio de verzuim- en thuiszittersaanpak in het voortgezet -, primair - en het middelbaar beroepsonderwijs. Dit gebeurt in het kader van de aanpak Bestrijding van Voortijdig School Verlaters (VSV). In een vroegtijdig stadium wordt gesignaleerd of de leerlingen van praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs een plaats op vervolgonderwijs en/of dagbesteding vinden. Hierbij worden extra maatwerktrajecten ingezet en er vinden gesprekken op scholen voor voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs plaats. Deze aanpak wordt in opdracht van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaters gerealiseerd.
- De gemeente stimuleert de beschikbaarheid van stage- en leerwerkplekken om de deelname door jongeren (in kwetsbare posities) te stimuleren. Jongeren zonder startkwalificaties, jongeren uit het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs en jongeren die langer dan een jaar niet op school zijn ingeschreven, worden begeleid naar stage- of leerwerkplekken, vervolgscholing en/of werk.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Het aantal stage- en leerwerkplekken ter versterking aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	30 (2011-2012)	40 (2012-2013)	100	100	100	100	100	100	Regionale Administratie Leerplicht/RMC
		60 (2013-2014)							
		70 (2014-2015)							
		80 (2015-2016)							
		88 (2016-2017)							

Wat willen we bereiken?

Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig op voldoende onderhouden sportparken of daarbuiten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Het percentage Haarlemmers dat aan de Nederlandse norm gezond bewegen voldoet									
Kinderen (4-11 jaar) ¹	96% (2014)	96% (2014)	-	96%	-	-	-	-	Kindermonitor GGD Kennemerland ²
Scholieren (2e en 4e klas voortgezet onderwijs) ¹	61% (2009)	49% (2016)	-	-	51%	-	-	-	Jeugdmonitor Emovo GGD Kennemerland ²
Volwassenen (19-65 jaar) ¹	65% (2012)	65% (2016)	-	-	65%	-	-	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland ²
Ouderen (>65 jaar) ¹	70% (2012)	73% (2016)	-	-	73%	-	-	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland ²
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	40% (2012)	43% (2016)	43%	43%	42%	42%	41%	41%	RIVM-Zorgatlas (BZK)
Oordeel Haarlemmers over binnen- en buitensport-accommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen in Haarlem (rapportcijfer)	7,3 (2007)	7,1 (2014) 7,5 (2015) 7,5 (2016) 7,6 (2017)	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	CMS systeem BUUV

¹ Kinderen: tenminste drie uur per week bewegen als totaal van buiten spelen, lopen/fietsen naar en van school, schoolsport of sporten bij een sportvereniging. Scholieren: tenminste één uur per dag bewegen. Volwassenen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal vijf dagen per week bewegen. Ouderen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal vijf dagen per week met leeftijd specifieke intensiteit.

² Het betreft vierjaarlijkse onderzoeken.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente stimuleert sporten en bewegen voor jongeren, ouderen en kwetsbare doelgroepen met behulp van buurtsportcoaches. Vanuit het sportstimuleringsfonds organiseren partners in de stad extra sportactiviteiten en talentontwikkeling in de topsport. De gemeente stimuleert sportverenigingen in te zetten op sociale acceptatie en gelijke behandeling in de sport, zodat iedereen zich veilig en geaccepteerd voelt. Het steven is belemmeringen vanwege leeftijd, fysieke of mentale gezondheid, etnische achtergrond of sociale positie weg te nemen. Om gezondheid en sociale cohesie te bevorderen wordt het sportfonds niet alleen voor jongeren en ouderen ingezet, maar ook voor Haarlemmers met een minimum inkomen.
- b. De gemeente zorgt voor voldoende onderhouden buiten- en binnensportaccommodaties, zoals sportparken, sporthallen, gymzalen en zwembaden. De huidige sportvelden en kleedkamers worden op kwaliteit onderhouden door meerjarig te reserveren voor en te investeren in vervanging. En worden duurzaamheidsmaatregelen getroffen. Vanwege de groei van de stad wordt extra geïnvesteerd in uitbreiding van de huidige binnen- en buitensportaccommodaties. Om te kunnen voldoen aan de behoefte van zwemwater ontwikkelde de gemeente een meerjarenperspectief zwembaden. De gemeente werkt samen met Sportsupport, SRO, jongerenwerk en politie aan een integrale aanpak voor het tegengaan van vandalisme op sportaccommodaties.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Het percentage goed onderhouden sportaccommodaties (o.b.v. bouwkundige conditienormen)	93% (2014)	94% (2015)	95%	95%	95%	95%	95%	95%	Registratie SRO
		95% (2016)							
		95% (2017)							

Wat willen we bereiken?

Binnen het sociaal domein de kracht van sport benutten.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente stimuleert en ondersteunt sportverenigingen in het vergroten van hun maatschappelijke rol bij het bevorderen van de samenhang in de buurt. Dit gebeurt vanuit het Sportstimuleringsfonds en door inzet van buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners.
- b. De gemeente verbindt sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties om kwetsbare doelgroepen een zinvolle tijdsbesteding te bieden en hen te stimuleren actief mee te doen in de samenleving. Dit gebeurt vanuit het project 'Sportverenigingen in het sociaal domein' en de Uitvoeringsregeling Breedtesportactiviteiten. Ook ondersteunt de gemeente initiatieven om jongeren te stimuleren zich te ontwikkelen op zowel sportief als maatschappelijk vlak.

Beleidsveld Sociale basis

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
12	Sociale basis	29.094	30.862	28.344	28.183	28.041	28.040
Baten (exclusief mutaties reserves)							
12	Sociale basis	-102	-105	-82	-82	-82	-82
Saldo lasten en baten excl. reserves		28.992	30.758	28.262	28.100	27.959	27.958

Wat willen we bereiken?

Om zo zelfredzaam mogelijk te zijn maken Haarlemmers voor ondersteuning en zorg meer gebruik van hun eigen netwerk en van buurtgerichte voorzieningen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat zichzelf volledig zelfredzaam beschouwt (geen hulp nodig)	85% (2013)	85% (2014)	88%	>85%	>85%	>85%	>85%	>85%	Omnibus-onderzoek
		88% (2015)							
		84% (2016)							
		86% (2017)							
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende contact te hebben	82% (2007)	70% (2013)	>77%	>70%	>70%	>70%	>70%	>70%	Omnibus-onderzoek
		71% (2014)							
		71% (2015)							
		68% (2016)							
		71% (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente faciliteert en stimuleert dat Haarlemmers een netwerk hebben en onderhouden en zich inzetten voor elkaar, met kleinschalige wijk- of buurtgerichte (bewoners)initiatieven voor ontmoeting, ondersteuning en hulp. De gemeente stimuleert innovatie hierin en verbetert de ondersteuning van dergelijke initiatieven.
- b. De gemeente ondersteunt zelf- en belangenorganisaties om hen in staat te stellen de emancipatie, participatie en zelfredzaamheid van hun achterban vorm te kunnen geven en de verbinding tussen de gemeente en deze groepen te versterken. De gemeente verfijnt het introductieprogramma statushouders om deze nieuwe Haarlemmers een goed geïnformeerde start in de stad te bieden. Tegelijkertijd investeert de gemeente bij reguliere voorzieningen in deskundigheidsbevordering over statushouders, zodat de algemene voorzieningen in de stad ook voor statushouders toegankelijk en adequaat zijn
- c. De gemeente verbetert de samenwerking met eerstelijnsgezondheidszorg, de zorgverzekeraars en uitvoerende partijen om de gezondheid van de inwoners te verbeteren. Daarvoor is een verbinding nodig tussen het medische en het sociaal domein, waardoor een integrale aanpak van gezondheidsachterstanden tot stand komt. Ook de gezonde leefomgeving is een belangrijk thema dat de gemeente ondersteunt. De gemeente is aangesloten bij de Alliantie Nederland Rookvrij en werkt aan een rookvrije wijk in Haarlem Oost.
- d. De gemeente zet in op de aanpak van laaggeletterdheid door een meer integrale aanpak en afstemming tussen partners om meer mensen te bereiken, zodat zij in staat gesteld worden hun basisvaardigheden te vergroten.
- e. De gemeente evalueert het preventieve aanbod van opvoed- en opgroei-ondersteuning om te komen tot een passende ondersteuning in alle wijken.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
e. Het aantal Haarlemse deelnemers WEB gefinancierde diplomagericht onderwijs	209 (2017)	209 (2017)	-	>220	>220	>220	>220	>220	Jaarverslag organisaties
e. Het aantal Haarlemse deelnemers WEB gefinancierde - diplomagericht onderwijs	70 (2017)	70 (2017)	-	>75	>75	>75	>75	>75	Jaarverslag organisaties

Wat willen we bereiken?

De Haarlemmer is het uitgangspunt van de sociale basis. Met individuele en collectieve ondersteuning en met het scheppen van de juiste voorwaarden, blijven inwoners zelfredzaam en kunnen zij zich beter inzetten voor anderen. De sociale basis is het krachtig geheel van inwoners, (bewoners)initiatieven, sociaal ondernemers én bestaande structuren en organisaties, die met elkaar bijdragen aan een sociaal Haarlem en leefbare wijken en buurten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende bekend te zijn met de mogelijkheden om informatie, advies, ondersteuning en hulp te verkrijgen.	50% (2016)	37% (2017)	55%	60%	65%	>65%	>65%	>65%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat vrijwillige inzet pleegt	55% (2015)	55% (2016) 48% (2017)	>55%	>50%	>50%	>50%	>50%	>50%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft (zeer) vaak overbelast te zijn	12% (2009)	9% (2013) 11% (2014) 16% (2015) 16% (2016) 16% (2017)	11%	<16%	<16%	<16%	<16%	<16%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente gaat verder met het verbeteren van de fysieke en sociale toegankelijkheid. Toegankelijke informatievoorziening, zowel digitaal als via folders, in woord én in beeld, krijgt daarbij speciale aandacht. Op basis van de opbrengst van het Jaar van de Toegankelijkheid stelt de gemeente een plan van aanpak op met prioriteiten voor de komende jaren. De gemeente zorgt voor verbetering van de bekendheid van voorzieningen. Het Informatie- en Adviesteam van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) is telefonisch en per email bereikbaar. Het CJG werkt samen met kinderdagverblijven, peuterspeelzalen, onderwijs, huisartsen, buurtsportcoaches, jongerenwerk, specialistische jeugdhulp, Veilig Thuis, de Gecertificeerde Instellingen (jeugdbescherming en jeugdreclassering) en de sociaal wijkteams.
- b. De gemeente speelt, door het efficiënt inrichten van ondersteuning aan vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties, in op de vraag naar nieuwe vormen van vrijwilligerswerk. Dit gebeurt onder andere door het faciliteren van BUUV, waar steeds meer bewoners elkaar ondersteunen op een laagdrempelige manier en kwetsbare doelgroepen worden geactiveerd en zich inzetten voor elkaar. Hiernaast is er voor Haarlemmers een nieuw Informatiepunt Vrijwillige Inzet, een samenwerking tussen Vrijwilligerscentrum en BUUV. Inwoners kunnen hier terecht voor alle vormen van vrijwillige inzet. De gemeente blijft actief met het organiseren van deskundigheidsbevordering, trainingen, het werven van vrijwilligers en het begeleiden van kwetsbare vrijwilligers. Tegelijkertijd versterkt de gemeente de samenwerking tussen professionals en vrijwilligers.

- c. De gemeente biedt mantelzorgers waar nodig ondersteuning en probeert overbelasting van mantelzorgers te voorkomen. Daarnaast zorgt de gemeente voor het (h)erkennen en waarderen van mantelzorgers. Mantelzorgers zijn divers, ook in hun ondersteuningsbehoefte. Daarom is tijdige ondersteuning op maat noodzakelijk. De gemeente stimuleert professionals in zorg en welzijn om mantelzorgers serieus te nemen als samenwerkingspartner en oog te hebben voor een goede balans bij mantelzorgers.
- d. In samenwerking met een netwerk van organisaties die actief zijn voor kwetsbare ouderen faciliteert de gemeente dat kwetsbare ouderen de juiste zorg op het juiste moment op de juiste plek ontvangen. Dat geldt ook voor ouderen met dementie en ouderen met een migratieachtergrond.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Aantal matches via BUUV	1200 (2011)	1.800 (2013)	3.250	3.250	3.250	3.250	3.250	3.250	CMS systeem BUUV
		2.200 (2014)							
		3.220 (2015)							
		3.230 (2016)							
		3.341 (2017)							
b. Aantal actieve deelnemers BUUV	1.090 (2011)	2.530 (2013)	6.480	6.700	6.830	6.900	6.900	6.900	CMS systeem BUUV
		3.250 (2014)							
		4.320 (2015)							
		5.440 (2016)							
		6.373 (2017)							
c. Aantal mantelzorgers dat ondersteund wordt om overbelasting te verminderen	584 (2007)	2.003 (2013)	>5000	>5000	>5000	>5000	>5000		Registratie Tandem
		2079 (2014)							
		4042 (2015)							
		4083 (2016)							
		4025 (2017)							

Wat willen we bereiken?

Zwaardere vormen van zorg en escalatie van problemen worden voorkomen, doordat meer kwetsbare Haarlemmers en Haarlemse gezinnen met regieverlies en problemen/vragen op meerdere domeinen, tijdig informatie, advies en ondersteuning krijgen. De ondersteuning van sociaal wijkteam en Centrum voor Jeugd en Gezin is er op gericht dat Haarlemmers zoveel mogelijk zeggenschap hebben over wat zij nodig hebben om de grip op hun leven terug te krijgen en vaardiger te worden in het oplossen van problemen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Bekendheid mogelijkheid gebruik te maken van cliëntondersteuning	42% (2015)	37% (2017)	62%	>40%	>40%	>40%	>40%	>40%	Cliënt-ervarings-onderzoek Wmo

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente organiseert in alle gebieden van Haarlem sociaal wijkteams (SWT) en Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) waar inwoners persoonlijk, telefonisch of digitaal, informatie, advies en ondersteuning kunnen krijgen. De toegang is laagdrempelig. Bij contact wordt breed gekeken naar de vraag én naar de context. De ondersteuning richt zich op het verkrijgen, vergroten en benutten van het eigen oplossend vermogen en dat van het netwerk van inwoners. De ondersteuning heeft de intensiteit die nodig is, waarbij gebruik gemaakt wordt van voorzieningen in de sociale basis en specialistische ondersteuning wanneer dat nodig is. Uitgangspunt is passende ondersteuning en gedragen plannen.
- b. De gemeente verbetert de bekendheid van onafhankelijke cliëntondersteuning als algemene voorziening, kosteloos toegankelijk voor alle Haarlemmers. Deze cliëntondersteuning kent verschillende vormen en kan door diverse organisaties geboden worden. Voorbeelden zijn sociaal raadslieden en ouderenadviseurs en een onafhankelijke professionele ondersteuningsorganisatie.
- c. De gemeente ondersteunt bewoners met de methodische aanpak van het wijkteam (DichtErBij) en het CJG (Wrap around Care). Daarvoor wordt ook de samenwerking met zorg en veiligheid verstrekt. Zowel het SWT als het CJG hebben ervoor gekozen om te werken met gedragen plannen. De gemeente faciliteert dat zij daarin worden getraind en begeleid.
- d. De gemeente faciliteert meer collectief aanbod in de sociale basis om mensen te ondersteunen bij zorgvragen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Percentage mensen dat het sociaal wijkteam in de wijk kent en weet waarvoor je hier terecht kunt	20% (2016)	24% (2017)	-	>24%	>24%	>24%	>24%	>24%	Omnibus-onderzoek
a. Het aantal huishoudens dat gebruik heeft gemaakt van het Centrum voor Jeugd en Gezin	815 (2015)	1.289 (2016) 1.239 (2017)	950	2.050	2.100	2.150	2.150	2.150	Jaarverslag CJG

Financiën

Bel. veld	Onderwijs en sport	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
11	Onderwijs en sport	35.367	29.652	31.656	32.662	32.041	31.090
12	Sociale basis	29.094	30.862	28.344	28.183	28.041	28.040
	Totaal lasten	64.460	60.514	60.000	60.845	60.083	59.130
Baten (exclusief mutaties reserves)							
11	Onderwijs en sport	-8.038	-2.653	-2.193	-2.192	-2.174	-2.174
12	Sociale basis	-102	-105	-82	-82	-82	-82
	Totaal baten	-8.140	-2.758	-2.275	-2.275	-2.256	-2.256
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
11	Onderwijs en sport	27.329	26.998	29.463	30.470	29.867	28.916
12	Sociale basis	28.992	30.758	28.262	28.100	27.959	27.958
	Totaal saldo	56.321	57.756	57.724	58.570	57.826	56.874
	Toevoegingen aan reserves	444	100	100	100	100	100
	Onttrekkingen aan reserves	-593	-520	-124	-100	-100	-100
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	56.172	57.336	57.700	58.570	57.826	56.874

Analyse saldo beleidsveld Onderwijs en sport

11 Onderwijs en sport	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	27.329
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	26.998
Verschil	-331

1.1 Onderwijs en sport	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 5,71 miljoen lager dan in 2018.	-5.715	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend. Voor de tijdelijke huisvesting van Molenwijk Dalton was in 2018 een budget beschikbaar van € 470.000. Voor de uitvoering van de WEB (Wet educatie en beroepsonderwijs) was in 2018 een specifieke uitkering van € 460.000 verwerkt. Verder was een daling van kapitaallasten becijferd.	-1.150	v
Voor de kosten van de asbestsanering Coornhertlyceum en Argonauten is in de Bestuursrapportage 2017 voor 2018 een bedrag geraamd van € 200.000.	-200	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	300	n
De herberekening van de kapitaallasten leidt tot een voordeel.	-193	v
De toekenning van de rijksuitkering voor onderwijsachterstanden vindt plaats in december en wordt vervolgens geraamd in de Kadernota 2019. Deze lasten zijn dus wel in 2018 verwerkt maar nog niet in 2019. Zie ook baten.	-5.400	v
Voor 2018 zijn extra budgetten toegekend voor eerste inrichting van klaslokalen en sportinvesteringen kleiner dan € 100.000. Deze posten lopen niet door naar 2019.	-342	v
In 2018 is verder eenmalig extra budget voor de asbestsanering Argonouten verwerkt.	-589	v
Voor de tijdelijke huisvesting van Rudolf Steiner-school is in 2019 een bedrag geraamd van € 300.000	300	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Extra lasten voor het Web-participatiebudget 2019 op basis van raamovereenkomst Nova College 2018-2019. Zie ook baten.	460	n
Mutatie kapitaallasten	341	n
Tijdelijke huisvesting scholen	847	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-89	v

1.1 Onderwijs en sport	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 5,38 miljoen lager dan in 2018.	5.385	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
De baten van het Web-participatiebudget nemen af ten opzichte van 2018. Zie ook lasten. Bij de begroting wordt dit bedrag weer opgevoerd.	461	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
De toekenning van de rijksuitkering voor onderwijsachterstanden vindt plaats in december en wordt vervolgens geraamd in de Kadernota 2019. Deze lasten zijn dus wel in 2018 verwerkt maar nog niet in 2019. Zie ook lasten.	5.400	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Extra lasten voor het Web-participatiebudget 2019 op basis van raamovereenkomst Nova College 2018-2019. Zie ook lasten.	-460	v
Indexering baten	-16	v
Diverse verschillen < € 100.000.		

Analyse saldo beleidsveld Sociale basis

12 Sociale basis	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	28.992
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	30.758
Verschil	1.766

1.2 Sociale basis	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,69 miljoen hoger dan in 2018.	1.769	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-579	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	472	n
Er zijn incidentele budgetten in 2018 voor transitie sociaal domein en door budgetoverhevelingen.	-404	v
Eenmalig budget 2018 uit bestemming rekeningresultaat 2017.	-443	v
Extra budget programma statushouders.	690	n
Extra budget verbinding sport en maatschappij.	150	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Budgetoverheveling naar CJG i.v.m. pilot Drang en extra personele 18+ & POH (Praktijkondersteuner huisarts) jeugd. Zie ook programma 2.	450	n
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	1.150	n
Indexatie van budgetten	234	n
Diverse verschillen < € 100.000.	49	n

1.2 Sociale basis	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) blijven in 2019 nagenoeg gelijk.	-3	v

Reservemutaties per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019	100	520
Reserve Duurzame Sportvoorzieningen	100	100
Reserve Vastgoed		50
Reserve Budgetoverheveling		320
Reserve Sociaal Domein		50

Investerings programma

IP nummer	Omschrijving	Investering 2019
Investerings gemandateerd door raad aan college		
77.01	SHO programmalijn Schalkwijk	199
77.01	Gymzaal BO De Kring (Gonnetstraat)	878
77.01	SHO BO Ter Cleeff / Argonauten	70
77.01	SHO BO Molenwiek - Dalton	2.172
77.01	SHO VO Rudolf Steiner (programmalijn Schalkwijk)	11.700
77.01	SHO BO Molenwiek - Dalton-Aardgas vrij	100
77.01	SHO VO Rudolf Steiner-aardgas vrij (programmalijn Schalkwijk)	212
77.01	JOP 2019: Al Ikhlāas	176
77.01	JOP 2019: Liduinaschool	200
77.01	JOP 2019: Hannie Schaft	400
77.01	JOP 2019: Stedelijk Gymnasium	190
77.01	JOP 2019: Schoter college	2.560
Investerings waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
77.01	SHO BO Cruquius	2.778
77.01	Kadernota 2018 BO	3.124
81.06	Vervanging grassportvelden	126
81.27	Vervanging kleedaccommodaties	729
81.28	Vervanging sportvelden: toplagen	929
81.28	Vervanging sportvelden: onderbouw	261
81.29	Kadernota 2018 Nieuwe Beijneshal	2.500
81.30	Kadernota 2018 Binnen- en buitensportaccommodaties	2.700
Totaal netto investeringen		32.004

Verbonden partijen Maatschappelijke participatie

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerbijstand, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	3.020	22,51
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.	401	-
NV SRO	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.	4.981	20

Gesubsidieerde instellingen Maatschappelijke participatie

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Haarlem Effect	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	3.222	22,39
Kontext	Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.	2.043	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.		19,95
Stichting Spaarne Peuters	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.		25,25
SportSupport Kennemerland	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.	1.067	19,18
Centrum voor jeugd en gezin	Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.		21,45

RIBW/K/AM	RIBW K/AM exploiteert naast voorzieningen voor Beschermd Wonen, ook Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor alleenstaande daklozen en dakloze gezinnen. Het gaat hierbij om: Maatschappelijke Opvangvoorziening Kennemerhof te Beverwijk (alleenstaande daklozen); Maatschappelijke Opvangvoorziening Frans Halspanden te Haarlem (midstay voorziening voor alleenstaande daklozen) en een Maatschappelijke Opvangvoorziening in Hoofddorp (dakloze gezinnen) en de Ziekenboeg Transvaal voor zieke daklozen in Haarlem. RIBW K/AM neemt ook deel aan het Vangnet & Adviesteam in Midden-Kennemerland. Daarnaast voert RIBW K/AM begeleidingstrajecten in Haarlem uit.	22,91
Stichting Arkin	Bieden van hulp en ondersteuning aan mensen met een zorgbehoefte (GGZ)	931

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1100	Overschrijdingsregeling onderwijs: Juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsregeling van 2006 tot en met 2008.	50%	€ 2.500.000	Onderwijs	Financieel
Opm.		Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsregeling van 2006 tot en met 2008. De schoolbesturen zijn van mening dat zij nog recht hebben op een financiële vergoeding van de gemeente. De gemeente deelt deze opvatting niet. Het is niet gelukt tot overeenstemming te komen. Op grond van de wet is het geschil aan de provincie voorgelegd. De provincie heeft de gemeente in het gelijk gesteld. De besturen van het bijzonder basisonderwijs hebben de uitspraak van de provincie voorgelegd aan de bestuursrechter. De rechtbank stelde het bijzonder basisonderwijs in het gelijk en geeft de provincie opdracht haar uitspraak te herzien. Deze procedure is nog in behandeling. Op verzoek van de provincie hebben een aantal gesprekken plaatsgevonden tussen de schoolbesturen en gemeenten.				
Maatregel		De gemeente heeft naar aanleiding van de gerechtelijke uitspraak een nieuwe overschrijdingsberekening laten opstellen. De verwachting is dat de provincie in 2018 uitspraak doet.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1304	Wegvallen van ESF-subsidies Werkpas Holding in 2019 en 2020.	80%	€ 360.000	Financiën	Financieel
Opm.	Dit risico heeft betrekking op ESF-gelden voor begeleiding van kwetsbaren op de arbeidsmarkt. De middelen van het programma Actieve Inclusie van het Europees Sociaal Fonds (ESF) zouden in drie porties worden verdeeld over de arbeidsmarktregio's, die het vervolgens doorsluizen naar gemeenten en scholen. Het ministerie van SZW heeft echter recent laten weten dat het geld op is en dat daarmee de derde tranche vervalt. Voor 2019 en 2020 vervalt daarmee de betaling aan de gemeente. Deze ESF-gelden maken een aanzienlijk deel uit van de (reguliere) baten van de Leerwerkbedrijven Kennemerland B.V. ('Perspectief'). Gezien de omvang van de ESF-bijdragen is tevens de Holding als geheel betrokken. Deze gebeurtenis brengt een risico met zich mee voor de Programmabegroting 2019 en 2020. Een reactie van het Rijk wordt afgewacht. Uitgangspunt is dat de doelgroep niet lijdt onder het wegvallen van ESF-subsidies.					
Maatregel	Dit onderwerp is besproken in de Raad van Advies van Perspectief en in de Aandeelhoudersvergadering van Werkpas. Er zijn enkele beheersmaatregelen mogelijk. Deze worden verder uitgewerkt en voorgelegd.					

Programma 2 Ondersteuning en zorg

Commissie

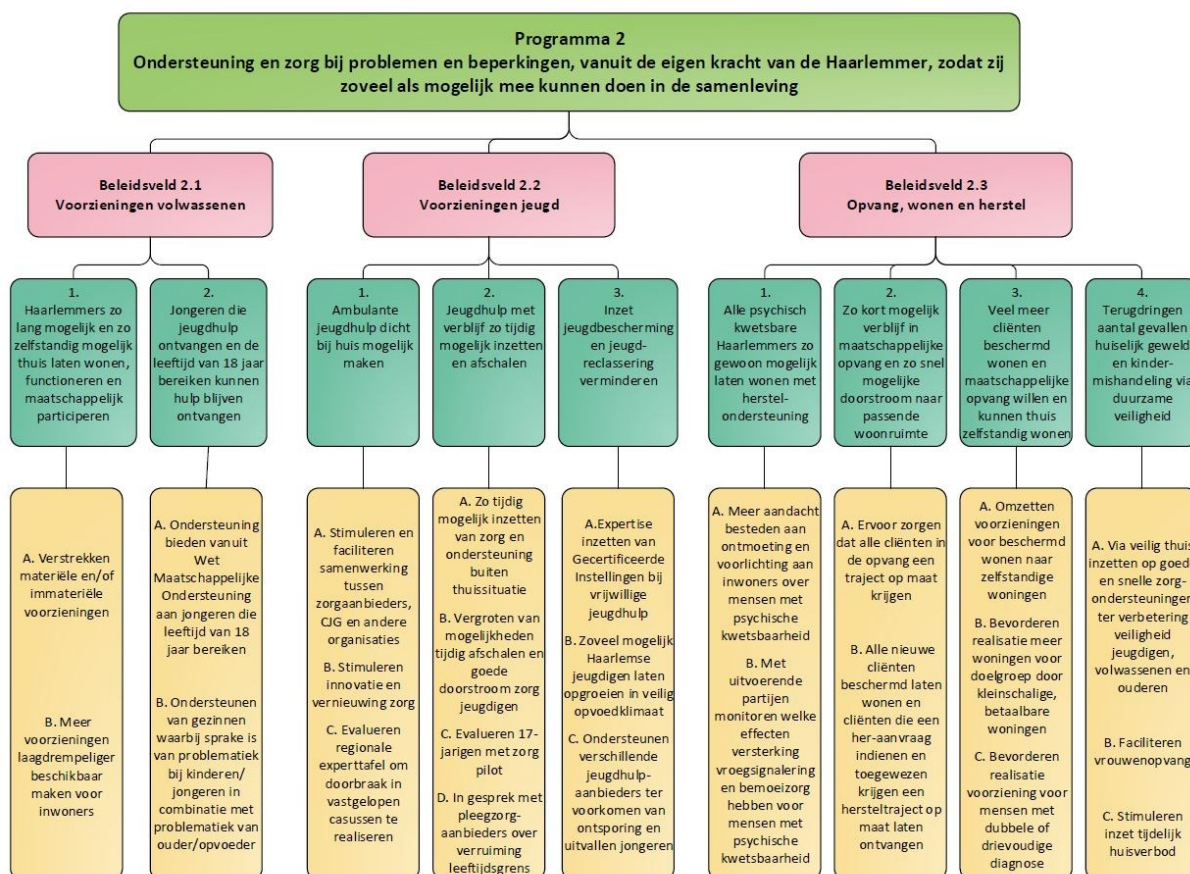
Samenleving

Portefeuilles

Zorg, Welzijn, Volksgezondheid, Jeugd

Afdeling(en)

Maatschappelijke Ondersteuning en Jeugd,
Onderwijs, Sport

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente organiseert specialistische ondersteuning en zorg op maat. Als er sprake is van een beperking, van chronische, psychische of psychosociale problemen of als jeugdigen opgroeien in een onveilige situatie of een strafbaar feit hebben begaan, wordt er passende zorg geleverd. Deze ondersteuning en zorg wordt geboden tot het niet langer nodig is en gaat uit van de individuele burger, de leefeenheid of het gezin. Het doel daarbij is dat Haarlemmers vanuit eigen kracht weer of zoveel mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.

Context en achtergronden

Sinds een paar jaar is de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de ondersteuning van kwetsbare burgers flink uitgebreid. De gemeente is nu verantwoordelijk voor alle niet-medische zorg en ondersteuning voor mensen met psychische problemen, verstandelijke of lichamelijke beperkingen en beperkingen als gevolg van het ouder worden. De gemeente hanteert bij de uitvoering van deze taken de volgende uitgangspunten:

- Licht waar het kan, intensief waar het moet;
- Ondersteuning dicht bij de burger organiseren;
- Regie bij de burger;
- Inclusie en normalisatie;
- Preventie en vroegsignalering;
- Nieuwe en/of andere vormen van ondersteuning;
- Optimaliseren van inzet van vrijwilligers en mantelzorgers.

De eerste jaren heeft nadruk gelegen op een geleidelijke overgang van de taken en zorgcontinuïteit voor cliënten. Daar waar zich negatieve effecten voordeden, zoals bij de huishoudelijke ondersteuning, zijn deze gecorrigeerd. Daarmee is de basis gelegd om de uitvoering van de nieuwe taken de komende jaren meer in overeenstemming te brengen met bovengenoemde uitgangspunten. Dat wordt gedaan door aan de ene kant door de sociale basis te versterken en een deel van de meer gespecialiseerde ondersteuning vrij toegankelijk te maken en dicht bij de burger te organiseren (zie ook programma 1). Aan de andere kant is een verzwaring van de problematiek van de doelgroep waarvoor de gemeente nu verantwoordelijk is waarneembaar. De ondersteuning die als voorziening wordt geboden is daardoor vaker langdurig en heeft betrekking op meerdere leefgebieden. De raakvlakken met medische zorg, zoals huisartsen, verpleegkundigen en behandelaren, worden groter. Door middel van nieuwe contracten met aanbieders van ondersteuning en vernieuwing van de regels voor het toekennen van voorzieningen, speelt de gemeente in op deze ontwikkelingen.

Specifiek voor jeugd geldt dat wanneer jeugdigen (en hun ouders) zorg nodig hebben een snelle inzet van de juiste (specialistische) jeugdhulp gewenst is die bijdraagt aan de ontwikkeling en opvoeding van de jeugdige. De inzet kan hierbij organisatie-overstijgend zijn. Verdere ontwikkeling van de pleegzorg is nodig om kinderen op te laten groeien in een situatie die lijkt op een normale gezinssituatie. Verblijf en behandeling dragen bij aan het oplossen van de ontstane problemen in de eigen omgeving, zodat een duurzame terugkeer naar het gezin of gezinsvervangend verblijf mogelijk is. Ook moet zorg tijdig afgeschaald worden of moet er sprake zijn van een goede doorstroom van jeugdigen van (hoog) specialistische voorzieningen naar passende vervolgvoorzieningen met verblijf. In situaties waarin de veiligheid van de jeugdige onder druk staat gaat het om borgen van de directe veiligheid waarna ruimte ontstaat voor stabiele veiligheid en inzet van hulp voor herstel en perspectief.

Ook in de maatschappelijke opvang is een basis gelegd om de komende jaren meer fundamentele verbeteringen te realiseren. De opvangcapaciteit is op orde gebracht, overlast is aangepakt en de uitstroom naar (weer) zelfstandig wonen is op gang gekomen. Met het Beleidskader opvang, wonen en herstel ([2016/324154](#)) is het startschot gegeven voor een transformatie van de domeinen maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Met ingang van 1 juli 2018 zijn hiervoor nieuwe afspraken met aanbieders gemaakt en wordt regelgeving herzien. Er wordt ingezet op (1) preventie, door aan te sluiten op sociale en professionele netwerken op wijkniveau, (2) hersteltrajecten op maat, door integrale ondersteuning op alle leefgebieden (en een experiment met het verstrekken van een financiële stimulans aan daklozen), en (3) zelfstandig wonen, door op korte termijn meer kleinschalige, betaalbare woningen te realiseren, waaronder woonunits voor zorgwekkende zorgmijders. Bij deze ontwikkelingen wordt samen opgetrokken met gemeenten in de regio. Daarmee wordt vooruit gelopen op de aangekondigde overheveling van de financiële middelen van centrumgemeente Haarlem naar alle gemeenten afzonderlijk.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Regionaal Kompas 2015-2020 ([2014/72764-3](#))
- Een Veilig Thuis 2015-2020 ([2014/72764-4](#))
- Nota 'Zorg voor Jeugd, Awbz, Participatiewet en Wmo (transitieplan specialistische ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Transitie sociaal domein, beleidskader beschermd wonen ([2014/271414](#))
- Nota Maatschappelijke opvang dak- en thuislozen ([2015/83827](#))
- Plan van aanpak verbetering werkwijze huishoudelijke ondersteuning en dienstverlening bij toegang Wmo 2015 ([2016/208948](#))
- Beleidskader Opvang, wonen en herstel 2017-2020 ([2016/324154](#))
- Verordening maatschappelijke ondersteuning Haarlem 2018 ([2018/126542](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Voorzieningen volwassenen

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
21	Voorzieningen volwassenen	31.523	30.627	32.248	33.405	34.896	34.527
Baten (exclusief mutaties reserves)							
21	Voorzieningen volwassenen	-3.053	-999	-999	-999	-999	-999
Saldo lasten en baten excl. reserves		28.471	29.628	31.249	32.407	33.897	33.528

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers kunnen zo lang mogelijk en zo zelfstandig mogelijk thuis (blijven) wonen, zo zelfstandig mogelijk (blijven) functioneren en maatschappelijk (blijven) participeren. Daarvoor is goede en betaalbare ondersteuning beschikbaar en integraal inzetbare kennis vanuit verschillende disciplines. Kwetsbare inwoners (met een verstandelijke, psychosociale, psychische, lichamelijke of zintuiglijke beperking) worden ondersteund bij het versterken van zelfstandigheid en deelname aan het maatschappelijk leven.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij zich beter kunnen redden door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	77% (2015)	82% (2017)	80%	>80%	>80%	>80%	>80%	>80%	Clïënt-ervarings-onderzoek Wmo
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij een betere kwaliteit van leven hebben door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	70% (2015)	74% (2017)	73%	>73%	>73%	>73%	>73%	>73%	Clïënt-ervarings-onderzoek Wmo

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente organiseert het verstrekken van materiële en/of immateriële voorzieningen, zoals begeleiding, huishoudelijke ondersteuning, woningaanpassingen en vervoersvoorzieningen. Dit kan in natura of als persoonsgebonden budget. Verstrekking van deze maatwerkvoorzieningen wordt gebaseerd op onderzoek waarmee de gemeente kan vaststellen of een voorziening noodzakelijk is voor het behoud dan wel het versterken van zelfstandigheid en/of participatie in de samenleving.
- b. De gemeente gaat meer voorzieningen laagdrempeliger beschikbaar maken voor inwoners. Dat betekent dat naast dagbesteding ook een deel van de ambulante begeleiding beschouwd wordt als algemene voorziening. Zowel Haarlemmers met zwaardere als met lichtere problematiek kunnen daarbij blijven rekenen op ondersteuning op maat. In een zorgvuldig samenwerkingsproces met de Participatieraad, gecontracteerde aanbieders en de sociaal wijkteams verkent de gemeente hoe deze verandering precies vorm kan krijgen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij door de gemeente snel geholpen werden met hun hulpvraag	61% (2015)	73% (2017)	64%	>70%	>70%	>70%	>70%	>70%	Clïënt-ervarings-onderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat de medewerker van de gemeente hen serieus nam	81% (2015)	91% (2017)	84%	>88%	>88%	>88%	>88%	>88%	Clïënt-ervarings-onderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij de kwaliteit van de zorg/ ondersteuning die zij krijgen goed vinden	71% (2015)	82% (2017)	73%	>80%	>80%	>80%	>80%	>80%	Clïënt-ervarings-onderzoek Wmo
a. Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo per 1000 inwoners	65 (2016)	60 (2017)	75	<75	<75	<75	<75	<75	Registratie gemeente

Wat willen we bereiken?

Jongeren die jeugdhulp ontvangen en de leeftijd van 18 jaar bereiken kunnen hulp blijven ontvangen als verlenging van zorg nodig is en vanuit de Wmo geboden kan worden. De zorgvraag van de jongere is hierbij leidend voor het zorgaanbod.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente maakt het mogelijk dat jongeren, die 18 jaar worden en daarmee niet meer onder de Jeugdwet vallen, door jeugdhulpaanbieders ondersteuning vanuit de Wmo kan worden geboden als dit het meest passend is voor de cliënt.
- De gemeente zorgt dat gezinnen waarbij sprake is van problematiek bij kinderen/jongeren in combinatie met problematiek van de ouder/opvoeder, als gezin worden ondersteund, zowel vanuit de Wmo als vanuit de Jeugdwet.

Beleidsveld Voorzieningen jeugd

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
22	Voorzieningen jeugd	28.119	28.042	28.302	28.424	28.434	28.434
Baten (exclusief mutaties reserves)							
22	Voorzieningen jeugd	-60	-90	-90	-90	-90	-90
Saldo lasten en baten excl. reserves		28.059	27.952	28.212	28.334	28.344	28.344

Wat willen we bereiken?

Ambulante jeugdhulp dicht bij huis mogelijk maken.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Jongeren met ambulante jeugdhulp als percentage van alle jongeren tot 18 jaar.	8,1% (2015)	8,8% (2016) 8,2% (2017)	8,5%	9,4 %	10 %	10,6 %	11 %	11%	CBS (BZK)

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente stimuleert en faciliteert samenwerking tussen zorgaanbieders, CJG en andere organisaties om zich met maatwerk op de ondersteuningsbehoefte van de jeugdige en het gezin te richten. Zorg en ondersteuning dicht bij huis kenmerkt zich door een meer integrale aanpak op inhoud, kwaliteit en transformatie van de jeugdhulp. De thuis- en gezinscontext is het uitgangspunt om het gezin in de eigen omgeving te laten participeren.
- b. De gemeente stimuleert innovatie en vernieuwing in de zorg. Zorgaanbieders werken zoveel mogelijk met de best bewezen technieken en interventies.
- c. De gemeente evalueert het werken met een regionale experttafel om een doorbraak in vastgelopen casussen te realiseren.

Wat willen we bereiken?

Jeugdhulp met verblijf zo tijdig mogelijk inzetten en het tijdig afschalen of doorstromen van jeugdigen naar passende vervolgvoorzieningen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage jeugdigen met jeugdhulp met verblijf	11,2% (2015)	11,8% (2016)	11,2%	10,8%	10,4%	10%	9,5%	9,5%	CBS
		11,5% (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente werkt aan het zo tijdig mogelijk inzetten van zorg en ondersteuning die niet in de thuissituatie plaatsvindt. Om kinderen op te laten groeien in een situatie die lijkt op een normale gezinssituatie is verdere ontwikkeling van pleegzorg noodzakelijk, zoals het realiseren van meerdere varianten van pleegopvang en werving van pleeggezinnen voor toereikende pleegzorgcapaciteit. Verblijf en behandeling dragen bij aan het oplossen van de ontstane problemen in de eigen omgeving, zodat een duurzame terugkeer naar het gezin, gezinsvervangend verblijf of doorstroom naar een voorziening waarin wordt toegewerkt naar zelfstandig wonen (al dan niet met vervolgzorg) mogelijk is.
- b. De gemeente vergroot de mogelijkheden om zorg tijdig af te schalen of een goede doorstroom te realiseren van jeugdigen van (hoog) specialistische voorzieningen naar passende vervolgvoorzieningen met verblijf.
- c. De gemeente evalueert de pilot die in 2018 is gestart, waarbij elke zeventienjarige die zorg ontvangt, een eigen toekomstplan met aandacht voor scholing, werk- inkomen, zorg, eigen netwerk en vrijetijdsbesteding maakt. hierbij wordt de jongere begeleid door zijn zorgaanbieder.
- d. De gemeente gaat met pleegzorgaanbieders in gesprek over de uitvoering en de effecten van de verruiming van de leeftijdsgrens van 18 naar 21 jaar, dat per 1 juli 2018 is ingegaan.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Gemiddelde leeftijd 18+ pleegzorg	18,7 (2017)	18,7 (2017)	-	19,5	20	20	20	20	UWV
a. Het aantal kinderen in pleegzorg	(2018)		-	123	128	133	133	133	UWV

Wat willen we bereiken?

Inzet jeugdbescherming en jeugdreclassering verminderen om verdere ontsporing en uitvallen van jongeren te voorkomen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Jongeren met jeugdbescherming als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	1,1% (2015)	0,9% (2016) 0,9% (2017)	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	CBS (BZK)
Jongeren met jeugdreclassering als percentage van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4 % (2015)	0,4% (2016) 0,4% (2017)	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,4%	CBS (BZK)

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente zet de expertise van de Gecertificeerde Instellingen (GI) in bij vrijwillige jeugdhulp. De GI ondersteunt hierbij het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en zorgt voor een goede inschatting van de veiligheidsrisico's op korte en lange termijn. Door een goede samenwerking rondom veiligheid wordt alleen een jeugdbeschermingsmaatregel ingezet als niets mogelijk blijkt. Deze werkwijze wordt gefaseerd over de CJG teams geïmplementeerd.
- De gemeente vindt het belangrijk dat zo veel mogelijk Haarlemse jeugdigen opgroeien in een veilig opvoedklimaat. De gemeente wil de landelijk dalende trend in het aantal ondertoezichtstellingen (OTS) ook in Haarlem voortzetten. Bij complexe problematiek wordt integraal en methodisch gewerkt waardoor alle betrokken partijen bijdragen aan het oplossen van de ontstane problemen in de eigen omgeving van de jeugdige. Hiermee kan een OTS worden verkort.
- De gemeente ondersteunt verschillende jeugdhulpaanbieders om te voorkomen dat jongeren ontsporen en uitvallen. Bij een reclasseringsmaatregel werken gemeente, CJG, het sociaal wijkteam, Raad voor de Kinderbescherming en Justitiële Jeugdinrichting met de

jongere aan een integraal nazorgplan. Via dit plan wordt zorg en begeleiding na detentie gecontinueerd om de terugkeer in de maatschappij optimaal te ondersteunen.

Beleidsveld Opvang, wonen en herstel

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
23	Opvang, wonen en herstel	58.623	59.666	59.239	59.452	59.451	59.449
Baten (exclusief mutaties reserves)							
23	Opvang, wonen en herstel	-4.000	-4.031	-4.031	-4.031	-4.031	-4.031
Saldo lasten en baten excl. reserves		54.623	55.636	55.208	55.422	55.420	55.418

Wat willen we bereiken?

Alle psychisch kwetsbare Haarlemmers kunnen zo gewoon mogelijk wonen met herstelondersteuning, gericht op inclusie, volwaardig burgerschap, participatie en versterking van zelfredzaamheid. De buurten zijn betrokken en kwetsbare inwoners kunnen er prettig wonen, voelen zich welkom en kunnen meedoen.

De signaleringskracht van cliënten, professionals en het sociale netwerk is groot, om tijdig herstelondersteuning in te zetten en om te voorkomen dat mensen de regie over hun leven kwijtraken. Cliënten worden na een (intensief) traject in de maatschappelijke opvang of beschermd wonen nooit zomaar losgelaten, maar krijgen gerichte nazorg.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal geregistreerde daklozen:									Registratie GGD
• Oggz doelgroep	381 (2015)	422 (2016) 353 (2017)	<350	<400	<375	<350	<300	<300	
• Economische doelgroep	180 (2015)	47 (2016) 141 (2017)	<50	<25	<25	<25	<25	<25	
• Ongedocumenteerden	8 (2015)	4 (2016) 3 (2017)	<4	<4	<4	<4	<4	<4	
• Jongvolwassenen	84 (2015)	60 (2016) 88 (2017)	<60	<80	<70	<60	<50	<50	

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente besteedt meer aandacht aan ontmoeting en voorlichting aan inwoners over mensen met psychische kwetsbaarheid om zo participatie en acceptatie in de buurt te bevorderen. Hiervoor worden ook ervaringsdeskundigen ingezet.
- De gemeente monitort samen met zorgaanbieders wat de effecten zijn van de versterking van vroegsignalering en bemoeizorg in de afgelopen jaren voor mensen met psychische kwetsbaarheid. De gemeente werkt samen met GGZ-partners om de ketensamenwerking op gemeentelijk én op wijkniveau te versterken, waaronder de samenwerking in de spoedzorgketen. Doel hiervan is betere afstemming tussen partners over ambulante begeleiding en behandeling.

Wat willen we bereiken?

Cliënten verblijven zo kort mogelijk in maatschappelijke opvang en stromen zo snel mogelijk door naar een passende woonplek waar gewerkt kan worden aan herstel. Beschermd wonen is in beginsel een tijdelijke voorziening waarin cliënten werken aan herstel en waar gestreefd wordt naar uitstroom naar zo zelfstandig mogelijk wonen. Het hersteltraject bestaat uit meerdere onderdelen, hetzij gelijktijdig, hetzij na elkaar.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Gemiddelde verblijfsduur in maatschappelijke opvang in dagen ¹									Registratie uitvoerings partners
• Oggz doelgroep	199 (2015)	186 (2016) 186 (2017)	160	<180	<160	<140	<120	<120	
• Economische doelgroep	212 (2015)	191 (2016) 187 (2017)	160	<180	<160	<140	<120	<120	
• Jongvolwassenen	164 (2015)	183 (2016) 224 (2017)	<130	<200	<180	<160	<140	<120	

¹ Gemiddelde verblijfsduur van cliënten die gedurende het betrokken jaar zijn uitgestroomd.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente zorgt ervoor dat alle cliënten in de opvang een traject op maat krijgen. De economisch daklozen ontvangen een traject via de wijkteams. De gemeente monitort of dit traject het meest geschikt is.
- De gemeente zorgt ervoor dat alle nieuwe cliënten beschermd wonen en cliënten die een her-aanvraag indienen en toegewezen krijgen, een hersteltraject op maat (arrangement) krijgen op basis van negen leefgebieden.

Wat willen we bereiken?

Veel meer cliënten beschermd wonen en maatschappelijke opvang willen en kunnen thuis in een zelfstandige woning wonen. Het streven is op termijn een reductie van circa 50% van de opvang en beschermd wonen voorzieningen ten opzichte van 2016.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente geeft opdracht aan de contractpartners om voorzieningen voor beschermd wonen om te zetten naar zelfstandige woningen. De reductie van opvang- en woonvoorzieningen wil de gemeente onder andere bereiken door het realiseren van onderscheid tussen wonen en zorg, waarmee nieuwe beschermende woonvormen ontstaan.
- De gemeente bevordert dat op korte termijn meer kleinschalige, betaalbare woningen voor de doelgroep worden gerealiseerd. De gemeente wil tevens enkele woonunits (Skaeve Huse) realiseren voor zorgwekkende zorgmijders.
- De gemeente bevordert de realisatie van een voorziening voor mensen met een dubbele of drievoudige diagnose (Domus Plus) om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoefte van enkele specifieke groepen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Aantal plaatsen maatschappelijke opvang:									Registratie instellingen
• Oggz doelgroep	100 (2015)	108 (2016) 137 (2017)	105	<137	<137	<137	<137	<137	
• Economische doelgroep	22 (2015)	29 (2016) 32 (2017)	44	<32	<32	<32	<32	<32	
• Jongvolwassenen	22 (2015)	22 (2016) 22 (2017)	22	22	22	22	22	22	
a. Aantal plaatsen beschermd wonen	675 (2015)	631 (2016) 623(2017)	531	610	580	500	450	400	Gemeentelijke registratie

Wat willen we bereiken?

Terugdringen van het aantal gevallen van huiselijk geweld en kindermishandeling via duurzame veiligheid.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal meldingen bij Veilig Thuis ¹	3.589 (2016)	3.376 (2017)	3.600	3.780	3.852	3.960	4.000	4.000	Registratie Veilig Thuis

¹ Genoemde gegevens hebben betrekking op de Veiligheidsregio Kennemerland.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- Om de gevolgen van huiselijk geweld te beperken en recidive te voorkomen is het belangrijk dat onveilige situaties worden gemeld en geregistreerd. Het vroeg signaleren van escalaties wordt door het gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling gerealiseerd. De gemeente geeft Veilig Thuis de opdracht zo snel mogelijk en met zo min mogelijk schakels goede zorg en/of ondersteuning in te zetten om de veiligheid van jeugdigen, volwassenen en ouderen te verbeteren. De gemeente ontwikkelt hiervoor een multidisciplinaire aanpak van huiselijk en seksueel geweld en kindermishandeling voor acute en structureel onveilige situaties. Het doorbreken van het doorgeven van problemen van generatie op generatie is hierbij noodzakelijk. In 2019 wordt op rijksniveau de Wet Meldcode aangescherpt.
- De gemeente faciliteert de vrouwenopvang, die ambulante hulp biedt. Als het niet anders kan, krijgen gezinnen een noodbed of crisisopvang. Zij worden begeleid naar zo snel mogelijk weer zelfstandig wonen, al dan niet met (ambulante) begeleiding. Er is extra aandacht voor het voorkomen van opvang, het begeleiden van slachtoffers en meegekomen kinderen en het verlenen van nazorg.

- c. De gemeente stimuleert de inzet van het Tijdelijk Huisverbod door het subsidiëren van crisisinterventie en casemanagement door Veilig Thuis.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Aantal adviezen door Veilig Thuis ¹	2.434 (2016)	2.160 (2017)	2.200	2.310	2.530	2.750	2.750	2.750	Registratie Veilig Thuis
c. Aantal opgelegde huisverboden in de Veiligheidsregio Kennemerland ¹	46 (2009)	64 (2013) 81 (2014) 71 (2015) 68 (2016) 68 (2017)	70	68	66	<66	<66	<66	Huisverbod Online

¹ Genoemde gegevens hebben betrekking op de Veiligheidsregio Kennemerland.

Financiën

Bel. veld	Voorzieningen volwassenen	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
21	Voorzieningen volwassenen	31.523	30.627	32.248	33.405	34.896	34.527
22	Voorzieningen jeugd	28.119	28.042	28.302	28.424	28.434	28.434
23	Opvang, wonen en herstel	58.623	59.666	59.239	59.452	59.451	59.449
	Totaal lasten	118.266	118.336	119.788	121.282	122.781	122.410
Baten (exclusief mutaties reserves)							
21	Voorzieningen volwassenen	-3.053	-999	-999	-999	-999	-999
22	Voorzieningen jeugd	-60	-90	-90	-90	-90	-90
23	Opvang, wonen en herstel	-4.000	-4.031	-4.031	-4.031	-4.031	-4.031
	Totaal baten	-7.113	-5.120	-5.120	-5.120	-5.120	-5.120
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
21	Voorzieningen volwassenen	28.471	29.628	31.249	32.407	33.897	33.528
22	Voorzieningen jeugd	28.059	27.952	28.212	28.334	28.344	28.344
23	Opvang, wonen en herstel	54.623	55.636	55.208	55.422	55.420	55.418
	Totaal saldo	111.153	113.216	114.668	116.162	117.661	117.290
	Toevoegingen aan reserves	1.012	102	80	80	80	80
	Onttrekkingen aan reserves	-7.502	-4.006	-2.176	-442	-442	-442
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	104.663	109.312	112.572	115.800	117.299	116.928

Analyse saldo beleidsveld Voorzieningen volwassenen

21 Voorzieningen volwassenen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	28.471
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	29.628
Verschil	1.157

2.1 Voorzieningen volwassenen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,90 miljoen hoger dan in 2018.	-896	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met hogere lasten gerekend.	121	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Aanpassing budgetten volgens algemene uitkering Maartcirculaire 2019-2023	1.807	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Extra inzet W&I voor sociaal wijkteam	-317	v
Aanpassing budgetten als gevolg van de Meicirculaire 2018	1.879	n
Invoering abonnementstarief Wmo. Zie ook baten.	-1.145	v
Budget Beschermd wonen overgeheveld naar beleidsveld 2.3	-1.035	v
Indexatie van budgetten	-751	v
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	-1.333	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-122	v

2.1 Voorzieningen volwassenen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 2,05 miljoen lager dan in 2018.	2.054	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
De opheffing van de woonvoorziening Wmo leidde in 2018 tot een eenmalige bate.	910	n
Invoering abonnementstarief Wmo. Zie ook lasten	1.145	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-1	v

Analyse saldo beleidsveld Voorzieningen jeugd

22 Voorzieningen jeugd	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	28.059
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	27.952
Verschil	-107

2.2 Voorzieningen jeugd	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,08 miljoen lager dan in 2018.	-77	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-46	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Aanpassing budgetten als gevolg van de September- en Decemercirculaire 2017	105	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Structurele budgetoverheveling vanaf 2019 naar Centrum Jeugd en Gezin in verband met pilot Drang + extra personele inzet ten behoeve van 18+ & POH jeugd. Zie ook programma 1.	-450	v
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	-396	v
Indexatie van budgetten	590	n
Diverse verschillen < € 100.000.	120	n

2.2 Voorzieningen jeugd	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,03 miljoen hoger dan in 2018.	-30	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-30	v

Analyse saldo beleidsveld Opvang, wonen en herstel

23 Opvang, wonen en herstel	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	54.623
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	55.636
Verschil	1.012

2.3 Opvang, wonen en herstel	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1 miljoen hoger dan in 2018.	1.043	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-1.083	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Eenmalige budgetten 2018 (niet bestede budgetten uit 2017)	-350	v
Indexatie van budgetten	130	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Aanpassing budgetten als gevolg van de Meicirculaire 2018	711	n
Budget Beschermd wonen overgeheveld van beleidsveld 2.1	1.035	n
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	509	n
Diverse verschillen < € 100.000.	91	n

2.3 Opvang, wonen en herstel	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,03 miljoen hoger dan in 2018.	-31	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-31	v

Reservemutaties per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019	102	4006
Reserve Sociaal Domein	102	4006

Investerings programma

IP nummer	Omschrijving	Investering 2019
Investeringsen waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
MTS.01	Kadernota 2018 Woonvoorziening Domusplus	1.940
Totaal netto investeringen		1.940

Verbonden partijen Ondersteuning en Zorg

Geen

Gesubsidieerde instellingen Ondersteuning en Zorg

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Blijf Groep	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.		21,86
Leger des heils	Het versterken van zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers en het voorkomen van maatschappelijke uitval.		
Zorgbalans	Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.	1.245	21,44
Dock	Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.	5.140	21,58
HVO Querido	HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de maatschappelijke opvang voorzieningen: Wilhelminastraat, Velsperpoort en Bennebroek. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.		19,64
MEE & de Wering	Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.	1.129	28,27
Parnassiagroep	Door de exploitatie van gebruiksruidten in Haarlem draagt Parnassia bij, dat het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Haarlem en omgeving teruggedrongen wordt. En dat door professioneel toezicht op het gebruik, dit gecontroleerd wordt en dat verslaafden sneller doorgeleid worden naar de reguliere hulpverlening.		19,99
Veilig Thuis	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.		26,01
Stichting Arkin	Bieden van hulp en ondersteuning aan mensen met een zorgbehoefte (ggz)	931	
Stichting SHDH	Bieden van hulp en ondersteuning aan mensen met een zorgbehoefte, waaronder mensen met dementie	609	

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1215	Open einde regeling Wmo: jaarlijks toegekende Wmo-budget is ontoereikend om de kosten van de voorzieningen en/of uitvoeringskosten te financieren.	10%	€ 500.000	Zorg & Welzijn	Financieel
Opm.	Conform Wmo is er bij de maatwerk voorzieningen sprake van een open einde regeling. Dit betekent dat de vraag hoger kan zijn dan het beschikbare budget.					
Maat-regel	Een mogelijk overschrijding van de Wmo-uitgaven wordt gedekt uit de algemene reserve sociaal domein, Periodiek monitoren van de ontwikkelingen van de uitgaven. Daarnaast is de algemene reserve sociaal domein beschikbaar om eventuele tekorten af te dekken.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1127	Opvang, wonen en herstel: Budgetten MO en BW niet toereikend.	30%	€ 500.000	Zorg & Welzijn	Financieel
Opm.	Onder opvang, wonen en herstel vallen zowel Beschermd wonen als de Maatschappelijke Opvang. In 2017 hebben zich bij Beschermd wonen geen tekorten voorgedaan. Bij de Maatschappelijke opvang wel en dit tekort is deels ten laste van de reserve sociaal domein (deel beschermd wonen) gebracht en deels door de regio opgebracht. Ook in 2018 en 2019 wordt eenzelfde beeld verwacht. Daarna in 2020 is de verwachting dat door uitbreiding van de BW-faciliteiten het budget voor BW geen ruimte meer biedt voor dekking van de meerkosten op MO. Zodra daar meer zicht op is, zal hierover op de reguliere momenten worden gerapporteerd. Voor zowel beschermd wonen als maatschappelijke opvang zijn per 1 juli 2018 nieuwe contracten afgesloten. Deze nieuwe contracten kennen een innovatief bekostigingsmodel waarvan verwacht wordt dat het passend is binnen het budget maar wat zich wel moet bewijzen. Een eventueel tekort kan in 2018 en 2019 binnen de middelen sociaal domein (beschermd wonen) worden opgevangen.					
Maat-regel	-Monitoren op nieuwe contracten. -Monitoren op de instroom en de toegang. -Monitoring op in gebruik name van zorglocaties en starten van nieuwe initiatieven door aanbieders. Eventueel resterend nadelig resultaat wordt ten laste gebracht van de reserve sociaal domein (beschermd wonen).					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1301	Effect van de overgang van uurtarief naar een abonnementstarief eigen bijdragen Wmo en gevolgen voor de baten en lasten	50%	€ 2.000.000	Financiën	Financieel
Opm.		In het Regeerakkoord is opgenomen dat de huidige eigen bijdragesystematiek Wmo per 1 januari 2019 wordt vervangen door een abonnementstarief van € 17,50 per vier weken voor een huishouden dat gebruik maakt van een Wmo-voorziening, onafhankelijk van de hoogte van het inkomen, de omvang en het aantal Wmo voorzieningen. Deze maatregel heeft een aantal effecten: -de inkomsten vanuit de eigen bijdrage dalen als gevolg van de tariefsverlaging -de lasten kunnen stijgen als gevolg van een toename van het beroep op de Wmo-voorzieningen. Door de lagere inkomensafhankelijke vaste bijdrage bestaat de kans dat vanuit de groep mensen die nu zelf een voorziening financiert een instroom richting Wmo-voorzieningen plaatsvindt. Vanuit het Rijk wordt voor de verlaging van het tarief macro € 143 miljoen in 2019 oplopend naar structureel € 145 miljoen vanaf 2023 ter beschikking gesteld. Voor het hogere gebruik wordt door het Rijk geredeneerd dat dit kan worden gedekt uit het algemene accres binnen de algemene uitkering. Op dit moment is niet goed in te schatten of en in welke mate er sprake zal zijn van een uitstroom vanuit de particuliere sector naar de Wmo-voorzieningen. Mocht dit wel het geval zijn, dan is er naast een hoger beroep op de voorzieningen sprake van een aanvullend negatief effect vanwege de hogere personele inzet vanuit het team Wmo-voorzieningen om de aanvragen in behandeling te kunnen nemen. Vooralsnog wordt de kans op 50% gezet. Een eventueel nadeel wordt ten laste van de reserve sociaal domein gebracht.				
Maatregel		Monitoren of er sprake is van een toename van de aanvragen vanuit de groep die voorheen de voorzieningen zelf regelde.				

Programma 3 Werk, inkomen en schulden

Commissie

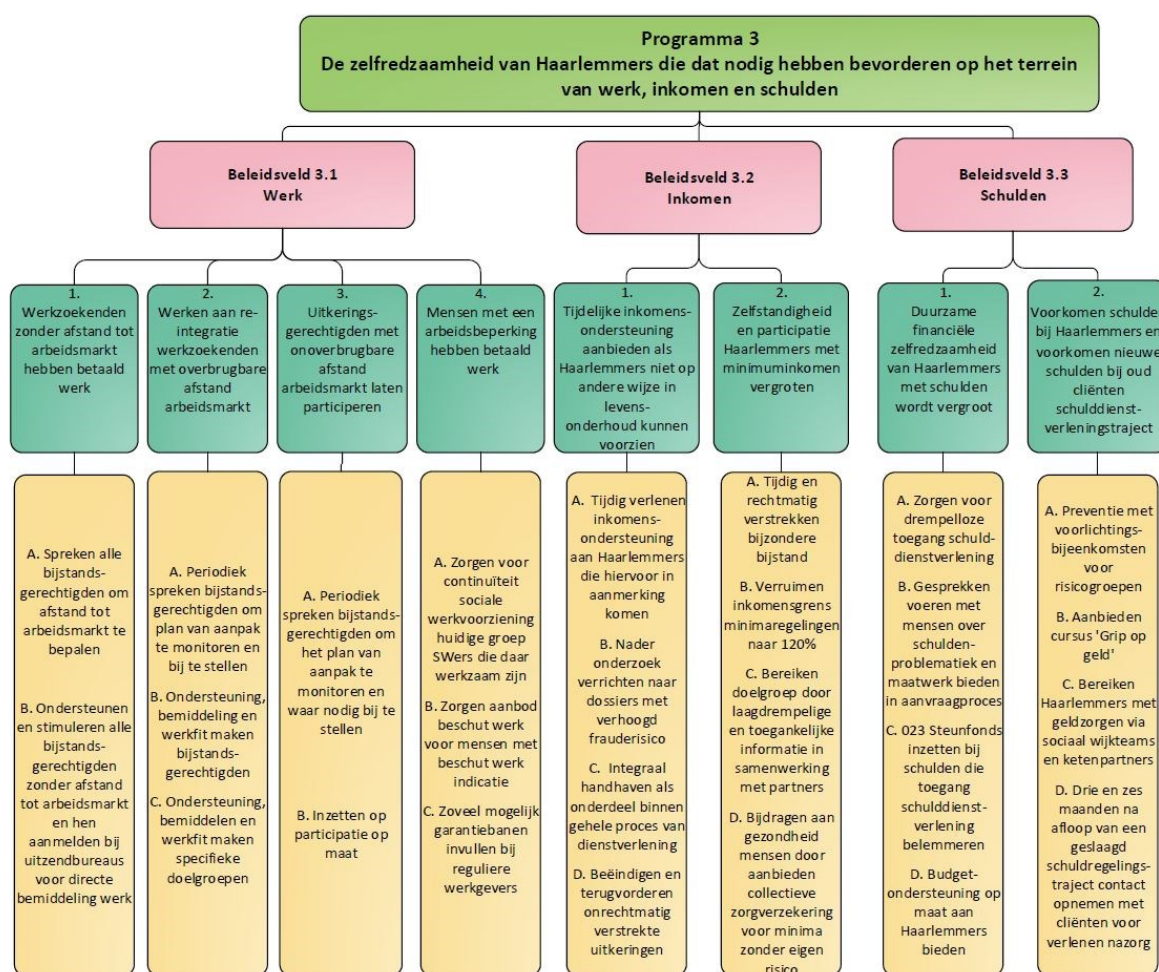
Samenleving

Portefeuilles

Sociale Zaken, Schulden en Minima

Afdeling(en)

Werk en Inkomen, Schulden Minima en Sociale Recherche

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente Haarlem ondersteunt inwoners indien nodig op het terrein van werk, inkomen en schulden. De belangrijkste opgave uit de Participatiewet is om zoveel mogelijk mensen zelfstandig te laten deelnemen aan de samenleving. Mensen worden begeleid naar werk en ontvangen (tijdelijke) financiële ondersteuning als betaald werk niet of nog niet mogelijk is. Alle Haarlemmers, ook de Haarlemmers met een uitkering, moeten kunnen meedoen in de samenleving door werk, opleiding of andere vormen van participatie zoals vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding. De gemeente biedt een financieel vangnet met diverse regelingen voor Haarlemmers met een inkomen op minimumniveau, zodat iedereen - in elke leeftijdscategorie- mee kan doen in de samenleving. De gemeente biedt brede ondersteuning bij (dreigende) schulden, het voorkomen ervan en zet in op preventie.

Context en achtergronden

Koersdocument Werk en inkomen

Met het Koersdocument Werk en inkomen ([2016/255654](#)) is een koerswijziging in gang gezet, waarbij alle bijstandsafhankelijke inwoners van Haarlem worden uitgedaagd en ondersteund om naar vermogen te participeren. Bij voorkeur door betaald werk en als dat niet mogelijk is door participatie. De principes 'Ken je klant' en 'Ken je stad' staan hierbij centraal.

Inbedden 'Ken je klant' principe

In 2017 en 2018 zijn alle uitkeringsgerechtigden uitgenodigd voor een klantbeeldgesprek, en zijn de mogelijkheden en wensen van de klant in beeld gebracht. Op basis van het gesprek zijn de klanten ingedeeld in de categorieën: direct bemiddelbaar, overbrugbare afstand of onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt. De klant heeft op basis van de afstand tot de arbeidsmarkt een passend traject naar werk of participatie aangeboden gekregen, dat is vastgelegd in een plan van aanpak.

Om klanten zo goed mogelijk te ondersteunen naar werk of participatie is het essentieel dat de klant bij de gemeente niet alleen goed in beeld is, maar ook goed in beeld blijft. Het 'Ken je klant' principe is geen eenmalige actie, maar moet leiden tot een structureel andere werkwijze, waarbij het regelmatig spreken van de klant essentieel is. Dit heeft consequenties voor de grootte van de caseload en de taken van de klantmanager.

De gemeente ontwikkelt op basis van de eindevaluatie van het project 'Ik doe mee' een voorstel hoe het 'Ken je klant' principe structureel in de werkwijze wordt opgenomen met extra middelen die beschikbaar zijn gesteld bij de Kadernota 2018.

Regionale samenwerking en doorontwikkeling WSP

Haarlem is centrum gemeente voor de arbeidsmarktregio Zuid-Kennemerland en IJmond en investeert in de regionale samenwerking met de regiogemeenten, werkgevers, arbeidsbemiddelaars, het UWV en het Regionaal Werkbedrijf. Regionale samenwerking op het gebied van arbeidsmarktvraagstukken draagt bij aan het realiseren van de belangrijke regionale opgave om zoveel mogelijk mensen aan betaald werk te helpen. De gemeente Haarlem investeert in de samenwerking tussen het UWV, Pasmatch en IJmond Werkt! op het Werkgeversservicepunt om de dienstverlening aan werkgevers te optimaliseren. De gemeente heeft een regionale samenwerking op het gebied van beleid en arbeidsmarktinformatie. Gezamenlijk is een regionale arbeidsmarktanalyse gedaan en zijn ambities voor de arbeidsmarkt opgesteld. In 2019 worden deze regionale ambities nader geconcretiseerd en start de uitvoering.

Afbouw sociale werkvoorziening

Sinds 2015 is geen instroom meer mogelijk in de sociale werkvoorziening en valt deze doelgroep onder de Participatiewet. In de Meicirculaire 2017 heeft het Rijk inzicht gegeven in de ontwikkeling van de middelen die beschikbaar worden gesteld voor resterende werknemers in de sociale werkvoorziening. De rijkssubsidie blijft onvoldoende om de loonkosten van deze werknemers te dekken. In de Kadernota 2018 heeft de gemeente besloten dit tekort de komende jaren (2018-2020) te dekken uit de reserve Sociaal domein. Daarmee voorkomt de gemeente dat het tekort te zwaar gaat drukken op de reguliere re-integratiemiddelen en er geen financiële ruimte is om aan de andere ambities en verplichtingen binnen dit domein invulling te geven.

Beschut werk

Vanaf 2015 valt beschut werk onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. Beschut werk is bedoeld voor mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking. Deze mensen kunnen alleen in een -beschutte- omgeving werken, onder aangepaste omstandigheden waar zij meer begeleiding en aanpassing van hun werkplek nodig hebben dan een reguliere werkgever kan bieden. Vanaf 2017 zijn gemeenten verplicht om beschut werk aan te bieden aan mensen die daarop zijn aangewezen en een positief advies beschut werk hebben van het UWV.

Pasmatch voert het beschut werk uit, biedt deze mensen een baan in loondienst en doet de begeleiding. Daarnaast onderzoekt de gemeente de mogelijkheden om een aantal beschut werk plekken te creëren bij partners in de stad.

Garantiebanen

In het sociaal akkoord van 2013 hebben kabinet en sociale partners afgesproken extra banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. In totaal gaat het om 125.000 extra banen. De banenafpraak is een landelijke afspraak die is bedoeld voor mensen die onder de Participatiewet vallen en die niet zelfstandig het minimumloon kunnen verdienen. Het gaat om leerlingen speciaal onderwijs, mensen met een Wsw-indicatie en Wajongers met arbeidsvermogen.

Statushouders

Werk is een belangrijk onderdeel van het integratieproces van statushouders. Het doel om zo snel mogelijk mee te doen op de arbeidsmarkt blijkt in de praktijk niet eenvoudig te realiseren. De groep statushouders is zeer divers in opleiding, achtergrond, taal, ervaring en netwerk. Ook gezondheidsklachten en verwachtingspatroon spelen een rol bij het integratieproces. Dit betekent dat er sprake is van een grote diversiteit in belemmeringen. Niet voor niets is er geïnvesteerd in het verlagen van de caseload van de klantmanagers van het team statushouders.

Een specifieke aanpak voor statushouders is dan ook noodzakelijk gelet op de verschillende knelpunten op het gebied van arbeidsmarkttoeleiding en onderwijs. Voor statushouders tot 30 jaar wordt bij voorkeur ingezet op het volgen van een opleiding die leidt naar structureel werk. Voor statushouders boven de 30 is structurele inzetbaarheid prioriteit.

Regelluwe verstrekking van bijstand of basisinkomen

Zoals afgesproken in het coalitieprogramma gaat het college in 2019 experimenteren met het verstrekken van regelluwe bijstand of basisinkomen. De mogelijkheden van verstrekking van regelluwe bijstand worden onderzocht. Het gaat dan om het vereenvoudigen van procedures en regels bijvoorbeeld bij part time ondernemerschap, wisselende inkomsten dan wel verhuizingen.

Ontwikkelingen in de bijstand en de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten

Het positieve meerjarenbeeld zoals dat is omschreven in de kadernota, blijft ongewijzigd. In de Programmabegroting 2018-2022 stond weliswaar nog aangegeven dat de ontwikkeling van de Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG) een negatief beeld vertoont en was ook nog als zodanig begroot. In de meerjarenraming is dit door enkele positieve ontwikkelingen in het verdeelmodel en het macrobudget positief bijgesteld. In 2019 en 2020 wordt nog een onttrekking van jaarlijks € 240.000 aan de algemene reserve geraamd. Vanwege de grote mutaties in met name inkomsten uit de BUIG, is het niet goed mogelijk een prognose te geven voor de jaren 2021 en verder. Om die reden zijn de financiële effecten voor de jaren 2021 en verder voorsnog als post aangegeven. Als de huidige trend van inkomsten en uitgaven zich voortzet, kan dat tot financiële voordelen leiden.

Sturing en monitoring

Sturing en monitoring binnen het sociaal domein is een punt van aandacht. Resultaten en effecten in het sociaal domein zijn nu minder kwantitatief te onderbouwen dan in bijvoorbeeld het fysieke domein. Het programma monitoring en sturing binnen het sociaal domein is gestart met een pilot bij Werk en Inkomen om de sturings- en monitoringsinformatie naar een hoger niveau te tillen. Deze pilot en de invoering van het 'Ken je klant' principe, zoals hierboven beschreven, zijn nog te pril om nu al indicatoren te kunnen formuleren.

Uitvoeringscapaciteit afdeling Werk en inkomen

De formatie van de afdeling Werk en inkomen beweegt mee met het aantal bijstandsgerechtigden. Wijziging van de formatie vindt plaats als er sprake is van een mutatie in het bestand van 5% of meer ten opzichte van het laatste ijkmoment. Het historisch verloop van deze beweging ziet er als volgt uit:

	Bestandgrootte	% stijging	Formatie
Beginstand 2012	2924		70
Begroting 2015	3352	14,64%	77,7
Begroting 2016	3466	3,40%	83,36
Bestuursrapportage 2016	3638	4,96%	88,86
Kadernota 2018	3768	3,57%	88,86

Bij de begroting 2015 was de formatie stijging procentueel hoger dan het aantal fte extra. Bij de begroting 2016 is dit rechtgetrokken. Doordat het bestand nog steeds boven het niveau van 2014 ligt, is de tijdelijke formatie bij de Kadernota 2018 opnieuw verlengd.

Handhaving met zorg

Ons sociale zekerheidsstelsel is gebaseerd op solidariteit. Om dit stelsel in stand te houden is blijvend draagvlak in de samenleving nodig. Toezicht op naleving van de Participatiewet, loaw en loaz speelt hierin een belangrijke rol. Als er regels gesteld worden, moeten deze ook gehandhaafd worden. Op basis van de beleidsnota 'Handhaving met zorg' ([2017/294348](#)) wil de gemeente het misbruik, het oneigenlijk gebruik van voorzieningen en het niet nakomen van verplichtingen minimaliseren. Het niet nakomen van verplichtingen mag niet lonen en een voorziening wordt alleen door de gemeente aangeboden als dat doelmatig en rechtmatig is. Onwetendheid wordt anders behandeld dan onwil. De focus ligt op een goede balans tussen preventieve en repressieve inzet op handhaving.

Samen actief tegen armoede

Armoede is een belangrijke reden waarom mensen minder of helemaal niet meedoen aan de samenleving. Hierdoor wordt hun netwerk kleiner en neemt de stimulans af om actief te zijn. Onderzoek toont aan dat armoede de denkcapaciteit beperkt. Mensen in armoede zijn minder goed in staat om lange termijn keuzes te maken. Daardoor is het lastig om perspectief te zien en in actie te komen om je situatie te veranderen. Financiële ondersteuning kan helpen om dat perspectief terug te krijgen. In het beleidsplan Minimabeleid 'Samen actief tegen armoede' ([2015/488128](#)) zijn vijf speerpunten opgenomen:

1. Versterken zelfredzaamheid en participatie;
2. Preventie van langdurige armoede en schulden;
3. Verminderen van armoede bij kinderen en jongeren;
4. Ondersteuning van mensen die leven van een laag inkomen;
5. Vergroten van bereik en vereenvoudigen van regelgeving.

Met de verruiming van de inkomensgrens naar 120% van de bijstandsnorm in 2019 zet de gemeente in om meer Haarlemse huishoudens te bereiken en te ondersteunen met regelingen als de gemeentelijke zorgpolis, kindpakket-gelden, kinderopvang en een studiefonds.

Schulddienstverlening

In het beleidsplan schulddienstverlening 'Stevig op eigen benen' ([2016/191640](#)) zijn de uitgangspunten uit de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) opgenomen.

De gemeente Haarlem zet in op het verlagen en wegnemen van de drempels naar de toegang tot schulddienstverlening. In een kennismakingsgesprek bepaalt de gemeente samen met de klant welke hulp het beste past bij de hulpvrager en levert hiermee maatwerk. Daarbij biedt de gemeente schulddienstverlening op maat aan specifieke doelgroepen zoals kwetsbare Haarlemmers met multi-problematiek, gezinnen met minderjarige kinderen, jongeren, statushouders, ex-gedetineerden en dak- en thuislozen. Waar nodig worden innovatieve oplossingen geboden om problematische schulden op te lossen. Haarlemmers met geldzorgen en klanten in laatste fase van een schulddienstregelingstraject worden met budgetcoaches begeleid om duurzaam financieel zelfredzaam te worden. De klanten die verdere flankerende hulpverlening nodig hebben, draagt de gemeente warm over naar de ketenpartners, waar een nauw samenwerkingsverband mee is.

Kaderstellende beleidsnota's

- Transformatieprogramma Sociaal Domein 2015 ([2015/168421](#))
- Uitvoeringsprogramma Participeren naar vermogen 2015 ([2015/162169](#))
- Beleidsplan Schulddienstverlening 2016-2019 'Stevig op eigen benen' ([2016/191640](#))
- Nota Minimabeleid 2016-2020, 'Samen actief tegen armoede' ([2015/488128](#))
- Wijzigingsverordening individuele inkomenstoelage ([2016/61507](#))
- Diverse verordeningen Participatiewet 2015
- Eerste wijzigingsverordening Participatiewet ([2015/56604](#))
- Verordening Loonkostensubsidie 2015 ([2015/136644](#))
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive en handhaving 2015 ([2014/74143](#))
- Verordening Adviesraad sociaal domein 2015 ([2014/412378](#))
- Koersdocument Werk en Inkomen 2016 ([2016/255654](#))
- Verordening individuele studietoelage Participatiewet gemeente Haarlem ([2017/106121](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Werk

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	24.709	23.916	21.885	19.925	19.574	19.574
Baten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	-804	-1.047	0	0	0	0
Saldo lasten en baten excl. reserves		23.905	22.869	21.885	19.925	19.574	19.574

Wat willen we bereiken?

Werkzoekenden zonder afstand tot de arbeidsmarkt hebben betaald werk, zodat zij in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	648,1 (2001)	632,1 (2013)	625	625	625	625	625	625	LISA
		623,9 (2014)							(BZK)
		618,4 (2015)							
		616,2 (2016)							
		616,1 (2017)							
Netto arbeidsparticipatie: het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	66,5% (2003)	68,0 % (2013)	68,8%	68,8%	68,8%	68,8%	68,8%	68,8%	CBS
		67,4 % (2014)							(BZK)
		68,6% (2015)							
		68,8 % (2016)							
		70,2 % (2017)							
Percentage werkloze jongeren van het totaal aantal jongeren in de leeftijd van 16-22 jaar	3,03% (2005)	1,07% (2012)	1,38%	1,38%	1,38%	1,38%	1,38%	1,38%	Verweij Jonkers Instituut-Kinderen in Tel
		1,38% (2016)							
		1,38% (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente spreekt alle bijstandsgerechtigden om de afstand tot de arbeidsmarkt te bepalen.
- De gemeente ondersteunt en stimuleert alle bijstandsgerechtigden zonder afstand tot de arbeidsmarkt en meldt hen aan bij uitzendbureaus voor directe bemiddeling naar werk.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Percentage beëindigingen van uitkeringen i.v.m. aanvaarden werk	8,9% (2015)	23,6 % (2016) 27,6 % (2017)	25%	25%	25%	25%	25%	25%	Gemeentelijke registratie

Wat willen we bereiken?

Werkzoekenden met een overbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt werken aan hun re-integratie om hun kansen op werk te vergroten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal re-integratie voorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	101,1 (2015)	101,1 (2015) 91 (2016) ¹ (2017)	91	91	91	91	91	91	CBS

¹ De gegevens zijn over 2017 niet geregistreerd, het CBS neemt vanaf 2018 de Haarlemse cijfers over gerealiseerde re-integratie voorzieningen mee.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente spreekt bijstandsgerechtigden periodiek om het plan van aanpak te monitoren en waar nodig bij te stellen.
- De gemeente biedt in samenwerking met re-integratiepartner Pasmatch ondersteuning, bemiddeling naar werk en werkfit-maken (mensen geschikt maken om het werk te hervatten) voor bijstandsgerechtigden.
- De gemeente biedt in samenwerking met re-integratie partners ondersteuning, bemiddeling naar werk en werkfit-trajecten voor specifieke doelgroepen; 50-plussers, statushouders, ex-gedetineerden, zelfstandigen en jongeren die speciaal onderwijs hebben gevolgd.

Wat willen we bereiken?

Uitkeringsgerechtigden met een onoverbrugbare afstand tot de arbeidsmarkt participeren in de Haarlemse samenleving.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente spreekt bijstandsgerechtigden periodiek om het plan van aanpak te monitoren en waar nodig bij te stellen.
- b. De gemeente zet in op participatie op maat. Bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, arbeidsmatige dagbesteding, mantelzorg, tegenprestatie en door het effectief gebruik te maken van de sociale kaart. De gemeente werkt hierbij samen met andere relevante partners in de stad.

Wat willen we bereiken?

Mensen met een arbeidsbeperking hebben betaald werk.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal SW'ers in standaard eenheden	729 (2010)	685 (2013)	599	576	560	530	530	530	Gemeentelijke registratie
		684 (2014)							
		649 (2015)							
		641 (2016)							
		631(2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente zorgt voor continuïteit van de sociale werkvoorziening voor de huidige groep SW'ers die daar werkzaam zijn.
- b. De gemeente draagt zorg voor aanbod van beschut werk voor mensen met een beschut werk indicatie.
- c. De gemeente plaatst in samenwerking met de re-integratie partners, het Werkplein en het werkgeversservicepunt zoveel mogelijk mensen in een garantiebaan bij een reguliere werkgever.

Beleidsveld Inkomen

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
32	Inkomen	70.333	71.649	71.458	68.958	68.958	68.958
Baten (exclusief mutaties reserves)							
32	Inkomen	-54.249	-55.986	-55.986	-52.646	-52.646	-52.646
Saldo lasten en baten excl. reserves		16.083	15.663	15.472	16.312	16.312	16.312

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers krijgen tijdelijk inkomensondersteuning als zij niet op andere wijze in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Misbruik en oneigenlijk gebruik van voorzieningen is minimaal en mensen komen de verplichtingen na die horen bij het ontvangen van inkomensondersteuning.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Procentuele groei van het uitkeringsbestand van de gemeente Haarlem	5,8 % (2015)	4,2% (2016) 2,6% (2016)	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	3,5%	Gemeentelijke registratie
Aantal uitkeringsgerechtigden die een Participatiewet uitkering ontvangt	2.536 (2009)	3.245 (2013) 3.441 (2014) 3.597 (2015) 3.702 (2016) 3.800 (2017)	4.000	4.100	4.250	4.400	4.550	4.700	Gemeentelijke basisregistratie
Percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.	5,8% (2005)	4,9 % (2011) 4,9% (2012) 5,4% (2015) 5,8% (2016) 5,4% (2017)	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	5,8%	Verweij Jonker Instituut-Kinderen in Tel (BZK)

Aantal personen met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners	35,8 (2015)	36,7 (2016)	36	36	36	36	36	36	CBS (BZK)
Duur van de uitkeringsperiode, gekoppeld aan categorieën van Divosa (vereniging voor kennis, netwerk en belangenbehartiging in het sociaal domein)									Gemeente- lijke registratie
• Korter dan één jaar	559 (2015)	873 (2016)	600	600	600	600	600	600	
		673 (2017)							
• Duur 1-3	682 (2015)	1.102 (2016)	700	700	700	700	700	700	
		1.485 (2017)							
• Langer dan 5 jaar	1.118 (2015)	1.096 (2016)	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	
		1.485 (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente verleent tijdig inkomensondersteuning aan Haarlemmers die hiervoor op grond van de Participatiewet in aanmerking komen.
- Bij de screening van de aanvraagdossiers doet de gemeente op basis van een scorekaart nader onderzoek naar de dossiers met een verhoogd frauderisico.
- De gemeente past integraal handhaven toe als onderdeel binnen het gehele proces van dienstverlening, waarbij er een balans is tussen inzet van preventieve en repressieve maatregelen. De gemeente verricht fraude onderzoeken en periodieke rechtmatigheidsonderzoeken.
- De gemeente beëindigt onrechtmatig verstrekte uitkeringen en vordert deze terug.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Gemiddelde afhandeltermijn (in dagen) van de aanvragen Participatiewet uitkeringen	47 (2015)	42 (2016)	35	35	35	35	35	35	Gemeente- lijke registratie
		30 (2017)							

Wat willen we bereiken?

De zelfstandigheid en participatie van Haarlemmers met een minimuminkomen wordt vergroot door hen een financieel vangnet en ondersteuning te bieden.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand	1.531 (2012)	2.238 (2013) 17.37 (2014) 1.983 (2015) 2.117 (2016) 2.533 (2017)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	Gemeente- lijke registratie
Aantal toekenningen minimaregelingen	3.234 (2013)	3.996 (2014) 3.862 (2015) 6.220 (2016) 7.344 (2017)	7.500	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	Gemeente- lijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van individuele bijzondere bijstand	1.206 (2014)	1.336 (2015) 1.554 (2016) 1.833 (2017)	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	Gemeente- lijke registratie
Aantal minimahuishoudens met Haarlempas	4.991 (2012)	4.985 (2013) 4.240 (2014) 5.722 (2015) 5.896 (2016) 7.222 (2017)	7.400	7.500	8.000	8.000	8.000	8.000	Gemeente- lijke registratie
Aantal huishoudens dat gebruik maakt van een minimaregeling	2.238 (2013)	2.580 (2014) 3.080 (2015) 3.960 (2016) 4.460 (2017)	4.000	4.500	5.000	5.000	5.000	5.000	Gemeente- lijke registratie
Aantal kinderen dat een beroep doet op Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds	193 (2010)	424 (2013) 708 (2014) 1.219 (2015) 1.133 (2016) 1.284 (2017)	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	Registratie JSF/JCF

a. Aantal minimahuishoudens dat gebruik maakt van de gemeentelijke zorgpolis									Gemeente-lijke registratie
•	Volwassenen	(2019)	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.00	
•	Kinderen	(2019)	-	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente verstrekt tijdig en rechtmatig bijzondere bijstand aan hen die recht hebben op inkomensondersteuning voor specifieke kosten.
- De gemeente verruimt de inkomensgrens voor de minimaregelingen naar 120% van het bijstandsniveau om de financiële zelfstandigheid van meer gezinnen te bevorderen en meer kinderen te laten participeren in de samenleving, zodat zij een goede start hebben in hun leven.
- De gemeente zet in op het bereiken van de doelgroep door onder andere laagdrempelige en toegankelijke informatie en door samenwerking met de partners in de stad.
- De gemeente draagt bij aan de gezondheid van mensen door het aanbieden van een collectieve zorgverzekering voor minima zonder eigen risico, zodat zorgkosten geen belemmering hoeven te zijn om gebruik te maken van medische hulp.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Percentage aanvragen bijzondere bijstand binnen wettelijke termijn afgehandeld	87% (2012)	89% (2013) 91 % (2014) 98% (2015) 94 % (2016) 98% (2017)	98%	98%	98%	98%	98%	98%	Gemeente-lijke registratie
a. Percentage aanvragen individuele inkomenstoeslag binnen wettelijke termijn afgehandeld	55% (2012)	72% (2013) 75% (2014) 82% (2015) 78 % (2016) 82% (2017)	85%	85%	85%	85%	85%	85%	Gemeente-lijke registratie
a. Percentage aanvragen minimaregelingen binnen wettelijke termijn afgehandeld	(2019)		-	90%	90%	90%	90%	90%	Gemeente-lijke registratie

Beleidsveld Schulden

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
33	Schulden	3.496	2.892	2.647	2.432	2.432	2.432
Baten (exclusief mutaties reserves)							
33	Schulden	-240	-220	-220	-220	-220	-220
Saldo lasten en baten excl. reserves		3.256	2.672	2.427	2.212	2.212	2.212

Wat willen we bereiken?

Duurzame financiële zelfredzaamheid van Haarlemmers met schulden wordt vergroot.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage geslaagde schuldbemiddelingstrajecten (na drie jaar)	(2018)		-	80%	80%	80%	80%	80%	Gemeentelijke registratie
Aantal huishoudens waarvoor 023 Steunfonds is ingezet	(2018)		-	35	35	35	35	35	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente zorgt voor toegang tot schulddienstverlening zonder drempels voor alle inwoners die hulp nodig hebben en zorgt voor ondersteuning en begeleiding bij het oplossen, beperken en terugbrengen van hun schulden of geldzorgen.
- De gemeente voert kennismakingsgesprekken met mensen over de schuldenproblematiek en biedt zoveel mogelijk maatwerk aan de schuldenaar in het aanvraagproces aan. Daarvoor heeft de gemeente afspraken gemaakt met diverse ketenpartners gericht op vroegsignalering en tijdige afstemming. Het doel is het oplossen van schulden, het beperken van verder olopende schulden en het voorkomen van crisissituaties.
- De gemeente kan het 023 Steunfonds inzetten bij schulden die de toegang tot schulddienstverlening belemmeren. Daarnaast is er de pilot 'New Future' voor jongeren tot 27 jaar met problematische schulden. Met deze aanpak wordt klanten een maatwerkoplossing geboden om weer perspectief te krijgen op een schuldenvrije toekomst.

- d. De gemeente biedt budgetondersteuning op maat (BooM) aan Haarlemmers zodat zij op termijn hun financiën weer duurzaam zelf kunnen beheren. Klanten in een minnelijke schuldsanering krijgen na circa 24 maanden budgetcoaching gericht op duurzame uitstroom uit de schulden.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Aantal gestarte schuld-dienstverleningstrajecten	129 (2014)	205 (2015) 228 (2016) 207 (2017)	220	220	220	220	220	220	Gemeente-lijke registratie
b. Aantal kennismakingsgesprekken schuldenproblematiek	(2018)		-	240	240	240	240	240	Gemeente-lijke registratie
d. Aantal huishoudens in budgetbeheer	800 (2017)	800 (2017)	800	800	800	800	800	800	Gemeente-lijke registratie

Wat willen we bereiken?

Het voorkomen van schulden bij Haarlemmers en het voorkomen van nieuwe schulden bij Haarlemmers die al een schulddienstverleningstraject doorlopen (hebben).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal deelnemers aan preventieve voorlichtings-bijeenkomsten	30 (2009)	619 (2013) 525 (2014) 1.014 (2015) 850 (2016) 918 (2017)	850	850	850	850	850	850	Gemeente-lijke registratie
Aantal budgetcoaching adviesgesprekken	(2018)		-	100	100	100	100	100	Gemeente-lijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente zet in op preventie met voorlichtingsbijeenkomsten voor risicogroepen waaronder jongeren, statushouders, ex gedetineerden en uitkeringsgerechtigden ter preventie van schulden. Door middel van groepstrainingen, individuele doorstroom- en uitstroomgesprekken worden klanten getraind en begeleid om zelf hun financiële administratie te beheren en om herhaling te voorkomen.

- b. De gemeente biedt de cursus 'Grip op geld' aan als vast onderdeel van het schuldbemiddelingstraject.
- c. De gemeente zet via de sociaal wijkteams en de ketenpartners in op het bereiken van Haarlemmers met geldzorgen en biedt ter preventie klanten zonder een schuldenregeling budgetcoaching aan. Hiermee kan ook beschermingsbewind worden voorkomen voor klanten voor wie dit een te zwaar middel is.
- d. De gemeente neemt drie en zes maanden na afloop van een geslaagd schuldregelingstraject contact op met de klant voor het verlenen van nazorg en zorgt, waar nodig, voor warme overdracht naar ketenpartners.

Financiën

Bel. veld	Werk	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	24.709	23.916	21.885	19.925	19.574	19.574
32	Inkomen	70.333	71.649	71.458	68.958	68.958	68.958
33	Schulden	3.496	2.892	2.647	2.432	2.432	2.432
	Totaal lasten	98.538	98.458	95.989	91.315	90.964	90.964
Baten (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	-804	-1.047	0	0	0	0
32	Inkomen	-54.249	-55.986	-55.986	-52.646	-52.646	-52.646
33	Schulden	-240	-220	-220	-220	-220	-220
	Totaal baten	-55.294	-57.254	-56.206	-52.866	-52.866	-52.866
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
31	Werk	23.905	22.869	21.885	19.925	19.574	19.574
32	Inkomen	16.083	15.663	15.472	16.312	16.312	16.312
33	Schulden	3.256	2.672	2.427	2.212	2.212	2.212
	Totaal saldo	43.244	41.204	39.783	38.448	38.097	38.097
	Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan reserves	-1.421	-241	-241	0	0	0
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	41.823	40.963	39.541	38.448	38.097	38.097

Analyse saldo beleidsveld Werk

31	Werk	Bedrag
	Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	23.905
	Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	22.869
	Verschil	-1.036

3.1 Werk	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,79 miljoen lager dan in 2018.	-793	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend. Het betreft vooral lagere budgetten voor reïntegratie	-215	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Extra lasten ESF subsidie Toeleiding naar werk 2	243	n
Eenmalige budgetten 2018 (niet bestede budgetten uit 2017)	-475	v
<i>Begroting 2019:</i>		
De begroting 2019 van Paswerk ontwikkelt zich gunstig; het tekort dat ten laste van de gemeente komt, neemt af.	-859	v
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	333	n
Diverse verschillen < € 100.000.	180	n

3.1 Werk	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,24 miljoen hoger dan in 2018.	-243	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Extra baten ESF subsidie Toeleiding naar werk 2	-243	v
Diverse verschillen < € 100.000.		

Analyse saldo beleidsveld Inkomen

32 Inkomen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	16.083
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	15.663
Verschil	-420

3.2 Inkomen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,32 miljoen hoger dan in 2018.	1.317	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend doordat budgetten voor Samen actief tegen armoede wegvallen. Hier komen in de begroting Klijnsmagelden in de plaats.	-673	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bijstelling BUIG	593	n
Extra formatie afdeling Werk & Inkomen	255	n
Verhogen grens armoedebeloid	900	n
Extra gelden voor bestrijding van problematische schulden	166	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Extra Klijnsmagelden vanaf 2019	839	n
Extra inzet Werk en Inkomen voor sociaal wijkteam	140	n
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	-885	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-18	v

3.2 Inkomen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,74 miljoen hoger dan in 2018.	-1.737	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bijstelling BUIG	-1714	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-23	v

Analyse saldo beleidsveld Schuld

33 Schulden	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	3.256
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	2.672
Verschil	-584

3.3 Schulden	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,60 miljoen lager dan in 2018.	-604	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend doordat tijdelijke middelen voor jongeren en schulden wegvallen.	-225	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Aanpassing budgetten als gevolg van de Meicirculaire 2018	243	n
Aanpassing van de kostenverdeling in het sociaal domein	-773	v
Diverse verschillen < € 100.000.	151	n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,02 miljoen lager dan in 2018.	20	n
Diverse verschillen < € 100.000.	20	n

Reservemutatie per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019		241
Algemene Reserve		241

Investerings programma

IP-nr	Omschrijving	Investering 2019
	Investerings gemandateerd door raad aan college	-
	Totaal netto investeringen	-

Verbonden partijen Werk en Inkomen

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.	16.258	21,96
Werkpas Holding BV	Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.		-

Gesubsidieerde instellingen Werk en Inkomen

Geen

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R96	Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico op een overschrijding van de BUIG tot op het punt dat aan de voorwaarden van de vangnetuitkering wordt voldaan.	50%	€ 2.580.000	Sociale uitkeringen	Financieel
Opm.		Dit risico heeft betrekking op het budget dat het Rijk beschikbaar stelt voor het betalen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet (de bijstandsuitkeringen). Deze middelen worden separaat aan de gemeente toegekend via de BUIG (Bundeling uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten). Het financiële gevolg is afgeleid van de huidige uitgaven aan uitkeringen. De vangnetuitkering biedt gemeenten financiële compensatie voor grote(re) tekorten op het budget als bedoeld in artikel 69 van de Participatiewet. Om in aanmerking te komen voor een vangnetuitkering over 2018, moet in ieder geval worden voldaan aan de volgende voorwaarden: a. over 2018 moet sprake zijn van een tekort dat meer bedraagt dan 5% van de definitief over dat jaar toegekende gebundelde uitkering b. over 2016, 2017 en 2018 moet sprake zijn van een gecumuleerd tekort dat meer bedraagt dan 5%, berekend over alleen de definitief over 2018 toegekende gebundelde uitkering Totdat aan deze voorwaarden voldaan is, is een eventueel tekort voor eigen rekening. Twee factoren hebben invloed op dit risico: 1. Het is onduidelijk hoe het bestand van uitkeringsgerechtigden zich het komende jaar zal ontwikkelen. De toename van het aantal statushouders en Wajong, evenals de verandering in pensioenleeftijd, spelen hier een rol en leiden op termijn tot de mogelijke toename van het beroep op bijstand. Hier staat tegenover dat een effect van het project 'Ik doe mee' kan zijn dat uitstroom uit het zittende bestand gerealiseerd kan worden en dat de aantrekkende economie een positief effect heeft op de hoogte van het bestand. 2. De hoogte van de rijksbijdrage is (mede als gevolg van de verdeelsystematiek) onzeker. De kans op voordoen van het risico is verlaagd omdat er een gunstige trend zichtbaar is in de ontwikkeling van de baten. Het macrobudget laat de komende jaren een stijging zien in de miljoenennota. De prognose voor Haarlem pakt daarmee gunstiger uit t.o.v. het beeld vorig jaar. Daarnaast hebben wijzigingen in het verdeelmodel en wijzigingen in de berekeningsmethode van het macrobudget een gunstig effect.				

Maatregel	Een eventuele overschrijding kan in 2018 voor een bedrag van circa € 2.075.000,- gedekt worden uit de reserve WWB, stand conform Jaarrekening 2017. Een eventueel resterende tekort wordt gedekt uit de algemene reserve. Vanaf 2019 zal dit risico volledig gedekt worden uit de algemene reserve, De uitkeringen in het kader van de participatiewet betreft een openeinde regeling. Als beheersmaatregel wordt monitoring op overschrijding ingezet. Bijsturing is gezien het open eind karakter van de bijstand problematisch. Daar waar mogelijk worden maatregelen om de instroom te beperken voorgesteld en tevens extra maatregelen genomen om de uitstroom te stimuleren (project 'Ik doe mee').
------------------	---

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1210	Een verdere stijging van het huidige bestand - boven een bepaalde omvang - zal een uitbreiding van de personeelsformatie tot gevolg hebben	50%	€ 325.000	Personeel & Organisatie	Financieel
Opm.		Personeelsformatie SZW: in de Kadernota 2014 is informatie opgenomen over de relatie tussen enerzijds het bestand uitkeringsgerechtigden en anderzijds de omvang van de personeelsformatie van de hoofdafdeling SZW die vanaf 2015 in werking is getreden. Een verdere stijging van het huidige bestand - boven een bepaalde marge - zal een uitbreiding van de personeelsformatie tot gevolg hebben; de kosten daarvan worden niet tot nauwelijks door een additionele rijksbijdrage gedekt. De impact van dit risico wordt gesteld op de kosten aan extra fte indien de stijging van minimaal 5% groei in de grootte van het bestand zich voordoet. Op dat moment zal er een claim volgen van ongeveer 5 fte. De kans op voordoen is aanwezig, aangezien volgens de methodiek er t.o.v. de laatste claim (Bestuursrapportage 2016) reeds een stijging in het bestand van rond de 4% heeft plaatsgevonden. Er is dus nog maar een kleine verdere stijging nodig voordat de uitbreiding van de personeelsformatie o.b.v. bestandsgrootte plaats zal vinden. Toch is de kans op voordoen van dit risico t.o.v. stand Jaarrekening 2017 verlaagd. Dit komt omdat de bestandsgroei afvlakt. De prognose is daardoor niet langer dat het bestand stijgt maar stabiel blijft of licht afvlakt. Daarmee daalt de kans op voordoen van dit risico ook.				
Maatregel		Twee keer per jaar wordt getoetst of uitbreiding van de personeelsformatie nodig is., De focus is gericht om cliënten aan het werk te krijgen en zodoende uit de bijstand te houden.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1209	Toename van het aantal burgers dat een beroep doet op de open einde regelingen Minima/Bijzondere bijstand	60%	€ 200.000	Sociale uitkeringen	Financieel
		Als gevolg van open einde regelingen voor bijvoorbeeld minimabeleid en bijzondere bijstand, loopt de gemeente een financieel risico omdat de vraag van tevoren niet precies is in te schatten. Door brede communicatie vanaf 2016 wordt geconstateerd dat de doelgroep beter bereikt wordt. Hierdoor is een duidelijke groei in de HaarlemPas-houders zichtbaar. Dat heeft er in 2017 toe geleid dat het risico zich daadwerkelijk heeft voorgedaan. Het voorlopige effect van deze gerealiseerde toename is verwerkt bij de begroting 2018 door extra middelen voor 2018 en 2019 beschikbaar te stellen voor de almaar stijgende kosten beschermingsbewind. Door deze extra middelen wordt zowel de kans als de impact van een toename kleiner geschat. Ook voor het komende jaar is de verwachting dat de kosten voor beschermingsbewind (door de rechter toegewezen en dus niet beïnvloedbaar) verder blijven stijgen en dat er een tekort verwacht wordt. Los van de kosten voor beschermingsbewind zullen door het succes van het bereiken van de minima ook de kosten voor de minima-regelingen verder stijgen. Dit is een gewenst resultaat, maar budgettair gezien een risico. Op basis van de huidige prognose over verloop 2018 is reëler in te schatten wat de financiële verwachtingen zijn. Hierdoor is de maximale impact van dit risico naar beneden bijgesteld. Kortom, het risico blijft bestaan en heeft de volgende oorzaken: 1) Het bereik onder minima wordt steeds verder vergroot en wordt in 2019 verbreed naar 120%. In 2018 zullen wij reeds een groei zien. De ingezette inspanning blijft doorgaan. Ten slotte is het bestand uitkeringsgerechtigden in de afgelopen jaren gestegen wat ook leidt tot ambtshalve verstrekking van de HaarlemPas en dus tot een stijging in de aanvragen bijzondere bijstand. 2) De kosten beschermingsbewind zien wij, in lijn met het landelijk beeld en ondanks de resultaten van budgetbeheer op maat, het sterkst stijgen.				
Opm.						
Maatregel		De verstrekkingen in het kader van de minima en de gemeentelijke regelingen betreffen open einde regelingen, als beheersmaatregel wordt monitoring ingezet. Als overschrijdingen voorzien worden, zullen beleidsaanpassingen nodig zijn, hetgeen een doorlooptermijn kent die snelle bijsturing bemoeilijkt. Inzet project BOOM; betreft een pilot om te bezien of uitbreiding budgetbeheer met budgetcoaching een mogelijkheid is om het duurdere en zwaardere beschermingsbewind te voorkomen. Hiervan zullen de resultaten pas op de langere termijn zichtbaar worden. Een besluitnota inzake BOOM is geagendeerd voor september 2018.				

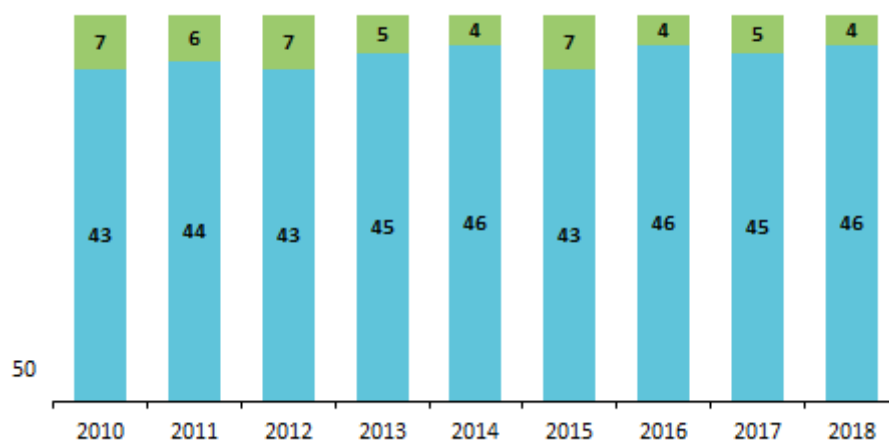
CLUSTER FYSIEK

Inleiding en context

Dit cluster gaat over de ontwikkeling en het beheerde van de fysieke stad. Maar ook over de economie van de stad, evenementen, cultuur en toerisme. Duurzaamheid speelt een centrale rol in het nieuwe coalitieprogramma (zie ook paragraaf 1.3 Duurzaamheid). Dat komt op veel plekken in de begroting naar voren en. Echter, het zwaartepunt zit in dit cluster. De stad groeit én de stad moet zich verder ontwikkelen om toekomstbestendig te worden: duurzaam, circulaire economie, zo min mogelijk klimaat belastend en aangepast op een veranderend klimaat.

Haarlem is een aantrekkelijke stad en staat in 2018 op plaats vier in de woonaantrekkelijkheidsindex van de Atlas voor gemeenten. De vraag naar woningen is groot en dat vertaalt zich in hoge prijzen. De gemeente wil de bouw van woningen versnellen. Om de wachttijden voor woningzoekenden te verkorten wordt ingezet op de bouw van meer sociale en middel dure woningen.

Ranking van Haarlem op de woonaantrekkelijkheidsindex, 2010-2018

Bron: Atlas voor gemeenten

Haarlem is een complete stad, met een accent op woonstad. De groei van het aantal inwoners vraagt ook om een versterking van de economie zodat er voldoende en gevarieerde werkgelegenheid is in Haarlem. Het stimuleren van de economische ontwikkeling geldt voor de gehele stad, met een nadruk op de Waarderpolder. Daar liggen kansen voor nieuwe, duurzame bedrijvigheid. De vraag naar werknemers voor deze bedrijven is groot en met de combinatie van bedrijven, onderwijs en leerwerktrajecten moet de komende jaren op deze vraag worden ingespeeld.

Net als in het cluster sociaal geldt ook in cluster fysiek dat Haarlem veel ruimte biedt aan initiatieven uit de stad. Innovatieve ideeën van ondernemers en bewonersgroepen dragen bij aan een toekomstbestendig Haarlem.

Onderliggende programma's

Het cluster Fysiek bestaat uit twee programma's:

Programma 4: *Duurzame stedelijke vernieuwing* gaat over de ontwikkeling van Haarlem: een mooie leefomgeving, een beter aanbod van woningen en duurzaamheid. En ook over een goed klimaat voor (duurzame) ondernemers; grip op toerisme en een goed cultuuraanbod.

Programma 5: *Beheer en onderhoud* gaat over de openbare ruimte die schoon, heel en veilig is en groener en klimaatbestendiger wordt. En over een verschuiving in mobiliteit naar fiets en openbaar vervoer.

Hoofdkoers

Duurzame stedelijke ontwikkeling

Bij het toevoegen van 10.000 woningen tot 2025 richt Haarlem zich op een aantal gebieden, de zogenoemde ontwikkelzones. De visie op de ontwikkeling van afzonderlijke zones is sterk verbonden met het programma Groei van Haarlem, 10.000 / 2025 (zie paragraaf 1.2 Groei van Haarlem). Het toevoegen van woningen gebeurt altijd in combinatie met voldoende voorzieningen en een passende infrastructuur, maar ook duurzaam (aardgasvrij) en met verbetering van de kwaliteit en een groene en klimaatbestendige openbare ruimte. De ontwikkelzones zijn gebieden waar geëxperimenteerd kan worden, bijvoorbeeld met nieuwe mobiliteitsconcepten, klimaatbestendigheid, circulaire economie en het versterken van de ongedeelde stad.

Met het toevoegen van woningen wil de gemeente tekorten op sociale en middel dure woningen inlopen. Daarom geldt voor nieuwe projecten een verdeling van veertig procent sociale huur, veertig procent middel dure huur of koop (met de nadruk op huur tot € 950) en twintig procent overige woningen. Dit draagt bij aan de ongedeelde stad.

Met het realiseren van ruimtelijke projecten heeft Haarlem te maken met veel regels. Met de komst van de Omgevingswet bundelt de overheid deze regels. Zo wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten te starten. De verwachting is dat de wet op 1 januari 2021 ingaat. De invoering is ingrijpend voor de gemeente en wordt voorbereid met het programma Implementatie Omgevingswet. Het maken van de Omgevingsvisie wordt voorbereid. In 2019 worden de verschillende scenario's in beeld gebracht en eind dat jaar ligt er een concept-omgevingsvisie. In 2020 kan deze worden vastgesteld. Ook wordt in 2019 een pilot Omgevingsplan gestart. De kennis die hiermee wordt opgedaan wordt gebruikt bij de totstandkoming van een Omgevingsplan voor heel Haarlem. Participatie is een belangrijk thema binnen de Omgevingswet. Het jaar 2019 wordt gebruikt om een voorstel te ontwikkelen hoe in de toekomst om te gaan met participatie bij initiatieven. Voor de ambtelijke organisatie worden nieuwe werkprocessen voorbereid in aansluiting op het verplichte landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO).

Haarlem wil in 2030 klimaatneutraal en in 2040 aardgasvrij zijn. De gemeente werkt samen met partners, inwoners en ondernemers om deze transitie vorm te geven, beginnend met een warmtevisie in 2019. De uitdaging is groot voor een stad met een relatief oude woningbestand, vele monumenten en beschermde stadsgezichten.

De effecten van de klimaatverandering worden steeds meer zichtbaar. Met Haarlem Klimaatbestendig 2050 bereidt de gemeente zich voor door de openbare ruimte van de stad aan te pakken en in te zetten op bewustwording. Haarlem moet vanaf 2020 klimaatadaptatie hebben geborgd in beleidsnota's en zal bij projecten in de openbare ruimte rekening houden met klimaatadaptatieve maatregelen.

Economie, toerisme en cultuur

Haarlem gaat voor een circulaire economie in 2030 waarin geldt: 'geen afval, geen uitval'. Grondstoffen worden hergebruikt en mensen dragen op verschillende wijzen bij aan de economie,

met werk, maar als mantelzorger en vrijwilliger.

De gemeente richt zich bij het versterken van de economie op innovatie en het stimuleren van nieuwe en duurzame bedrijvigheid. De ontwikkeling van het Koepel-terrein kan daarbij een stimulans zijn. De groei van Haarlem moet samen gaan met het toevoegen van nieuwe werkgelegenheid, bijvoorbeeld werk en opleidingen om de energietransitie te versterken. Het toevoegen van veel woningen (in de ontwikkelzones) kan consequenties hebben voor plekken waar bedrijvigheid is gevestigd. De Waarderpolder is in Haarlem het belangrijkste gebied voor ondernemingen, maar het is belangrijk dat bedrijvigheid gespreid over de stad aanwezig is. De mogelijkheden daarvoor zijn er ook omdat bedrijvigheid in de toekomst naar verwachting in veel gevallen goed samengaat met wonen. Recreatie en toerisme is belangrijk voor de Haarlemse economie. Deze sector is (sterk) groeiend. Haarlem wil grip op het toerisme houden en negatieve aspecten van toenemend toerisme voorkomen. Door maatregelen te nemen ter voorkoming van overlast en door hoogwaardig toeristisch bezoek te stimuleren, moet Haarlem aantrekkelijk blijven als toeristische stad en als stad van de Haarlemmers.

De culturele sector in Haarlem is sterk en als de stad de komende jaren verder groeit, wordt het draagvlak voor de culturele instellingen vergroot. De cultuursector kan en moet een belangrijke bijdrage leveren aan de ongedeelde stad. Kruisbestuiving van activiteiten en het gebruik van elkaars voorzieningen in het culturele domein en van onderwijs, welzijn en de openbare ruimte levert meerwaarde op voor alle partijen. Evenals samenwerking van de verschillende culturele instellingen zelf.

Openbare ruimte, mobiliteit en parkeren

De gemeente investeert de komende jaren in de openbare ruimte. Wanneer er wordt gewerkt aan onderhoud of herinrichting, wordt de ruimte aangepast volgens de uitgangspunten van de Structuurvisie Openbare Ruimte (SOR). Meer aandacht voor fietsers en voetgangers en er komt meer groen, meer bomen, parken, waterpleinen en mogelijkheden tot recreëren. De ruimte hiervoor ontstaat door minder geparkeerde auto's op straat en een autoluwe inrichting. Investeren gebeurt niet alleen in nieuwe projecten, maar er wordt ook geld vrijgemaakt om de ambities van de SOR waar mogelijk te verwezenlijken in projecten die al lopen. In regionaal verband wordt gestreefd naar betere doorstroming van het verkeer.

Onderdeel van de aanpak is het stimuleren van gedragsverandering. Een andere inrichting van de openbare ruimte zal Haarlemmers verleiden Haarlemmers meer te gaan lopen of de fiets te pakken. Meer gebruik van de fiets betekent ook de noodzaak tot verbetering van het fietspadennetwerk en dat meer fietsen geparkeerd worden in de binnenstad en in de buurten. De gemeente investeert daarom ook in (nieuwe) fietsenstallingen en wil het gebruik daarvan stimuleren.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Commissie

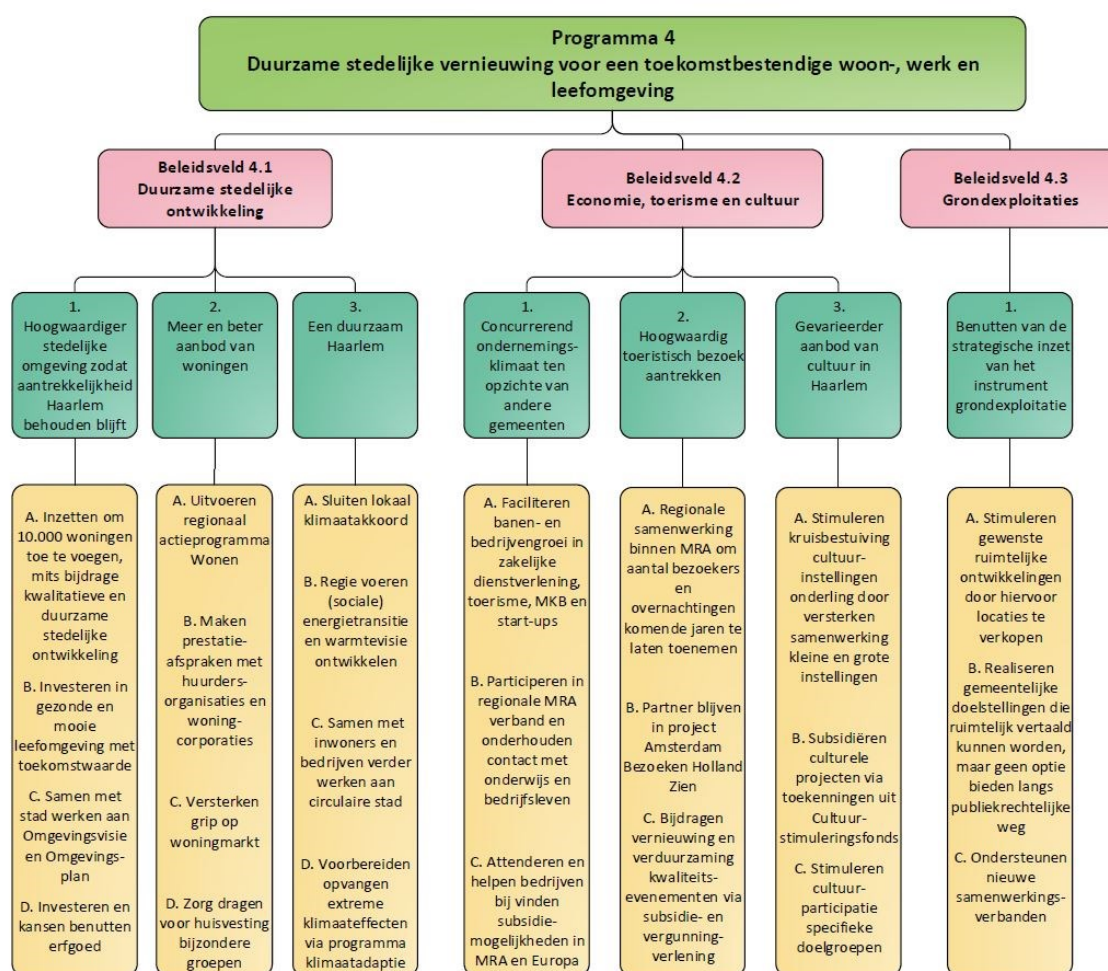
Ontwikkeling en Beheer

Portefeuilles

Ruimtelijke ontwikkeling, Grondbeleid,
Monumenten, Cultuur, Economie, Wonen,
Duurzaamheid, Klimaat

Afdeling(en)

Omgevingsbeleid, Economie Cultuur
Duurzaamheid en Wonen, Bedrijven

Programmadoelstelling (missie)

Werken aan de stad van morgen betekent het versterken van de bestaande kwaliteiten, zoals een hoogwaardig woonmilieu met voldoende woningen en voorzieningen voor de verschillende inwoners van de stad met behoud van de groene en groene omgeving en cultuurhistorische kwaliteiten. De kwaliteit van de leefomgeving is cruciaal voor een goed vestigingsklimaat.

Haarlem heeft de ambitie om een duurzame stad te worden. Dat is een stad waarin het voor huidige en toekomstige burgers goed leven en werken is en waarin duurzame ontwikkeling een structureel uitgangspunt is voor keuzen en beleid voor het stadsbestuur, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over beleid en inzet op het gebied van ruimtelijke en economische ontwikkeling, wonen, duurzaamheid en grondexploitaties. De opgaven en activiteiten staan opgesomd in diverse programma's, zoals het Woonprogramma, het Duurzaamheidsprogramma en uitwerkingen van de Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma in de Routekaart Haarlem Aardgasvrij 2040, Haarlem Circulair 2030 en Klimaatadaptatieagenda.

Erfgoed

Erfgoed is de verzamelnaam voor archeologie, bouwhistorie en cultuurhistorie. Met ruim 2.500 monumenten en vijf beschermde stads- en dorpsgezichten staat Haarlem in de top vijf van Nederlandse erfgoedsteden. Erfgoed geniet veel draagvlak onder de bewoners en bezoekers van de stad en er zijn veel belangenverenigingen actief in Haarlem. Steeds vaker wordt erfgoed, als drager van ruimtelijke kwaliteit, meegewogen in de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Erfgoed is tegenwoordig integraal onderdeel van de leefomgeving.

Kerntaken voor de gemeente in het erfgoedbeleid ten aanzien van het gebouwde en ruimtelijke erfgoed zijn het behouden, versterken en duurzaam ontwikkelen van het gebouwde en cultuurlandschappelijke erfgoed.

Erfgoed speelt een steeds bredere rol in de fysieke leefomgeving. De traditionele objectgerichte benadering heeft plaats gemaakt voor een gebiedsgerichte aanpak. Met de naderende Omgevingswet wordt dit alleen maar belangrijker. Haarlem moet met een verbreding en verdieping van de rol van het erfgoed een antwoord formuleren op actuele vraagstukken binnen de stedelijke dynamiek, specifiek op de duurzaamheidsopgave en de Omgevingswet.

Wonen

In 2019 werkt de gemeente aan de gewenste versnelling van de woningbouw, rekening houdend met de geformuleerde ambities ten aanzien van betaalbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid. De gemeente zet in 2019 meer capaciteit in voor de benodigde planvorming, stelt heldere beleidskaders en spelregels voor woningbouwontwikkelingen (zoals de realisatie van sociale huurwoningen) vast en zet financiële instrumenten in (zoals de inzet van de reserve ongedeelde stad). Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van kennis en financiële middelen uit de samenwerking met bouwende partijen, regiegemeenten, provincie en Rijk.

Duurzaamheid

De gemeente Haarlem zet flink in op de energie- en warmtetransitie. Daarbij is het nog steeds belangrijk dat er draagvlak is voor dit onderwerp onder de inwoners van Haarlem. De ruimtelijke en financiële consequenties moeten in de gaten worden gehouden. En de gemeente blijft goed samenwerken: binnen de eigen organisatie, maar ook daarbuiten met onze lokale, regionale en landelijke partners. De Haarlemse opgave staat immers niet op zichzelf.

Het programma Haarlem Circulair 2030 richt zich vooral op grondstoffen. Dat betekent dat bedrijven en inwoners worden gestimuleerd om hun afval te reduceren tot (bijna) nul. Er wordt samengewerkt met bedrijven en inwoners aan uiteenlopende projecten en een circulair Haarlem. De gemeente geeft het goede voorbeeld aan de stad door inkoop en bedrijfsvoering circulair in te richten. Daarnaast werkt de gemeente eraan dat de bouw en de projecten in de openbare ruimte nog sneller helemaal circulair zijn.

Vanaf 2020 worden alle projecten in de openbare ruimte klimaatadaptief uitgevoerd. Dat betekent dat Haarlem zo is ingericht en wordt beheerd dat de effecten van klimaatverandering, zoals extreme hitte en hevige regen, zoveel mogelijk worden opgevangen. De gemeente moet nu oplossingen vinden voor mogelijke knelpunten in de openbare ruimte. Dat biedt ook kansen! Voor meer groen en

ontharding in de stad. De gemeente kan het verschil niet alleen maken, daar heeft zij onze inwoners ook voor nodig. In 2019 gaan de gemeente het gesprek aan met inwoners, bedrijven en instellingen over oplossingen en wat de klimaatverandering betekent voor Haarlem.

Cultuur

Haarlem manifesteert zich steeds meer als onderscheidende stad van kunst en cultuur. Het culturele aanbod is van hoge kwaliteit en maakt Haarlem een aantrekkelijke stad voor inwoners en bezoekers. Zowel grote als de kleinere instellingen dragen bij aan dit rijke culturele klimaat.

Verschillende musea en erfgoedinstellingen in Haarlem zijn gestart of beginnen in 2019 met verbouwingen aan hun (veelal gemeentelijke) panden. Bijzondere en monumentale gebouwen worden daarmee toegankelijk(er) gemaakt voor het publiek. In 2019 starten de voorbereidingen voor de huisvesting van het Popcentrum in het voormalige slachthuis. De tijdelijke oefenruimtes op het slachthuisterrein blijven open voor gebruik.

De komende jaren investeert de gemeente extra in kleinere culturele instellingen die met een onderscheidend aanbod belangrijke zijn voor de stad. Daarnaast moet er meer samenwerking en afstemming komen tussen kleine en grote instellingen, bijvoorbeeld bij culturele programmering.

In 2019 worden de plannen voor de modernisering en toekomstbestendigheid van de Bibliotheek geconcretiseerd. Het doel is een laagdrempelige, goed bereikbare moderne bibliotheekvoorziening die naast haar traditionele taken op het gebied van lezen, leren en informeren, ook belangrijk is voor ontmoeting, debat, zelfstudie en bestrijding van eenzaamheid.

De huidige cultuurnota loopt tot en met 2020. In 2019 starten de voorbereidingen voor de nieuwe cultuurnota. In samenwerking met de culturele sector, inwoners en andere betrokkenen wordt deze voorbereiding vormgegeven. De toegankelijkheid en het publieksbereik van kunst en cultuur zal in de gesprekken met de culturele sector worden meegenomen.

De culturele sector verrijkt de stad Haarlem door intrinsieke, inspirerende kwaliteit en draagt bij aan de sociale cohesie en leefbaarheid. De verbinding tussen cultuur en het sociaal domein biedt kansen om sociale doelstellingen (bijv. bestrijding van eenzaamheid) te behalen. De komende periode gaat de gemeente cultuur en domeinen als zorg, welzijn, sport en onderwijs sterker met elkaar verbinden. In 2019 onderzoekt de gemeente hoe de extra inzet voor deze verbinding structureel gedekt kan worden. In het kader van de ongedeelde stad zal de aandacht specifiek naar de ontwikkeling van initiatieven in Schalkwijk uitgaan.

Kunst in de openbare ruimte maakt de stad aantrekkelijker, ook op wijkniveau. Met de beschikbare middelen wordt kunst ingezet voor de aantrekkelijkheid van nieuwe stadsontwikkelingen en bewoners te inspireren en te verbinden, zoals bijvoorbeeld via murals.

In 2019 is Haarlem als 'Age Friendly Cultural City' één van de steden die cultuurparticipatie van ouderen stimuleert en ondersteunt. Met dit programma worden onder meer projecten ondersteund om jong en oud met elkaar te verbinden.

Op het gebied van cultuureducatie en talentontwikkeling van kinderen en jongeren zet de gemeente samen met het onderwijs en de culturele instellingen de culturele programma's in het onderwijs voort en stimuleert de gemeente het eigenaarschap bij schoolbesturen en schooldirecties en samenwerking tussen onderwijs en culturele instellingen.

Kaderstellende beleidsnota's

- Structuurplan Haarlem 2020 ([2005/71](#))
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit, 2012 ([2012/192768](#))
- Woonvisie Haarlem 2012-2016 ([2012/220951](#))
- Provinciale woonvisie 2010-2020 '[Goed Wonen in Noord-Holland](#)'
- Kadernota Haarlem Duurzaam ([2011/261872](#))
- Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw Haarlem ([2006/245272](#))
- Bodemkwaliteitskaart en nota bodembeheer ([2013/232071](#))
- Bodemenergieplan Waarderpolder en Oostradiaal ([2016/179680](#))
- Bodembeleidskader 2014 ([2014/307156](#))
- Bodemprogramma 2016-2020 ([2015/306730](#))
- Duurzame samenwerking in onzekere tijden - Lokaal Akkoord Haarlem 2013 t/m 2016 ([2013/154058](#))
- Zonebeheer Waarderpolder ([2013/90296](#))
- Economische Agenda Haarlem Samen Doen ([2015/497137](#))
- Hotelbeleidsnota 2012-2020 ([2012/30412](#))
- Cultuurnota Haarlem 2013-2020 ([2013/133552](#))
- Nota Grondbeleid gemeente Haarlem 2012 ([2012/472445](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen ([2018/152376](#))
- Intentieverklaring Circulair inkopen/ circulair opdrachtgeverschap ([2018/181924](#))
- Structuurvisie openbare ruimte: Haarlem 2040 groen en bereikbaar ([2017/477571](#))
- Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan 2018-2023 ([2017/361078](#))
- Integraal Waterplan Haarlem 2014 ([2013/526116](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Startprogramma Haarlem Circulair 2030 ([2016/82431](#))
- Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2015-2019 ([2015/245568](#))
- Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma (incl. Routekaart Haarlem Aardgasvrij 2040) ([2016/266008](#); [2017/93567](#))
- Klimaatadaptatieagenda ([2017/257496](#))
- Parkeervisie ([2013/138311](#))
- Ecologisch beleidsplan 2013-2030 ([2013/420660](#))
- Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Centrum ([2007/187877](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Duurzame stedelijke ontwikkeling

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	9.331	10.490	10.942	11.424	9.693	8.650
Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	-76	-78	-78	-78	-78	-78
Saldo lasten en baten excl. reserves		9.255	10.412	10.864	11.347	9.615	8.573

Wat willen we bereiken?

Een hoogwaardiger stedelijke omgeving, zodat de aantrekkelijkheid van Haarlem behouden blijft.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen Haarlem te gebruiken voor recreatie	83% (2016)	83% (2017)	85%	90%	90%	90%	90%	90%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente zet zich in om in 2025 10.000 woningen toe te voegen, mits deze toevoeging bijdraagt aan de kwalitatieve en duurzame stedelijke ontwikkeling van Haarlem. Belangrijkste onderdeel hiervan is het ontwikkelen van extra woningen in de ontwikkelzones.
- De gemeente investeert in een gezonde en mooie leefomgeving met toekomstwaarde. Voor de versnelde realisatie van woningen werkt de gemeente aan ontwikkelstrategieën voor acht ontwikkelzones. Deze ontwikkelstrategieën leveren een integraal kader voor een mooie, gezonde en betekenisvolle leefomgeving waarin toekomstwaarden, belevingswaarden en gebruikswaarden centraal staan. Samen met inwoners en ondernemers en ontwikkelaars werkt de gemeente aan het opstellen en uitvoeren van deze ontwikkelstrategieën. De ontwikkelstrategieën vormen de kaders voor nieuwe ruimtelijke plannen en geven richting aan pilots die in het kader van de nieuwe Omgevingswet gestart worden.

- c. De gemeente wil samen met de stad werken aan de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan. Aangezien het uitgangspunt is dat in 2020 de Omgevingsvisie voor Haarlem wordt vastgesteld, wordt 2019 gebruikt om tot een voorstel te komen hoe om te gaan met participatie bij initiatieven. Een pilot Omgevingsplan start met participatie als belangrijk thema.
- d. De gemeente Haarlem wil als erfgoedstad investeren in en kansen benutten van erfgoed in de breedste zin. De opgave is om -vanuit een gezamenlijk integraal programma erfgoed-identiteit te geven aan Haarlem als Erfgoedstad. Het cultuurhistorisch belang krijgt een nadrukkelijk positie in de nieuwe omgevingsvisie en de verstedelijkingsvisie.

Wat willen we bereiken?

Meer en beter aanbod van woningen waarmee kan worden voldaan aan de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar verschillende typen woningen in Haarlem. Groei van het aantal sociale huurwoningen met als doel om de wachttijden te beperken.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Netto toevoeging woningen	369 (2010)	631 (2013)	850	850	950	1000	1000	1000	CBS
		874 (2014)							
		874 (2015)							
		363 (2016)							
		759 (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente voert het regionaal actieprogramma wonen Zuid-Kennemerland /IJmond en Woonvisie Haarlem uit. De woonvisie is op een aantal punten door het coalitieprogramma aangescherpt. Op basis van nieuwe woningbehoeftecijfers stelt de gemeente ook het regionale woningbouwprogramma in 2019 bij en werkt dit uit naar verschillende (bouw)locaties. De gemeente verbetert de monitoring van de ontwikkeling van woningbouwlocaties. De gemeente benut mogelijkheden die er zijn om woningbouw te versnellen, waaronder verbetering van het planproces, inzet van financiële middelen (reserve ongedeelde stad) en de inzet vanuit samenwerking met andere partijen.
- b. De gemeente maakt met woningcorporaties en de huurdersorganisaties prestatieafspraken over het vrijkomend aanbod van woningen voor verschillende typen woningzoekenden, de groei, verduurzaming en onderhoud van sociale woningen. In 2019 werkt de gemeente met corporaties samen aan de groei van de sociale voorraad (door toevoeging aan de Schipholweg), verduurzaming (onder andere door de inzet van energicoaches en de voorbereiding van aardgasvrij maken van Meerwijk) en verbetering van de onderhoudssituatie van complexen (waar onder Braillelaan, Bavodorp, Rozenprieel).

- c. De gemeente versterkt grip op de woningmarkt. Om conform de woonvisie en het coalitieprogramma meer sociale en middeldure huurwoningen te realiseren, stelt de raad kaders en spelregels vast zodat duidelijk is voor ontwikkelende partijen wanneer de gemeente meewerkt aan de planvorming. Voor de ontwikkelingen in de bestaande voorraad maakt de gemeente regels voor het gebruik van woningen voor tijdelijke vakantieverblijf en voor het verbouwen van woningen tot meerdere zelfstandige - en onzelfstandige woningen.
- d. De gemeente draagt zorg voor huisvesting bijzondere groepen, zoals woningzoekenden die uitstromen uit de maatschappelijke opvang of beschermd wonen. De gemeente maakt in 2019 een voorstel voor een experiment om voorrang te verlenen van de toewijzing aan een aantal beroepsgroepen (bijvoorbeeld werknemers bij de politie, onderwijs en de zorg).

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	3,6 (2012)	6,7 (2013)	8,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	CBS
		7,7 (2014)							(BZK)
		1,7 (2015)							
		2,3 (2016)							
		9,1 (2017)							
b. Gemiddelde inschrijf-/wachttijd sociale huurwoning Zuid Kennemerland in jaren ¹	5,3 (2012)	5,6 (2013)	6,9	6,9	6,9	6,7	6,7	6,7	Cijfers Woonser-vice
		5,9 (2014)							
		6,4 (2015)							
		6,9 (2016)							
		7,3 (2017)							
b. Gemiddelde zoekduur ² sociale huurwoning Zuid Kennemerland in aantal jaren	4,6 (2016)	4,9 (2017)	4,6	4,6	4,6	4,4	4,4	4,4	Cijfers Woonser-vice
b. Gemiddelde inschrijf-/wachttijd sociale huurwoning in Haarlem in jaren	5,5 (2012)	5,7 (2013)	7,2	7,2	7,2	7,0	7,0	7,0	Cijfers Woonser-vice
		5,9 (2014)							
		6,5 (2015)							
		7,2 (2016)							
		7,5 (2017)							
b. Aantal verhuringen sociale huur van woningcorporaties in Haarlem	844 (2014)	1.029 (2015)	1.000	1.000	1.000	1.050	1.050	1.050	Cijfers Woonser-vice
		927 (2016)							
		1.200 (2017)							

b. Percentage verhuringen van sociale huurwoningen van corporaties in Haarlem onder de 2e aftoppingsgrens (woningen beschikbaar voor huurtoeslag-ontvangers)	50% (2015)	76% (2016) 75% (2017)	70%	70%	70%	70%	70%	70%	Cijfers Woonservice
b. Aantal sociale huurwoningen van woningcorporaties in Haarlem	21.750(2015)	21.670 (2016) 21.600 (2017)	21.620	21.570	21.520	21.520	21.520	21.520	Opgave corporaties

¹ De inschrijftijd (gelijk aan de wachttijd) is het aantal jaar dat een woningzoekende ingeschreven staat vanaf de registratiedatum tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

² De zoekduur is het aantal jaar dat een woningzoekende actief woningzoekende is (heeft gereageerd op het aanbod) tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

Wat willen we bereiken?

Een duurzaam Haarlem: Haarlem Klimaat Neutraal en Circulair in 2030, Aardgasvrij in 2040 en Klimaatbestendig in 2050.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Totale CO ² uitstoot (x1.000 ton) in Haarlem	670 (2012)	663 (2013) 647 (2014) 663 (2015) 635 (2016) 625 (2017)	-	600	585	565	540	510	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor
Percentage hernieuwbare elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon, of biomassa	0,7% (2010)	0,9% (2013) 1,1% (2014) 1,3% (2015) 1,6% (2016)	1,9%	2,2%	2,5%	2,9%	3,4%	4,0%	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente sluit samen met partners, instellingen, ondernemers, industrie en inwoners een lokaal klimaatakkoord. Dit akkoord staat in het teken van actie, waarbij op korte termijn concrete invulling wordt gegeven aan de duurzaamheidsambities.
- De gemeente voert de regie op de (sociale) energietransitie. De gemeente ontwikkelt een stadsbrede warmtevisie met een uitwerking op wijkniveau. In een aantal wijken zet de

gemeente, samen met partners en bewoners, de eerste stappen naar een aardgasvrije toekomst. In Meerwijk ontwikkelt de gemeente een warmtenet, waarbij de mogelijkheden voor een geothermiebron wordt onderzocht. In samenwerking met partners, zowel Stichting Huizen Aanpak als initiatiefgroepen uit de wijken, bereidt de gemeente andere oplossingen voor om van het aardgas af te stappen.

- c. De gemeente werkt samen met inwoners en bedrijven verder aan een circulaire stad. De gemeente geeft het goede voorbeeld door circulair inkopen, circulaire bedrijfsvoering en alle gemeentelijke werknemers te scholen tot ambassadeurs die van de 'hoed en de rand' weten. Met partners in de stad voert de gemeente de Greendeal Duurzame Grond- Weg- en Waterbouw uit, waarin de nadruk ligt op ketensamenwerking met de partners en opdrachtnemers. De gemeente spant zich in om samen met de bedrijfsafvalinzamelaars (MKB-)bedrijven bij de Greendeal te betrekken.
- d. De gemeente bereidt zich voor op het opvangen van extreme klimaateffecten via het programma klimaatadaptatie. De gemeente actualiseert de stresstesten en lost de knelpunten op die hieruit voortkomen. De gemeente gaat met inwoners het gesprek aan over de oplossingen om klimaatverandering in hun leef- en werkomgeving op te vangen. Inwoners worden zich steeds meer bewust van het belang van klimaatadaptatie, door de zich manifesterende effecten van klimaatverandering en doordat projecten in de openbare ruimte door de gemeente worden voorbereid op de klimaateffecten. Door intensief met alle betrokken partijen samen te werken, kan de gemeente de stad toekomstbestendig inrichten. Haarlem zit aan tafel bij de MRA, provincie Noord-Holland, de VNG en de DPRA (DeltaPlan Ruimtelijke Adaptatie) als adviseur en medebeslisser. Hierdoor heeft de gemeente toegang tot de meest actuele kennis en informatie

Beleidsveld Economie, toerisme en cultuur

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
42	Economie, toerisme en cultuur	27.364	27.771	27.906	28.056	28.219	28.236
Baten (exclusief mutaties reserves)							
42	Economie, toerisme en cultuur	-226	-228	-228	-228	-228	-228
Saldo lasten en baten excl. reserves		27.138	27.543	27.678	27.828	27.991	28.008

Wat willen we bereiken?

Een concurrerend hoogwaardig ondernemingsklimaat in Haarlem ten opzichte van andere gemeenten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemersklimaat	5,7 (2014)	5,9 (2016) 6,0 (2017)	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	6,2	Onderzoek ondernemersklimaat EZK en Ecorys
Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	109,5 (2008)	119,9 (2013) 122,1 (2014) 128,1 (2015) 134,3 (2016) 137,8 (2017)	139	142	144	146	149	151	LISA (BZK)
Percentage functiemenging: de verhouding tussen banen en woningen ¹	49,7% (2006)	47,4% (2013) 47,1% (2014) 46,7% (2015) 46,7% (2016) 46,7% (2017)	46,7%	46,7%	46,7%	46,7%	46,7%	46,7%	LISA (BZK)

¹ De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente faciliteert nieuwe banen- en bedrijven in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB en startups bij ontwikkeling van de duurzame en circulaire groei van de werkgelegenheid in de stad. De gemeente stimuleert de creatieve- en kennisindustrie in een gebiedsgerichte aanpak, maar ook de ontwikkeling van bijvoorbeeld het C-District ('smart ontmoet circulair'), de ontwikkeling nabij de KPN-toren (Haarlem Tech) en de Koepel. In de ontwikkelgebieden besteedt de gemeente ruim aandacht aan de realisatie van de werkfunctie. Om meer bedrijven naar Haarlem en de Waarderpolder te trekken en de economische groei te versterken werkt de gemeente samen met ondernemers aan de versterking van de zakelijke positionering van Haarlem en worden marketing- en acquisitieactiviteiten ingezet. Ook stimuleert de gemeente de oprichting van een Bedrijven Investeringszone (BIZ), zoals in de Waarderpolder, Generaal Cronjéstraat, binnenstad en Amsterdamstraat. MKB'ers, ZZP'ers, sociaal ondernemers en startups maken een belangrijk deel uit van de economische kracht van Haarlem. De gemeente faciliteert dit ondernemerschap en stimuleert sociaal en duurzaam ondernemen.
- b. De gemeente participeert in regionaal en MRA verband in het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt en onderhoudt nauwe contacten met het lokale onderwijs en bedrijfsleven. Haarlem stimuleert de deelname aan de arbeidsmarkt door drempels weg te nemen, onder andere in de vorm van een Lokaal Sociaal Akkoord, het Werkbedrijf en het opzetten van programma's die vroegtijdige schooluitval verminderen. Haarlem voert met de regio de Arbeidsmarktagenda uit. De gemeente zoekt actief (bijvoorbeeld via bedrijfsbezoeken en het ondernemerspanel) de ondernemers op en vertaalt de input naar beleidsdoelstellingen en actieplannen. Daarbij is speciale aandacht voor sociale ondernemers en ZZP'ers. Deze activiteiten vormen de inhoud van het Actieprogramma Sociaal Ondernemen.
- c. De gemeente attendeert en helpt bedrijven bij het vinden van subsidiemogelijkheden in MRA en Europa (onder andere op het terrein van smart industry, 3D-printing en circulaire economie) en draagt zo bij aan het versterken van het innovatieklimaat voor ondernemers en het onderwijs.

Wat willen we bereiken?

Hoogwaardig toeristisch bezoek om Haarlem een aantrekkelijke en leefbare stad te laten zijn en blijven.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Aantal toeristische, binnenlandse dagbezoekers naar Haarlem (x 1.000)	1.381 (2017) ¹	1.381 (2017)	1.473	1.572	1.677	1.789	1.909	2.037	CVO door NBTC-NIPO Research

¹In verband met een nieuwe meetmethodiek zijn de gegevens niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente wil hoogwaardig (inter)nationaal toerisme bevorderen, onder andere door regionale samenwerking binnen Metropool Regio Amsterdam (MRA) om het aantal bezoekers en overnachtingen de komende jaren te laten toenemen. De gemeente neemt maatregelen om grip te houden op de groei van het toerisme, bijvoorbeeld door de regels voor particuliere vakantieverhuur aan te scherpen en nieuw hotelbeleid te formuleren, waar nodig in samenwerking met de andere gemeenten in de MRA. Bewoners en bedrijven moeten geen overlast ondervinden van het toenemend aantal bezoekers.
- b. Haarlem blijft partner in het succesvolle project Amsterdam Bezoeken Holland Zien. Aanvragen voor nieuwe hotelkamers pakt de gemeente proactief op om de marktvraag te faciliteren conform het hotelbeleid. De gemeente stelt een nieuw uitvoeringsplan op om de kansen van het watertoerisme te benutten en zet de samenwerking met Amsterdam Cruise Port voort.
- c. De gemeente draagt bij aan de vernieuwing en de verduurzaming van kwaliteitsevenementen via subsidie- en vergunningverlening. De gemeente beoordeelt het huidige evenementenaanbod kritisch, waarbij behoud van kwaliteit voorop staat. Haarlem biedt nadrukkelijk ruimte voor nieuwe evenementen die het Haarlems profiel versterken. De gemeente werkt intensief samen met organisaties om de evenementen verder te verduurzamen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Aantal overnachtingen van toeristische bezoekers in Haarlem (x 1.000)	286 (2008)	261 (2013)	489	530	574	621	673	729	Cocensus toeristen-belasting
		340 (2014)							
		364 (2015)							
		373 (2016)							
		452 (2017)							

Wat willen we bereiken?

Een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt vergroot.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,6 (2013) 7,3 (2014) 8,0 (2015) 8,0 (2016) 8,1 (2017)	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente stimuleert de kruisbestuiving van cultuurinstellingen onderling door versterken van de samenwerking tussen kleine en grote instellingen. Voor de verbinding met andere domeinen onderzoekt de gemeente in 2019 hoe dit duurzaam en resultaatgericht tot stand gebracht kan worden.
- De gemeente subsidieert culturele projecten via toekenningen uit het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem. Daarbij geeft de gemeente talentontwikkeling en meer cultuur in Haarlemse wijken prioriteit.
- De gemeente stimuleert de cultuurparticipatie van specifieke doelgroepen, zoals ouderen en jongeren door middel van inzet van stimuleringsprogramma's in samenwerking met de culturele sector.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	47 (2013) 66 (2014) 69 (2015) 55 (2016) 80 (2017)	80	80	80	80	80	80	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld Grondexploitatie

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
43	Grondexploitatie	19.295	4.451	10.255	5.225	2.700	1.867
Baten (exclusief mutaties reserves)							
43	Grondexploitatie	-19.455	-4.239	-11.162	-9.725	-3.203	-3.807
Saldo lasten en baten excl. reserves		-160	212	-907	-4.500	-503	-1.940

Wat willen we bereiken?

Benutten van de strategische inzet van het instrument grondexploitatie ter ondersteuning van de doelstellingen uit andere beleidsvelden.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente stimuleert gewenste ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw of het ontwikkelen van bedrijventerreinen, door hiervoor locaties te verkopen. Waar nodig opent de gemeente grondexploitatie om ontwikkelingen ook daadwerkelijk te laten starten.
- De gemeente realiseert gemeentelijke doelstellingen die ruimtelijk vertaald kunnen worden, maar die geen optie bieden langs de publiekrechtelijke weg. Vanwege een grondpositie kunnen privaatrechtelijke middelen worden ingezet. Dat biedt meer mogelijkheden dan de publiekrechtelijke weg.
- De gemeente ondersteunt nieuwe samenwerkingsverbanden. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend (zie ook paragraaf 3.7 Grondbeleid).

Financiën

Bel. veld	Duurzame sted. ontwikkeling	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	9.331	10.490	10.942	11.424	9.693	8.650
42	Economie, toerisme en cultuur	27.364	27.771	27.906	28.056	28.219	28.236
43	Grondexploitaties	19.295	4.451	10.255	5.225	2.700	1.867
	Totaal lasten	55.990	42.712	49.103	44.705	40.612	38.753
Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	-76	-78	-78	-78	-78	-78
42	Economie, toerisme en cultuur	-226	-228	-228	-228	-228	-228
43	Grondexploitaties	-19.455	-4.239	-11.162	-9.725	-3.203	-3.807
	Totaal baten	-19.757	-4.545	-11.468	-10.030	-3.509	-4.113
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	9.255	10.412	10.864	11.347	9.615	8.573
42	Economie, toerisme en cultuur	27.138	27.543	27.678	27.828	27.991	28.008
43	Grondexploitaties	-160	212	-907	-4.500	-503	-1.940
	Totaal saldo	36.233	38.167	37.635	34.675	37.103	34.640
	Toevoegingen aan reserves	1.997	1.440	2.564	4.605	603	1.940
	Onttrekkingen aan reserves	-2.745	-940	-445	-105	-100	0
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	35.486	38.668	39.755	39.175	37.606	36.580

Analyse saldo beleidsveld Wonen

41 Duurzame sted. ontwikkeling	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	9.255
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	10.412
Verschil	1.157

4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,16 miljoen hoger dan in 2018.	1.159	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-594	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Uitvoeringskosten Duurzame mobiliteit	900	n
Uitvoeringskosten groen, water, ecologie, klimaatadaptatie en recreatie	750	n
Extra capaciteit energietransitie en circulaire economie	350	n
Wijkaanpak Rozenprriel	-150	v
Incidentele budgetten 2018 (restant budget versnellers en beleidsintensivering woningbouw, Groei van de Stad)	-240	v
onttrekking reserve Bodemprogramma ten behoeve van uitvoering projecten	-1.300	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	574	n
Nieuw product Erfgoed	118	n
Onttrekking reserve Bodemprogramma ten behoeve van uitvoering projecten	500	n
Diverse verschillen < € 100.000.	251	n

4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,00 miljoen hoger dan in 2018.	-2	v
Diverse verschillen < € 100.000.	0	

Analyse saldo beleidsveld Ruimtelijke ontwikkeling

42 Economie, toerisme en cultuur	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	27.138
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	27.543
Verschil	405

4.2 Economie, toerisme en cultuur	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,41 miljoen hoger dan in 2018.	407	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-336	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	680	n
Onderhoudskosten en exploitatietekort recreatieschap Spaarnwoude	435	n
Stimulering economische ontwikkeling	300	n
Knelpunten kleinere culturele instellingen	160	n
Uitbreiding capaciteit erfgoedbeleid	100	n
(Sport)Evenementen	100	n
Ondersteuning lokale media	-250	v
Bijdrage restauratieproject Pieter Teylers Huis	-500	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	-212	v
Actualisatie kapitaallasten IP	141	n
Recreatieschap Spaarnwoude	-176	v
Nieuw product Erfgoed	-118	v
Diverse verschillen < € 100.000.	83	n

4.2 Economie, toerisme en cultuur	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,00 miljoen hoger dan in 2018.	-2	v
Diverse verschillen < € 100.000.		0

Analyse saldo beleidsveld Milieu

43 Grondexploitaties	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-160
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	212
Verschil	372

4.3 Grondexploitaties	bedrag	v/n
-----------------------	--------	-----

Toelichting lasten

De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 14,84 miljoen lager dan in 2018. **-14.843** **v**

Meerjarenraming 2018-2022:

In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend. **-2.733** **v**

Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:

Actualisatie MPG **-11.146** **v**

Begroting 2019:

Effect nieuwe kostenverdeling **-964** **v**

Diverse verschillen < € 100.000.

4.3 Grondexploitaties	bedrag	v/n
-----------------------	--------	-----

Toelichting baten

De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 15,2 miljoen lager dan in 2018. **15.215** **n**

Meerjarenraming 2018-2022:

In de vorige meerjarenraming werd al met lagere baten gerekend. **1.137** **n**

Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:

Actualisatie MPG **13.114** **n**

Begroting 2019:

Effect nieuwe kostenverdeling **964** **n**

Diverse verschillen < € 100.000.

Reservemutatie per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019	1440	940
Reserve Grondexploitaties	40	252
Reserve Bodemprogramma	1400	500
Reserve Wonen		188

Investerings programma

Ip-nr.	Omschrijving	Investering 2019
Investerings reeds besloten door de raad		
84.03	Vervanging Toneelschuur	230
SZ.111	Vervanging Patronaat	150
GOB.92	Slachthuis gebouw E- renovatie	1.300
GOB.92	Slachthuis gebouw E - inbouwpakket popcentrum	2.800
GOB.92	Slachthuis gebouw E - grond	200
Totaal netto investeringen		4.680

Verbonden partijen Duurz. Stedelijke Vernieuwing

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Recreatieschap Spaarnwoude	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.	606	18,18
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.	2.045	21,73
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.	27	-

Gesubsidieerde instellingen Duurz. Stedelijke Vernieuwing

Gesubsidieerde instelling	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Hart	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.	1.849	25,64
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).	4.554	21,22
Haarlem marketing	Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.	603	18,88
Frans Hals Museum De Hallen	Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen. Op 18 januari 2018 gaan het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem, achter de schermen al één organisatie, verder als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.	3.020	21,60
Patronaat	Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.	1.672	22,44
Stadsschouwburg en Philharmonie	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	6.051	21,79
Toneelschuur	Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.	2.187	20,42

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1179	Duinwijkenhal wordt niet opgeleverd	10%	€ 50.000	Uitvoering	Imago / politiek
Opm.		Het niet opleveren van de Duinwijkenhal kan mogelijk leiden tot extra adviseurskosten en vtu.				
Maatregel		1. Inzet projectteam bij project- en contractmanagement 2. Bij het ontwerp en ontwikkeling van de hal rekening houden met exploitatiekosten. Deels rol gemeente, deels rol Duinwijken zelf door te zorgen voor voldoende budget beschikbaar te hebben. 3. Bewaking en sturing op het proces door projectteam en JOS. 4. Plafondbedrag meegeven in de aanbesteding E&C contract.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1133	Het niet tijdig vaststellen van een bestemmingsplan (bestemmingsplan is 10 jaar geldig).	20%	€ 200.000	Ruimtelijke ordening	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opm.	Enige versnelling zal worden bereikt door in plaats van het opstellen van bestemmingsplannen in bepaalde gevallen gebruik te maken van het instrument Beheersverordening. De commissie Ontwikkeling is per brief op 10 november 2016 (2016/519669) geïnformeerd over deze aangepaste aanpak. Een beheersverordening heeft dezelfde juridische status als een bestemmingsplan. Met het vaststellen van beheersverordeningen kan worden bereikt dat de 10 jaar herzieningsperiode van de bestemmingsplannen niet wordt overschreden en er geen legesderiving optreedt. De keuze om een deel van de te actualiseren plannen als beheersverordening vast te laten stellen heeft een positief effect op de beschikbare juridische - stedenbouwkundige en planologische capaciteit. De bestaande capaciteit lijkt (mede door de aanwezige inhuur) voldoende te zijn om de plannen te halen. De hoeveelheid tekenwerk wijzigt niet door het gebruik van beheersverordeningen.					
Maatregel	Er dient voldoende ambtelijke tekencapaciteit ingezet te worden voor het tekenwerk van de bestemmingsplannen en de beheersverordeningen.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1289	Ontwikkelaar betaalt ingediende facturen met betrekking tot doorbelaste uren AO niet	20%	€ 50.000	Uitvoering	Financieel
Opm.	De geraamde kosten voor de anterieure overeenkomst (AO) zijn besteed. In de overeenkomst is afgesproken dat de gemeente afrekent op werkelijk gemaakte kosten.					
Maatregel	Nieuwe kostenraming opstellen en deze voorleggen aan ontwikkeling					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1288	Onzekerheid over uitgifte van kavel	20%	€ 420.000	Grondexploitatie	Financieel
Opm.	Betreft GREX Ripperda					
Maatregel	De kavel op een gedegen wijze op de markt zetten of eventueel genoeg nemen met lagere opbrengsten.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R84	Garantstelling van een lening van oorspronkelijk € 1,3 aangegaan aan de culturele instelling Hart.	25%	€ 910.000	Cultuur	Financieel
Opm.	De Culturele instelling Hart is ten behoeve van het nieuwe organisatiemodel een lening van oorspronkelijk € 1,3 aangegaan. Hiervoor staat de gemeente garant. De garantstelling vormt een zeker risico. De lening wordt in tien termijnen van € 130.000 afgelost. De stand van deze lening bedraagt € 910.000.					
Maatregel	Conform de nota verbonden partijen en de subsidieverordening (het stellen van randvoorwaarden en monitoring door middel van gesprekken en toetsing p&c-documenten) wordt dit risico beheerst. Vanwege de lening met garantstelling van de gemeente staat Hart sinds 2014 onder verhoogd toezicht. Het jaar 2017 is afgesloten met een positief resultaat van € 165.000. (2016: € 300.000 positief). Het is Hart gelukt tot deze positieve resultaten te komen door het treffen van aanvullende structurele bezuinigingsmaatregelen op personele kosten. Ook vertonen de inkomsten uit verhuur en horeca een stijgende lijn. Het negatieve eigen vermogen is ten gevolge van het positieve resultaat over 2017 teruglopen tot ca € 0,950 miljoen. Hart voldoet aan haar verplichtingen met betrekking tot aflossing van de door Haarlem gegarandeerde lening. Alhoewel de financiële positie van Hart kwetsbaar blijft, kan het risico op 25% worden gehandhaafd.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1286	Bijdrage aan woonrijp maken Minckelersweg	25%	€ 540.000	Grondexploitatie	Financieel
Opm.	Mogelijk zal de grex Minckelersweg in de toekomst een bijdrage moeten leveren aan het woonrijp maken van het eerste gedeelte van de weg. Betreft GREX Minckelersweg e.o.					
Maatregel	Geen beheersmaatregel bekend					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1284	Saneringskosten als gevolg van verontreinigingen op het Nieuwe Energie terrein	30%	€ 1.000.000	Grondexploitatie	Financieel
Opm.	In geval er bij de herontwikkeling verontreinigingen worden aangetroffen die conform de afspraken voor rekening van de gemeente gesaneerd dienen te worden, dan kost dit de gemeente geld. Betreft GREX Minckelersweg e.o.					
Maatregel	In gesprek blijven met de beoogde nieuwe ontwikkelaar om te sturen op zo min mogelijk roering van de grond.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1273	Marktpartij verzilvert optie niet.	40%	€ 130.000	Grondexploitatie	Financieel
Opm.	De impact van twee jaar vertraging a.g.v. niet uitoefenen optie is 2 jaar extra rentelasten, er komen namelijk geen grondopbrengsten binnen (alleen de optievergoeding, maar deze is onvoldoende om de boekwaarde te compenseren). Betreft Slachthuisterrein.					
Maatregel	Geen beheersmaatregel mogelijk					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1285	Programmatische onzekerheid rentabiliteit kavels Minckelersweg	40%	€ 330.000	Grondexploitatie	Financieel
Opm.	Indien het programma minder rendabel is dan thans in de grondexploitatie is opgenomen, dan zal de gemeente de grond voor een lager bedrag verkopen. Betreft GREX Minckelersweg					
Maatregel	In onderhandeling gaan met de marktpartij om het programma op de gemeentelijke kavels te optimaliseren, zodat er een hogere grondwaarde ontstaat.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1259	Verlenen van nadeelcompensatie bij planschade.	20%	€ 1.900.000	Project- en programmamanagement	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opm.	Risico dat er nadeelcompensatie verleend moet worden vanuit de gemeente vanwege planschade.					
Maatregel	Risico aanvaarden en voldoende middelen reserveren om planschade en nadeelcompensatie te kunnen vergoeden					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1124	(Nogmaals uitstel van) Invoering Omgevingswet naar verwachting (mogelijk later dan) 1-1-2021	50%	€ 1.000.000	Ruimtelijke ordening	Bedrijfs-proces
Opm.		Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet is complex en intensief. De onderstaande risico's worden herkend: • De invoering van de wet brengt hoge kosten met zich mee. De kosten van de implementatie (transitie en materieel) komen voor rekening van de gemeente, waaronder de kosten van een omvangrijke digitaliseringsopgave. • Er is onvoldoende of niet tijdig beschikbare ambtelijke capaciteit voor het implementatietraject waardoor per 2021 de wettelijke taken niet kunnen worden uitgevoerd. • Er is onvoldoende bestuurlijke daadkracht (keuzes maken), inzet (voor afstemming intern en contacten met de stad) en/of draagvlak (om tot bepalende bestuurlijke keuzes te komen). • De gemeente is m.b.t. de informatievoorziening afhankelijk van de kwaliteit van de gegevens die onder andere door de ketenpartners beschikbaar worden gesteld. • De financiële impact op termijn is naar verwachting groot. Zo vervalt mogelijk een deel van de legesinkomsten voor de gemeenten en worden op rijksniveau al besparingen ingeboekt. • De invoeringsdatum is verschoven naar 1 januari 2021. Deze extra tijd komt een zorgvuldige voorbereiding ten goede en geeft ons meer tijd de organisatie voor te bereiden op de nieuwe wet.				
Maat-regel		"De omvang en complexiteit van het invoeringstraject én de verwachte impact van de invoering van de Omgevingswet zorgen voor een aanzienlijk risicoprofiel. Medio 2017 is het plan van aanpak omgevingswet (2017/254270) vastgesteld. In dit plan van aanpak is een aantal risico's benoemd en zijn voor het ontwijken of beperken van deze risico's specifieke maatregelen getroffen. Het betreft de inzet van ambtelijke capaciteit in de projectteams, waarbij wordt geprobeerd zoveel mogelijk door vervanging van bestaande activiteiten in de capaciteitsvraag te voorzien. In de programmabegroting van 2018-2022 is een eerste inzicht gegeven in de kosten voor implementatie. Hierbij is een door de VNG ontwikkeld financieel instrument gebruikt." Bij de Programmabegroting 2019-2023 zullen de benodigde middelen nader in beeld worden gebracht.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1277	Financiële claims	50%	€ 259.143	Juridische zaken	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opm.		Schade die het gevolg is van rechtmatig handelen van de gemeente (bijvoorbeeld ten gevolge van wegwerkzaamheden en wegafsluitingen) waarbij een ondernemer of ondernemers een abnormale last ervaren.				
Maat-regel		Er is geen beheersmaatregel mogelijk				

Programma 5 Beheer en onderhoud

Commissie

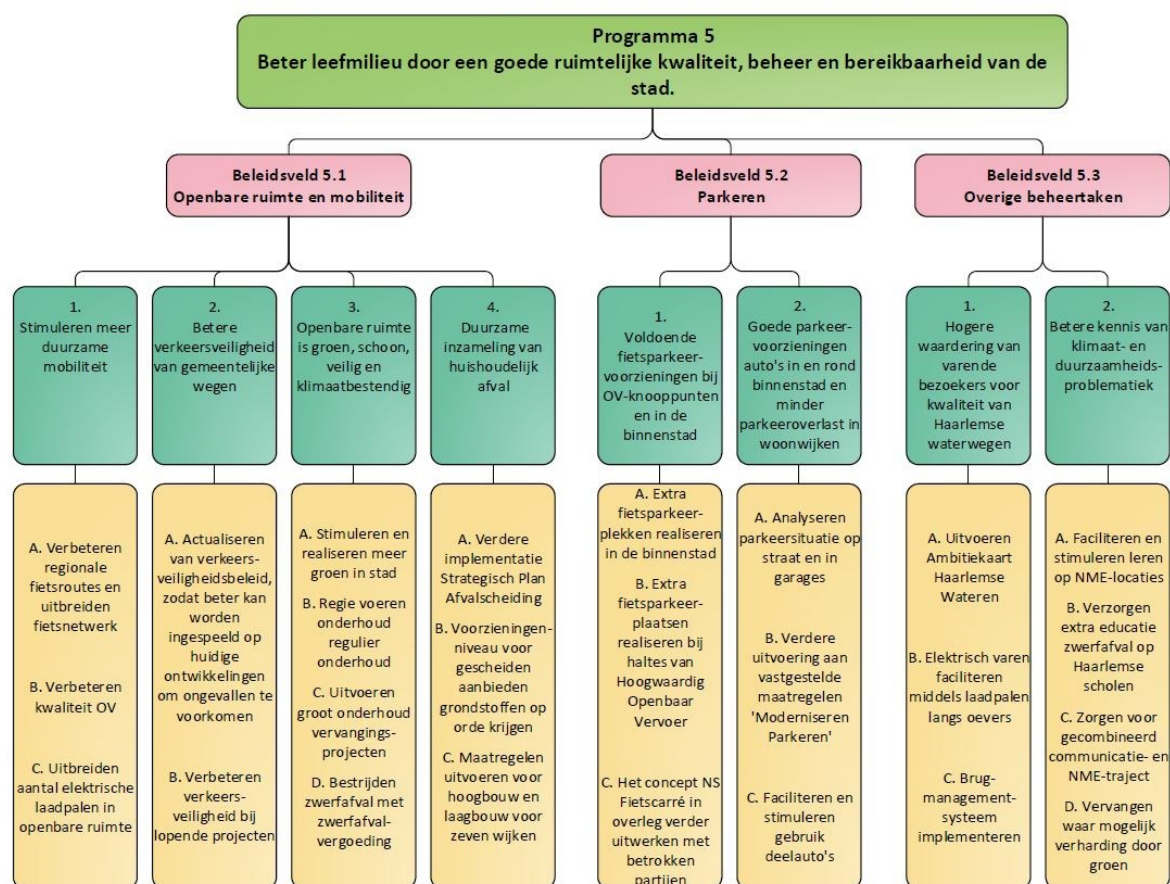
Beheer

Portefeuilles

Beheer en onderhoud openbare ruimte,
Parkeren, Duurzaamheid

Afdeling(en)

Beheer en beleid openbare ruimte, Programma-
en gebiedsmanagement, Project- en
contractmanagement, Bedrijven

Programmadoelstelling (missie)

De groei van de stad in de komende jaren vraagt om een leefbare openbare ruimte waarin het prettig verblijven is. Het fundament hieronder is gelegd met de Structuurvisie Openbare Ruimte: 'Haarlem groen en bereikbaar' (dec. 2017). Deze titel geeft de kern weer van de opgave die de stad heeft in het fysieke domein. Inwoners en bezoekers moeten immers, nu en in de toekomst, kunnen genieten van onze historische stad met ruimte voor wonen, werken en recreëren. Uit de structuurvisie ontspruiten maatregelen op het gebied van groen, water, klimaatadaptatie, infrastructuur en mobiliteit. In samenwerking met de Haarlammers zullen deze integraal worden uitgewerkt.

Context en achtergronden

Openbare ruimte en mobiliteit

Haarlem geeft prioriteit aan voetgangers, fietsers en reizigers in het openbaar vervoer. Vanaf 2019 investeert de gemeente zodanig in het inrichten van de stad, dat het niet meer vanzelfsprekend is om de auto te nemen. Alternatieven moeten dan aantrekkelijker zijn. Voorwaarde is wel dat Haarlem goed bereikbaar is en blijft voor bewoners en bezoekers.

Parkeren

Fietsparkeren heeft prioriteit. De gemeente wil voldoende fietsparkeervoorzieningen bij OV-knooppunten en in de binnenstad. Ook moderniseert de gemeente de vormen van (auto)parkeren. Om de parkeerhandhaving efficiënter te laten verlopen past de gemeente moderne digitale parkeertechnieken toe en verbetert de dienstverlening naar bewoners en bedrijven. Daarnaast draagt het parkeerbeleid bij gaan dragen aan ambities op het gebied van autoluwe binnenstad en de Structuurvisie Openbare Ruimte. Voorbeelden hiervan zijn het uitwerken van een P+R, het onderzoek naar een nieuwe parkeergarage aan de oostkant van de stad en het verbeteren van de vindbaarheid van parkeergarages.

Kaderstellende beleidsnota's

- Integraal Waterplan 2014 ([2013/526116](#))
- Structuurvisie Openbare Ruimte ([2018/137160](#))
- Gemeentelijk Grondwaterplan ([2008/136751](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Actualisatie Visie beheer en onderhoud ([2018/6828](#))
- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan ([2017/361078](#))
- Haarlems Verkeer- en Vervoerplan (HVVP) ([2002/182821](#))
- Actielijst voor actualisatie HVVP ([2010/30353](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Duurzaam ontwikkelingsmodel Mobiliteit en Ruimte ([2016/245554](#))
- Parkeervisie ([2013/138311](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Openbare ruimte en mobiliteit

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	69.926	71.580	71.472	71.919	72.898	75.104
Baten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	-35.101	-39.523	-39.840	-39.276	-39.455	-39.760
Saldo lasten en baten excl. reserves		34.825	32.057	31.632	32.643	33.443	35.344

Wat willen we bereiken?

Door voetgangers en fietsers bij de verdeling van ruimte en de kwaliteit van het openbaar vervoer prioriteit te geven, wordt fietsen en lopen in de stad vanzelfsprekender. Dit draagt bij aan een schone, duurzame en leefbare stad en zorgt daarnaast voor een betere bereikbaarheid. Door het uitbreiden van het aantal elektrische laadpalen wordt het autogebruik verduurzaamd.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Tevredenheid klanten over openbaar vervoer in de regio Haarlem-IJmond	7,4 (2009)	7,6 (2013)	7,9	7,9	8,0	8,0	8,0	8,0	OV-klanten-barometer
		7,7 (2014)							
		7,7 (2015)							
		7,7 (2016)							
		7,7 (2017)							
Oordeel Haarlemmers over de bereikbaarheid van de stad	6,5 (2007)	7,0 (2013)	7,2	7,3	7,3	7,3	7,4	7,4	Omnibus-onderzoek
		7,3 (2014)							
		7,2 (2015)							
		7,4 (2016)							
		7,1 (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente verbetert samen met de regio de regionale fietsroutes (onder andere Haarlem-Velsen), breidt het recreatieve fietsnetwerk uit (start pontveer Schoteroog-Spaarndam) en realiseert een kwaliteitsverbetering voor fiets/voetganger bij lopende projecten (onder andere Schoterbos, Gen. Spoorlaan, Jan-Gijzenkade-west).
- b. De gemeente verbetert de kwaliteit van het ov, onder andere via de toegankelijkheid van bushaltes. Daarbij realiseert de gemeente doorstromingsmaatregelen van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer-Noord en wordt er gewerkt aan de herinrichting van het Houtplein.
- c. De gemeente breidt het aantal elektrische laadpalen in de openbare ruimte uit.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Oordeel Haarlemmers over het totaal van het voorzieningsniveau voor fiets (rapportcijfer)	6,2 (2009)	6,5 (2013) 6,5 (2014) 6,5 (2015) 6,3 (2016) 6,2 (2017)	6,5	6,6	6,6	6,6	6,7	6,7	Omnibus-onderzoek
a. Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer de fiets gebruikt ¹	30% (2008)	28% (2013) 28% (2014) 29% (2015) 29% (2016) 31% (2017)	31%	32%	32%	33%	33%	34%	Omnibus-onderzoek
a/b/c. Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer fiets of OV gebruikt.	51% (2008)	50% (2013) 54% (2014) 54% (2015) 54% (2016) 56% (2017)	57%	57%	57%	58%	58%	59%	Omnibus-onderzoek

¹ Indicator hangt sterk samen met de werklocatie. Indien dit (ver) buiten Haarlem is, nemen mensen logischerwijs minder vaak de fiets.

Wat willen we bereiken?

Betere verkeersveiligheid van de gemeentelijke wegen.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente actualiseert het verkeersveiligheidsbeleid, zodat beter kan worden ingespeeld op de huidige ontwikkelingen om ongevallen te voorkomen. Een belangrijk aandachtspunt binnen verkeersveiligheid is het uitvoeren van een integraal plan voor de verkeersveiligheid rondom scholen.
- b. De gemeente verbetert de verkeersveiligheid bij lopende projecten (onder andere Prins Bernhardlaan, kruispunten Rijksstraatweg, Nagtzaamstraat, Jan Gijzenkade-West).

Wat willen we bereiken?

Een groene, schone, veilige en toekomstbestendige openbare ruimte die voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld door de raad bij de Kadernota 2017. Bij herinrichting van de openbare ruimte houdt de gemeente rekening met het opvangen van de effecten van de klimaatverandering.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk	46% (2010)	48% (2013) 46% (2014) 44% (2015) 42% (2016) 44% (2017)	43%	44%	45%	46%	47%	48%	Omnibus-onderzoek
Percentage openbare ruimte waar dagelijks onderhoud voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld in de raad (gemeentelijk gemiddelde)	94% (2017)	94% (2017)	-	>90%	>90%	>90%	>90%	>90%	Gemeentelijke registratie
Per gebied:									
• Noord	1(2019)								
• Centrum	1(2019)								
• Zuidwest	1(2019)								
• Oost	1(2019)								
• Schalkwijk	1(2019)								

¹ In 2019 vindt een nulmeting plaats om te kunnen rapporteren over de beeldkwaliteit per gebied.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. Meer groen in de stad door het planten van extra bomen, het stimuleren van kleinschalig groen zoals geveltuinen, het waar mogelijk vergroenen van de openbare ruimte door het wegnemen van verharding en het natuur-inclusief ontwerpen en uitvoeren bij herinrichtingsprojecten.

- b. De gemeente voert regie op het regulier (dagelijks) onderhoud op basis van de kwaliteitsambities 'schoon, heel en veilig'. De onderhoudspartners voeren het onderhoud uit zoals overeengekomen in de domein-dienstverlenings-overeenkomsten (DDO). Hiermee wordt het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau behaald.
- c. De gemeente voert groot onderhoud- en vervangingsprojecten uit volgens de Gebiedsprogramma's 2019.
- d. De gemeente bestrijdt zwerfafval extra met hulp van de jaarlijkse zwerfafvalvergoeding van de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 tussen Stichting Nedvang en gemeente Haarlem. Dit gebeurt via inzet op educatie, preventie en inzamelmiddelen. In samenwerking met handhaving is door het zogeheten 'hotspot overleg' beter zicht ontwikkeld op waar de afvalproblematiek zich structureel voordoet. Daarnaast inventariseert de gemeente waar slimme afvalbakken moeten worden geplaatst en ontwikkelt de gemeente een campagne om een gedragsverandering bij bewoners en bezoekers te realiseren.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a. Onderhoudsvoorraad openbare ruimte	117.971 (2017)	117.971 (2017)	129.639	- ¹					Gemeentelijke registratie
d. Het aantal bomen in de openbare ruimte	60.771 (2016)	60.493 (2017)	60.700	61.100	61.500	61.900	62.200	62.400	Gemeentelijke registratie
d. Groenoppervlak in ha totaal Haarlem	357 (2016)	357 (2017)	357	358	359	360	360	360	Gemeentelijke registratie
d. Groenoppervlak in ha exclusief parken en grote groengebieden	162 (2016)	162 (2017)	162	163	164	165	165	165	Gemeentelijke registratie

¹ Streefwaarden zijn niet te bepalen; onderhoudsvoorraad fluctueert voortdurend.

Wat willen we bereiken?

Duurzame inzameling van huishoudelijk afval waarbij het restafval per inwoner daalt naar 130 kilo in 2022. Voorwaarde is wel dat efficiënte nascheiding van restafval bij AEB plaatsvindt en DIFTAR wordt ingevoerd.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Omvang huishoudelijk restafval in kg per inwoner	288 (2011)	265 (2013)	245	225	205	185	130	130	CBS (BZK)
		265 (2014)							
		268 (2015)							
		261 (2016)							
		255 (2017)							

1) Streefwaarde nog niet bepaald

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De verder implementatie van het Strategisch Plan Afvalscheiding (SPA) gaat uit van 'omgekeerd inzamelen' met een stadsbrede aanpak met maatwerk per wijk, gericht op de waardevolle grondstoffen gft, papier en PBD (plastic, blik en drinkpakken). Dit betekent dat inwoners veel makkelijker dan nu, aan of nabij huis, grondstoffen kunnen scheiden met behulp van een (eigen) inzamelmiddel. Voor restafval zal het serviceniveau daarentegen afnemen.
- De gemeente brengt het voorzieningenniveau voor het gescheiden aanbieden van grondstoffen (gft, PBD, papier) in zeven wijken op orde voor zowel hoog- als laagbouw. In zes wijken worden alleen duocontainers bij laagbouwwoningen uitgezet zodat eind 2019 alle laagbouwwoningen in Haarlem zijn voorzien van een duocontainer.
- De gemeente voert de maatregelen uit voor hoogbouw en laagbouw voor de zeven wijken inclusief duocontainers bij laagbouw. Hiervoor wordt een communicatietraject uitgevoerd. Ervaringen uit eerdere wijken worden zoveel mogelijk meegenomen in de nieuwe wijken. Vooral hoogbouw vraagt om maatwerk: grondstofstraatjes worden zoveel mogelijk aangevuld met restafvalcontainers om vervuiling van de grondstoffen te voorkomen. Ook is meer tijd nodig om gedragsverandering te bewerkstelligen.

De optimalisatie van de inzameling van grof huishoudelijk afval wordt verder uitgewerkt en ingezet.

Beleidsveld Parkeren

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
52	Parkeren	11.564	12.723	12.704	12.875	12.908	12.943
Baten (exclusief mutaties reserves)							
52	Parkeren	-21.043	-21.799	-21.799	-21.799	-21.799	-21.799
Saldo lasten en baten excl. reserves		-9.479	-9.076	-9.095	-8.924	-8.891	-8.856

Wat willen we bereiken?

Voldoende fietsparkeervoorzieningen bij OV-knooppunten en in de binnenstad om het fietsgebruik te stimuleren en faciliteren. Betere benutting van de fietsparkeervoorzieningen.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente realiseert extra fietsparkeerplekken in de binnenstad. De gemeente start met de bouw van een overdekte fietsparkeervoorziening Raaks met circa 1.000 plekken.
- De gemeente realiseert extra fietsparkeerplaatsen bij haltes van het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (circa 130 plekken in Haarlem-Noord).
- De gemeente werkt in overleg met betrokken partijen '1e 24 uur gratis concept' in NS Fietscarré bij Haarlem CS verder uit (circa 1.000 plekken).

Wat willen we bereiken?

Goede parkeervoorzieningen voor auto's in en rond de binnenstad en minder parkeeroverlast in woonwijken.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat (zeer)veel last ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt	29% (2010)	31% (2013) 29% (2014) 32% (2015) 31% (2016) 34% (2017)	32%	32%	32%	30%	28%	26%	Omnibus-onderzoek
Oordeel Haarlemmers over de parkeergelegenheid in de binnenstad (rapportcijfer)	5,1 (2007)	5,9(2013) 6,0(2014) 6,0(2015) 5,9 (2016) 5,9 (2017)	6,1	6,2	6,3	6,3	6,3	6,3	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente analyseert de parkeersituatie op straat en in de garages op basis van verschillende parkeergegevens om vast te stellen of het parkeerbeleid aangepast moet worden.
- b. De gemeente geeft verder uitvoering aan de vastgestelde maatregelen uit 'Moderniseren Parkeren', zoals uitwerken van 'bewoners naar de garage', vergaand automatiseren en digitaliseren parkeerketen, ontwikkelen van P+R concepten en onderzoek doen naar verbetering bewegwijzering naar parkeergarages.
- c. De gemeente faciliteert en stimuleert het gebruik van deelauto's door openbare parkeerruimte hiervoor beschikbaar te stellen.

Beleidsveld Overige beheertaken

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
53	Overige beheertaken	21.549	19.226	19.044	18.811	18.338	18.115
Baten (exclusief mutaties reserves)							
53	Overige beheertaken	-16.971	-16.658	-16.590	-16.505	-16.678	-16.658
Saldo lasten en baten excl. reserves		4.577	2.568	2.454	2.306	1.660	1.457

Wat willen we bereiken?

Hogere waardering van de varende bezoekers voor de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Oordeel varende bezoekers Haarlem over de voorzieningen op en aan de wateren rondom Haarlem (rapportcijfer)	7,0 (2010)	7,4 (2013) 6,9 (2016)	-	7,5	-	-	7,5	-	Onderzoek 'Plezier-vaart op het Spaarne' (NB: driejaarlijkse meting)

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente voert de Ambitiekaart Haarlemse Wateren ([2017/408688](#)) uit.
- De gemeente plaatst laadpalen plaatsen langs de oevers om elektrisch varen te faciliteren.
- De gemeente implementeert het brugmanagementsysteem.

Wat willen we bereiken?

Betere kennis van de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek. Bewustwording over klimaat en duurzaamheid en aanreiken van oplossingen zodat de negatieve invloed van het menselijk gedrag hierop kan worden beperkt.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente faciliteert en stimuleert het leren over natuur, milieu en duurzaamheid op de NME-locaties (tuinen en boerderijen) voor kinderen, ouders en andere bezoekers.
- b. Met de gelden van de Stichting Afvalfonds Verpakkingen verzorgt de gemeente extra educatie op de Haarlemse scholen om de hoeveelheid zwerfafval terug te dringen.
- c. Met de middelen van het Duurzaamheidsprogramma zorgt de gemeente er voor dat er jaarlijks een gecombineerd communicatie- en NME-traject is voor één of meer van de volgende onderwerpen: energie, circulair, klimaatadaptatie, vervoer of bedrijven.
- d. De gemeente vervangt waar mogelijk verharding door groen. Via 'Steenbreek' worden Haarlemmers uitgenodigd hier in tuin en straat aan mee te doen.

Financiën

Bel. veld	Openbare ruimte en mobiliteit	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	69.926	71.580	71.472	71.919	72.898	75.104
52	Parkeren	11.564	12.723	12.704	12.875	12.908	12.943
53	Overige beheertaken	21.549	19.226	19.044	18.811	18.338	18.115
	Totaal lasten	103.039	103.528	103.220	103.605	104.144	106.162
Baten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	-35.101	-39.523	-39.840	-39.276	-39.455	-39.760
52	Parkeren	-21.043	-21.799	-21.799	-21.799	-21.799	-21.799
53	Overige beheertaken	-16.971	-16.658	-16.590	-16.505	-16.678	-16.658
	Totaal baten	-73.116	-77.980	-78.228	-77.580	-77.932	-78.218
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit	34.825	32.057	31.632	32.643	33.443	35.344
52	Parkeren	-9.479	-9.076	-9.095	-8.924	-8.891	-8.856
53	Overige beheertaken	4.577	2.568	2.454	2.306	1.660	1.457
	Totaal saldo	29.923	25.549	24.991	26.025	26.212	27.945
	Toevoegingen aan reserves	4.976	4.473	4.609	4.609	4.609	4.609
	Onttrekkingen aan reserves	-4.251	-944	-912	-1.077	-1.132	-1.197
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	30.648	29.078	28.688	29.557	29.689	31.357

Analyse saldo beleidsveld Openbare ruimte en mobiliteit

51 Openbare ruimte en mobiliteit	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	34.825
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	32.057
Verschil	-2.768

5.1 Openbare ruimte en mobiliteit	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,65 miljoen hoger dan in 2018.	1.653	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met hogere lasten gerekend.	189	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	724	n
Actualisatie kapitaallasten	794	n
Extra lasten fietsparkeren in 2019	200	n
Onderhoud en beheer naar aanleiding van actualisatie beheervisie	475	n
Wijkaanpak Rozenprriel	150	n
Incidentele budgetten 2018 (bestemming rekeningresultaat, duurzame verlichting binnenstad, herverdeling materiële budgetten, aanvullende doorbelastingen, bijdrage Lidl en verhogen ambtelijke inzet projecten)	-2.926	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	210	n
Ontwikkelingen afvalstoffenheffing (zie ook baten)	1.355	n
Actualisatie kapitaallasten IP	260	n
Diverse verschillen < € 100.000.	222	n

5.1 Openbare ruimte en mobiliteit	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 4,42 miljoen hoger dan in 2018.	-4.421	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met hogere baten gerekend.	-1.121	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Indexatie baten	-462	v
Overige dekkingen investeringsplan	-291	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	-261	v
Ontwikkelingen afvalstoffenheffing (zie ook lasten)	-1.355	v
Verhoging baten afvalstoffenheffing op basis van VNG model	-582	v
Verhoging baten rioolheffing op basis van VNG model	-406	v
Diverse verschillen < € 100.000.	57	n

Analyse saldo beleidsveld Parkeren

52 Parkeren	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-9.479
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	-9.076
Verschil	403

5.2 Parkeren	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,16 miljoen hoger dan in 2018.	1.159	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-118	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	111	n
Actualisatie kapitaallasten	210	n
Budget 2018 via bestemming rekeningresultaat 2017	-233	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	1.155	n
Actualisatie kapitaallasten IP	-24	v
Diverse verschillen < € 100.000.	58	n

5.2 Parkeren	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,76 miljoen hoger dan in 2018.	-756	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met hogere baten gerekend.	-268	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Indexatie baten	-488	v
Diverse verschillen < € 100.000.		

Analyse saldo beleidsveld Overige beheertaken

53 Overige beheertaken	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	4.577
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	2.568
Verschil	-2.010

5.3 Overige beheertaken	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 2,32 miljoen lager dan in 2018.	-2.323	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-804	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	248	n
Actualisatie kapitaallasten	179	n
Budget 2018 NEN meting en verduurzaming	-850	v
Budget 2018 ten behoeve van verkoop vastgoed	-400	v
Budget 2018 voor baggeren volkstuinen en begraafplaats Kleverlaan	-150	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Effect nieuwe kostenverdeling	-292	v
Actualisatie kapitaallasten IP	-246	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-8	v

5.3 Overige beheertaken	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,31 miljoen lager dan in 2018.	313	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere baten gerekend.	439	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Indexatie baten	-361	v
Baten 2018 kleine grondverkoop vastgoed	300	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-65	v

Reservemutatie per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019	4473	944
Reserve Baggeren	219	100
Reserve Kapitaallasten Maatschappelijk Nut	3300	544
Reserve Regionale Mobiliteit	954	100
Reserve Vastgoed		200

Investerings programma

Ip-nr.	Omschrijving	Investering 2019
Investerings reeds besloten door de raad		
63.19	Rioleringen	8.881
GOB.44	Haarlemmerhout	232
GOB.59	Aanschaf nieuwe units voor bovengronds begraven	57
GOB.65	Parkeervoorziening Schalkstad	4.800
GOB.91	Investering maatschappelijk nut (stelpost)	3.300
SZ.127	Museum het Dolhuys	1.385
WZ.07	Vervanging kade Spaarne (Melkbrug- Gravestenenbrug)	2.197
Investerings waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
GOB.23	Reconstructie Nieuwe Groenmarkt	800
64.04 b	Waterplan Schalkwijk/ o.a. Water langs Aziëweg	160
GOB.43	Schoterbos -vervolgfasen	2.000
GOB.52	Vervanging kade Zuider Buitenspaarne, Vijverlaan	200
GOB.58	Vervanging kade Buitenzorgkade	100
GOB.60	Fietsknelpunten rond Kennemerplein en Schoterweg	350
GOB.61	Fietsparkeergarage Raaks	500
GOB.62	Herinrichting Houtplein	4.036
GOB.63	Rijksstraatweg- aanpassing tbv HOV	1.930
GOB.67	Herinrichten Prins Bernhardlaan	2.000
GOB.70	Bereikbaar houden Schalkwijk	3.750
GOB.73	Groenherstel Schalkwijk	500
GOB.74	LV-verbinding Entree-oost ter hoogte van St. Jacob	10
GOB.75	Herinrichting openbare ruimte getransformeerde Middengebied	700
GOB.78	Integrale vernieuwing openb.ruimte Meerwijk	1.120
GOB.79	Integrale vernieuwing openb.ruimte Zuiderpolder	1.650
GOB.90	Vervangen openbare verlichting/gekoppeld aan besluit 2016/052071	400
SOR.00	Kadernota 2018 SOR-ambitie mobiliteit lopende projecten	1.000
SOR.00	Kadernota 2018 Herinrichting OR => SOR-proof	2.000
VG.ON	Reservering levensduur verlengend onderhoud gem. bezit	500
Totaal bruto investeringen		44.558
Investeringsbijdragen		-8.895
Totaal netto investeringen		35.663

Verbonden partijen Beheer en Onderhoud

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling	Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.	954	-
Bereikbaarheid Zuid Kennemerland			
Spaarnelanden NV	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.	33.200	22,63

Gesubsidieerde instellingen Beheer en Onderhoud

Geen

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1111	Achterstallig onderhoud vastgoed wordt de komende jaren niet ingelopen	10%	€ 2.500.000	Vastgoed	Financieel
Opm.		In 2016 is geraamd dat een verkoopopbrengst van 2,5 miljoen euro boven boekwaarde benodigd is om achterstallig onderhoud in te lopen. Daarnaast is in het coalitieprogramma opgenomen dat de verkopen van het vastgoed € 0,5 miljoen op jaarbasis extra dienen op te brengen. In totaal gaat het jaarlijks om een bedrag van € 3 miljoen boven boekwaarde. In 2017 is er een verkoopopbrengst van 7,1 miljoen euro boven boekwaarde gerealiseerd. Er is voor de komende jaren nog een gering risico, gezien de verbeterde marktomstandigheden, dat de gewenste opbrengst niet zal worden behaald. Oorzaken kunnen vertragingen in het verkoopproces zijn of de gewenste sturing op herontwikkelingen en daarmee gepaard gaande bestemmingswijzigingen die waardedrukkend werken. Medio 2018 kan op basis van de dan beschikbaar komende Meerjaren Onderhoudsplannen de actuele onderhoudsbehoefte nader worden bepaald. Daarna kan het risico nader worden gespecificeerd.				
Maatregel		In de situatie dat de reserve Vastgoed onvoldoende middelen bevat om het achterstallig onderhoud in te lopen zal er worden getemporiseerd bij het inlopen van het achterstallig onderhoud.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1200	Kosten uitvoering overschrijden de door de PNH vastgestelde plafondbedrag subsidie (> € 2.887k)	30%	€ 50.000	Project- en programmamanagement	Financieel
Opm.		Betreft project HOV Noord				
Maatregel		In SOK opnemen dat vertraging als gevolg van fasering uitvoering en vertraging als gevolg van overige zaken waar de aannemer in de uitvoeringsfase mee geconfronteerd wordt geen invloed heeft op de hoogte van de te verstrekken subsidie; In SOK opnemen een bepaling dat omrijkosten binnen de subsidiale kosten vallen en dus door de PNH worden vergoed.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1253	De belastingdienst legt de gemeente een BTW-aanslag op voor de parkeersamenwerking met de CvvE in het winkelcentrum alsmede een naheffing VPB als gevolg van het hanteren van een afwijkend regime.	50%	€ 100.000	Financiën	Financieel
Opm.		Er is een verschil van inzicht tussen gemeente en belastingdienst over het hanteren van een BTW-tarief op straatparkeren en de VPB. Betreft Schalkstad. Risico kan grotendeels financieel worden opgevangen binnen de parkeerexploitatie.				
Maatregel		In overleg getreden met de belastingdienst. Inschakelen fiscalist.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1180	Claim van bedrijf Romeijnsen Vastgoed b.v. op gemeente i.v.m. niet ontvangen vergoeding voor het doen van werkzaamheden tbv project herziening grondwaarde tbv erfpacht gemeente Haarlem.	50%	€ 200.000	Erfpacht	Financieel
Opm.		Op 18 mei 2017 is bekend geworden dat alle vorderingen van Romeijnsen tegen de gemeente zijn afgewezen. Romeijnsen kon nog tegen dit besluit in hoger beroep gaan. De laatste dag waarop dit hoger beroep zou kunnen worden ingesteld was 18 augustus 2017. Op 10 augustus 2017 is de gemeente geïnformeerd dat Romeijnsen hoger beroep instelt tegen het vonnis dat door de rechtbank op 17 mei 2017 is afgewezen. De procedure ving aan op 19 december 2017 bij het gerechtshof te Amsterdam. Ter rolle van 19 december jl. heeft het gerechtshof Amsterdam aan de advocaat van Romeijnsen Vastgoed BV een uitstel verleend, voor een periode van zes weken, voor het indienen van de memorie van grieven. De gemeente Haarlem dient op uiterlijk dinsdag 30 januari 2018 het processtuk te ontvangen. Uitspraak volgt in het vierde kwartaal 2018.				
Maatregel		De gemeente Haarlem blijft bij het standpunt dat er geen opdracht is verstrekt voor de werkzaamheden herziening erfpacht die door dhr. Romeijnsen zijn uitgevoerd en in rekening gebracht zijn bij de gemeente. Uitspraak volgt in het 4de kwartaal 2018.				

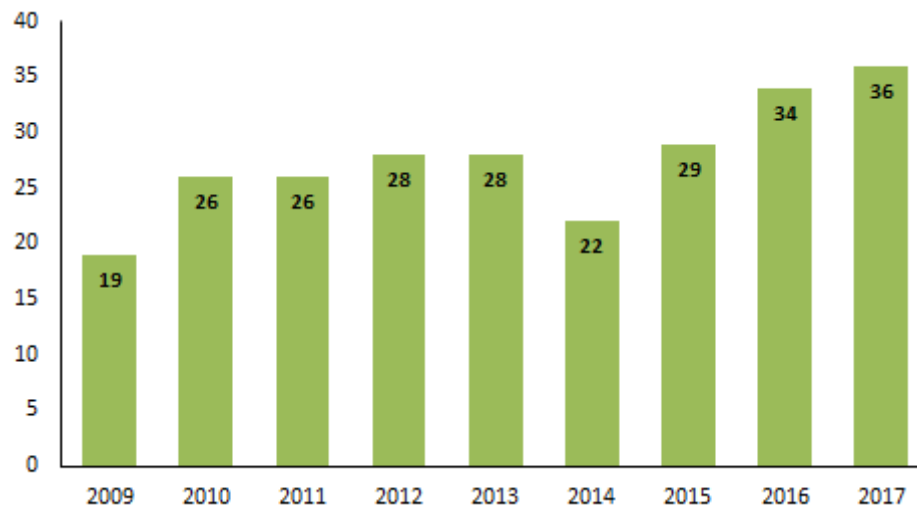

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

Inleiding en context

Het cluster Burger en bestuur gaat over het goed besturen van de stad en de zorg voor veiligheid. Het besturen van de stad gebeurt door het college en de gemeenteraad samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Het is belangrijk dat de Haarlemmer vertrouwen heeft en behoudt in de besluiten die worden genomen. Dat kan door ruimte te geven aan initiatieven en door de participatie bij en in besluitvorming te vergroten. De komende jaren wil de gemeente de kennis in de stad nog beter benutten en de uitdagingen waar Haarlem voor staat samen aangaan.

% Haarlemmers dat afgelopen jaar actief is geweest om buurt te verbeteren

Bron: Omnibus Haarlem

De Haarlemmer moet kunnen vertrouwen op snelle en efficiënte dienstverlening. De komende jaren moet de bereikbaarheid van de gemeente worden verbeterd. Het verstrekken van producten van de gemeente wordt verder gedigitaliseerd, waarbij de privacy van de inwoners voorop staat. Maar het motto blijft 'Digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort en maatwerk waar het moet'.

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor een leefbare stad. De gemeente speelt een grote rol bij de zorg voor veiligheid. Hierbij gaat het om het verkleinen van veiligheidsrisico's, adequaat optreden bij een crisis en handhaving van de regels. Dit draagt bij aan hoe de Haarlemmer de veiligheid ervaart en daarmee aan de leefbaarheid en het functioneren van de stad. Ook hier doet de gemeente dit niet alleen, maar werkt samen met zoveel mogelijk inwoners, organisaties en bedrijven.

In dit cluster is ook de verantwoording van de inkomsten van de gemeente opgenomen. De begroting is sluitend. Door de investeringen stijgt de schuldenlast van Haarlem, maar met de extra inkomsten van het Rijk en het gebruik van reserves is dit verantwoord. Haarlem blijft financieel gezond.

Onderliggende programma's

Het cluster Burger en bestuur bestaat uit twee programma's:

Programma 6: *Burger, bestuur en veiligheid* gaat over de dienstverlening naar burgers en Bedrijven en het gebruik van digitale gegevens. Ook gaat dit programma over het gemeentelijk bestuur dat begrijpelijk communiceert en participatie bevordert. Het bestrijden van overlast, criminaliteit en ondermijning versterken de openbare orde en veiligheid.

Programma 7: *Algemene dekkingsmiddelen en overhead* gaat over de uitgangspunten die Haarlem hanteert bij het bepalen van de hoogte van lokale belastingen en woonlasten. En over wat wordt bedoeld met Haarlem als financieel gezonde stad en hoe de gemeente dat realiseert.

Hoofdkoers

Dienstverlening

De bereikbaarheid van diverse kanalen waarmee de inwoner contact heeft met de gemeente, moet in de komende tijd worden verbeterd. De gemeente beheert veel digitale informatie. Deze informatie kan snel en efficiënt worden gedeeld (open data) zodat inwoners en ondernemers daar gebruik van kunnen maken. Dit bevordert de netwerksamenleving en maakt de mogelijkheden voor participatie groter en versterkt daarmee de ambitie om samen met hen Haarlem toekomstbestendig te maken.

Bestuur

In de komende jaren krijgt meepraten, meedenken en meedoen een impuls, zowel bij het maken van beleid, bij het uitvoeren van fysieke projecten, als bij initiatieven van Haarlemmers om maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Er is geld beschikbaar gesteld voor het voortzetten van het programma Overheidsparticipatie, dat wordt verruimd naar een programma Nieuwe Democratie. Daarbij komt extra aandacht voor het verbeteren van de participatie van minder mondige Haarlemmers en voor het experimenteren met het overdragen van zeggenschap aan buurt, wijk of stad. Jongeren worden meer betrokken bij het besturen van de stad en de controlerende functie van de journalistiek wordt versterkt door het instellen van een fonds. Ook wordt de inzet van de middelen voor duurzame stedelijke vernieuwing (DSV) verruimd met participatie- en leefbaarheidsinitiatieven, naast de bestaande inzet voor een hogere en duurzame kwaliteit van de leefomgeving.

Om te bereiken dat de uitdagingen waar Haarlem voor staat samen met de stad worden opgepakt, moeten ook verbeteringen plaatsvinden bij de gemeente en de gemeentelijke organisatie. Actief laten zien wat de gemeente heeft bereikt, maar ook regelmatig als bestuur het gesprek aangaan met Haarlemmers om ideeën op te halen. Bij initiatieven van Haarlemmers zelf speelt de ambtelijke organisatie een cruciale rol door in goede verbinding te staan met inwoners en ondernemers en te denken in mogelijkheden. Daarnaast wil de gemeente onderzoeken hoe op een innovatieve en verantwoorde manier worden aanbesteed (Innovatieve Public Procurement).

Het bestuur zal zich meer moeten beperken tot hoofdlijnen om zo ruimte te geven voor participatie en voor overdracht van taken. Het is daarbij van belang dat bij aanvang van een traject duidelijk is wat de kaders zijn waarbinnen participatie vorm krijgt.

Openbare orde en veiligheid

Haarlem is een veilige stad. De handavingscapaciteit wordt uitgebreid om dit zo te houden en waar nodig te verbeteren. Handhaving is herkenbaar en zichtbaar doordat handhavers eigen aandachtswijken hebben. Met de uitbreiding van de capaciteit is meer flexibele inzet mogelijk en kan handhaving en toezicht beter themagericht worden ingezet.

De mogelijkheden om Haarlemmers mee te laten praten over wat belangrijk is voor de veiligheid in hun eigen buurt, zeker ook in preventieve zin, worden nog beter benut.

Algemene dekkingsmiddelen en overhead

De ambities waarmee de gemeente de komende jaren aan de slag gaat vragen om investeringen. Een toekomstbestendig Haarlem op het gebied van duurzaamheid, energie en mobiliteit, klaar voor een

veranderend klimaat, met verbeteringen in de het sociaal domein, gaat niet zonder investeringen. Ook een groeiend Haarlem, met meer woningen en voorzieningen vraagt om investeringen. De schuldenlast van Haarlem stijgt, maar wordt begrensd tot een schuldquote van 120%.

Met de extra inkomsten van het Rijk en het gebruik van specifieke reserves is investeren verantwoord. Haarlem blijft financieel gezond. De algemene reserve blijft van ruim voldoende omvang om risico's op te kunnen vangen. Er wordt een goede risico-inschatting gemaakt en blijvend ingezet op schuldvermindering. De belastingen stijgen niet meer dan de inflatie, behalve de toeristenbelasting. Afval-en rioolheffing blijven 100% kostendekkend. De woonlasten zullen de komende jaren echter wel stijgen vanwege de geplande investeringen voor het verder scheiden van afval en vanwege investeringen voor verbetering en vervanging van de riolering.

De kosten die de gemeente maakt voor het uitvoeren van haar taken (overhead) zijn transparant. Bij de begroting komt een overzicht waarmee in één oogopslag voor de Haarlemmer duidelijk is wat de inkomsten van de gemeente zijn en waar dit geld aan uitgegeven wordt.

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Commissie

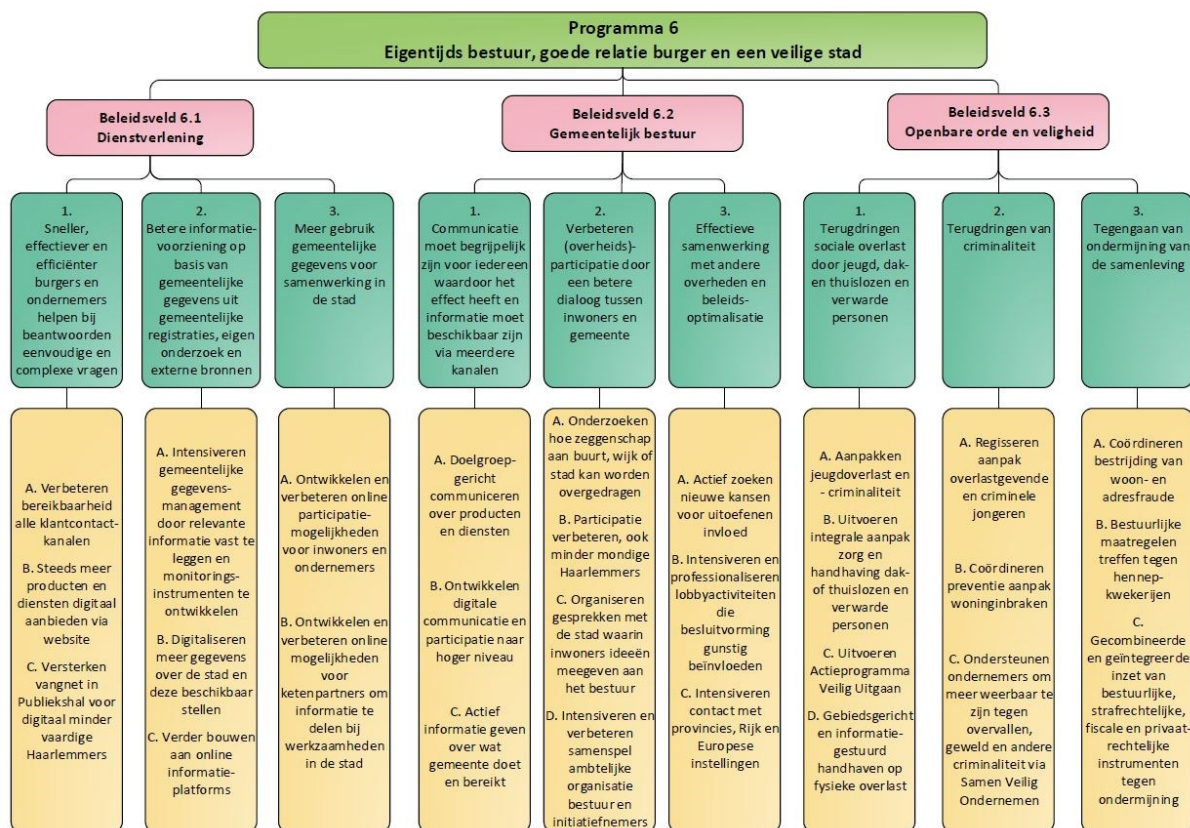
Bestuur

Portefeuilles

Bestuurszaken en Organisatie, Openbare orde en Veiligheid

Afdeling(en)

Klantcontactcentrum, Data Informatie en Analyse, Veiligheid en Handhaving, Bestuur en Communicatie

Programmadoelstelling (missie)

De programmadoelstelling is dat Haarlem een eigentijds bestuur heeft dat een goede relatie met de burger onderhoudt, waarbij gestreefd wordt naar een goed functionerende, leefbare en veilige stad, met een gezonde financiële situatie.

Context en achtergronden

Dienstverlening

Goede dienstverlening door de gemeente is de basis voor het vertrouwen in het gemeentebestuur. Verbetering van de dienstverlening begint bij de bereikbaarheid en beschikbaarheid van ambtenaren en bestuur en het scala aan klantcontactkanalen. Het gestarte project telefonische bereikbaarheid zal in 2019 voortgezet worden met als doel de wachttijden te verkorten en de dienstverlening transparanter, communicatiever en slagvaardiger te maken. Daarnaast wordt er continu gewerkt aan de verbetering van de dienstverlening.

Gemeentelijk bestuur

Het gemeentelijk bestuur wil besturen door met de stad samen te werken. Communicatie is hierbij een belangrijk middel. Net als in 2015 zal in 2019 weer een communicatieonderzoek onder de Haarlemmers plaatsvinden om te onderzoeken hoe de stad wil meepraten, meedenken en meedoen. En wat de Haarlemmer van de huidige communicatie en communicatiekanalen vindt. Ook in 2019 blijft de gemeente online en offline communiceren en is (overheids)participatie een speerpunt.

Openbare orde en veiligheid

Integrale vergunningverlening, toezicht en handhaving

De gemeente treedt voor een aantal onderwerpen zowel op als vergunningverlener als toezichthouder en handhaver. Het betreft hier activiteiten die op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) ([2017/478071](#)), de Parkeerverordening ([2017/2128997](#)), de Drank- en Horecawet, de Wet op de kansspelen, de Wet Kinderopvang en de Wabo vergunningsplichtig zijn. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt binnen enkele jaren vervangen door de Omgevingswet. Door een integrale benadering van vergunningverlening, toezicht en handhaving is de dienstverlening zowel gericht op de burger als gericht op een effectieve ordening en veilige samenleving.

Toezicht en handhaving op de bebouwde omgeving doet de gemeente samen met verschillende partners zoals de Veiligheidsregio Kennemerland, en de Omgevingsdienst IJmond. De prioriteiten binnen het toezicht en de handhaving worden gesteld op grond van het uitgangspunt dat risico- en informatiegestuurd wordt gehandhaafd, passend binnen de kaders van het Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#)), het beleidsprogramma VTH ([2016/567876](#)) en de verordening VTH ([2016/568002](#)).

Handhaving in de openbare ruimte richt zich met name op het voorkomen en tegengaan van verloedering, overlast en het bevorderen van de leefbaarheid. De APV en de Afvalstoffenverordening zijn hierbij de belangrijkste onderleggers. De wijkgerichte integrale handhaving wordt het komend jaar voortgezet en uitgebouwd.

Crisisbeheersing

Binnen dit cluster valt de brandweezorg en de voorbereiding en instandhouding van de crisisorganisatie. Een adequate en professionele crisisorganisatie is een basisvoorwaarde voor het bewaken van de fysieke veiligheid in Haarlem en in de regio. De uitvoering hiervan ligt grotendeels bij de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland. Het werkgebied van de veiligheidsregio omvat onder andere Schiphol, Tata Steel en een deel van het Noordzeekanaal.

Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid

De basis voor het beleid is vastgelegd in het Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid (IVH). Het IVH maakt onderdeel uit van het meerjarenbeleidsplan dat voor alle gemeenten binnen de grenzen van de politie-eenheid Noord-Holland is vastgesteld.

Voor 2019 en volgende jaren wordt zowel een nieuw meerjarenbeleidsplan voor de politie-eenheid, als een nieuw IVH vastgesteld. In dat IVH worden de hoofdprioriteiten voor het veiligheids- en

handhavingsbeleid bepaald, op basis waarvan een jaarlijks Actieprogramma wordt vastgesteld en uitgevoerd.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma 'Duurzaam doen. Daadkracht voor een groen, groeiend, sociaal en leefbaar Haarlem' ([1 juni 2018](#))
- Nota gegevensmanagement ([2017/183621](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Dienstverlening

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	7.855	6.901	6.357	6.518	6.552	6.501
Baten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	-3.421	-2.182	-2.179	-2.239	-2.239	-2.242
Saldo lasten en baten excl. reserves		4.434	4.719	4.178	4.279	4.313	4.258

Wat willen we bereiken?

Op een snellere, effectievere en efficiëntere manier burgers en ondernemers helpen bij het beantwoorden van eenvoudige en complexe vragen bij het eerste contact met het Klantcontactcentrum. De digitale dienstverlening wordt steeds verder uitgebreid en geoptimaliseerd onder het motto: 'digitaal waar het kan'. Echter past de gemeente persoonlijk maatwerk toe waar het hoort en moet.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Tevredenheid klanten over de gemeentelijke dienstverlening per kanaal:									Gemeente- lijk registratie systeem
• Balie	8,1(2014)	8,5 (2015) 7,9 (2016) - (2017) ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	
• Telefoon	8,1 (2014)	8,1 (2015) 8,1 (2016) - (2017) ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	
• Website	7,8 (2014)	7,6 (2015) 7,7 (2016) 7,9 (2017)	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	

¹ De gemeente Haarlem stapt over op een andere, meer directe manier van het meten van klanttevredenheid. In deze overgangperiode zijn nog geen cijfers voor klanttevredenheid balie en telefoon beschikbaar. Vanaf 2018 zullen er weer cijfers beschikbaar zijn.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente verbetert de bereikbaarheid van alle klantcontactkanalen. Zodat Haarlemmers niet meer te lang hoeven te wachten voordat ze op een klantvriendelijke wijze geholpen worden aan de telefoon of in de Publiekshal door de medewerkers van het klantcontactcentrum.
- De gemeente biedt steeds meer producten en diensten digitaal aan via de website, op een gebruiksvriendelijke wijze en met in achtname van de privacy.
- De gemeente versterkt het vangnet in de Publiekshal voor digitaal minder vaardige Haarlemmers. Er zal meer ondersteuning door gastvrouwen/heren in de Publiekshal zijn zodat zij hun producten en diensten, als zij dit willen, alsnog digitaal kunnen aanvragen.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Gemiddelde wachttijd telefoon (14023)	< 1 min (2018)	< 1 min (2018)	-	=< 1 min	=< 1 min	=<1 min	=<1 min	=<1 min	Gemeente- lijk registratie systeem
Gemiddelde wachttijd balie (Publiekshal)	< 15 min (2018)	< 15 min (2018)	-	=<15 min	=<15 min	=<15 min	=<15 min	=<15 min	Gemeente- lijk registratie systeem

Wat willen we bereiken?

Betere informatievoorziening op basis van gemeentelijke gegevens uit (basisregistraties en eigen gemeentelijke registraties, eigen onderzoek en externe bronnen. Daarmee draagt de gemeente bij aan een beter bestuur van de stad en een betere dienstverlening aan inwoners en ondernemers.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente intensificeert het gemeentelijke gegevensmanagement door relevante informatie over gegevens vast te leggen en monitoringsinstrumenten te ontwikkelen. Daarmee is de gemeente beter in staat de kwaliteit van gegevens te bevorderen en de privacy van Haarlemmers te waarborgen.
- b. De gemeente digitaliseert meer gegevens over de stad en stelt deze beschikbaar ten behoeve van de stad. De gemeente bouwt verder aan de landelijke basis- en kernregistraties; en ontwikkelt de Basisregistratie ondergrond, een belangrijke informatiebron voor de ontwikkeling van de energietransitie en woningbouw.
- c. De gemeente bouwt verder aan online informatie(platforms), toegespitst op verschillende gebruikersgroepen. Bijvoorbeeld het Informatie- en participatieplatform (IPP), Haarlem in cijfers en opendata.haarlem.nl.

Wat willen we bereiken?

Meer gebruik van gemeentelijke gegevens voor samenwerking in de stad. Goede informatievoorziening verbetert samenwerking met inwoners, ondernemers en partners in de stad (participatie).

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente ontwikkelt en verbetert online participatiemogelijkheden voor inwoners en ondernemers. Deze kunnen bijvoorbeeld worden ingezet bij aangekondigde veranderingen in de stad of om bij te dragen aan de kwaliteit van de directe woon- en leefomgeving.
- b. De gemeente ontwikkelt en verbetert online mogelijkheden voor ketenpartners om informatie te delen bij werkzaamheden in de stad. Partners kunnen daardoor beter onderbouwde keuzes maken en daarmee bijvoorbeeld overlast voor inwoners beperken.

Beleidsveld Gemeentelijk bestuur

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur	4.698	5.618	5.627	5.226	5.226	5.226
Baten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten en baten excl. reserves		4.698	5.618	5.627	5.226	5.226	5.226

Wat willen we bereiken?

Communicatie moet begrijpelijk zijn voor iedereen (B1 niveau) waardoor het ook effect heeft en informatie moet beschikbaar zijn via meerdere kanalen; mondeling, schriftelijk, digitaal. Het college gaat meerdere keren per jaar op locatie vergaderen en dit combineren met een werkbezoek en een gemeenschappelijk spreekuur om betrokkenheid van college bij de stad en vice versa vorm te geven.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente communiceert doelgroepgericht over producten en diensten. Bij de communicatie over uitvoeringprojecten in de stad heeft de gemeente de regierol. De uitvoering gebeurt door vaste contractpartners op basis van eenduidige formats. De verantwoordelijkheid voor participatie en inspraak ligt bij de gemeente. Betrokkenen worden tijdig geïnformeerd en kunnen meepraten en meedenken op een van tevoren vastgesteld niveau van participatie.
- b. De gemeente ontwikkelt digitale communicatie en participatie naar een hoger niveau. De pagina <https://www.haarlem.nl/praat-en-denk-mee> is de toegang naar het digitaal platform voor participatie en wordt de komende jaren steeds verder ontwikkeld om met inwoners in gesprek te gaan.
- c. De gemeente geeft actief informatie over wat de gemeente doet en bereikt. De website blijft het primaire communicatiemiddel voor alle gemeentelijke informatie. Daarnaast informeert de gemeente inwoners en ondernemers via onder andere bewonersbrieven, bewonersavonden, nieuwsbrieven en sociale media. De website is volgens het toptaken-principe ingericht. Dat betekent dat wat het meest door de bezoeker bekeken en gevraagd wordt bovenaan staat. De gemeente monitort en verbetert de website continu. Dagelijks verschijnen er nieuwsberichten op de website. Haarlemmers kunnen zich abonneren op een persoonlijke nieuwsbrief waarbij zij zelf hun informatievoorkeur kunnen aangeven. De gemeente monitort alle relevante sociale media en platforms (Newsroom 023) en zorgt voor snelle en adequate beantwoording.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren (overheids)participatie door een betere dialoog tussen inwoners en gemeente om samen verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van de stad en het samenleven in de stad. Om dat te bereiken wordt meer gebruik gemaakt van de energie uit de stad, om met inwoners, ondernemers, partners en gemeente maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Dat vraagt een andere manier van samenwerken.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente gaat met pilots onderzoeken hoe de zeggenschap meer aan buurt, wijk of stad kan worden overgedragen. De twee lopende experimenten worden in 2019 afgerond, geëvalueerd en bij succes vervolgd. Ervaringen uit andere gemeenten worden hierbij betrokken.
- b. De gemeente verbetert participatie, ook voor minder mondige Haarlemmers. Zo worden in 2019 minimaal twee bijeenkomsten georganiseerd waarbij een panel door middel van loting een burgeradvies opstelt. De gemeente stelt bij beleidsvoornemens of veranderingen in de leefomgeving een participatieparagraaf op, om vooraf duidelijkheid te creëren over het

participatieproces. Bij het inzetten van participatie wordt beter aangesloten bij de leefstijl van de doelgroep. Daarnaast ontwikkelt de gemeente middelen die inwoners informatie geven over wanneer en op welke manier zij kunnen meedenken. De gemeente geeft daarbij extra aandacht aan jongerenparticipatie.

- c. De gemeente organiseert gesprekken met de stad waarin inwoners ideeën meegeven aan het bestuur. Voor de Kadernota 2019 organiseert de gemeente een stadsgesprek. In 2019 organiseert de gemeente een eerste meet en share voor actieve Haarlemmers, raadsleden en college. Het college gaat komend jaar zes keer op wijkbezoek en stelt in de verschillende gebieden spreekuren in om directer en laagdrempelig in contact te staan met Haarlemmers en wat hen bezig houdt.
- d. De gemeente intensificeert en verbetert het samenspel tussen de ambtelijke organisatie, het bestuur en initiatiefnemers uit de stad. Bestuur op maat geeft in 2019 sneller richting aan initiatiefnemers door één contactpersoon aan te stellen en initiatiefnemers te faciliteren in het verwezenlijken van hun plan. Faciliteren bestaat soms uit persoonlijke begeleiding, maar ook uit het voortzetten van de initiatievencafés, www.haarlemlink.nl en cursussen. Initiatiefnemers krijgen meer verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld voor de participatie met de buurt. Het komende jaar geeft de gemeente dit verder vorm vanuit de Omgevingswet.

Wat willen we bereiken?

Effectieve samenwerking met andere overheden en beleidsoptimalisatie door samenwerking met andere (internationale) overheden.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente gaat, naast de samenwerking met of binnen regiogemeenten, de Metropoolregio Amsterdam (MRA), het netwerk grote stede G40, Urban Agenda en Smart city, actief op zoek naar kansen om (gezamenlijk) invloed uit te oefenen, taken uit te voeren en financiering binnen te krijgen.
- b. De gemeente intensificeert en professionaliseert lobby-activiteiten om besluitvorming van andere overheden gunstig te beïnvloeden voor Haarlem en Haarlem beter te positioneren.
- c. De gemeente intensificeert contacten met provincies, Rijk en Europese instellingen voor een goede relatie met die instanties.

Beleidsveld Openbare orde en veiligheid

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
63	Openbare orde en veiligheid	24.703	25.757	25.753	25.833	25.830	25.827
Baten (exclusief mutaties reserves)							
63	Openbare orde en veiligheid	-6.425	-6.442	-6.442	-6.442	-6.442	-6.442
Saldo lasten en baten excl. reserves		18.278	19.315	19.311	19.391	19.388	19.384

Wat willen we bereiken?

Terugdringen van de sociale overlast door jeugd, dak- en thuislozen en verwarde personen.
Terugdringen van de fysieke overlast die verloedering in de hand werkt, zoals hondenpoep, afval en parkeren. Terugdringen van de horeca gerelateerde overlast in het centrum.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	75% (2013)	81%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
		81% (2014)							
		80% (2015)							
		81% (2016)							
		80% (2017)							
Percentage Haarlemmers dat aangeeft vaak overlast te ervaren van hondenpoep	35% (2013)	35% (2013)	19%	32%	32%	32%	32%	32%	Omnibus-onderzoek
		32% (2014)							
		36% (2015)							
		36% (2016)							
		34% (2017)							

Percentage Haarlemmers dat aangeeft vaak overlast te ervaren van rommel op straat	31% (2013)	31% (2013) 28% (2014) 40% (2015) 40% (2016) 39% (2017)	37%	35%	35%	35%	33%	33%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft vaak overlast te ervaren van jongeren	11% (2013)	11% (2013) 11% (2014) 18% (2015) 16% (2016) 15% (2017)	15%	13%	13%	11%	11%	11%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft vaak overlast te ervaren van zwervers/dak- en thuislozen	2% (2013)	2% (2013) 3% (2013) 4% (2015) 4% (2016) 5% (2017)	-	4%	4%	3%	3%	3%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	18% (2016)	18% (2017)	-	-	17%	-	-	-	Veiligheids-monitor
Aantal verwijzingen HALT in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	200 (2013)	165 (2014) 209 (2015) 177 (2016) 210 (2017)	180	210	210	210	210	210	Bureau HALT (BZK)

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente pakt jeugdoverlast en -criminaliteit aan, samen met politie, Openbaar Ministerie, het samenwerkingsverband Jeugd, het Veiligheidshuis Kennemerland en andere partners.
- De gemeente voert een integrale aanpak uit van zorg en handhaving gericht op dak- en thuislozen en verwarde personen.
- De gemeente voert het Actieprogramma Veilig Uitgaan ([2014/450101](#)) uit.

- d. De gemeente werkt gebiedsgericht en informatie-gestuurd bij handhaving op alle vormen van fysieke overlast, waaronder hondenpoep, afval en (fiets)parkeren. De gemeente neemt hierbij ook de ervaren knelpunten van inwoners en andere betrokkenen mee.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
a,b,c,d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies; boetes gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving	15.400 (2016)	13.270 (2017)	13.300	13.300	13.300	13.300	13.300	13.300	Gemeentelijke registratie
a,b,c,d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies; waarschuwingen gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving	3270 (2016)	3150 (2017)	3150	3150	3150	3150	3150	3150	Gemeentelijke registratie
a,b,c,d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies; bestuursrechtelijke interventies gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving	338 (2016)	494 (2017)	494	494	494	494	494	494	Gemeentelijke registratie

Wat willen we bereiken?

Terugdringen van criminaliteit. In het bijzonder het terugdringen van die delicten die grote impact hebben op het leven en welzijn van slachtoffers zoals woninginbraken, straatroven, overvallen en andere geweldsdelicten (de zogenaamde High Impact Crimes, oftewel HIC-delicten).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	75% (2013) 81% (2014) 80% (2015) 81% (2016) 80% (2017)	81%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage jongeren (12 t/m 21 jarigen) dat met een delict voor de rechter is verschenen	3,82 (2011)	2,98 (2013) 2,18 (2014) 1,98 (2015)	-	-	-	-	-	-	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel (BZK)

Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	2,9 (2011)	3,2 (2013) 3,5 (2014) 3,7 (2015) 3,5 (2016) 2,6 (2017)	3,4	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	CBS (BZK)
Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	6,2 (2012)	6,0 (2013) 5,7 (2014) 5,0 (2015) 4,9 (2016) 2,9 (2017)	4,8	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	CBS (BZK)
Aantal diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	5,2 (2012)	5,8 (2013) 5,1 (2014) 4,2 (2015) 2,9 (2016) 4,4 (2017)	2,9	4,2	4	4	4	4	CBS (BZK)
Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (per 1.000 inwoners)	14,0 (2006)	9,2 (2013) 9,2 (2014) 8,1 (2015) 7,1 (2016) 7,1 (2017)	7,1	7,0	7	7	7	7	CBS (BZK)
Aantal HIC-delicten	1.841 (2010)	1.864 (2013) 1.675 (2014) 1.440 (2015) 1.226 (2016) 1.154 (2017)	1200	1100	1100	1100	1100	1100	Politie
Aantal verwijzingen HALT in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	200 (2013)	165 (2014) 209 (2015) 177 (2016) 208 (2017)	180	210	210	210	210	210	Bureau HALT

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente regisseert de wijk-, gezins- en persoonsgerichte aanpak van overlastgevende en criminele jongeren en regisseert de persoonsgerichte aanpak van (potentiële) plegers van high impact crimes vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland. De gemeente verleent ook de nazorg van ex-gedetineerden vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland.
- b. De gemeente coördineert de preventieve aanpak van woninginbraken door meer bewustwording bij de Haarlemmers te creëren om zelf meer preventieve maatregelen te treffen. dit gebeurt door voorlichting in de wijken en publiekscampagnes in de stad en online. Daarnaast zijn er buurt WhatsApp groepen waar inwoners zich bij kunnen aansluiten. Deze aanpak sluit aan bij de opsporing en vervolging van daders van woninginbraken door politie en Openbaar Ministerie.
- c. De gemeente ondersteunt ondernemers om meer weerbaar te zijn tegen overvallen, geweld en andere criminaliteit in Haarlemse winkelgebieden via de methode Samen Veilig Ondernemen.

Wat willen we bereiken?

Tegengaan van ondermijning van de samenleving door het bestrijden van misbruik van basisregistraties (woon- en adresfraude) en door het beperken van individuen en partijen die bezighouden met georganiseerde criminele activiteiten.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	75% (2013)	81%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
		81% (2014)							
		80% (2015)							
		81% (2016)							
		80% (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- a. De gemeente coördineert de bestrijding van woon- en adresfraude en richt zich daarbij met name op de aanpak van malafide huisjesmelkers, onrechtmatige bewoning van bedrijfspanden in de Waarderpolder, verbeterde informatie-uitwisseling en samenwerking met woningcorporaties en het scherper toetsen van wijzigingen in de basisregistratie personen.
- b. De gemeente voert samen met de politie het beleid tegen hennepkwekerijen uit, door bestuurlijke maatregelen te treffen op grond van de Opiumwet.
- c. De gemeente zorgt voor een gecombineerde en geïntegreerde inzet van bestuurlijke, strafrechtelijke, fiscale én privaatrechtelijke instrumenten op personen en samenwerkingsverbanden die zich bezighouden met ondermijning. Een voorbeeld hiervan is de uitvoering van het integrale project Lelie (dat zich richt op een integer ondernemersklimaat in Haarlem Noord).

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
A. % incorrecte adressen na toetsing adresonderzoek (=hitrate)	24% (2017)	24% (2017)	25%	27%	30%	30%	30%	30%	ICTU LAA

Financiën

Bel. veld	Dienstverlening	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	7.855	6.901	6.357	6.518	6.552	6.501
62	Gemeentelijk bestuur	4.698	5.618	5.627	5.226	5.226	5.226
63	Openbare orde en veiligheid	24.703	25.757	25.753	25.833	25.830	25.827
	Totaal lasten	37.256	38.277	37.738	37.577	37.608	37.553
Baten (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	-3.421	-2.182	-2.179	-2.239	-2.239	-2.242
63	Openbare orde en veiligheid	-6.425	-6.442	-6.442	-6.442	-6.442	-6.442
	Totaal baten	-9.846	-8.625	-8.621	-8.681	-8.681	-8.685
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
61	Dienstverlening	4.434	4.719	4.178	4.279	4.313	4.258
62	Gemeentelijk bestuur	4.698	5.618	5.627	5.226	5.226	5.226
63	Openbare orde en veiligheid	18.278	19.315	19.311	19.391	19.388	19.384
	Totaal saldo	27.409	29.652	29.116	28.896	28.926	28.869
	Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan reserves	-150	-150	-150	0	0	0
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	27.259	29.502	28.966	28.896	28.926	28.869

Analyse saldo beleidsveld Dienstverlening

61 Dienstverlening	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	4.434
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	4.719
Verschil	285

6.1 Dienstverlening	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,95 miljoen lager dan in 2018.	-954	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor ontstaan fluctuaties in de afdracht van rijksleges.	-466	v
Via een budgetoverheveling is in 2018 € 100.000 budget beschikbaar voor de uitvoering van de tweede fase BGT.	-100	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Vanwege de toename van het aantal bouwaanvragen is in 2018 incidenteel € 130.000 geraamd voor het opvangen van capaciteitsproblemen.	-130	v
Om de wettelijke taken te kunnen blijven uitvoeren is voor de afdelingen Klantcontactcentrum en DIA aanvullende budget geraamd. In 2019 is hiervoor € 448.000 beschikbaar; een daling t.o.v. 2018 van € 345.000.	-345	v
Diverse verschillen < € 100.000.	87	n

6.1 Dienstverlening	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,24 miljoen lager dan in 2018.	1.239	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor zijn de legesinkomsten niet constant.	1.229	
Diverse verschillen < € 100.000.	10	n

Analyse saldo beleidsveld Gemeentelijk bestuur

62 Gemeentelijk bestuur	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	4.698
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	5.618
Verschil	921

6.2 Gemeentelijk bestuur	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,92 miljoen hoger dan in 2018.	921	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	128	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Gewijzigde facturatie dienstverlening VNG	181	n
Aanpassingen als gevolg van de nieuwe kostenverdeling.	539	n
Een andere manier van werken en andere competenties van bestuur en bewoners, ambtenaren, ondernemers en partners zorgen voor een toename van de lasten voor advies, experimenten, leeromgeving, communicatie, trainingen, etc.	100	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-27	v

6.2 Gemeentelijk bestuur	bedrag	v/n
Toelichting baten		
Er zijn geen baten geraamd op dit beleidsveld.		

Analyse saldo beleidsveld Openbare orde en veiligheid

63 Openbare orde en veiligheid	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	18.278
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	19.315
Verschil	1.037

6.3 Openbare orde en veiligheid	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,05 miljoen hoger dan in 2018.	1.054	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
In 2018 was meer capaciteit nodig om de lopende werkzaamheden, noodzakelijk voor diverse landelijke en wettelijke ontwikkelingen rond data- en basisregistraties en de vooralsnog alleen voor 2018 toegenomen vraag uit de organisatie, uit te voeren	-528	v
Eenmalige bijdrage in 2018 voor de preventie van woninginbraken	-100	v
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	505	n
<i>Begroting 2019:</i>		
Door verhoogde bouwactiviteiten is meer inzet nodig in de ambtelijke keten en voor de adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit.	1.500	n
Aanpassingen als gevolg van de nieuwe kostenverdeling.	-353	v
Diverse verschillen < € 100.000.	30	n

6.3 Openbare orde en veiligheid	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,02 miljoen hoger dan in 2018.	-17	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
In 2018 is eenmalig een bedrag ontvangen voor de preventie van woninginbraken	100	n
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-111	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-6	v

Reservemutatie per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019		150
Reserve Participatie en Leefbaarheid		150
Programmagegroting 2019-2023		215

Investerings programma

IP-nr	Omschrijving	Investering 2019
	Investerings gemandateerd door raad aan college	
12.18	Vervanging parkeervergunning systeem (vignetten)	160
	Totaal netto investeringen	160

Verbonden partijen Burger, Bestuur en Veiligheid

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweerbzorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.	11.960	22.51
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.	1.267	24,43

Gesubsidieerde instellingen Burger, Bestuur en Veiligheid

Geen

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R88	Calamiteiten: onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrote kosten.	5%	-	Crisisbeheersing	Financieel
Opm.		Verzamelrisico van alle grootschalige calamiteiten die de gemeente kunnen overkomen en een lage kans van voordoen hebben. Hieronder vallen alle grotere, onvoorspelbare rampen, zoals trein- en vliegtuigongelukken. Maar het gaat ook over calamiteiten zoals bouwtechnische problemen of milieurisico's.				
Maatregel		De situaties hebben zich tot en met 2017 niet voorgedaan. Voor algemene rampen e.d. mogen geen voorzieningen worden getroffen. Derhalve is geen voorziening opgenomen. Intern worden medewerkers opgeleid in de regionale crisisorganisatie. Preparatie en repressie brandweerbzorg (VRK)				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1282	De gemeente Haarlem is wettelijk aansprakelijk ingeval een wethouder overlijdt, om levenslang nabestaanden en/of wezenpensioen te betalen.	5%	€ 1.000.000	College	Financieel
Opm.		Het kortleven-risico treedt op wanneer een wethouder overlijdt wanneer hij in functie is, of wachtgeld geniet. De gemeente moet dan levenslang nabestaanden en/of wezenpensioen betalen. Bij een actieve wethouder en de voormalige wethouder met wachtgeld wordt altijd het grootste risico gelopen bij overlijden, aangezien er bij overlijden (fictieve) doortelling van de pensioenopbouw tot de AOW-leeftijd plaatsvindt. Mocht het risico zich voordoen, dan zal de gemeente de totale verplichting in één keer moeten doteren aan de voorziening. De gemeente is niet wettelijk verplicht dit risico af te dekken. De gemeente Haarlem heeft er voor gekozen dit risico niet te verzekeren.				
Maatregel						

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1110	Tussentijds aftreden van een wethouder, waardoor recht op wachtgeld ontstaat.	20%	€ 300.000	College	Imago / politiek
Opm.						
Maatregel		Het betreft een extern risico waarvoor geen beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1053	Planschade Claims inzake foutieve planadviezen bij bouwvergunningen	30%	€ 200.000	Bouwvergunning	Financieel
Opm.						
Maatregel		Planschade wordt niet specifiek als voorziening opgenomen. Indien deze zich wel voordoet zal deze gefinancierd worden uit de alg. middelen.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1121	Verlaging rekenrente voor pensioenen (oud)wethouders waardoor dotatie aan de voorziening pensioenverplichtingen nodig is.	40%	€ 800.000	College	Financieel
Opm.		Kosten pensioenen wethouders: Verlaging van de te hanteren rekenrente voor Appa-pensioenen. (Appa = Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers). Wethouders bouwen pensioen op, gemeenten zijn verantwoordelijk voor de toekomstige pensioenverplichtingen. Voor (een deel van) de toekomstige pensioenverplichtingen is een voorziening gevormd. Jaarlijks wordt een actuariële berekening gemaakt van de benodigde voorziening. Hierbij moet de rekenrente in lijn zijn met de rekenrente die wordt gehanteerd voor waardeoverdrachten. Er bestaat een kans dat deze rekenrente wordt verlaagd door de huidige lage markrente. Een lagere rekenrente kan ertoe leiden dat bijgestort moet worden in de voorziening voor pensioenverplichtingen. De rekenrente 2017 is 0,864%, de kans dat de rente nog verder daalt is relatief klein (max 40%). De huidige rente bedraagt 0,864% en zal naar verwachting niet meer dan 0,864% lager worden (dan is rente 0%). Naar verhouding is de impact dan maximaal € 800.000.				
Maatregel		Het betreft een extern risico waarvoor geen beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1052	FLO VRK\ Claims inzake uitvoering functioneel leeftijdsontslag veiligheidsregio Kennemerland	50%	€ 500.000	Personeel	Financieel
Opm.						
Maatregel		Monitoring op de individuele dossiers en de prognose door deskundige arbeidsrecht.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1117	Lagere inkomsten bouwleges.	50%	€ 1.000.000	Omgevingsvergunning (Wabo)	Financieel
Opm.		Het risico is permanent aanwezig dat de geraamde begroting niet behaald wordt. Immers het is voorshands nooit exact te voorspellen welke of wanneer bouwactiviteiten plaatsvinden.				
Maatregel		Maandelijks wordt een prognose gemaakt door de accounthouders naar aanleiding van de contactmomenten met de (toekomstige) vergunning afnemers van grote projecten (> ca 1 miljoen bouwsom).				

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Commissie

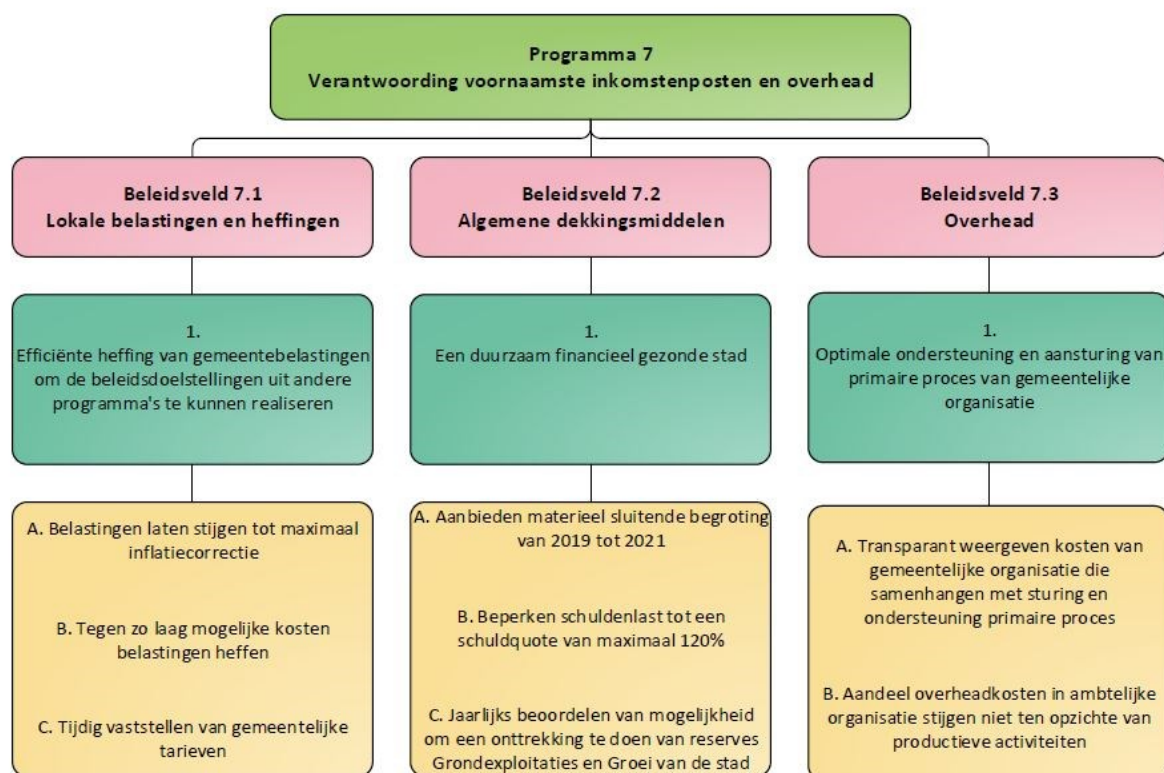
Bestuur

Portefeuilles

Financiën en Bedrijfsvoering

Afdeling(en)

Concerncontrol, Financiën en HRM

Programmadoelstelling (missie)

Het programma Algemene dekkingsmiddelen en overhead is een andersoortig programma dan de zes beleidsinhoudelijke programma's. De voornaamste inkomstenposten van de gemeente Haarlem worden op dit programma verantwoord, zoals de baten uit de algemene uitkering (het gemeentefonds) en de opbrengsten uit gemeentelijke belastingen en heffingen, voor zover vrij aanwendbaar. Daarnaast geeft dit programma ook inzicht in de verhouding tussen ondersteunend personeel (overhead) en het primaire proces van de gemeente Haarlem.

Inhoudelijk worden de financiën van Haarlem elders in deze begroting toegelicht. Financiële indicatoren worden in paragraaf 3.1 weergegeven.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over de financiën van de gemeente, onderverdeeld in drie beleidsvelden: de belastingen en heffingen die de gemeente oplegt, de algemene dekkingsmiddelen en de overhead.

Lokale belastingen en heffingen

Meer achtergrondinformatie over lokale belastingen en heffingen is te vinden onder paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

Algemene dekkingsmiddelen zijn gelden die de gemeente vrij kan besteden binnen de wet- en regelgeving. Deze gelden zijn voornamelijk afkomstig uit de algemene uitkering en belastingen. In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen en de raming voor onvoorziene uitgaven gespecificeerd.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	Rekening 2017	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019
Beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit			
Precariobelasting overig	788	758	775
Beleidsveld 5.2 Parkeren			
Parkeerbelastingen	9.209	9.823	10.218
Beleidsveld 6.3 Openbare orde en veiligheid			
Precariobelasting overig	444	313	320
Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen en heffingen			
Onroerende zaakbelasting	38.405	39.299	40.303
Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting	60	60	60
Precariobelasting kabels en leidingen	5.147	5.464	5.464
Precariobelasting overig	528	582	596
Hondenbelasting	547	548	561
Toeristenbelasting	1.316	1.200	2.000
Reclamebelasting	601	579	593
Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen			
<i>Overige baten:</i>			
Algemene uitkering gemeentefonds	285.842	292.765	307.953
Saldo van de financieringsfunctie ¹	384	1.271	1.595
Opbrengst beleggingen (dividenden)	981	1.014	864
<i>Onvoorziene uitgaven:</i>			
Raming voor onvoorziene uitgaven		26	176
Totaal	344.252	353.702	371.478

¹Dit is het verschil tussen enerzijds de te betalen rentelasten gesaldeerd met de ontvangen rentebaten en anderzijds de rente welke wordt doorberekend aan de producten, investeringen en de grondexploitatie. De nieuwe BBV-voorschriften schrijven een andere wijze van berekenen voor. Vanwege de verlaging van de rekenrente neemt het saldo vanaf 2017 sterk af.

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is met bijna € 309 miljoen veruit de grootste inkomstenbron van de gemeente. Het doel van de algemene uitkering is de gemeente voorzien van

inkomsten die vrij besteedbaar zijn. De hoogte van de algemene uitkering wordt door het Rijk bepaald op basis van tientallen verschillende objectieve verdeelmaatstaven, zoals bijvoorbeeld het aantal inwoners, woningen en leerlingen in een gemeente. De bedoeling is dat via deze maatstaven de hoogte van de algemene uitkering zo goed mogelijk aansluit bij de kostenstructuur van een gemeente. Omdat dit met de beschikbare maatstaven niet altijd goed lukt, wordt een deel van het gemeentefonds verdeeld op basis van integratie- en decentralisatie-uitkeringen. De algemene uitkering wordt gecorrigeerd voor een deel van de inkomsten uit de onroerendzaakbelasting (OZB) die de gemeente van inwoners en ondernemers ontvangt. Dat gebeurt op basis van de waarde van het onroerend goed en een landelijk rekentarief. Voor 2019 is de algemene uitkering van Haarlem als volgt opgebouwd (gebaseerd op de Meicirculaire 2018):

(bedragen x € 1 miljoen)

Onderdeel algemene uitkering	Bedrag	Percentage van totaal
Totaal alle uitgavenmaatstaven	256	77%
Totaal decentralisatie- en integratie uitkeringen	77	23%
Subtotaal	333	100%
<i>Totaal inkomstenmaatstaven</i>	<i>-25,0</i>	<i>-7%</i>
Totaal algemene uitkering	308	

Uitgavenmaatstaven

Voor Haarlem zijn voor 2019 in totaal 70 uitgavenmaatstaven van toepassing. Dat zijn er 27 meer dan in 2018. Oorzaak is de overheveling van een groot deel van de integratie-uitkering sociaal domein naar de algemene uitkering. Om dit mogelijk te maken heeft het Rijk nieuwe maatstaven geïntroduceerd. De volgende tabel geeft een overzicht van de tien belangrijkste maatstaven. Deze tien maatstaven bepalen voor 72% de omvang van de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering van Haarlem in 2019.

(bedrag x € 1 miljoen)

10 belangrijkste verdeelmaatstaven (70 in totaal)	Bedrag	Percentage van totaal
Inwoners	40,6	15,8%
Inwoners <18 jaar	33,0	12,9%
Omgevingsadressendichtheid	24,8	9,7%
Lage inkomens	18,8	7,3%
Klantenpotentieel lokaal	13,1	5,1%
Uitkeringsontvangers minus bijstandsonvangers	12,5	4,9%
Bijstandontvangers	12,3	4,8%
Huishoudens	11,5	4,5%
Medicijngebruik	9,5	3,7%
Minderheden	8,4	3,3%
Subtotaal 10 belangrijkste uitgavenmaatstaven	184	72,0%
Overige 60 maatstaven	71,9	28,0%
Totaal alle uitgavenmaatstaven	255,9	100%

Inkomstenmaatstaven

De inkomstenmaatstaven zijn bedoeld om de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering te corrigeren voor de potentie aan eigen inkomsten van een gemeente. De inkomstenmaatstaven zijn gerelateerd aan de waarde van woningen en niet-woningen via de onroerendzaakbelasting (OZB). Hoe hoger deze waarde, des te hoger de potentiële inkomsten uit de OZB voor een gemeente en des te hoger het bedrag van de inkomstenmaatstaf. De daadwerkelijke inkomsten hangen af van het tarief dat een gemeente hanteert voor de OZB en dat tarief mag de gemeente zelf bepalen. De inkomstenmaatstaven worden berekend op basis van een fictief, landelijk tarief. Uit onderstaande tabel blijkt dat de inkomstenmaatstaven voor Haarlem een aftrekpost binnen de algemene uitkering betekenen van ruim € 25 miljoen, met als belangrijkste de OZB waarde voor eigenaren van woningen. Het betekent ook dat na een tariefsverhoging van de OZB voor woningen van elke euro extra opbrengst minder dan 30 cent overblijft aan extra inkomsten voor de gemeente.

(bedrag x € 1 miljoen)

Inkomstenmaatstaven	Raming opbrengst	Aftrekpost	Percentage aftrek van raming
OZB waarde niet-woningen eigenaren		3,9	15,4%
OZB waarde niet-woningen gebruikers		3,1	12,3%
OZB waarde woningen eigenaren		18,3	72,3%
Totaal inkomstenmaatstaven		25,3	

Bijna 78% van de inkomsten uit het gemeentefonds wordt verdeeld via de hiervoor besproken uitgaven- en inkomstenmaatstaven. De overige 23% van uit het gemeentefonds wordt echter op een andere manier verdeeld. Daarbij gaat het om twee typen uitkeringen, namelijk decentralisatie-uitkeringen en integratie-uitkeringen. Bij decentralisatie-uitkeringen is er geen termijn vastgesteld waarbinnen de verdeling via de verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moeten gebeuren. Dit betekent dat deze uitkeringen voor onbepaalde tijd via een eigen, specifieke verdeling naast het normale verdeelstelsel, binnen het gemeentefonds kunnen bestaan. Redenen hiervoor zijn dat er geen passende verdeelmaatstaven zijn voor de uitkering, de uitkering tijdelijk is, een beperkt aantal gemeenten de uitkering ontvangt of een combinatie van deze factoren. Het grote voordeel van toekenning van decentralisatie-uitkeringen via de algemene uitkering is dat ontvangende gemeenten over de besteding geen specifieke verantwoording hoeven af te leggen aan het Rijk. Dat is wel het geval als de gelden in de vorm van een subsidie worden verstrekt.

Bij integratie-uitkeringen is wel een termijn vastgesteld waarbinnen de verdeling via de algemene verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moet gaan gebeuren, maar is de precieze verdeling nog niet (geheel) bepaald. Van de integratie-uitkeringen is de uitkering voor het sociaal domein de grootste, maar wel een stuk minder dan vorig jaar. Dat komt - zoals hiervoor aangegeven - omdat nu een flink deel ervan is overgeheveld naar de algemene uitkering en via de verdeelmaatstaven wordt verdeeld. Daardoor wordt het ook moeilijker - en op termijn onmogelijk - om te bepalen welk deel van de gelden uit het gemeentefonds toe te schrijven zijn aan het sociaal domein. Dit betekent dat er binnen Haarlem nieuwe besluiten nodig zijn over de hoeveelheid middelen die voor het sociaal domein worden bestemd.

(bedrag x € 1 miljoen)

Decentralisatie- en integratie uitkeringen	Bedrag	Percentage van totaal
Decentralisatie uitkeringen	16,0	20,6%
Integratie uitkeringen sociaal domein	61,6	79,4%
Totaal decentralisatie- en integratie uitkeringen	77,6	100%

Overhead

In het document 'Hoofdpijnen vernieuwing BBV' van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het uitgangspunt voor de definitie 'overhead' vastgelegd. De basisuitgangspunten van het BBV bij het bepalen van de omvang van de overhead zijn:

- Directe kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de producten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan producten die gericht zijn op de externe klant worden verantwoord bij dat betreffende product.
- Ondersteunende taken, die niet direct dienstbaar zijn aan de externe klant of het externe product behoren tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevend en behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead. Dit betekent dat leidinggevende functies die deels ook productieve taken verrichten voor de vervaardiging van de gemeentelijke producten toch voor 100% tot de overhead worden gerekend. Dit uitgangspunt wijkt af van de uitgangspunten van 'Venster voor Bedrijfsvoering', die eerder binnen Haarlem werden gehanteerd voor de bepaling van de hoogte van de overhead. Hier worden de kosten van leidinggevend en die taken voor externe producten verrichten niet voor 100% tot de overhead gerekend.

De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op programma 7, beleidsveld 7.3

Overhead	2019	2020	2021	2022	2023
Centrale huisvesting	6.756	6.596	6.575	6.672	6.618
ICT materieel	5.305	6.908	7.498	7.997	8.586
Overige materiële overhead	3.239	3.158	3.181	3.027	3.048
Personeel-besturend proces	6.944	6.886	6.886	6.886	6.886
Personeel-ondersteunend proces	22.306	21.747	21.813	21.454	20.918
Personeel-decentrale overhead	4.936	4.780	4.780	4.780	4.780
Taakstellingen overhead	922	1.240	1.216	1.203	1.326
Totale overheadkosten	50.408	51.315	51.949	52.019	52.162
Doorbelasting overhead	-2.022	-2.022	-2.022	-2.022	-2.022
Totaal beleidsveld 7.3	48.386	49.293	49.927	49.997	50.140

Meerjarige ontwikkeling overhead

Centrale huisvesting: meerjarig nemen de kapitaallasten voor de centrale huisvesting af. Door de afnemende boekwaarde wordt de toerekening van de rentekosten aan de centrale huisvesting af. Daarnaast treden er jaarlijks schommelingen op in de kosten voor planmatig onderhoud.

ICT materieel: de investeringen in de digitale transformatie leiden meerjarig tot een toename aan kapitaallasten.

Overig materieel overhead: onder 'overig materieel overhead' worden de kosten voor facilitaire zaken, documentaire informatievoorziening, voertuigen en de verzekeringsportefeuille verantwoord. De meerjarige stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door toenemende kapitaallasten als gevolg van investeringen in optimalisatie van de huisvesting en werkplekken.

Personeel: binnen de gemeente Haarlem worden de personele overheadkosten in drie categorieën verdeeld:

- Centraal besturende overhead (de werkzaamheden en kosten van de afdelingen Bestuur en communicatie, Managementondersteuning, Concerncontrol en de Directie);
- Centraal ondersteunende overhead (de werkzaamheden en kosten van de afdelingen Facilitaire zaken, Financiën, Juridische zaken, Human resource management en Informatievoorziening);
- Decentrale overhead (afdeling Interne dienstverlening en het management van de lijnafdelingen).

Taakstellingen en doorbelasting overhead

Het boekhoudkundig doorberekenen van overhead is alleen nog toegestaan naar investeringen en grondexploitaties. Het bedrag aan toe te rekenen overhead bedraagt € 1 miljoen structureel. De meerjarige taakstellingen zijn volledig ingevuld. Per saldo is er zelfs meer ingevuld dan de begrote taakstelling.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma Duurzaam doen [2018-2022](#)
- Informatienota Meicirculaire 2018 [\(2018/362302\)](#)
- Investeringsplan 2019-2023 (bijlage 5.1)
- Kadernota 2018 [\(2018/296660\)](#)
- Budgethoudersregeling [\(2017/486855\)0](#)
- Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 [\(2016/253878\)](#)
- Financiële verordening gemeente Haarlem [\(2016/593253\)](#)
- Nota activabeleid [\(2017/014585\)](#)
- Nota verbonden partijen 2015 [\(2014/475087\)](#)
- Hoofdlijnen vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ([Rijksoverheid](#))

Beleidsvelden

Beleidsveld Lokale belastingen & heffingen

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	4.844	4.980	4.980	4.980	4.980	4.980
Baten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	-48.488	-50.342	-50.342	-50.342	-44.878	-44.878
Saldo lasten en baten excl. reserves		-43.643	-45.362	-45.362	-45.362	-39.898	-39.898

Wat willen we bereiken?

Efficiënte heffing van gemeentebelastingen om de beleidsdoelstellingen uit de andere programma's te kunnen realiseren.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Gemeentelijke woonlasten één-persoonshuishoudens	619 (2014)	637 (2015)	646	700	715	704	705	716	COELO (BZK)
		627 (2016)							
		626 (2017)							
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuishoudens	751 (2014)	778 (2015)	756	833	848	837	838	849	COELO (BZK)
		762 (2016)							
		736 (2017)							

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente laat de belastingen stijgen tot maximaal de inflatiecorrectie, met uitzondering van de toeristenbelasting.
- De gemeente heft tegen zo laag mogelijke kosten belastingen.
- De gemeente stelt de tarieven tijdig vast.

Meer informatie over deze prestaties is opgenomen in deel 3 paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Beleidsveld Algemene dekkingsmiddelen

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
72	Algemene dekkingsmiddelen	3.348	775	-100	-1.418	-2.538	-2.520
Baten (exclusief mutaties reserves)							
72	Algemene dekkingsmiddelen	-293.963	-310.888	-314.453	-315.648	-317.521	-319.943
Saldo lasten en baten excl. reserves		-290.615	-310.113	-314.553	-317.066	-320.059	-322.463

Wat willen we bereiken?

Een duurzaam financieel gezonde stad.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
Formatie: fte per 1.000 inwoners	7,27 (2013)	6,49 (2014) 6,33 (2015) 6,40 (2016) 6,41 (2017)	6,50	7,2	7,1	6,9	6,8	6,8	Gemeentelijke registratie (BZK)
Bezetting: fte per 1.000 inwoners	7,18 (2013)	6,78 (2014) 6,45 (2015) 6,93 (2016) 6,61 (2017)	6,40	7,2	7,1	6,9	6,8	6,8	Gemeentelijke registratie (BZK)

Apparaatskosten: kosten per inwoner (in euro's)	699 (2013)	631 (2014)	767	624	629	623	614	618	Gemeentelijke registratie (BZK)
		691 (2015)							
		767 (2016)							
		630 (2017)							
Externe inhuur: kosten inhuur externen als percentage van totale loonsom ¹	23% (2013)	9,7% (2014)	13%	16,5%	16,5%	16,5%	16,5%	16,5%	Gemeentelijke registratie (BZK)
		4,8% (2015)							
		12,9% (2016)							
		16,1% (2017)							

¹ De gemeente Haarlem maakt voorsnog geen onderscheid tussen inspanningsverplichting en resultaatsverplichting. Bij deze indicator zijn de totale inhuurkosten opgenomen.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente biedt een materieel sluitende begroting voor 2019 tot en met 2021 aan.
- De gemeente beperkt de schuldenlast tot een schuldquote van maximaal 120%.
- De gemeente beoordeelt jaarlijks de mogelijkheid om een onttrekking te doen van de reserves Grondexploitaties en Groei van de stad voor investeringen in de stad.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Percentage schuldquote	91% (2009)	137% (2013)	-	103%	105%	109%	113%	<120%	Gemeentelijke registratie
		124% (2014)							
		102% (2015)							
		96% (2016)							
		95% (2017)							

Beleidsveld Overhead

Wat mag het kosten?

Bel. veld	Programma	Begr. 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
73	Overhead	54.088	58.132	59.039	59.672	59.741	59.885
Baten (exclusief mutaties reserves)							
73	Overhead	-9.493	-9.745	-9.745	-9.745	-9.745	-9.745
Saldo lasten en baten excl. reserves		44.595	48.387	49.294	49.927	49.996	50.140

Wat willen we bereiken?

Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces van de gemeentelijke organisatie.

Wat gaan we ervoor doen in 2019?

- De gemeente geeft de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces van de gemeentelijke organisatie transparant weer.
- De gemeente laat het aandeel overhead in de ambtelijke organisatie niet stijgen ten opzichte van de productieve activiteiten.

Prestatie-indicator	Nulmeting	Realisatie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bron
b. Overhead (in % van de totale lasten)	27,3% (2013)	25,7% (2014)	8,2%	9,2%	9,3%	9,6%	9,7%	9,7%	Gemeentelijke registratie (BZK)
		24,2% (2015)							
		8,1% (2016)							
		8,6% (2017)							

¹De definitie van het begrip overhead is met de ingang van de nieuwe BBV veranderd. Hierdoor zijn de realisatiewaarden niet vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Financiën

Bel. veld	Lokale belastingen & heffingen	Begroting 2018 na wijz.	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	4.844	4.980	4.980	4.980	4.980	4.980
72	Algemene dekkingsmiddelen	3.348	775	-100	-1.418	-2.538	-2.520
73	Overhead	54.088	58.132	59.039	59.672	59.741	59.885
	Totaal lasten	62.281	63.887	63.919	63.234	62.184	62.345
Baten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	-48.488	-50.342	-50.342	-50.342	-44.878	-44.878
72	Algemene dekkingsmiddelen	-293.963	-310.888	-314.453	-315.648	-317.521	-319.943
73	Overhead	-9.493	-9.745	-9.745	-9.745	-9.745	-9.745
	Totaal baten	-351.943	-370.975	-374.540	-375.735	-372.144	-374.566
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen	-43.643	-45.362	-45.362	-45.362	-39.898	-39.898
72	Algemene dekkingsmiddelen	-290.615	-310.113	-314.553	-317.066	-320.059	-322.463
73	Overhead	44.595	48.387	49.294	49.927	49.996	50.140
	Totaal saldo	-289.663	-307.088	-310.620	-312.501	-309.960	-312.221
	Toevoegingen aan reserves	8.880	7.571	7.979	7.913	5.158	3.312
	Onttrekkingen aan reserves	-12.715	-9.308	-5.844	-5.137	-1.361	-1.361
	Totaal saldo incl. mutaties reserves	-293.498	-308.825	-308.485	-309.725	-306.164	-310.270

Analyse saldo beleidsveld Lokale belastingen en heffingen

71 Lokale belastingen & heffingen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-43.643
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	-45.362
Verschil	-1.719

7.1 Lokale belastingen & heffingen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,14 miljoen hoger dan in 2018.	136	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	110	n
Diverse verschillen < € 100.000.	26	n

7.1 Lokale belastingen & heffingen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 1,85 miljoen hoger dan in 2018.	-1.854	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de Kadernota zijn de belastingopbrengsten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten	-983	v
De belastinggrondslag van de toeristenbelasting is gewijzigd dit leidt tot een extra opbrengst van € 772.000 per jaar vanaf 2019.	-772	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-99	v

Analyse saldo beleidsveld Algemene dekkingsmiddelen

72 Algemene dekkingsmiddelen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	-290.615
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	-310.113
Verschil	-19.498

7.2 Algemene dekkingsmiddelen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 2,57 miljoen lager dan in 2018.	-2.573	v
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met lagere lasten gerekend.	-1.169	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	864	n
Stelposten in de algemene uitkering Maartcirculaire 2019-2023	946	n
Scenariokeuze netto-schuldquote	3.193	n
Bijdrage schuldreductie en (efficiency)taakstelling	-500	v
In de financiële voortgangsrapportage zijn stelposten 2018 voor diverse beleidsvelden ingevuld.	808	n
Kostenverdeling en doorbelastingen 2018 zijn niet voor 2019 geraamd.	437	n
In 2018 is er voor het fysiek domein incidentele extra inzet gepleegd.	-804	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Verplaatsen extra Klijnsmagelden vanaf 2019 naar beleidsveld 3.2	-839	v
Aanpassing budgetten als gevolg van de Meicirculaire 2018	-1.361	v
Verplaatsen stelpost mee-ademprincipe naar beleidsveld 7.3	-355	v
Aanpassingen IP	-3.392	v
Actualiseren raming financieringslasten	-378	v
Effect nieuwe kostenverdeling	107	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-130	v

7.2 Algemene dekkingsmiddelen	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 16,93 miljoen hoger dan in 2018.	-16.926	v
Er werd al rekening gehouden met een stijging van de algemene uitkering vanuit het meerjarenperspectief.	-1.486	v
Indexatie leidt tot extra baten	-4.753	v
In 2018 is er een incidenteel rente- en dividendvoordeel	150	n
Voordelen gemeentefonds uit September- en December circulaires	-10.837	v
Diverse verschillen < € 100.000.		

Analyse saldo beleidsveld Overhead

73 Overhead	Bedrag
Bijgestelde begroting 2018 (exclusief reservemutaties)	44.595
Begroting 2019 (exclusief reservemutaties)	48.387
Verschil	3.791

7.3 Overhead	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 4,04 miljoen hoger dan in 2018.	4.043	n
<i>Meerjarenraming 2018-2022:</i>		
In de vorige meerjarenraming werd al met hogere lasten gerekend.	295	n
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, lonen en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	1.374	n
Extra inzet handhaving.	230	n
Actualisatie kapitaallasten	573	n
Extra capaciteit voor overheadtaken	150	n
In 2018 is er inzet gepleegd op het klantbegeleidingsysteem	-107	v
Voor de verduurzaming van de verlichting in de Raakspoort en de raadzaal waren in 2018 uitgaven geraamd.	-125	v
Voor de Algemene Verordening Gegevensbescherming is er voor 2019 geen extra budget beschikbaar.	-150	v
De inhuur voor het fysiek domein leverde in 2018 extra overheaddekking op	759	n
De frictielasten dalen voor 2019	-300	v
<i>Begroting 2019:</i>		
Verplaatsen stelpost mee-ademprincipe van beleidsveld 7.2	355	n
Extra inzet W&I sociaal wijkteam	117	n
Aanpassingen IP	-510	v
Effect nieuwe kostenverdeling	1.522	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-140	v

7.3 Overhead	bedrag	v/n
Toelichting baten		
De geraamde baten (exclusief mutaties reserves) zijn in 2019 € 0,25 miljoen hoger dan in 2018.	-252	v
<i>Kadernota 2018/financiële voortgangsrapportage 2018:</i>		
Bij de kadernota is de gemeentelijke bijdrage aan de gemeente Zandvoort geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de baten.	-278	v
Diverse verschillen < € 100.000.	26	n

Reservemutatie per programma

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2019	7571	9.308
Reserve Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	5464	
Reserve Groei van de Stad	1607	1969
Reserve Schuldbeheersing	500	
Algemene Reserve		2.828
Reserve Sociaal Domein		3.135
Reserve Grondexploitatie		1000
Reserve Budgetoverheveling		376

Investerings programma

lp-nr.	Omschrijving	Investering 2019
	Investerings gemandateerd door raad aan college	
21-jan	Vervanging ICT	935
M&S.100	Vervanging Datacenter/software aanbesteden	2.000
	Investerings waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen	
21-jan	E-HRM	235
M&S.101	Optimalisatie werkplekken	100
M&S.102	Digitale Transformatie	1.000
	Totaal netto investeringen	4.270

Verbonden partijen Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead

Verbonden partij	Openbaar belang	Gemeentelijke bijdrage	Risico (NARIS)
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.	2.970	23,47
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	Bancaire dienstverlener overheid.		-
Alliander NV	Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.		-
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.		

Gesubsidieerde instellingen Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead

Geen

Risico's

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1171	Er is een dubbele betaling van inkoopfacturen door de gemeente.	5%	€ 200.000	Financiële Administratie	Financieel
Opm.	In de reguliere processen zijn verschillende maatregelen opgenomen om het risico op dubbele betalingen van inkoopfacturen te mitigeren.					
Maatregel	Er is in Qlikview een functionaliteit ontwikkeld waarmee data-analyses en visuele controles kunnen worden uitgevoerd ter voorkoming van dubbele betalingen.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1264	Het overgedragen personeel vanuit Zandvoort voldoet niet aan de Haarlemse maatstaven.	5%	€ 7.500.000	Personeel & Organisatie	Bedrijfsprocessen
Opm.	Er ontstaat een kwalitatief tekort aan personeel om de overgenomen taken vanuit Zandvoort waar te maken. Het gaat hier om de fte binnen het primaire proces en de overhead (87,53fte met een totale loonsom van €7,5 miljoen).					
Maatregel	Bij constatering van een tekort aan competenties bij het overgekomen personeel volgt overleg en een passende oplossing conform Haarlemse werkwijze.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1089	Bezwaarprocedures binnen het sociaal domein	10%	€ 200.000	Juridische zaken	Juridisch / Aansprakelijkheid
Opm.	Door de veranderingen in de wetgeving in het Sociaal Domein (Schuldhelpverlening, AWBZ, Wet werken naar vermogen, Jeugdzorg en Wmo) is het de verwachting dat er in aanzienlijk meer bezwaarprocedures gevoerd zullen gaan worden. Het aantal bezwaren binnen het sociaal domein neemt de afgelopen tijd af en daarom is de kans op risicoprocedures ook afgenomen van 25% naar 10%.					
Maatregel	Er zijn op dit moment beheersmaatregelen getroffen bij Juridische Zaken. Daar is 1 fte geworven voor bezwaar en beroep sociaal domein.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1305	Noodzakelijke herstelwerkzaamheden/veiligheidsmaatregelen aan systemen	10%	€ 1.000.000	ICT	Financieel
Opm.	Een aantal systemen/applicaties (oorspronkelijk Zandvoort) zijn nog niet uit gefaseerd waardoor hier nog risico's kunnen optreden.					
Maatregel						

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R61	Daadwerkelijke Algemene Uitkering wijkt af van de raming	10%	-	Economische situatie	Financieel
Opm.	Algemene uitkering: De algemene uitkering uit het gemeentefonds (exclusief deel bestemd voor sociaal domein) bedraagt ongeveer € 200 miljoen. Een afwijking van 5% leidt tot een begrotingsrisico van € 10 miljoen.					
Maatregel	Het betreft een extern risico en het risico kan niet worden vermeden. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn: Alert zijn op ontwikkelingen op rijksniveau en deze ontwikkelingen z.s.m. vertalen naar gevolgen voor Haarlem en de begroting daarop bijstellen.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1267	Verzamelrisico met betrekking tot de ambtelijke fusie tussen Haarlem en Zandvoort	20%	€ 1.750.000	Bestuur & Management	Bedrijfsprocessen
Opm.		1. Uit evaluaties blijkt dat de (vanuit samenwerking) gestelde doelen van Haarlem en Zandvoort niet of onvoldoende worden bereikt. 2. De couleur locale Zandvoort wordt onvoldoende gerealiseerd. Het ontbreken van een uitgewerkte visie leidt tot een hogere ambitie dan de eigen inbreng van Zandvoort rechtvaardigt. 3. Stagnatie onderling vertrouwen tussen Haarlem en Zandvoort met nadelige gevolgen voor de samenwerking. Voor goede samenwerking is onderling vertrouwen nodig. De samenwerking binnen het Sociaal Domein stemt de partijen positief, maar omstandigheden kunnen wijzigen. 4. De samenwerking tussen Zandvoort en Haarlem wordt beëindigd. De kans bestaat dat door wijzigende omstandigheden de samenwerking wordt beëindigd, de kans hierop is echter zeer klein. De eerste vijf jaar is ontvlechting van de samenwerking niet mogelijk, mocht binnen deze periode toch de wens ontstaan om de samenwerking te beëindigen dan dient een ontvlechtingsplan te worden opgesteld.				
Maatregel		1. Wanneer geconstateerd wordt dat de doelen mogelijk niet of onvoldoende bereikt worden vindt bijsturing plaats en worden de consequenties van deze bijsturing in beeld gebracht. 2. De beschrijving van de couleur locale in Dienstverleningskader zichtbaar Zandvoort is het uitgangspunt. 3.1 De bestuurlijke regiegroep en de ambtelijke stuurgroep geheel 2018 laten bestaan ten behoeve van de monitoring van de samenwerking en (naleving van) de gemaakt afspraken. 3.2 Voortzetten van de huidige goede samenwerking op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau. 4. Door onder andere een bestuurlijke regiegroep, een ambtelijke stuurgroep en veelvuldig onderling overleg blijven wederzijdse verwachtingen en bevindingen goed in beeld. Hierdoor is tijdige (bij)sturing mogelijk en wordt de kans op beëindiging van de samenwerking tussen Haarlem en Zandvoort verkleind.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1167	Dividenduitkeringen van verbonden partijen zijn lager dan geraamd	20%	€ 250.000	Deelnemingen	Financieel
Opm.		Wanneer er minder dividend wordt uitgekeerd dan begroot leidt dit tot een financieel nadeel voor de gemeente. Het maximale financiële gevolg is afgenomen van € 500.000 naar € 250.000. Dit is gedaan omdat er op dit moment sprake is van een hoogconjunctuur, er kan een vermindering in dividenduitkering plaatsvinden, maar géén dividenduitkering van de grootste dividendverstrekkers is niet realistisch.				
Maatregel		Dit is een extern risico waar geen beheersmaatregelen tegen te treffen zijn				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R929	Kosten (realisatie) van investeringen zijn hoger dan geraamd	20%	€ 650.000	Financiële Administratie	Financieel
Opm.		Investeringen: In de begroting wordt er van uit gegaan dat van de geplande investeringen in een jaar 70% ook in dat jaar wordt uitgevoerd. Indien de realisatie hoger uitvalt, betekent dit een financieel nadeel. Omdat de totale hoeveelheid investeringen toenemen, neemt het maximale risicogevoel ook toe van € 450.000 naar € 650.000.				
Maatregel		Bij de 2e Bestuursrapportage van elk jaar worden afwijkingen t.o.v. verwachting t.l.v. de begroting gebracht.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1088	Het niet volledig realiseren van de te ontvangen belastingen en rechten	20%	€ 1.000.000	Belastingen	Financieel
Opm.	Belastingheffing: De gemeente heft jaarlijks voor een bedrag van bijna € 100 miljoen aan belastingen en rechten. Er bestaat een risico van het niet-realiseren van een gedeelte van deze opbrengst. Indien tarieven onjuist in de tarieventabel zijn opgenomen of een verordening wordt onverbindend verklaard op basis van een beroepschrift, wordt een gedeelte van de geraamde opbrengst niet gerealiseerd.					
Maatregel	De verordeningen worden opgesteld door JZ en getoetst door Cocensus. De tarieven worden voorbereid door CS en ter toetsing voorgelegd aan de specifieke budgethouder (vier ogen principe).					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1295	Frictie bij grote organisatieveranderingen	25%	€ 200.000	Personeel & Organisatie	Financieel
Opm.	Door de economische opleving is sprake van een toename aan werk en stijgt het aantal vaste medewerkers. Wanneer de economische situatie verslechtert kan dat leiden tot verlaging van de formatie en frictielasten.					
Maatregel	De ontwikkeling tot een flexibele netwerkorganisatie en versterking van de vaardigheden en competenties van medewerkers maken dat medewerkers een sterkere positie op de arbeidsmarkt krijgen. Hierdoor maken zij een grotere kans op nieuw werk en betekent dit lagere frictielasten voor de gemeente.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1297	Een toename van de personeelslasten	25%	€ 50.000	Personeel & Organisatie	Financieel
Opm.	De krapte op de arbeidsmarkt kan leiden tot hogere personeelslasten bij specifieke groepen functies. Het kan gaan om duurdere inhuur maar ook aan arbeidsmarkttoelagen voor medewerkers met een vast dienstverband.					
Maatregel	Op dit moment wordt nog onderzocht wat de beste maatregelen zijn om dit risico te vermijden. Gedacht wordt onder andere aan het opleiden van vaste medewerkers, vooruitlopend op het vrijkomen van vacatures bijvoorbeeld door pensionering.					

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1168	Naheffing voor niet afgedragen belastingen en premies voor ingehuurd medewerkers (inlenersaansprakelijkheid, Wet Waadi en Wet DBA).	30%	€ 400.000	Contract-beheer	Financieel
Opm.		Op grond van de wet op de inlenersaansprakelijkheid kan de gemeente een naheffing krijgen voor niet afgedragen belastingen en premies van ingehuurd medewerkers waarvan de werkgever inmiddels failliet is. Op grond van de Wet WAADI kan de gemeente een boete krijgen voor het inlenen van arbeidskrachten bij bureaus die zich niet hebben geregistreerd in het Handelsregister. De handhaving omtrent de Wet DBA is opgeschort tot 1 juli 2018 indien niet kwaadwillend gehandeld wordt. De voortgang omtrent de invoering en naleving van de wetgeving met betrekking tot DBA wordt gevolgd en zo nodig worden acties ondernomen. Gezien de voorlopige opschorting van de wet DBA vervalt op dit moment het financiële risico, gedurende 2018 kan blijken dat het risico omtrent DBA zich weer kan gaan voordoen.				
Maat-regel		WAADI: bij de invoering van de Wet Waadi is een gemeentebrede controle gedaan of bureaus Waadi gecertificeerd zijn, ook bij aanbesteding wordt deze controlevraag gesteld. Inlenersaansprakelijkheid: Bij 'inlenen' worden liquiditeitseisen vooraf getoetst door Inkoop. Bij gunningen in de lijn – zonder tussenkomst van Inkoop – zal door middel van analyse en voorlichting geborgd gaan worden.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1266	De dienstverlening van Haarlem voldoet niet aan de Zandvoortse verwachtingen en/of de samenwerking brengt minder efficiencyvoordeel dan beoogd.	40%	€ 500.000	Bestuur & Management	Bedrijfs-proces
Opm.		De betekenis van het Dienstverleningshandvest is onvoldoende doorgrond en/of de daadwerkelijke uitvoering voldoet niet aan de verwachting. Het beoogde efficiencyvoordeel van € 500.000 door harmonisatie van werkwijzen wordt niet behaald, het financieel risico hierbij wordt met name bij de organisatiekosten zichtbaar. De kans dat het efficiencyvoordeel niet gehaald wordt kan als klein worden ingeschat. Bij het niet of later realiseren van het efficiencyvoordeel ontstaat een financieel nadelig gevolg. De kans op het niet volledig realiseren van het efficiencyvoordeel wordt in het eerste jaar ingeschat op 40% en neemt met de jaren af, hierdoor is de risicokans in jaar 2 € 20% en in jaar 3 € 10%.				
Maat-regel		- Overleg is het startpunt, afstemming en bijstelling is een verantwoordelijkheid van het management. Bij blijvende verschillen van inzichten is er een geschillenregeling en een Haarlemse klachtenregeling. - Er gaat een gebiedsteam Zandvoort gevormd worden waar de afgesproken kwaliteit van dienstverlening voortdurend gemonitord wordt. - De aanvullende wensen van Zandvoort worden vertaald naar de P&C-producten Zandvoort. - De kaders en monitoring van de uitvoering worden actief bewaakt. - Vrijkomende 'Zandvoortse' vacatures worden door Algemeen Directeur beoordeeld om herinvulling. - Er wordt prioriteit gegeven aan harmonisatiewerkwijzen.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1132	Uitval van ICT-systemen (als gevolg van problemen in de interne infrastructuur).	40%	-	ICT	Bedrijfs-proces
Opm.		Doordat Haarlem er naar streeft 100% digitaal te werken wordt de infrastructuur steeds belangrijker. Eén van de kritische factoren is de uitwijk (kan de gemeente Haarlem – indien zich storing intern voordoet – andere infrastructuur benutten om de continuïteit van ICT-bedrijfsvoering te waarborgen), deze is beperkt georganiseerd. De kans op voordoen is reëel (40%), de kans dat de impact hiervan daadwerkelijk het maximum van € 10 miljoen bedraagt is echter een stuk kleiner, de € 10 miljoen is het maximum en daarmee het "worst-case scenario".				
Maat-regel		Er is een continuïteitsplan opgesteld dat periodiek verder wordt aangescherpt en up-to-date blijft., Op dit moment wordt een nieuwe (professionelere) infrastructuur aangelegd die meer toekomstgericht is. Eind 2019 zal de nieuwe infrastructuur volledig geïmplementeerd zijn.				

	Nr.	Risico	Kans	Max.€	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1279	Geen goede ritregistratie tussen privé- en werk gerelateerde kilometers van gemeente-auto's.	50%	€ 100.000	Financiën	Financieel
Opm.		Het betreft een mogelijke navordering door de fiscus omdat er mogelijk geen goede ritregistratie is tussen privé en werk gerelateerde verreden kilometers van gemeente auto's (aangeschaft en in een leaseconstructie met Spaarnelanden in 2017). In 2018 heeft een gesprek met de belastingdienst plaatsgevonden, van het merendeel van de ritregistratie wagens was het beheer 2018 op orde en is er geen sprake van privégebruik, het risico beperkt zich nu nog tot enkele auto's. Het mogelijke financiële gevolg is daarom verlaagd van € 1 miljoen naar € 100.000.				
Maat-regel		De maatregel die de gemeente heeft getroffen is een verdeling van auto's met en zonder bijtelling en een digitale ritregistratie die gekoppeld is aan persoon.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1091	Kwaliteit en toegankelijkheid van archieven voor de bedrijfsvoering voldoen niet aan de wettelijke eisen	50%	€ 500.000	Archief	Bedrijfs-proces
Opm.		Kwaliteit en toegankelijkheid van archieven voor de bedrijfsvoering voldoen niet aan de wettelijke eisen door het ontbreken van een kwaliteitssysteem voor het beheer van digitale archiefbescheiden. Hierdoor zijn de toegankelijkheid en kwaliteit van een belangrijk deel van de informatiehuishouding voor de bedrijfsvoering in het geding.				
Maat-regel		Toetsing voor digitale archieven aan het Referentiekader Opbouw Digitaal Informatiebeheer (RODIN) is uitgevoerd. In de (door de directie) vastgestelde nota 'kaders plan van aanpak informatiebeheer op orde' is een aantal verbeterpunten en –acties geïdentificeerd die gedurende 2016, 2017 en 2018 in deelprojecten zijn en worden uitgevoerd. De invoering van een kwaliteitssysteem voor het informatiebeheer is een project dat in 2016 met hoge prioriteit is gestart. Uitvoering van het plan van aanpak vindt plaats in nauwe samenwerking tussen de gemeente en het Noord-Hollands Archief. Realisatie van de projecten wordt bewaakt en gestuurd door een stuurgroep, waarin o.a. de CIO, de strategisch adviseur Informatiebeheer van de gemeente Haarlem en de gemeentearchivaris van het Noord-Hollands Archief zitting hebben.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1123	Uitval van applicaties in verband met een cyberaanval	50%	€ 1.000.000	ICT	Imago / politiek
Opm.		Het risico op schade door een cyberaanval neemt toe. Jaarlijks brengt het Nationaal Cyber Security Centrum een 'Cyber Security Beeld Nederland' uit, waarin o.a. voor alle sectoren wordt aangegeven waar de risico's zitten. Voor overheden is de laatste jaren een trend zichtbaar: Het risico op verstoring van de ICT door 'cybervandalen en scriptkiddies' was al hoog en neemt toe, het risico van verstoring van de ICT door beroepscriminelen is ongewijzigd hoog. Een grote verstoring van de ICT door een cyberaanval is van een andere aard dan het risico 'uitval van ICT systemen'. Bij een Cyberaanval is sprake van ICT voorzieningen die normaliter afdoende zijn maar kortdurend en herstelbaar worden verstoord. Een dergelijke verstoring kan bijvoorbeeld bestaan uit een gijzeling van data (ransomware) of vernietiging ervan, of diefstal (en evt. publicatie) van privacygevoelige informatie. Een incident van enige omvang brengt direct hoge schade met zich mee. Deels om schade te herstellen (waarvoor dure specialisten nodig zijn) maar zeker ook vanwege de (forensische) onderzoeken die moeten worden uitgevoerd om vast te stellen wat er is gebeurd en om uit te sluiten dat de aanval voortduurt. Afhankelijk van de omvang van de hack zijn schadebedragen van meerdere miljoenen niet ondenkbaar. Het bedrag van 1 miljoen is gebaseerd op een aantal verstoringen met elk een schade van enkele tonnen. Een reëel voorbeeld is de hack bij de gemeente Hilvarenbeek, waarbij de servers waarop beelden van beveiligingscamera's worden bewaard zijn gehackt door (vermoedelijk) Russische criminelen. Dit deed zich voor in november 2016, nog altijd is men met specialistische bedrijven bezig te onderzoeken wat zich precies heeft voorgedaan, en is daarnaast sprake van een reële dreiging dat buitgemaakte beelden worden gepubliceerd, met alle gevolgen van dien.				
Maatregel		De gemeente heeft maatregelen genomen om digitale aanvallen te weren zoals het aanstellen van een security officer en inhuren van professionele hackers.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R1130	Risico op datalekken	50%	€ 250.000	Data	Imago / politiek
Opm.		Op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens (de Wbp) heeft de Autoriteit Persoonsgegevens de bevoegdheid om bij niet-naleving of niet juiste naleving van de Wbp boetes op te leggen tot een maximumbedrag van € 824.000. Per 25 mei 2018 wordt de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De Wbp komt dan te vervallen. Op grond van de AVG wordt de boetebevoegdheid van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) verder uitgebreid. De boetes kunnen dan maximaal €20.000.000 of 4% van de wereldwijde jaaromzet bedragen. Een datalek kan het gevolg zijn van niet (juiste) naleven van de wetgeving. Daarnaast kan een datalek tot gevolg hebben dat de gemeente aansprakelijk wordt gesteld door betrokkenen wiens persoonsgegevens zijn gelekt. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval (in hoeverre valt de organisatie iets te verwijten, heeft de organisatie aan haar zorgplicht voldaan etc.) kan die schade enorm oplopen, bijvoorbeeld omdat er met iemands identiteit is gefraudeerd of als heel gevoelige informatie lekt. Daarnaast kun je, zoals hier onder al genoemd, aan andere soorten schade als gevolg van media-aandacht. Datalekken kunnen breed uit worden gemeten in de media, ook wanneer er in concreto geen schade geleden is door betrokkenen. De maximale impact bestaat uit een wettelijke boete, onderzoekskosten en herstel en juridische kosten. Voor het jaar 2018 geeft de AP aan dat ze waarschijnlijk géén of een lage boete zullen opleggen, tenzij gemeentes niet de intentie hebben om het te verbeteren. De inschatting was bij de PB2018 nog ingesteld op hoge boetes, dit is nu naar beneden bijgesteld. De inschatting van het risico is daarom gebaseerd op een gematigde boete, onderzoekskosten en herstel, juridische kosten en kosten door imago schade.				
Maatregel		Bewustwordingscampagnes, autorisaties aan functieprofielen continue bewaken.				

	Nr.	Risico	Kans	Max. €	Risico-gebied	Risico-categorie
Risico	R68	Brandschade: Eigen risico bij verzekering tegen brandschade aan eigendommen van de Gemeente.	50%	€ 800.000	Gebouwen beheer	Financieel
Opm.		De gemeente heeft haar eigendommen verzekerd via de beurs met een lage premie en eigen (rest)risico van maximaal € 800.000 per jaar. De polis loopt steeds af op 1 juli, waardoor er formeel 2 schades kunnen ontstaan in één jaar waardoor een maximale impact per jaar 2x € 400.000 eigen risico ontstaat.				
Maatregel		Het is niet gebruikelijk om een voorziening hiervoor te treffen., Geen voorzieningen getroffen, situatie doet zich thans nog niet voor en assurantie eigen risico is niet gebruikelijk binnen gemeenten.				

DEEL 3 PARAGRAFEN

3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In het eerste gedeelte van deze paragraaf is een set verplichte kengetallen opgenomen vanuit het Besluit Begroting en verantwoording, het BBV. Deze kengetallen beogen meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. Het tweede gedeelte van de paragraaf gaat specifiek over risicobeheersing. Hier wordt waardering gegeven aan de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit: het weerstandsvermogen.

Nadere uitleg kengetallen

Kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid van de gemeente. Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. De kengetallen 'structurele exploitatieruimte' en 'belastingcapaciteit' geven aan of de gemeente over voldoende structurele baten beschikt en welke mogelijkheid er is om deze baten op korte termijn te vergroten. De kengetallen 'netto schuldquote' en 'netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen', 'solvabiliteitsratio' en 'grondexploitatie' hebben betrekking op de balans.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Ook geeft de schuldquote een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de financiële weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

Structurele exploitatieruimte

Bij dit kengetal worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft weer in welke mate het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar door aanwending van belastingcapaciteit kan worden opgevangen. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Dit kan door de belastingcapaciteit te vergelijken met de hoogte van de landelijk gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).

Beoordeling kengetallen in relatie tot de financiële positie

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over de financiële positie van de gemeente. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dit is afhankelijk van of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Ook hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs geen negatieve invloed te hebben op de financiële positie indien de structurele exploitatieruimte groot is of de gemeente over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen.

Kengetallen begroting 2019

De volgende tabel geeft de verplichte kengetallen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) weer. De tekstuele toelichting hierop staat in de hierop volgende paragraaf.

Kengetallen (afgerond in hele %)	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto schuldquote	95%	103%	106%	106%	110%	114%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	92%	101%	105%	104%	108%	112%
Solvabiliteitsratio	18%	15%	15%	16%	17%	17%
Structurele exploitatieruimte	7%	-1%	0%	1%	0%	1%
Grondexploitatie	4%	5%	2%	0%	1%	-1%
Belastingcapaciteit	109%	112%	122%	125%	124%	124%

Beoordeling financiële positie

Om meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente wordt naast deze set verplichte kengetallen gebruik gemaakt van eigen indicatoren. Deze zijn, in de volgende tabel, toegevoegd aan de verplichte indicatoren. De uitkomsten zijn vergeleken.

Aan de kengetallen zijn geen normen verbonden. De provincie hanteert als toezichthouder wel zogenaamde signaleringswaarden bij de toetsing van de financiële positie van de gemeente. Hiervoor worden drie categorieën gebruikt, een categorie A; het minst risicovol (groen), categorie B; meer risicovol (oranje) en categorie C; het meest risicovol (rood).

Na onderstaande tabel worden de uitkomsten toegelicht.

Indicator	Haarlem	Provincie
1 Netto schuldquote		
2 Solvabiliteitsratio		
3 Rente risiconorm		
4 Structurele exploitatieruimte		
5 Meerjarenbegroting		
6 Grondexploitatie		
7 Onderhoudssituatie		
8 Beschikbare weerstandscapaciteit		
9 Belastingcapaciteit		

Toelichting uitkomst signaleringswaarden

1. Netto schuldquote

Indicator gemeente: de netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Een uitkomst lager dan 100% is groen, tussen de 100% en 130% is oranje en hoger is rood. Met een quote van 106% bevindt Haarlem zich in 2019 in het oranje vlak.

Signaleringswaarde provincie: als het percentage hoger dan 90% is, maar lager dan 130% is de waarde categorie B.

2. Solvabiliteitsratio

Signaleringswaarde provincie: de solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Voor 2019 is de ratio berekend op 15%. Als de signaleringswaarde lager is dan 20% is de waarde categorie C.

3. Rente risiconorm

Indicator gemeente: de maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximaal geleende bedrag per jaar aan dat aan rentewijziging onderhevig mag zijn. Deze norm bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor Haarlem ligt de norm op € 105 miljoen. De gemeente heeft de momenten van (mogelijke) herfinanciering gespreid en daardoor was € 43 miljoen daadwerkelijk onderhevig aan rentewijziging in 2019 (zie ook paragraaf financiering). Omdat dit ruim onder de norm is kan de indicator groen (categorie A) weergegeven worden.

4. Structurele exploitatieruimte

Signaleringswaarde provincie: een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een negatief getal geeft aan dat structurele lasten worden gedekt door incidentele baten. Voor 2019 bedraagt de structurele exploitatieruimte 0%, de structurele baten dekken precies de structurele lasten, daarom is de categorie B.

5. Meerjarenbegroting

Indicator gemeente: de meerjarenbegroting is één van de kengetallen die de financiële positie van de gemeente aangeeft. Het kengetal geeft aan of de meerjarenraming materieel sluitend is en of de meerjarenraming ruimte biedt om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat aanvullende bezuinigingen nodig zijn.

De begroting is sluitend voor de jaren 2019, 2020 en 2021. Het kengetal is daarom groen.

6. Grondexploitatie

Indicator gemeente: dit kengetal zegt niet zoveel over de risico's van de grondexploitaties zelf, maar geeft wel aan of grondexploitaties nog een bijdrage kunnen leveren aan het mogelijk opvangen van tegenvallers (flexibiliteit van de financiële positie).

Signaleringswaarde provincie: Haarlem scoort 2%. Scores onder de 20% vallen onder categorie A.

Voor mogelijk verliesgevend exploitaties is een adequate verliesvoorziening getroffen en er is voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar. Bij het afsluiten van winstgevend plannen stijgt ook de reserve grondexploitaties en daarmee wordt de weerstandscapaciteit van de gemeente verder versterkt.

7. Onderhoud

Indicator gemeente: één van de kengetallen om te kijken of de begroting materieel sluitend is, gaat over het vermogen van de gemeente om te voorzien in onderhoud van de kapitaalgoederen, inclusief gemeentelijk vastgoed (panden).

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud (gem.)
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2022 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	2022	ja	nee
Riolering	Verbreed gemeentelijke Rioleringsplan (2017/361078)	2023	ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2022	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2022	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	2022	ja	nee
Openbare verlichting en verkeersregelinstallaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2022	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud ¹		nee	
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan.	2018	ja	nee
	Investeringsplan Sport 2019-2023	2022		nee
Vastgoed	MJOP (komt nog herzien MJOP m.i.v. 2019)	2018	ja	pm ²

¹ Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om 'het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

² Nog vast te stellen o.b.v. inspectieresultaten vastgoed eind 2018

Bij Vastgoed moet nog vastgesteld worden of er sprake is van achterstallig onderhoud, verder is daar in ieder geval geen sprake van.

Score:

Groen: maximaal één beheerdomein kent achterstallig onderhoud;

Oranje: meer dan één, maar maximaal twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud;

Rood: meer dan twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud.

8. Beschikbaar weerstandscapaciteit

Indicator gemeente: in de paragraaf weerstandsvermogen is de benodigde weerstandscapaciteit berekend op € 12,3 miljoen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 23,3 miljoen. Dit is uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen van 1,9 en dus groen.

Score:

Groen: ratio 1,4 of hoger. Er is ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Oranje: ratio 1 t/m 1,4. Er is beperkt ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Rood: ratio lager dan 1. De algemene reserve is geheel nodig als weerstandsvermogen om risico's te kunnen opvangen en kan niet worden ingezet om andere tegenvallers op te vangen.

Het beschikbare weerstandsvermogen van de gemeente geeft aan dat er nog enige flexibiliteit is om mogelijke tegenvallers op te vangen, zonder dat het weerstandsvermogen onvoldoende wordt.

9. Belastingcapaciteit

Indicator gemeente en provincie: het kengetal heeft een waarde van boven de 100%, dat wil zeggen dat de woonlasten hoger zijn dan het gemiddelde van de grote steden in Nederland. Dit betekent dat verhoging van de lokale lasten nauwelijks mogelijk is zonder relatief duurder te worden dan andere gemeenten. Daarom is er geen onbenutte belastingcapaciteit die ingezet kan worden om toekomstige nadelen op te vangen. Het kengetal is 122% voor 2019 en is daarmee rood. Indien de score meer dan 105% bedraagt is de uitkomst voor de provincie categorie C.

Risicoparagraaf

De gemeente Haarlem heeft net als iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoering van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De Nota Risicomanagement ([2014/425742](#)) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden. In 2017 is ook de Uitwerking praktische richtlijn risicomanagement vastgesteld door de directie. Deze richtlijn geeft handvatten aan de organisatie voor het uitvoeren van risicomanagement en bevordert de uniformiteit binnen de gemeente.

Om de financiële gevolgen die samenhangen met bepaalde risico's te kunnen opvangen houdt de gemeente weerstandscapaciteit aan. Op basis van een risico-inventarisatie binnen de organisatie wordt een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie berekent hoeveel weerstandscapaciteit nodig is om het totaal aan (financiële) risico's te kunnen dekken. De risico's zullen niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De risico-inventarisatie is vooral gericht op risico's met financiële gevolgen en is een momentopname. De simulatie is uitgevoerd met de inventarisatie per 2 augustus 2018.

Weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen bedraagt 1,9 en is daarmee ruim voldoende.

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die de gemeente beschikbaar heeft om risico's op te vangen en is gelijk aan de omvang van de algemene reserve. Het saldo bedraagt € 23,3 miljoen. De overige algemene reserves (reserve grondexploitatie en reserve sociaal domein) worden primair ingezet voor dekking van risico's voor de betreffende beleidsvelden. Indien deze niet toereikend zijn, dient de algemene reserve voor voldoende weerstandscapaciteit te zorgen. Dit wordt schematisch weergegeven in onderstaande figuur.

	1 ^e lijn	2 ^e lijn	3 ^e lijn
Risico's in GREX	Dekking binnen exploitaties	Reserve grondexploitatie	
Risico's sociaal domein	Reserve sociaal domein		
Overige risico's		Algemene Reserve	

De beleidsuitgangspunten voor het omgaan met reserves en voorzieningen heeft de raad vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#)). Hierin staat een samenvatting van de regelgeving, waaronder een toelichting op het verschil tussen reserves en voorzieningen en de afspraken voor het instellen en opheffen. De ratio tussen de weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's te kunnen opvangen en de weerstandscapaciteit die daar voor beschikbaar is, heet het weerstandsvermogen. Alleen voor de netto-risico's resterend na het treffen van beheersmaatregelen, die financieel kwantificeerbaar zijn en geen verplichtend karakter hebben, wordt weerstandsvermogen aangehouden.

De weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's op te kunnen vangen, volgt uit een risico-inventarisatie en bedraagt op dit moment € 13,9 miljoen. Na dekking uit de reserves voor grondexploitaties en het sociaal domein bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit nog € 12,3 miljoen.

Berekening ratio weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{23,3}{12,3} = 1,9$$

Het weerstandsniveau van 1,9 is ruim voldoende.

Ontwikkeling kengetallen	Rek. 2014	Rek. 2015	Rek. 2016	Rek. 2017	Begr. 2018	Begr. 2019
weerstandsratio	1,9	2,1	2,2	2,4	1,6	1,9

De weerstandsratio is bij de Jaarrekening 2017 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 2,4. De weerstandsratio is nu berekend op 1,9. De daling wordt vrijwel geheel veroorzaakt door een daling in de beschikbare weerstandscapaciteit. In onderstaand risicoprofiel wordt hier bij punt 'g' verder op ingegaan.

Risicoprofiel

a. Risico's grondexploitaties

Voor de benodigde weerstandscapaciteit van de risico's van grondexploitaties kijkt de gemeente per grondexploitatie of er een positief resultaat wordt verwacht. Als dit het geval is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit gecorrigeerd, omdat het positieve resultaat kan worden ingezet voor de dekking van de risico's. Voor de risico's die niet kunnen worden afgedekt door een positief resultaat wordt getoetst of de reserve grondexploitatie toereikend is. Als dat niet het geval is, moet voor het restrisico het weerstandsvermogen aangehouden worden.

De nu berekende risico's van grondexploitatie hebben een maximaal nadelig financieel gevolg van in totaal € 2,4 miljoen. Deze risico's hebben betrekking op het Slachthuisterrein, de Minckelersweg en de Ripperda. Rekening houdend met kans van voordoen dient hier een weerstandscapaciteit van € 0,6 miljoen aangehouden te worden en binnen de reserve grondexploitaties is hiervoor voldoende dekking. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van grondexploitaties vallen binnen programma 4.

b. Risico's sociaal domein

De omvang van de reserve sociaal domein bedraagt € 11,3 miljoen en is ruim voldoende om risico's (met financiële gevolgen) die uit het sociaal domein voortvloeien geheel af te dekken. Het totaal van de gekwantificeerde risico's bedraagt € 3,0 miljoen, waarvoor € 1,0 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van het sociaal domein vallen binnen programma 2.

c. Bedrijfsvoeringsrisico's

De overige 42 bedrijfsvoeringsrisico's met financieel gevolg zijn gekwantificeerd op maximaal € 63,3 miljoen. Om met 90% zekerheid risico's te kunnen afdekken moet voor deze specifieke risico's € 12,3 miljoen aan algemeen weerstandsvermogen reserve aangehouden te worden. In de tabel 'top tien risico's' staan de tien risico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Bedenk dat een risico geen zekerheid is, maar zich mogelijk voordoet.

d. Top tien risico's gemeente Haarlem

De totaal benodigde weerstandscapaciteit is komt voort uit de risico's met een financieel gevolg. Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. Daarom is de benodigde capaciteit voor een risico minder dan de vermenigvuldiging van de kans met het maximale gevolg. In de volgende tabel zijn de tien risico's met de hoogste inschatting van de benodigde weerstandscapaciteit weergegeven. Deze tien risico's zijn verantwoordelijk voor 66% van de totale benodigde weerstandscapaciteit. Gecorrigeerd voor de dekkingen uit de verschillende reserves zijn de (negen overblijvende) risico's verantwoordelijk voor 68% van de daadwerkelijk benodigde weerstandscapaciteit.

Bedrijfsvoeringsrisico's	Kans van voordoen	Maximaal gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
1 Uitval ICT-systemen: Als gevolg van problemen in de interne infrastructuur.	40%	€ 10,0 miljoen	€ 3,4 miljoen
2 Participatiewet: Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico op overschrijding van de BUIG tot op het punt waarbij aan de voorwaarden van de vangnetuitkering wordt voldaan.	50%	€ 2,6 miljoen	€ 1,1 miljoen
3 Overschrijdingsregeling onderwijs: Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsuitkering van 2006 tot en met 2008.	50%	€ 2,5 miljoen	€ 1,0 miljoen
4 Algemene uitkering: De algemene uitkering wijkt af van de raming.	10%	€ 10,0 miljoen	€ 0,8 miljoen
5 Wmo overgang naar eigen bijdrage: Effect van de overgang van uurtarief naar een abonnementstarief eigen bijdragen Wmo	50%	€ 2,0 miljoen	€ 0,8 miljoen
6 Implementatie omgevingswet: Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet (invoering naar verwachting per 1-1-2021) vergt een complex en intensief traject. Daarbij worden de diverse risico's onderkend.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
7 Cyberaanvallen: Waardoor uitval en/of verstoringen van applicaties optreden	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
8 Lagere inkomsten bouwleges: risico dat de geraamde inkomsten niet worden behaald.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
9 Calamiteiten: Onverwachte gebeurtenissen kunnen leiden tot hoge, niet begrootte kosten.	5%	€ 10,0 miljoen	€ 0,4 miljoen
10 Planschade: risico dat er nadeelcompensatie verleend moet worden vanuit de gemeente.	20%	€ 1,9 miljoen	€ 0,3 miljoen
Subtotaal 10 risico's met grootste benodigde weerstandscapaciteit			€ 9,2 miljoen
Overige 40 geïdentificeerde risico's			€ 4,7 miljoen
Totaal benodigde weerstandscapaciteit alle risico's			€ 13,9 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve sociaal domein			- € 1,0 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve grondexploitaties			- € 0,6 miljoen
Totaal benodigde weerstandscapaciteit			€ 12,3 miljoen

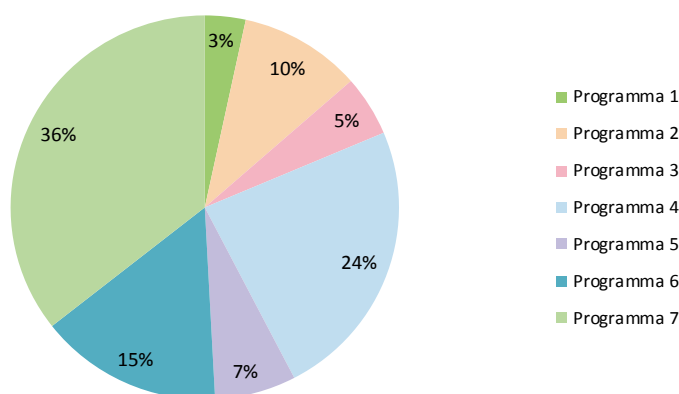
e. Groei van Haarlem

Haarlem staat voor een opgave om de bevolkingsgroei op te vangen, rekening houden met de bestaande kwaliteiten en leefbaarheid van de stad. Hier zijn ook risico's aan verbonden. De risico's hebben in hoofdzaak betrekking op de realisatie van beleidsdoelen en zijn vooralsnog niet kwantificeerbaar. Te denken valt aan het tijdig realiseren van nieuwe woningen, ontsluiting van ontwikkellocaties en uitbreiding van voorzieningen. Financiële risico's zijn nog niet kwantificeerbaar.

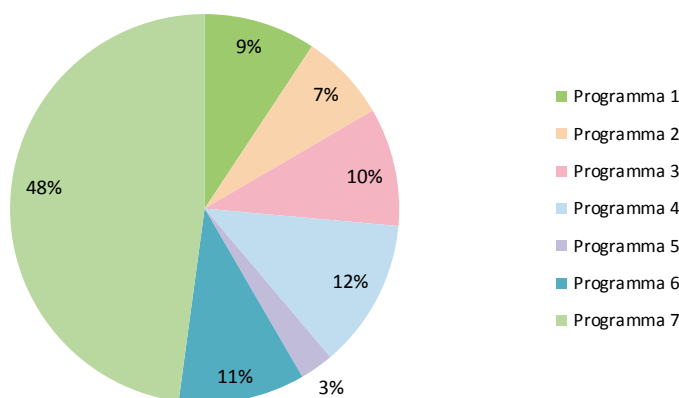
f. Risico's per programma

In onderstaande tabel is te zien hoe alle risico's zijn verdeeld over de programma's. Naast de eerder genoemde vijftig risico's zijn hier ook de (negen) niet-financiële risico's in meegenomen. De meeste risico's doen zich voor in programma 4 en programma 7, met respectievelijk veertien en éénentwintig risico's.

In onderstaande diagram is het percentage per programma van het totaal aantal risico's in kaart gebracht.

De invloed van de risico's per programma geeft aan hoeveel procent van de weerstandscapaciteit per programma vereist is na dekking vanuit de reserves voor grondexploitaties en het sociaal domein. Programma 7 vereist de meeste weerstandscapaciteit (48%). Dit komt vooral door het risico van de mogelijke uitval van ICT-systemen en het risico op een lagere Algemene Uitkering. Deze twee risico's vereisen al 34% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit. De belangrijkste risico's binnen programma 6 zijn de mogelijke calamiteiten en lagere inkomsten vanuit bouwleges (samen 7% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit). De invloed van programma 1 komt vrijwel volledig ten laste van het risico 'Overschrijdingsregeling onderwijs' (8% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit). In programma 4 hebben de risico's een relatief lagere kans van optreden en minder impact ten opzichte van risico's in andere programma's, daarom is het aantal risico's relatief hoger dan de impact hiervan. Dit komt vooral door dekking voor risicogevolgen binnen de reserve grondexploitaties en door risico's zonder financieel gevolg.

g. Analyse wijziging risico's ten opzichte van de Jaarrekening 2017

De benodigde weerstandscapaciteit is vrijwel onveranderd ten opzichte van de Jaarrekening 2017 (daling van € 0,1 miljoen). Ondanks dat het totale risicoprofiel van de gemeente nauwelijks veranderd is zijn er wel enkele grotere wijzigingen die binnen het profiel hebben plaatsgevonden:

1. Vervallen van het risico van het niet kunnen opleggen van bouwleges door het niet tijdig maken van bestemmingsplannen. Dit risico had een effect van ongeveer € 0,8 miljoen.
2. Toevoeging van het risico betreffende het mogelijk wegvallen van ESF-subsidies in 2019 en 2020 (effect van € 0,25 miljoen).
3. De maximale impact van het risico over de Algemene Uitkering (nummer 4 van de top 10) is met € 1 miljoen verhoogd in verband met de stijging van de Uitkering die de gemeente ontvangt (effect van ongeveer € 0,1 miljoen).
4. De kans op voordoen van het risico participatiewet (nummer 2 van de top 10) is 25% gedaald (effect van ongeveer € 0,5 miljoen).

h. Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, plaatst de gemeente in een risicokaart. Deze kaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Het groene gebied vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Het oranje gebied vraagt om aandacht. Risico's in het rode gebied vereisen directe aandacht omdat ze de continuïteit van de organisatie bedreigen, op dit moment heeft de gemeente geen risico's in de rode gebieden. Alleen de risico's met een mogelijk financieel gevolg zijn weergegeven in onderstaande risicokaart.

Maximaal gevolg	$x \geq € 1.000.000$	$€ 500.000 \leq x < € 1.000.000$	$€ 200.000 \leq x < € 500.000$	$€ 50.000 \leq x < € 200.000$	$x < € 50.000$
	5	3	7		
	1	4	5		
	1	7	5		
	1	3	3		
	1	4			
	10%	30%	50%	70%	>70%

3.2 Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke heffingen zijn een belangrijke bron van inkomsten, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Er zijn twee gemeentelijke heffingen: rechten en belastingen. Bij 'rechten' is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor het uitvoeren van de taak. Dat wil zeggen: niet meer dan honderd procent kostendekkend. Bij 'belastingen' is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Haarlem heeft de uitvoering van de volgende taken ondergebracht in een Gemeenschappelijke Regeling, te weten Cocensus: de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en het opleggen van de aanslagen en de invordering van onroerende zaakbelasting (OZB), roerende woon- en bedrijfsruimte belasting (RRWB), afvalstoffenheffing, rioolheffing, parkeerbelastingen, precariobelasting (deels), hondenbelasting, toeristenbelasting, reclamebelasting en de BIZ-heffingen (Bedrijfsindustriële-zones) Waarderpolder en Cronjéstraat . Ook de kwijscheldingsverzoeken en de afhandeling van bezwaar- en beroepschriften zijn aan Cocensus uitbesteed.

Het beleid ten aanzien van de lokale belastingen

Algemeen

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: 100% kostendekkendheid bij de afval- en rioolheffing en aanpassing van de tarieven aan inflatie. Voor 2019 houdt de gemeente een inflatiepercentage aan van 2,3%, conform de uitgangspunten Programmabegroting 2019-2023 van de Kadernota 2018. Voor heffingen geldt dat de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten (maximaal 100% kostendekkendheid). De concrete belastingtarieven stelt de gemeenteraad in november 2018 vast, voorafgaand aan het begrotingsjaar 2019.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in de vastgestelde Kadernota 2018 vastgelegd dat de toeristenbelasting wordt verhoogd met een extra opbrengst van € 727.000. Het college heeft de opdracht een voorstel uit te werken waarbij een gedifferentieerd tarief kan worden toegepast. Dit voorstel is onderdeel van de Haarlemse belastingvoorstellen.

Gemeentelijke belastingen

Belastingen hebben een algemeen karakter, dat wil zeggen dat de besteding vrij aanwendbaar is . Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Het uitgangspunt bij het vaststellen van de belastingtarieven is dat deze worden verhoogd met de verwachte inflatie. Op basis van de Kadernota 2018 is in de Programmabegroting 2019-2023 voor de belastingen rekening gehouden met een inflatiepercentage van 2,3%.

Onroerende Zaakbelastingen (OZB)

De grondslag voor de OZB is de waarde van het onroerend goed, die jaarlijks wordt vastgesteld via herwaardering. Haarlem hanteert het uitgangspunt dat de gemiddelde waardeinstijging (of daling) die voortvloeit uit de herwaardering wordt gecompenseerd door aanpassing van het tarief. Daarmee bereikt de gemeente dat wijziging van de OZB-waarde niet leidt tot wijziging in de totale opbrengst voor de gemeente, maar alleen tot individuele verschillen in aanslagen. Dat is bijvoorbeeld het geval als de waarde van een woning meer of juist minder is gestegen dan het Haarlemse gemiddelde. Dan levert de herwaardering een voordeel of juist een nadeel voor de eigenaar op.

De WOZ-waarden voor het belastingjaar 2019 worden gebaseerd op het prijspeil 1 januari 2018. Deze waarden zijn in oktober 2018 bekend. Ook bij de tarieven van de OZB hanteert de gemeente een inflatiecorrectie van 2,3%.

Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting (RWWB)

Eigenaren en gebruikers van roerende woon-en bedrijfsruimten (zoals woonboten en woonwagens) betalen een aan de OZB gelijke belasting in de vorm van RWWB. De wet bepaalt dat het tarief van deze belasting hetzelfde is als het tarief van de OZB.

Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' heft de gemeente een belasting op het houden van honden binnen de gemeente. De houder van de hond is belastingplichtig. Het aantal honden is bepalend voor de opbrengst van de belasting. Ook het tarief en de opbrengst worden geïndexeerd met 2,3%. In het kwijtscheldingsbesluit wordt jaarlijks voorgelegd dat 50% van de belasting voor de eerste hond voor kwijtschelding in aanmerking komt.

Toeristenbelasting

Via de 'toeristenbelasting' heft de gemeente een directe belasting voor verblijf met overnachting binnen de gemeente. Dit geldt is aan de orde wanneer niet-Haarlemmers tegen een vergoeding in welke vorm dan ook in Haarlem overnachten. Niet-Haarlemmers zijn personen die niet als ingezetene met een adres in de gemeente in de basisregistratie personen zijn ingeschreven. Belastingplichtig is degene waarbij de niet-Haarlemmer overnacht. Overnachtingen op passagiersschepen en riviercruiseschepen zijn vrijgesteld van toeristenbelasting.

In de Kadernota 2018 is rekening gehouden met een hogere opbrengst als gevolg van een verhoging van de tarieven naar € 5 per overnachting. Dit is aanleiding te onderzoeken of de tariefstructuur aangepast kan worden.

Naar aanleiding van het onderzoek het tarief verder te differentiëren is gekozen voor een staffel waarbij voor lowbudget overnachtingen (hostels) een lager tarief geldt, zoals nu bijvoorbeeld met het campingtarief. Daarom stelt het college voor een nieuwe categorie te hanteren voor hostels waarbij het tarief ongewijzigd blijft.

Het aantal overnachtingen is in 2018 fors gestegen. In de Bestuursrapportage 2018 wordt daarom voorgesteld de opbrengst structureel met € 400.000 te verhogen. In het coalitieprogramma 'Duurzaam Doen' is vastgelegd dat over twee jaar de financiële uitgangspunten herijkt worden. De tariefstructuur van de toeristenbelasting zal bij deze herijking worden betrokken.

Precariobelastingen

De gemeente heft precariobelasting voor voorwerpen op, boven of onder gemeentegrond. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen precario op kabels en leidingen en overige precario. Om de regels te vereenvoudigen heeft de gemeente in 2017 een nieuwe precarioverordening vastgesteld. De tarieven worden voor 2019 met het inflatiepercentage van 2,3% geïndexeerd. Daarnaast is een afzonderlijke precarioverordening op ondergrondse kabels en leidingen vastgesteld. Dit tarief mag wettelijk niet meer worden verhoogd.

Parkeerbelasting

De gemeente heft een parkeerbelasting om het parkeergedrag van bewoners of bezoekers van Haarlem te reguleren. Hierbij gelden twee vormen, namelijk een belasting voor het daadwerkelijke parkeren of een belasting voor een vergunning om te parkeren op daarvoor aangewezen plaatsen.

Artikel 225, 234 en 235 van de Gemeentewet en het Besluit gemeentelijke parkeerbelastingen bieden de wettelijke mogelijkheid voor de heffing van parkeerbelasting.

De opbrengsten uit parkeerbelasting vallen onder de algemene middelen van de gemeente, dus de netto-opbrengst van de parkeerbelasting draagt zo bij aan het voorzieningenniveau van de gemeente.

De belastingplichtigen zijn in twee groepen te verdelen:

- De eerste groep bestaat uit mensen die parkeren in het gebied dat in de verordening is aangewezen als gebied voor betaald parkeren. Deze groep betaalt bijvoorbeeld via de aanschaf van een parkeerkaartje.
- De andere groep betaalt voor een vergunning om op een bepaalde plek te parkeren.

De tarieven van parkeerbelasting zijn met het inflatiepercentage van 2,3% verhoogd.

Reclamebelasting

Op verzoek van de ondernemers in is een reclamebelasting voor de binnenstad en voor de Cronjéstraat ingevoerd. De hiervoor opgerichte ondernemersfondsen gebruiken de netto-inkomsten uit die belasting voor promotie van deze winkelgebieden. Het tarief in de Cronjéstraat is een vast bedrag van € 600 per vestiging. Dit tarief blijft ongewijzigd.

Met ingang van 1 januari 2019 vervalt de heffing van reclamebelasting voor de binnenstad, omdat gekozen is voor een zogenaamde BIZ-heffing (BedrijvenInvesteringsZone) voor de binnenstad.

BIZ-heffing

De Bedrijven Investerings Zones (BIZ) is een relatief nieuwe heffing die vanaf 2009 met een experimentenwet voor het eerst werd ingevoerd. Sinds 1 januari 2015 is de BIZ een permanente wet geworden, die qua mogelijkheden uitgebreider is dan de experimentenwet.

De BIZ-bijdrage is een bestemmingsbelasting die op verzoek van ondernemers wordt geheven om met de opbrengst promotie activiteiten in de openbare ruimte en op internet voor deze ondernemers te realiseren. De belastingopbrengst wordt als subsidie uitgekeerd aan een door de ondernemers opgerichte uitvoeringsorganisatie. De heffing van de BIZ-bijdrage vindt plaats in een vastgesteld gebied in de gemeente.

De BIZ is er voor en door ondernemers. Het initiatief tot deze belasting moet van de ondernemers uit dat gebied zelf komen en de belastingopbrengst mag alleen worden ingezet voor extra voorzieningen in de openbare ruimte en op internet voor dat gebied. Deze voorzieningen dienen zowel het gezamenlijk belang van de ondernemers als het algemeen belang. De BIZ kan niet worden ingezet voor de instandhouding van het basisvoorzieningenniveau van de gemeente.

Omdat de BIZ-bijdrage een belasting is waaraan alle ondernemers uit een specifiek gebied moeten bijdragen, biedt de Wet BIZ een groot aantal waarborgen tussen het initiatief en de uitvoering ervan, zoals het houden van een draagvlakmeting onder alle ondernemers in het specifieke gebied.

In Haarlem is een BIZ-heffing voor de Waarderpolder ingevoerd ([2016/176650](#)), een BIZ-heffing voor de Cronjéstraat ([2017/373376](#)) en per 1-1-2019 ook een BIZ-heffing voor de binnenstad ([2018/57643](#)), in plaats de reclamebelasting voor de binnenstad, die per 1-1-2019 vervalt. De tarieven gelden voor de hele heffingsperiode waarvoor de BIZ-verordeningen zijn vastgesteld. Tussentijds worden de tarieven niet aangepast.

Het beleid ten aanzien van de gemeentelijke rechten

Onder de naam rechten hanteert de gemeente tarieven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is er een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke activiteit. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de activiteit. De aanvrager van de activiteit of dienst is de belastingplichtige

Om de relatie tussen kosten en opbrengsten transparant te maken heeft de VNG modellen ontwikkeld voor de afvalstoffen- en rioolheffing, de leges en de lijkbezorgingsrechten. Deze worden in Haarlem toegepast. De kostenonderbouwing van deze heffingen staat in bijlage 5.10 van deze begroting. Daarnaast vereist het BBV dat de gemeente inzichtelijk maakt hoe de kostendekkendheid wordt berekend. Omdat de kosten van overhead niet meer als indirecte lasten over de producten worden verdeeld (integrale kostprijsberekening), moeten deze kosten via een opslagmethode in de tarieven worden verrekend. Deze methode is opgenomen onder Berekening kostendekkendheid rechten.

Rioolheffing

De kosten die de gemeente maakt voor de uitvoering van watertaken verhaalt de gemeente op burgers en bedrijven via de rioolheffing. De kosten voor afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater zijn berekend in het Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan (VRGP) 2018-2023 ([2017/361078](#)) dat door de raad is vastgesteld.

De investeringen die hieruit voortvloeien, leiden tot een stijging van de kapitaallasten die worden doorberekend in de tarieven. Op basis van het coalitieprogramma is in de Kadernota 2018 vastgesteld dat de rioolheffing 100% kostendekkend is. Aan de kosten van rioolheffing wordt 31% van de kosten van straatvegen toegerekend, evenals de BTW en de heffingskosten van Cocensus. De belastingplichtige is de eigenaar van een perceel dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering.

Afvalstoffenheffing

Wie in de gemeente gebruik maakt van een perceel waarvoor de gemeente op grond van de Wet milieubeheer huishoudelijke afvalstoffen inzamelt, betaalt hiervoor afvalstoffenheffing. Op basis van het coalitieprogramma is de Kadernota 2018 vastgesteld dat de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend is.

Naast de kosten van afvalinzameling en –verwerking worden de kosten van kwijschelding aan de heffing toegerekend, evenals 31% van de kosten van straatvegen, de BTW en de heffingskosten van Cocensus. In het tarief maakt de gemeente onderscheid tussen één- en meerpersoonshuishoudens.

Leges

Voor diensten die het gemeentebestuur levert worden leges betaald. Ook worden leges geheven voor een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De legesverordening kent drie titels:

- Algemene dienstverlening;
- Dienstverlening voor fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
- Dienstverlening voor de Europese dienstenrichtlijn.

Leges kennen een vorm van kruissubsidiëring waarbij niet iedere individuele dienstverlening kostendekkend hoeft te zijn, maar dat een cluster van diensten in totaliteit niet meer dan 100% kostendekkend is. Het BBV verplicht inzicht te geven in de mate waarin dit het geval is. Dit kan door de mate van kostendekkendheid per hoofdstuk weer te geven. Binnen de algemene dienstverlening

zijn bijvoorbeeld reisdocumenten en rijbewijzen in hoofdstukken onderverdeeld. Deze informatie is opgenomen in deze paragraaf.

Het kader is dat de legestarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd, voor zover tarieven niet aan een wettelijk maximum zijn verbonden. De tarieven voor bouwleges worden per saldo verlaagd, omdat de baten anders de lasten overstijgen

Begraafrechten

Onder begraafrechten worden rechten verstaan voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats. De rechten worden geheven van degene die de dienst aanvraagt.

De tarieven worden jaarlijks met het percentage inflatie verhoogd.

Havengeld

De gemeente vraagt havengeld voor het gebruik van gemeentewateren en daaraan gerelateerde voorzieningen die in beheer of onderhoud zijn bij de gemeente. Havengelden rechten worden betaald door de schipper, de reder, de eigenaar van het vaartuig, degene die het schip heeft gecharterd of de vertegenwoordiger van deze partijen. Ook de tarieven van havengelden worden jaarlijks aangepast met de inflatiecorrectie.

Marktgelden

Voor een standplaats op marktterreinen heft de gemeente marktgelden. Dit geldt ook voor andere plaatsen waar markthandel wordt uitgeoefend. Marktgeld wordt geheven van de vergunninghouder of aan wie incidenteel toestemming is verleend om extra ruimte in te nemen. De tarieven voor marktgelden worden jaarlijks met inflatie verhoogd.

Berekening kostendekkendheid rechten

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de onderbouwing van de kostendekkendheid. De directe kosten van dienstverlening worden rechtstreeks aan het product ontleend. Indirecte kosten, worden via een verdeelsleutel of tarief doorberekend aan het product. De indirecte kosten hebben betrekking op de toerekening van de kosten van overhead en eventueel BTW.

In de financiële verordening ([2016/176650](#)) is vastgelegd dat de overheadkosten worden bepaald op basis van de personeelslasten van een product. Dit wordt voor alle rechten uniform toegepast:

$$(\text{personeelslasten product (incl. inhuur)} / \text{totale personeelslasten (incl. inhuur) van alle producten (exclusief overhead)}) \times \text{personeelslasten taakveld overhead} = \text{opslag overhead product}$$

De netto-kosten van overhead bedragen in 2019 afgerond € 50,8 miljoen. Het totale aantal productieve uren (exclusief overhead) is berekend op 968.000 uren

*De door te belasten overhead naar de kostendekkende rechten bedraagt
€ 50.829.000 / 968.000 uur = afgerond € 53 per uur*

1. Rioolheffing

Verwachte kosten

De gemeente is wettelijk verplicht om haar verplichtingen voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar afgerond € 13,1 miljoen aan kosten te maken om deze verplichtingen na te komen. Om de kosten transparant te maken, wordt eerst uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product openbare ruimte ondergronds voor een bedrag van € 10,2 miljoen, waarvan € 6,4 miljoen uit kapitaallasten bestaat die voortvloeien uit de uitvoering van het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (VGRP). Hierin zijn de wettelijke gemeentelijke watertaken vastgelegd voor van afvalwater, hemelwater en grondwater. Daarnaast wordt € 1,4 miljoen aan kosten geraamd op het product afvalinzameling en reiniging voor het schoonhouden en vegen van straten. Dit voorkomt dat de riolering belast wordt met vuil dat tot verstoppingen en extra kosten leidt. Er wordt € 219.000 toegevoegd aan de reserve baggeren. Ook worden kosten van het product overhead doorberekend voor € 160.000. Dit zijn kosten die de gemeente maakt voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin. De kosten die gemaakt worden voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften worden geraamd op € 271.000. Tenslotte worden de BTW-lasten geraamd op ruim € 1 miljoen en ontvangt de gemeente € 73.000 aan overige baten.

Rioolheffing	% in heffing	Lasten + Baten -
Kosten product openbare ruimte ondergronds	100	€ 10.150
Kosten product afvalinzameling en reiniging (aandeel kosten straatvegen)	31	€ 1.415
Baten product openbare ruimte ondergronds	100	-€ 72
Netto directe kosten product		€ 11.493
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (3.011 x € 53)		€ 159
Toerekening BTW		€ 1.066
Kosten heffing en invordering Cocensus		€ 271
Totale kosten		€ 12.989
Opbrengst heffingen		€ 12.989
Dekking		100%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 228a van de Gemeentewet een rioolheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing volledig kostendekkend. Dat betekent dat er geen algemene middelen voor de riolering worden ingezet.

Riolering	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	11.615	12.206	12.989
Lasten totaal	11.648	12.206	12.989
Kostendekkendheid	100%	100%	100%

2. Afvalstoffenheffing

Verwachte kosten

De gemeente heeft een wettelijke inzamelplicht voor het afval van particuliere huishoudens. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 24,3 miljoen aan kosten te maken om deze plicht na te komen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit de volgende verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product afvalinzameling en reiniging (€ 17,3 miljoen). De kosten worden gemaakt voor het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder.

De kosten van kwijschelding van afvalstoffenheffing voor gebruikers die daarvoor in aanmerking komen worden aan de kostendekkende heffing toegerekend.

Door het straatvegen wordt restvuil ingezameld dat bijdraagt aan een afvalvrije openbare ruimte. Daarom worden deze kosten voor 31% gedeelte toegerekend aan de afvalstoffenheffing, te weten € 1,4 miljoen.

Bij de vaststelling van de Kadernota 2016 (zie bladzijde 82) heeft de raad besloten de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing over de jaren 2017 t/m 2019 te laten vrijvallen. Hiervan resteert voor 2019 nog € 300.000.

De kosten van de overhead worden doorberekend voor een bedrag van € 214.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Van het product belastingen worden de kosten voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften, geraamd op € 453.000 en de toe te rekenen BTW-lasten op bijna € 4 miljoen.

	% in heffing	Lasten + Baten -
Afvalstoffenheffing		
Kosten product openbare afvalinzameling- en reiniging	100	17.332
Kosten product afvalinzameling en reiniging (aandeel kosten straatvegen)	31	1.415
Inkomsten: onttrekking aan egalisatiereserve	100	-300
Netto directe kosten product		18.447
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (4.035 x € 53)		214
Toerekening BTW		3.959
Toerekening van kosten kwijtschelding afvalstoffenheffing		1.276
Kosten heffing en invordering Cocensus		453
Totale kosten		24.349
Opbrengst heffingen		24.349
Overige opbrengsten		0
Dekking		100%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 15.33 van de Wet milieubeheer voor de inzameling van het afval van huishoudens een afvalstoffenheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn.

Afvalstoffenheffing	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	20.705	20.960	24.349
Lasten totaal	20.705	21.776	24.349
Kostendekkendheid	100%	96%	100%

In dit overzicht is nog geen rekening gehouden met het aanvullende voorstel voor de volgende fase van invoering SPA (2018/411308). Om de kostenstijging te matigen wordt bij de aanvullende voorgesteld de kosten te dekken uit algemene middelen en bij de Kadernota 2019 te bezien of en op welke wijze de omvang van de afvalstoffenheffing en de woonlasten kunnen worden beperkt.

3. Leges

Gemeenten heffen leges voor de kosten van specifieke producten die op aanvraag worden geleverd. De leges worden gebruikt om de kwaliteit van de producten te waarborgen en om personeels-, huisvesting- en materiaalkosten te dekken. De opbrengst uit de leges mag volgens de landelijke regelgeving niet hoger zijn dan de totale kosten van de verstrekking. Een gemeente kan dus geen winst maken op de diensten die zij levert.

Deze spelregel geldt voor het totaal van deze specifieke dienstverlening, maar kruissubsidiëring is (beperkt) toegestaan. Om meer inzicht in de kruissubsidiëring te krijgen is in de landelijke regelgeving opgenomen dat, zoveel als mogelijk, per cluster van dienstverlening de kostendekkendheid inzichtelijk wordt gemaakt. Om aan dat voorschrift te voldoen is per hoofdstuk (of een combinatie van hoofdstukken, als dit praktisch is), de mate van kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt. Kruissubsidiëring binnen hoofdstukken blijft mogelijk.

Haarlem verantwoordt de tarieven van de leges volgens de landelijke richtlijnen en wettelijke eisen. Daarbij is uitgangspunt om transparant te zijn over de kostendekkendheid per hoofdstuk.

3.1 Leges algemene dienstverlening

Verwachte kosten

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet en de Paspoortwet leges heffen voor een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

In totaal verwacht de gemeente het komende jaar hiervoor € 1,6 miljoen aan kosten te maken. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst voor welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

In voorgaande jaren zijn alle lasten en baten van de producten dienstverlening en de overhead als uitgangspunt genomen. In de huidige systematiek zijn alleen lasten en baten meegenomen die uitsluitend aan de secretarieleges toegerekend kunnen en mogen worden. Dat houdt in dat de leges die wij voor het Rijk innen en weer afdragen aan het Rijk buiten beschouwing laten. De lasten en baten zijn daarom lager dan voorgaande jaren.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten voor leges direct wordt geraamd op het product dienstverlening (€ 0,8 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 1 van de legesverordening (algemene diensten). Daarnaast worden kosten van overhead doorberekend voor een bedrag van € 1,1 miljoen.

Leges algemene dienstverlening	% in heffing	Lasten + Baten -
Kosten product dienstverlening	100	786
Netto directe kosten product		786
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (17.566 x € 53,00)		931
overige kosten		155
Totale kosten		1.871
opbrengst heffingen		1.626
Dekking		87%

Om de mate van kruissubsidiëring binnen de algemene leges inzichtelijk te maken zijn baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen van de algemene leges geraamd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening						
Leges verordening	Lasten product	Overhead	Toe te rekenen kosten	Totaal lasten	Leges	Kostendekkendheid
Algemene dienstverlening						
1. Burgerlijke stand	146	143	36	325	-310	95%
2. Reisdocumenten	108	112	29	249	-214	86%
3. Rijbewijzen	183	250	63	496	-488	98%
4 en 7 GBA en bestuursstukken	69	106	27	202	-181	89%
8. Bodem- en vastgoedinformatie	47	52	0	99	-56	56%
9. Ov. Publiekstaken	105	124	0	229	-164	72%
11. Huisvestingswet	8	9	0	17	-15	90%
12. Leegstandswet	5	7	0	12	-10	81%
14. Standplaatsen	4	6	0	10	-5	46%
16. Kansspelen	8	10	0	18	-14	79%
18. Telecom en civiele werken	60	71	0	131	-92	70%
19. Verkeer en vervoer	43	41	0	83	-77	93%
20. Diversen (< € 1.000)			0			
Totaal	786	931	155	1.871	-1.626	87%

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen:

De uren inzet is geraamd op de genoemde producten. Volgens de uniforme verdeelsleutel wordt € 53 per uur toegerekend voor overhead. In de paragraaf van vorig jaar is opgenomen dat er een meer verfijnde vorm van kostentoerekening in voorbereiding was. Deze is voor de begroting 2019 nu geheel ingevoerd. De berekende kosten zijn gebaseerd op de werkelijke verwachte tijdsbesteding per product, gebaseerd op tijdschrijven in het afgelopen jaar vermenigvuldigd met het aantal af te geven producten of diensten. Voorheen werden de kosten toegerekend op basis van normkosten.

Hoofdstuk 1 Burgerlijke stand: betreft de baten en lasten verbonden aan het voltrekken van huwelijken. Deze leges zijn vrijwel kostendekkend.

Hoofdstuk 2 Reisdocumenten: vanwege de gemeten tijdsbesteding per product die lager bleek te zijn dan de voorheen gehanteerde normtijd worden er nu minder lasten doorberekend aan dit product en is de kostendekkendheid ook hoger dan in 2018.

Hoofdstuk 3 Rijbewijzen is vrijwel kostendekkend.

Hoofdstukken 4 en 7: Dit betreffen de legesproducten die te maken hebben met uittreksels en inlichtingen uit de gemeentelijke administraties (GBA). Om die reden is de onderbouwing van deze hoofdstukken gecombineerd.

Hoofdstuk 9 Overige publiekstaken: Hier zijn de baten en lasten van naturalisaties geraamd.

Hoofdstuk 18 Telecom en civiele werken. Wanneer een kabel- of waterleidingsbedrijf werkzaamheden uitvoert of laat uitvoeren waarvoor de grond open moet, doet de aannemer een aanvraag voor een vergunning of een melding. De kosten die hiervoor worden gemaakt zijn de inzet van ambtelijke uren.

De overige producten zijn qua lasten en baten te gering van omvang voor verdere toelichting.

Op basis van de nieuwe wijze van kostenberekening bedraagt de kostendekkendheid van de leges algemene dienstverlening 87%.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet en de Paspoortwet leges heffen voor verstrekte diensten en een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges voor algemene dienstverlening 77% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 23% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

Leges algemene dienstverlening	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	3.658	3.623	1.627
Lasten totaal	4.020	5.634	1.877
Kostendekkendheid	91%	64%	87%

3.2 Leges fysieke leefomgeving

Ook voor de kosten die worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 2 van de legesverordening (fysieke leefomgeving, zoals de Wabo) geldt dat deze via leges mogen worden doorberekend. Ook hier geldt dat de opbrengst niet hoger mag zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 5,2 miljoen aan kosten te maken om deze specifieke dienstverlening aan te kunnen bieden.

Het grootste gedeelte van de gemeentelijke lasten van deze diensten worden geraamd op het product integrale handhaving en de daaraan toegerekende kosten (€ 1,4 miljoen). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 2,7 miljoen. Daarnaast is ook de inzet van andere afdelingen en instanties nodig om een vergunning te kunnen afgeven. Deze zijn opgenomen bij het onderdeel afgeleide producten.

Omdat de verwachte baten bij ongewijzigde tarieven hoger zouden worden dan de lasten, zijn de baten verlaagd tot bijna kostendekkend niveau. Dit heeft wel als gevolg dat de tarieven verlaagd moeten worden. De legesverordeningen en de tarieven worden in november vastgesteld als onderdeel van de Haarlemse belastingvoorstellen. Hierin zal het college voorstellen het tarief van de bouwleges te verlagen van 3,02% naar 2,5%. Ook wordt voorgesteld af te zien van indexatie van de legestarieven van de fysieke leefomgeving.

Leges fysieke leefomgeving	% in heffing	Lasten + Baten -
Uren afdeling vergunningverlening, handhaving en toezicht	100	1.269
Kosten software	100	94
Netto directe kosten product		1.363
<i>Afgeleide producten</i>		
Uren KCC en procesondersteuning (product dienstverlening)	143	
Uren omgevingsbeleid(product ruimtelijke ontwikkeling)		418
Uren afdeling DIA (product dienstverlening)		51
Kosten adviescommissie ruimtelijke kwaliteit		131
adviezen VRK brandveilig bouwen		355
Subtotaal afgeleide producten		1.098
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (51.302 x € 53,00)		2.719
Overig		50
Totale kosten		5.230
Opbrengst heffingen		5.127
Dekking		98%

De hoofdstukken onder deze titel gaan over de dienstverlening die nodig is om omgevingsvergunningen af te geven of te wijzigen. Om die reden is het niet mogelijk de baten en lasten in aparte hoofdstukken verder te specificeren en het wordt als één geheel gepresenteerd.

Toelichting op bovenstaande onderbouwing:

De ureninzet is geraamd op integrale vergunningverlening en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 53,00 toegerekend voor overhead.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges voor producten voor de fysieke leefomgeving 98% kostendekkend. Dat betekent dat 2% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

Leges fysieke leefomgeving	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	5.634	3.545	5.127
Lasten totaal	4.852	4.080	5.230
Kostendekkendheid	116%	87%	98%

3.3 Leges Europese dienstenrichtlijn

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten die voor specifieke taken worden geleverd via leges doorrekenen aan de aanvrager van deze diensten. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,2 miljoen aan kosten te maken voor diensten die voortvloeien uit de Europese dienstenrichtlijn. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten van diensten uit de Europese dienstenrichtlijn direct wordt geraamd op het product integrale dienstverlening en handhaving (€ 0,1 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 3 van de legesverordening (leges vallend onder de Europese dienstenrichtlijn). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 0,1 miljoen.

leges vallende onder de Europese dienstlijn	% in heffing	Lasten + Baten -
Kosten product integrale vergunning en handhaving	100	101
Netto directe kosten product		101
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (2.245 x € 53,00)		119
Totale kosten		220
Opbrengst heffingen		200
Dekking		91%

Om de mate van kruissubsidiëring inzichtelijk te maken, zijn de baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen geraamd op basis van werkelijke tijdsbesteding per product.

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening					
Leges verordening	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Kostendekkendheid
Dienstenrichtlijn					
1. Horeca	44	66	110	-100	91%
2. Evenementen en markten	26	38	64	-62	98%
3. Prostitutiebedrijven	3	4	7	-4	53%
4. Speelgelegenheden (< € 1.000)					
7. Overigen	28	11	39	-34	87%
Totaal	101	119	220	-200	91%

Toelichting op bovenstaande onderbouwing:

De ureninzet is geraamd op het begrotingsproduct integrale vergunning en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 53 toegerekend voor overhead. De hoofdstukken onder deze titel betreffen de afgifte van een aantal specifieke vergunningen

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem zijn de leges voor de Europese dienstenrichtlijn voor 91% kostendekkend, dus 9% van de kosten worden uit algemene middelen gedekt.

Leges Europese dienstrichtlijn	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	384	212	200
Lasten totaal	768	578	220
Kostendekkendheid	50%	37%	91%

In de nieuwe werkwijze is per activiteit de genormeerde ureninzet bepaald (hoeveel tijd kost elke benodigde processtap). Dit geeft de grootste zekerheid dat de kosten die worden doorberekend in het legestartief correct zijn. In voorgaande jaren werd de inschatting globaler gedaan. Als gevolg hiervan wijken de kostendekkendheidspercentages voor de legesproducten van titel 3 af van die uit de vorige begroting. Als gevolg hiervan zijn de tarieven van hoofdstuk 2 (Evenementen) met iets meer dan 10% gedaald en de tarieven van hoofdstuk 5 (Speelgelegenheden) gehalveerd. Zodoende is de kostendekkendheid onder de 100% gekomen.

4. Begraafrechten

De begraafrechten worden geheven op basis van de Gemeentewet. De verschillende rechten dragen zowel kenmerken van gebruik- als genotsretributies en op sommige punten lijken de rechten op leges. Gebruiksretributies worden geheven voor het gebruik van gemeentebestemmingen, zoals het gebruik van een aula. Genotsretributies zijn rechten van door of vanuit de gemeente verleende diensten, zoals begraven. Sommige rechten, zoals een vergunning voor een grafmonument, hebben het karakter van leges. Daardoor zijn alle heffingen voor het gebruik van de begraafplaats en/of het crematorium en voor de daarmee samenhangende diensten in één verordening geregeld.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van begraven, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen via begraafrechten. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 2,1 miljoen aan kosten te maken voor de gemeentelijke begraafplaatsen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit de volgende verdeling blijkt dat de gemeentelijke lasten direct worden geraamd op het product begraafplaatsen (€ 1,3 miljoen). De kosten betreffen de exploitatie van de begraafplaatsen. Daarnaast worden kosten van overhead doorberekend voor een bedrag van € 0,8 miljoen.

Begraafrechten	% in heffing	Lasten + Baten -
Kosten product begraafplaatsen	100%	1.274
Netto directe kosten product		1.274
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (16.245 x € 53,00)		861
Totale kosten		2.135
Opbrengst heffingen		-953
Overige opbrengsten		-30
Dekking		46,10%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet de kosten in rekening brengen bij de aanvrager op basis van een vastgestelde verordening begraafrechten. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 46% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 54% van de kosten voor begraven vanuit de algemene middelen wordt ingezet.

Begraafrechten	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	1.028	959	983
Lasten totaal	2.035	1.775	2.135
Kostendekkendheid	51%	54%	46%

5. Havengelden

Havengelden worden geheven op basis van de Gemeentewet. Havengelden worden geheven ter dekking van de kosten van het gebruik van waterwegen en havens, maar ook voor het draaien van bruggen, het schutten van sluizen of het gebruik van faciliteiten op de wal. Heffingscriteria zijn onder meer lengte of tonnage van een vaartuig, al dan niet in combinatie met een verblijfsduur.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van havendiensten doorberekenen aan de gebruiker via havengelden. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 2,7 miljoen aan kosten te maken voor het gebruik en onderhoud van de haven. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

De volgende verdeling laat zien dat de gemeentelijke lasten voor de exploitatie van de haven direct worden geraamd op het product havendienst (€ 1,5 miljoen). Daarnaast worden kosten van overhead doorberekend voor een bedrag van € 1,2 miljoen.

Havengelden	% in heffing	Lasten + Baten -
Kosten product havendienst	100%	1.510
Netto directe kosten product		1.510
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (22.358 x € 53,00)		1.185
Totale kosten		2.695
opbrengst heffingen		-1.023
Dekking		38%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van diensten van de haven in rekening brengen bij de gebruikers. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 38% kostendekkend. Dat wil zeggen dat er 62% aan de dienstverlening haven vanuit de algemene middelen wordt ingezet.

Havengelden	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	996	1.000	1.023
Lasten totaal	2.448	2.561	2.695
Kostendekkendheid	41%	39%	38%

6. Marktgelden

Marktgeld is een betaling voor een standplaats op een markt. Dit betreft dag- of weekmarkten voor consumenten. De gelden worden geheven voor de kosten van de markten. Heffingscriteria zijn onder meer de grootte van een standplaats, al dan niet in combinatie met de duur van de markt.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van de exploitatie van markten doorberekenen aan de vergunninghouder. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,53 miljoen aan kosten te maken. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit de volgende verdeling blijkt dat de kosten worden geraamd op het product integrale vergunning en handhaving. Binnen dit product zijn de kosten van de markt verbijzonderd op de kostenplaats markten. De gemeentelijke lasten worden direct geraamd op deze kostenplaats. De geraamde lasten bedragen € 330.000 en betreffen de exploitatie van de markt. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 200.000.

Marktgelden	% in heffing	Lasten + Baten -
Kostenplaats markten, onderdeel van het product integrale vergunning en handhaving		330
Netto directe kosten product		330
<i>Toe te rekenen kosten</i>		
Opslag overhead (3.753 x € 53,00)		200
Totale kosten		530
opbrengst heffingen		429
Dekking		81%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van de markten in rekening brengen bij de vergunninghouder. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 81% kostendekkend. Dat wil zeggen dat de overige 19% vanuit de algemene middelen wordt ingezet.

Marktgelden	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten totaal	348	419	429
Lasten totaal	417	458	530
Kostendekkendheid	84%	91%	81%

Een verdere kostenonderbouwing van de heffingen is in bijlage 5.10 van de begroting opgenomen.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt bepaald door de tarieven van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de navolgende tabel is de opbouw van de lokale lastendruk in Haarlem in 2019 ten opzichte van 2018 inzichtelijk gemaakt. Voor huurwoningen is alleen de hoogte van de afvalstoffenheffing bepalend, aangezien bewoners hiervan niet worden aangeslagen voor OZB en rioolheffing. De lokale lastendruk stijgt in 2019 van € 756 naar € 829 per meerpersoonshuishouden: een stijging van 10%. De hogere stijging wordt vooral veroorzaakt door de afvalstoffenheffing. De stijging ten opzichte van 2018 bedraagt afgerond € 4 miljoen.

Om tot een kostendekkende afvalstoffenheffing te komen dient de opbrengst verhoogd te worden van afgerond € 20,3 miljoen in 2018 naar afgerond € 24,3 miljoen in 2019 een stijging van € 4 miljoen. Dat komt overeen met een stijging van 20%.

Analyse:

De stijging van de lasten t.o.v. Programmabegroting 2018 is in hoofdzaak als volgt te verklaren:

1. Hogere kosten DDO A&R € 1,8 miljoen en dit bestaat uit de volgende autonome kosten:

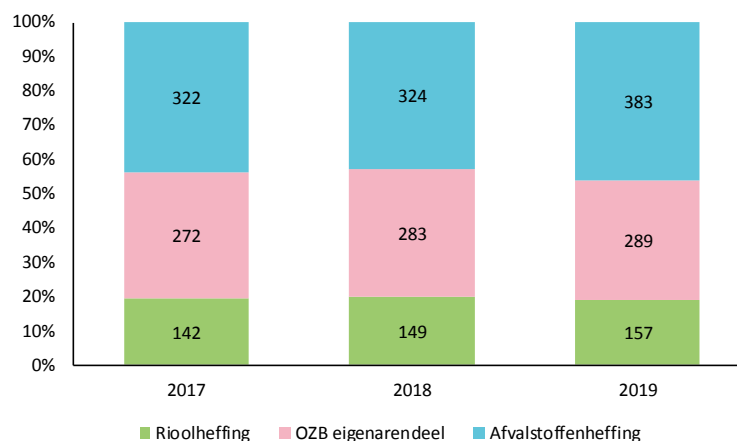
Nieuw t.o.v. de Kadernota 2018:

- € 0,6 miljoen extra verbrandingsbelasting (is nieuw). Dit is een **landelijke belasting** en wordt opgelegd voor alle tonnage. **NB: Alle gemeenten in Nederland worden met deze kostenstijging geconfronteerd.**
- € 0,5 miljoen nadelige ontwikkeling grondstoffen, lagere opbrengst Nedvang en hogere verwerkingskosten (is nieuw), is autonoom en niet te veranderen.
- € 0,2 miljoen tegenvallend resultaat nascheiding AEB (is nieuw). Er was al ingerekend dat er meer nascheiding zou zijn en dus een voordelig effect op de afvalstoffenheffing. De AEB levert nu nog niet het rendement op en dus kan het voordeel niet ingeboekt worden en geldt het voor 2019 als nadeel.
- € 0,1 miljoen areaaluitbreiding i.v.m. stijging huishoudens.

Vanuit de Kadernota 2018:

- € 0,3 miljoen indexatie DDO.
 - € 0,1 miljoen zondag openstelling milieuplein.
2. Uitvoering SPA € 0,4 miljoen en dit is als volgt opgebouwd:
 - € 0,2 miljoen hogere kosten t.o.v. 2018 conform opgave Implementatieplan 2017 (was bekend bij de Kadernota 2018). Er is afgesproken dat het per jaar opnieuw bekeken zou worden en dan opgevoerd. Bij introductie SPA is ieder jaar hetzelfde bedrag neergezet wat niet conform initiële berekening was.
 - € 0,2 miljoen ambtelijke project aan SPA-uren die hiervoor niet hoefde te worden opgevoerd (is nieuw ten opzichte van Kadernota 2018).
 3. Hogere BTW € 0,5 miljoen nu ook over posten SPA waarover hiervoor abusievelijk geen BTW is doorberekend (was deels bekend bij Kadernota 2018).
 4. Vervallen incidentele bijdrage in 2018 uit algemene middelen € 0,9 miljoen.
 5. Lagere onttrekking voorziening van € 0,3 miljoen (was bekend). Reden: de projectkosten 2017 en 2018 zijn met terugwerkende kracht alsnog uit de voorziening betaald, voor 2019 is dat niet het geval en dus moet het in de afvalstoffenheffing worden meegenomen.

De eigenaren van woningen worden voor drie belastingen aangeslagen. Bij de berekening van de OZB is uitgegaan van een gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning. Omdat het om een gemiddelde gaat, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele woningeigenaar hier van afwijken. Dat wordt onder andere bepaald door de feitelijke waarde en de waardeontwikkeling van de woning.

Lokale lastendruk in euro's voor een meerpersoonshuishouden	2017	2018	2019
Rioolheffing	142	149	157
OZB eigenarendeel	272	283	289
Afvalstoffenheffing	322	324	383
Totaal	736	756	829
Index t.o.v. 2017		102,70%	112,60%

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten zich als volgt:

Lokale lastendruk	2018	2019	2020	2021	2022	2023
OZB eigenaren woningen	283	289	289	289	289	289
Rioolheffing	149	157	163	168	171	174
Afvalstoffenheffing	324	383	396	380	378	386
Totaal	756	829	848	837	838	849
Woonlastenindex	100%	110%	112%	111%	111%	112%

Vergelijking met andere grote gemeenten (tarieven 2018)

Jaarlijks vergelijkt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. Dit is begin 2018 voor het laatst gebeurd. In 2018 stijgen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 0,6% tot € 677 per huishouden. De woonlasten in Haarlem stegen in 2018 met 1,8% naar € 756 volgens de COELO-definitie. De stijging in Haarlem wordt met name veroorzaakt door een stijging van de kosten voor onderhoud van riolering en afvalinzameling en -verwerking. De woonlasten in Haarlem zijn bijna 12% hoger dan het gemiddelde van de grote gemeenten. Van de 38 grote gemeenten stijgt Haarlem van plaats achttien naar plaats negen van duurste gemeente in 2018. Dat betekent dat 8 grote gemeenten hogere woonlasten hebben dan Haarlem. De gemiddelde woonlasten landelijk over 2019 zijn nog niet bekend.

Kwijtscheldingsbeleid

Een gemeente kan kwijtschelding verlenen aan mensen die niet in staat zijn om hun belasting te voldoen. Hiervoor zijn door de wet normen aangegeven. Haarlem hanteert voor de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%. Haarlem kan kwijtschelding verlenen voor de afvalstoffenheffing, de leges woonvergunningen, de leges voor gehandicapten parkeren en voor 50% op de hondenbelasting voor de eerste hond.

Voor kwijtschelding is een budget van € 1.276.000 geraamd.

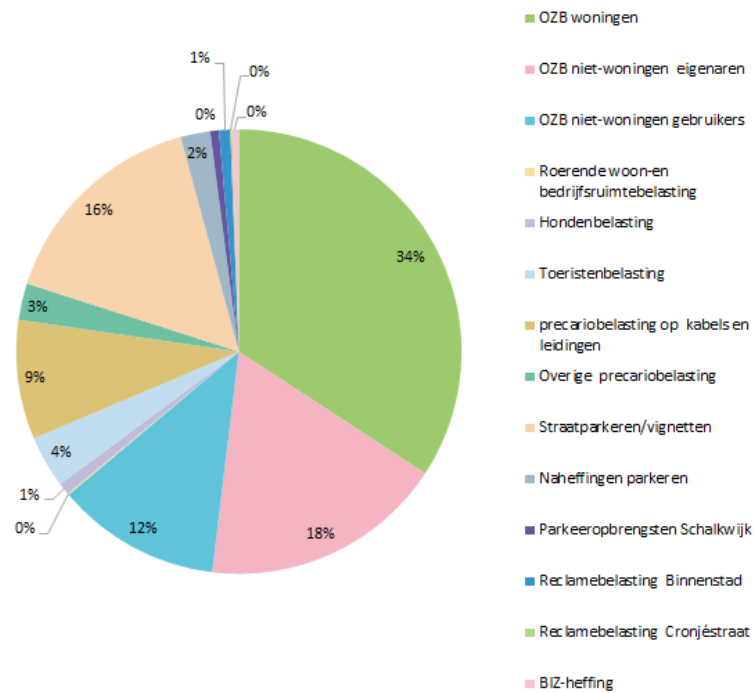
Opbrengst belastingen en heffingen

Belastingen/heffingen	Rekening 2017	Begroting 2018 incl. belasting- voorstellen 2018	Begroting 2019 incl. Bestuurs- rapportage 2018
<i>Belastingen</i>			
OZB-woningen	20.833	21.172	21.754
OZB- niet woningen eigenaren	10.248	11.180	11.240
OZB- niet woningen gebruikers	7.324	7.417	7.589
Roerende woon-en bedrijfsruimtebelastingen	60	59	60
Hondenbelasting	547	548	561
Toeristenbelasting	1.316	1.600	2.400
Precario ondergrondse infrastructuur	5.147	5.519	5.519
Overige precario	1.760	1.502	1.690
Straatparkeren/vignetten	9.209	9.566	10.063
Naheffing parkeren	1.047	1.274	1.364
Parkeeropbrengst Schalkwijk	459	492	400
Reclamebelasting Binnenstad ¹	524	504	516
Reclamebelasting Cronjéstraat	77	75	77
BIZ-heffing ²	288	317	317
Totaal belastingbaten	58.839	61.225	63.550
<i>Heffingen</i>			
Rioolheffing	11.615	12.206	12.989
Afvalstoffenheffing	20.705	20.960	24.349
Leges burgerzaken	3.658	3.623	1.626
Bouwleges (WABO)	5.634	3.545	5.127
Leges vergunningen	384	212	200
Begraafrechten	999	929	953
Havengelden	966	1.000	1.023
Marktgelden	348	419	429
Totaal heffingen	44.309	42.894	46.696
Totaal opbrengsten uit belastingen en heffingen	103.148	104.119	110.246
Dotatie aan voorziening dubieuze debiteuren	-500	-700	-700
Kwijtschelding	-1.247	-1.247	-1.276
Netto opbrengst	101.401	102.172	108.270

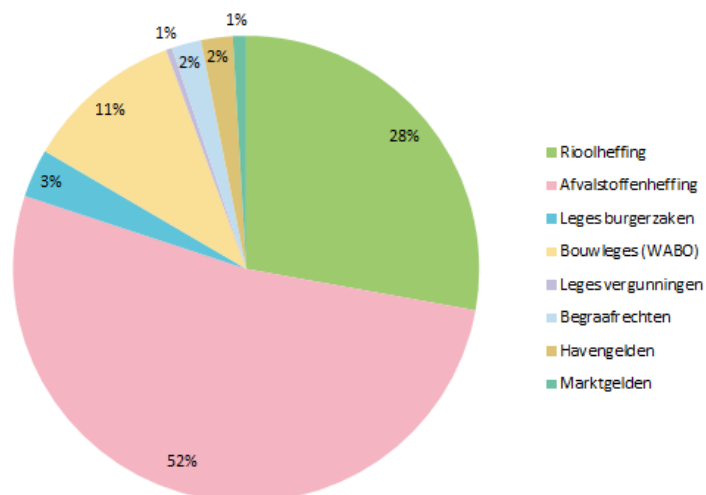
¹ Na accordering aanvullende voorstellen vervalt de opbrengst voor 2019

² Na accordering aanvullende voorstellen bedraagt de opbrengst BIZ-heffing binnenstad € 555.000

Geraamde belastingopbrengst 2019 € 64 miljoen

Geraamde opbrengst heffingen 2019 €47 miljoen

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf geeft informatie over het onderhoud van de kapitaalgoederen van de gemeente. De paragraaf start met een samenvatting van de beleidskaders voor het onderhoud. Vervolgens wordt toegelicht welke beheerplannen van toepassing zijn, hoe de onderhoudsvoorraad wordt bepaald en hoe deze zich ontwikkelt.

Vervolgens wordt per kapitaalgoed ingegaan op de ontwikkelingen en de te leveren prestaties in 2019.

Financiële consequenties 2019

In de onderstaande tabel zijn de beleidskaders voor de specifieke kapitaalgoederen opgenomen en de bedragen voor dagelijks, groot- en vervangingsonderhoud.

Kapitaalgoederen	Beleidskader
Wegen, straten en pleinen	Actualisatie Visie beheer en onderhoud (2018/6828)
Riolering	Verbreed gemeentelijke Rioleringsplan (2017/361078)
Water (kunstwerken, oevers)	Actualisatie Visie beheer en onderhoud (2018/6828)
Groen	Actualisatie Visie beheer en onderhoud (2018/6828)
Speelgelegenheden	Actualisatie Visie beheer en onderhoud (2018/6828)
Openbare verlichting en VRI	Actualisatie Visie beheer en onderhoud (2018/6828)
Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (2018/41031)
Sportaccommodaties	Integraal uitvoeringsplan sportaccommodaties 2018 t/m 2028: Sport aan zet (2018/15838) en Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties (2013/594131)
Vastgoed	Nota Onderhoud vastgoed (2012/471809) en Nota Onderhoudskosten (2013/284532)

Onderhoudsvoorraad

Alle kapitaalgoederen slijten door gebruik. Om het object te kunnen blijven gebruiken is onderhoud noodnodig. Na verloop van tijd moet het objectweer worden vervangen. De werkvoorraad van het onderhoud bestaat uit alle gebieden en objecten die wegens slijtage niet meer

voldoen aan de gewenste of noodzakelijke kwaliteit. Bij periodieke inspecties wordt de technische staat van het object onderzocht. Op basis van de inspectierapporten stelt de gemeente het noodzakelijk groot- en vervangingsonderhoud samen. Dit onderhoudswerk wordt via kostenkentallen inzichtelijk gemaakt.

Deze kosten zijn per domein weergegeven in de volgende tabel. Hierin is alleen het onderhoud weergegeven dat volgens de inspectierapporten uitgevoerd moet worden. In het laatste jaar van de

tabel (2023) is onderhoud opgenomen dat al is geprogrammeerd én onderhoud dat in 2018 is geïnterpreteerd, maar nog niet in een bepaald jaar is geprogrammeerd.

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad					Totaal
	2019	2020	2021	2022	2023	
Openbare ruimte						
Wegen, straten en pleinen	16.744	11.718	6.352	15.012	700	50.526
Riolering	11.521	4.628	7.223	6.587	6.393	36.352
Water (kunstwerken, oevers)	8.240	2.595	2.835	2.000	4.886	20.556
Groen	3.358	3.108	621	3.027	57	10.171
Speelgelegenheden	93	0	0	0	0	93
Openbare verlichting en VRI	3.769	959	740	525	3.651	9.644
IP Maatschappelijk nut						
Totaal geprogrammeerd Openbare ruimte	43.724	23.007	17.770	27.151	15.687	127.340
Totaal budget Groot en vervanging	34.486	32.056	28.411	39.616	19.501	154.070

Voor elke P&C cyclus wordt bovenstaande tabel bijgewerkt en de latere jaartallen gevuld met de onderhoudsbehoefte. Op basis van areaalleefijd kan een onderhoudsgolf worden voorspeld. Dit is een lang cyclische ontwikkeling en met de actualisatie Visie Beheer en Onderhoud is hier inzicht in gegeven. Het financiële effect van die actualisatie is in de Kadernota 2018 en de nu voorliggende Programmabegroting 2019 verwerkt.

Om effectief te kunnen programmeren en (onderhouds-) werken met elkaar te kunnen combineren, kan het voorkomen l dat een deel van het areaal tijdelijk niet het gewenste onderhoudsniveau heeft. Hierbij is niet direct sprake van achterstallig onderhoud, maar van werkvoorraad. Wanneer er een te grote werkvoorraad ontstaat, kan een deel van het areaal dat niet aan de kwaliteitsnormen voldoet later dan gepland worden hersteld. Dan is sprake van achterstallig onderhoud.

Voor een acceptabele termijn voor het bepalen van de werkvoorraad wordt een begrotingshorizon van vier jaar gehanteerd. Voor het areaal waarbij groot onderhoud plaatsvindt in de vorm van een vervangingsinvestering (kademuren en bruggen) wordt de planningshorizon van het investeringsplan gehanteerd. Deze bedraagt vijf jaar. Wanneer al het benodigde onderhoud binnen deze horizon ook binnen de beschikbare budgetten kan worden uitgevoerd, wordt gesproken van een gezonde situatie met een onderhoudsvoorraad. Als het werk niet binnen de periode uitgevoerd kan worden of het budget niet toereikend is, ontstaat achterstand en is er dus sprake van achterstallig onderhoud.

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad			
	Begin 2018	Begin 2019	Ontwikkeling	Achterstand
Totaal geprogrammeerd Openbare Ruimte	129.639	127.040	-2.599	
Totaal budget groot- en vervangingsonderhoud	148.163	154.070	5.907	Nee

Het jaar 2018 startte met een voorraad van € 130 miljoen aan onderhoud en € 148 miljoen aan budget (voor de periode 2018-2022). Het jaar 2019 start met een onderhoudsbehoefte van € 127 miljoen en € 154 miljoen aan budget. De onderhoudsbehoefte voor de komende vijf jaar is lager dan de beschikbare middelen voor de komende vijf jaar. Er is nu géén sprake van achterstallig onderhoud.

De daling van de onderhoudsbehoefte komt doordat de tabel is opgesteld halverwege het jaar 2018. Gedurende het jaar komen nog inspectiegegevens beschikbaar waardoor de geconstateerde onderhoudsbehoefte nog zal toenemen. De stijging van het budget is veroorzaakt door het opnemen van een aantal grote werken in het Investeringsplan.

Onderhoudsvoorraad gemeentelijk vastgoed en sportaccommodaties

De gemeente heeft een vastgoedportefeuille van circa 400 objecten. Hieronder vallen ook de schoolgebouwen, sportvelden en kleedkamers op buitensportaccommodaties, gemeentelijke zwembaden en de gemeentelijke gymzalen en sporthallen die in beheer zijn bij de afdeling Vastgoed. De onderhoudsstrategie van het gemeentelijk vastgoed is vastgelegd in de raadsnota Onderhoud vastgoed ([2012/471809](#)) en uitgewerkt in de B&W-nota Onderhoudskosten vastgoed ([2013/284532](#)). Het berust op een vijftal pijlers:

- Het onderhoudsniveau wordt vastgesteld aan de hand van NEN 2767 (norm voor het objectiveren van de staat van onderhoud van een gebouw).
- Het onderhoudstreefniveau is vastgesteld op conditiescore 3: sober en doelmatig (categorie Redelijk: het verouderingsproces is deels in gang gezet en er zijn incidentele gebreken. Technisch voldoet het object nog).
- Voor alle objecten gelden meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's).
- De onderhoudsbehoefte wordt integraal in beeld gebracht voor de totale vastgoedportefeuille.

Met ingang van 2019 vindt het planmatig onderhoud plaats via een herziene MJOP, volgens de voor de openbare ruimte gehanteerde opzet. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen de geprogrammeerde werkvoorraad en het geconstateerde achterstallig onderhoud. Achterstallig onderhoud wordt gedefinieerd als onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd, waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet (meer) wordt voldaan aan het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau. Achterstallig onderhoud kan leiden tot schade of tot onveilige situaties, wat vaak leidt tot hogere herstellkosten.

B&W heeft voor de periode 2014-2023 een meerjarenraming onderhoud vastgesteld. De totale onderhoudskosten over deze periode werden destijds geraamd op € 65 miljoen. Per jaar was uit het reguliere budget € 4 miljoen beschikbaar, jaarlijks aangevuld met € 1,4 miljoen uit de verkoopopbrengsten van niet-strategisch vastgoed. Bovendien was de aanname dat de

onderhoudskosten jaarlijks met € 1,1 miljoen af zouden nemen, doordat verkocht vastgoed niet meer op het onderhoudsbudget vastgoed drukte. Dan zou een budget van € 54 miljoen een periode van tien jaar moeten volstaan.

In de afgelopen jaren is de onderhoudsbegroting inderdaad aangevuld met de netto-opbrengsten van verkocht vastgoed. Ook is met ingang van 2015 in het investeringsplan een bedrag opgenomen voor levensduur verlengend onderhoud. Daardoor is er een inhaalslag gemaakt in het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. In 2018 wordt het onderhoud aan de laatste panden uit de eerste fase van het meerjarenplan uitgevoerd. Het merendeel van het achterstallig onderhoud, in 2013 geraamd op € 10,5 miljoen, is dan ingelopen waardoor steeds meer sprake is van regulier, planmatig onderhoud dat gericht is op het in stand houden van het gemeentelijk vastgoed.

Het niet-strategische deel van de vastgoedportefeuille worden in beginsel niet op niveau 3 onderhouden. Er is bij het uitvoeren van onderhoud de afgelopen jaren prioriteit gegeven aan de strategische panden. De panden uit de niet-strategische portefeuille komen in aanmerking voor verkoop.

Het einde van de eerste periode van vijf jaar is nu bereikt, waarmee een tussentijdse analyse noodzakelijk is. Hiervoor heeft de raad € 850.000 euro uit de reserve Vastgoed onttrokken om een actualisatie van de onderhoudsplannen voor het gemeentelijk strategisch vastgoed en om een inventarisatie van de mogelijkheden tot verduurzaming ([2015/487562](#)) te maken.

Deze gegevens geven eind 2018 inzicht in de kwaliteit van het gemeentelijk vastgoed, de bedragen die nodig zijn om de panden op streefniveau 3 te onderhouden en of er naast de geprogrammeerde werkvoorraad mogelijk sprake is van onderhoudsachterstanden – en wanneer deze kunnen zijn ingelopen. Op basis van deze gegevens en van het beschikbare budget wordt het meerjaren onderhoudsprogramma aangepast.

Het budgettaire kader voor het in stand houden van het gemeentelijk vastgoed bestaat voor de MJOP-periode 2019-2023 nog steeds uit het structureel beschikbare bedrag van 4 miljoen euro, aangevuld met kredieten voor levensduur verlengend onderhoud. Voor het inhalen van achterstallig onderhoud doet de gemeente een beroep op de reserve Vastgoed. Bij functionele wijzigingen of kwaliteitsverbetering van een gebouw worden de kosten niet uit het onderhoudsbudget gedekt, maar worden ze als investering geactiveerd, zoals bij het Dolhuys.

Met het meerjarig inzicht in de onderhoudsvoorraad geeft de gemeente uitvoering aan motie 5 'Transparant over onderhoudsachterstand' op de Kadernota 2016. Nu de kapitaalgoederen sportaccommodaties en vastgoed vanaf 2019 op eenzelfde wijze als de openbare ruimte worden gepresenteerd, is de uitvoering van de motie volledig.

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud (gem.)
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2022 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	2022	ja	nee
Riolering	Verbreed gemeentelijke Rioleringsplan (2017/361078)	2023	ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2022	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2022	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	2022	ja	nee
Openbare verlichting en verkeersregelinstallaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2022	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud ¹		nee	
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan.	2018	ja	nee
	Investeringsplan Sport 2019-2023	2022		nee
Vastgoed	MJOP (komt nog herzien MJOP m.i.v. 2019)	2018	ja	pm ²

¹ Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om 'het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

² Nog vast te stellen o.b.v. inspectieresultaten vastgoed eind 2018

Onderhoud openbare ruimte

Het onderhoudsniveau van de kapitaalgoederen is bepaald in de Visie en strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#) en het vGRP 2019-2023). Het ambitieniveau is tussen 2014 en 2018 verlaagd en in 2018 weer op het oorspronkelijke ambitieniveau teruggebracht. De benodigde budgetten om die ambitie te realiseren en behouden zijn doorgerekend in de actualisatie visie beheer en onderhoud ([2018/6828](#)). Dit document vormt het (financiële) beleidskader voor de kapitaalgoederen binnen de openbare ruimte.

De wijze waarop de gemeente het onderhoud uitvoert is omschreven in de beheerplannen per domein. Deze beheerplannen zijn onderdeel van de oorspronkelijke visie uit 2012 en worden in 2019 geactualiseerd. Het beheerplan voor het domein riolering maakt onderdeel uit van het vGRP-2018-2023.

Het gewenste onderhoudsniveau realiseert de gemeente via een combinatie van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsonderhoud. Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op basis van dienstverleningsovereenkomsten (DVO). Het groot- en vervangingsonderhoud wordt grotendeels projectmatig uitgevoerd vanuit de gebiedsprogramma's.

Het financieel kader en de beschikbare middelen voor het onderhoud zijn voldoende om de kwaliteitsambitie te behouden. Omvormingen en herinrichtingen worden niet gedekt vanuit die middelen. Het uitvoeren van onderhoud biedt echter wel een grote kans om de openbare ruimte aan te passen, waarmee de toegankelijkheid kan worden verbeterd, klimaat-adaptieve maatregelen kunnen worden uitgevoerd en meer groen of water kan worden toegevoegd. Om deze extra kwaliteit in de openbare ruimte te realiseren, gelijk met het uitvoeren van onderhoud, zijn met de Kadernota 2018 extra middelen beschikbaar gesteld.

Het onderhoud van het oppervlaktewater in Haarlem is in beheer bij het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Wegen, straten en pleinen (beheerdomein verhardingen)

De belangrijkste pijler bij onderhoud aan wegen is de technische kwaliteit. Hierbij worden het onderhoud aan riolering en drainage zoveel mogelijk gecombineerd. Deze integrale aanpak heeft als voordeel dat een wijkgerichte aanpak mogelijk is, waarbij onder andere bijgedragen wordt aan verbetering van duurzaamheid, klimaatadaptatie en toegankelijkheid. De aanpak van een deel van Meerwijk (Schalkwijk) is hier een belangrijk voorbeeld van, waarbij nog meer ervaring wordt opgedaan met deze combinatie.

In 2019 staan onder andere onderhoud aan de Jan Gijzenkade (westzijde), mr J. Gerritszlaan, Julianalaan, Zuid Schalkwijkerweg en de Willem de Zwijgerlaan op het programma. Het onderhoud aan de Nagtzaamstraat en Floraplein worden dit jaar afgerond. In 2019 start de voorbereiding van onderhoud aan de Kleverlaan/Marnixstraat.

Riolering (beheerdomein riolering en grondwater)

Het vGRP 2018-2023 vormt een concrete stap op weg naar een klimaatbestendige stad. Het plan geeft aan op welke wijze riolering en drainage doelmatig worden ingezet om wateroverlast te voorkomen en het milieu en de volksgezondheid te beschermen. In 2019 start de gemeente met het programma om waterstresslocaties binnen Haarlem te verhelpen. De uitvoering maakt onderdeel uit van het MJGP en moet in 2030 gereed zijn.

De stroombanen van het water over het maaiveld zijn met de stresstest in beeld gebracht en opgenomen in de SOR; deze banen zijn van groot belang voor de waterveiligheid van Haarlem.

De gemeente heeft in 2018 een start gemaakt met het aanpassen van de HIOR's , zodat waterberging en afvoer daar onderdeel van uitmaakt. Dit is de basis voor een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. Ook in 2019 wordt er gewerkt aan bewustwording en draagvlak voor klimaatadaptatie bij andere domeinen zodat een klimaat adaptieve inrichting een vanzelfsprekend onderdeel van ons handelen wordt.

Aanleg en toepassing van drainage is verwerkt in het MJGP. De planningshorizon van het programma is 30 jaar, waarmee de basis wordt gelegd voor het verbeteren van de waterkwaliteit en grondwaterbeheer. De daadwerkelijke programmering en uitvoering wordt gecombineerd met vervanging van de riolering of verharding.

Het vGRP programma voor de hoofd afvoerriolen is in 2018 gestart. In 2029 moeten alle leidingen die ouder zijn dan 50 jaar voorzien zijn van een nieuwe binnenmantel waarmee de levensduur met 50 jaar wordt verlengd. Het programma wordt gefaseerd uitgevoerd.

De samenwerking met de contractpartner in het dagelijks onderhoud van rioleringen verloopt goed.

In 2019 worden de DDO contracten verlengd.

De onderhoudspartner is gestart met verbeteringen aan het pompenareaal om op deze wijze de kosten te beperken en de betrouwbaarheid te verhogen.

Het herstelprogramma door middel van relinen in 15 wijken van Haarlem wordt in 2019 voortgezet. Met het groot onderhoud wordt het riool in goede staat gebracht, zodat het weer vele jaren mee kan. Het programma relinen omvat ongeveer 40 % van het Haarlemse stelsel en wordt over een periode van 3 jaar uitgevoerd.

Water (beheerdomein kunstwerken en oevers)

Het beheer van gemeentelijke wateren bestaat uit drie onderdelen, te weten oppervlaktewater, kades en oevers en baggeren. Het beheer van het oppervlaktewater in Haarlem wordt uitgevoerd door het Hoogheemraadschap van Rijnland. Enkele solitaire waterpartijen maken geen deel uit van het Rijnlandse watersysteem en zijn in beheer bij de gemeente. De gemeente Haarlem is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van oevers, kades en kunstwerken (bruggen-duikers). Haarlem reserveert jaarlijks € 219.000 vanuit het rioolbudget in een reserve voor toekomstige baggerwerken.

Waterbeheer en klimaatadaptatie hebben alles met elkaar te maken. Naast dat deze onderwerpen sterk terugkomen in het coalitieprogramma, is het versterken van de waterstructuur een onderdeel van de Structuurvisie Openbare Ruimte. In de herstructurering van Meerwijk staan water en klimaatadaptatie hoog op de agenda. Haarlem neemt deel in het DPRA stresstest team en het MRA-team 'Hoe bouwen we Klimaatadaptief'.

De haalbaarheidsstudie "Water terug in de Papentorenvest/gedempte Oostersingel" is in 2018 afgerond en is toegevoegd aan de voorbereidingen van de gebiedsontwikkeling Spaarnesprong die in 2019 voortgaan. De voorbereidingen voor de watergang in entree Oost zijn gestart. De projecten water in de Aziëweg en Floris van Adrichemlaan zijn in voorbereiding. De werkzaamheden voor de uitbreiding van de waterpartij in het Schoterbos zijn gestart. In navolging op de realisatie van de Centrale Watergang Waarderpolder gaan de ontwikkelingen in de Waarderpolder snel. De gemeente start een onderzoek naar meer kansen voor water in de Waarderpolder.

Naast bovengenoemde werken en opgaven is de verdichtingsopgave ook een belangrijke ontwikkeling. Voor al deze ontwikkelingen vergt de wateropgave een integrale werkwijze en werken het Hoogheemraadschap en de gemeente Haarlem nauw samen.

In 2019 wordt de vervanging van de kadewand langs de Emmakade afgerond en start de vervanging van de walmuur Spaarne ter hoogte van de Burgwal. Het noordelijk deel van de damwand langs de Zomervaat wordt in 2019 vervangen. De voorbereiding van de vervanging van de walmuur Buitenzorgkade start in 2019 om de werkzaamheden in 2020 uit te kunnen voeren.

Groen

Bij nieuwe ontwikkelingen, renovaties en reconstructies kiest de gemeente voor een duurzame en klimaat actieve inrichting. Voor openbare groenvoorzieningen en bomen houdt dit in dat het areaal groen in de stad wordt uitgebreid en het bestaande groen wordt verbeterd, zodat er vermindering van hittestress is en bevordering voor infiltratie van hemelwater.

In de geest van Operatie Steenbreek worden overbodige verhardingen in de openbare ruimte actief worden omgevormd naar groen. Ook waar bestaande groenvoorzieningen in de praktijk moeilijk op het gewenste niveau te brengen zijn, of waar zij niet de functie vervullen die aansluit bij de omgeving, worden deze omgevormd. Dit zijn vaak kleinschalige omvormingen die wel een grote invloed hebben op de beleving en de betekenis van de openbare ruimte.

Groen en natuur lenen zich uitstekend voor participatiedoelinden. Haarlemmers kunnen zonder vergunning maar wel via spelregels gevelgroen aanbrengen en kleinschalig groen in hun buurt aanleggen. Samen met Stichting Meergroen en Spaarnelanden stimuleert de gemeente bedrijven in de Waarderpolder hun omgeving te vergroenen. Ontwikkelaars en woningcorporaties worden betrokken bij het concept natuur inclusief bouwen.

Overeenkomstig het bomenbeleidsplan uit 2009 en de ambities uit de Structuurvisie Openbare Ruimte ([2017/477571](#)) worden door werk met werk te maken ontbrekende schakels in de (hoofd)bomenstructuur aangevuld. Voortkomend uit het Ecologisch Beleidsplan worden binnen het dagelijks onderhoud diverse plaatsen zo ingericht dat invulling wordt gegeven aan de ambities voor meer biodiversiteit en de ontwikkeling van ecologische potentiële locaties.

In de actualisatie van de Visie & Strategie Beheer en Onderhoud ([2018/6828](#)) zijn extra middelen vrijgemaakt voor een noodzakelijke kwaliteitsverbetering in het bomenareaal. Ook zijn er extra middelen om in te spelen op de gevolgen van de essentaksterfte. De gemeente onderzoekt in hoeverre bomen met een of enkele ingrepen aan de boom of groeiplaats aan de technische eisen kunnen voldoen, of waar investeren niet meer loont en bomen vervangen moeten worden.

Het kwaliteitsniveau van onderhoud is verhoogd. Dat betekent een hogere frequentie van maatregelen van de onderhoudspartner of het herstellen van kleine gebreken. Hiermee neemt de beeldkwaliteit toe en worden kleine ergernissen van bewoners voorkomen. Deze aanpak sluit aan bij het realiseren van quick-wins om inwoners tevreden te maken over het beheer.

Aan de hand van de omschreven ambities in de Beheervisie Haarlemmerhout ([2009/234898](#)) en het Beheerplan Haarlemmerhout 2012-2020 ([2012/201775](#)) worden in 2019 de vervangings- en herinrichtingsopgaven voor de Haarlemmerhout verder uitgewerkt en uitgevoerd. Met de uitvoering en de reguliere onderhoudswerkzaamheden wordt een fundament gelegd voor het behoud van de Hout in de komende decennia.

De eerste fase van het groot onderhoud van het Schoterbos is in 2019 in uitvoering. Hiermee wordt het waterprobleem aangepakt en de gebruikswaarde van het park vergroot.

In 2019 wordt aan de hand van de opgestelde uitvoeringsplannen verder vervolg gegeven aan het burgeradvies Bomen in Schalkwijk. Hierbij wordt proactief rekening gehouden met de grote woningbouwopgave in Schalkwijk.

Openbare verlichting en verkeersregelininstallaties

De ontwikkelingen op het gebied van openbare verlichting gaan snel. Het nieuwe beleidsplan openbare verlichting 2017 -2020 ([2016/052071](#)) sluit aan op de Herinrichtingsplannen Openbare Ruimte (HIOR) en Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022. Vervangingen in het domein vinden plaats binnen deze beleidskaders.

Het beleid om lichtmasten, armaturen en lampen te vervangen op basis van leeftijd en inspecties wordt in 2019 wederom toegepast. De traditionele armaturen worden vervangen door LED verlichting. LED verlichting levert een besparing op in het energieverbruik, heeft een langere levensduur en leidt tot minder storingen en is daarmee een belangrijk onderdeel van het duurzaamheidsbeleid.

In 2019 loopt de uitvoering - van het verledingsprogramma 2016 -2018 ([2014/114542](#)) door. In 2020 komt een vervolgprogramma om uiteindelijk in 2030 alle lichtmasten te hebben voorzien van LED verlichting. Er wordt onderzocht of de verlichting slimmer gemaakt kan worden zodat er alleen licht brandt als het nodig is om zo een grotere stap in duurzaamheid te zetten. Ook de mogelijkheden van gelijkspanning volgt de gemeente nauwlettend. Naast vervangen op basis van dit programma wordt ook meegelift met onderhoudsprojecten, mits vervanging is gerechtvaardigd op basis van leeftijd en branduren. In 2019 zijn dit de projecten in o.a. de Dreef, Prins Bernhardlaan en Jan Gijzenkade West.

Ook bij verkeersregelinstallaties (VRI's) gaan de ontwikkelingen snel. Met de komst van de intelligente verkeersregelinstallatie (i-VRI) zijn er allerlei nieuwe mogelijkheden ontstaan in het regelen van verkeersstromen. In het 'Partnership Talking Traffic' werkt de gemeente aan de ontwikkeling en uitrol van nieuwe techniek. Beschikbaarheid van data, gebruik van bestaande telecomnetwerken en voortdurende connectiviteit van weggebruikers zijn de belangrijkste onderdelen van deze ontwikkeling. Om aan te sluiten bij de nieuwe ontwikkelingen wordt het beleidsplan verkeersregelinstallaties (uit 2003) in 2019 vernieuwd.

Speelgelegenheden

Het periodiek beheer en instandhouding van de openbare speelvoorzieningen heeft de gemeente binnen het onderhoudscontract belegd bij Spaarnelanden. Voor het dagelijks beheer ligt de nadruk op het technisch veilig houden van de huidige speelvoorzieningen. De wettelijke zorgplicht en de daaraan verbonden veiligheidseisen zijn hierbij leidend. Het totaal areaal aan openbare speelgelegenheden in Haarlem bedraagt ruim 1.100 individuele toestellen en circa 2 hectare valbrekende ondergrond.

Om de piek aan vervangingsopgaven in de komende jaren op te kunnen vangen, zijn met de actualisatie van de Visie & Strategie Beheer en Onderhoud ([2018/6828](#)) extra middelen vrijgemaakt.

In de gebieden wordt bekeken hoe met deze vervangingsopgave en ontwikkelingen in de wijken invulling kan worden gegeven aan een meer gedifferentieerd en passend aanbod van speelvoorzieningen. Doel hiervan is een integrale benadering en het stimuleren van sporten en spelen in de openbare ruimte. Binnen het operationeel uitvoerings- en vervangingsprogramma is maatwerk en actieve participatie. Op deze wijze blijft de kwaliteit en kwantiteit van de openbare speelvoorzieningen op niveau.

Onderhoud gebouwen/accommodaties/vastgoed

Schoolgebouwen

Uitgangspunt is dat schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor al het onderhoud van de schoolgebouwen. Schoolbesturen stellen hiervoor een MJOP op. In het geval van renovatie hebben schoolbesturen en gemeente een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

In 2019 vindt de renovatie van de Cruquiuschool plaats en in 2020/2021 zal een deel van het Stedelijk Gymnasium worden gerenoveerd. Verder staan diverse nieuwbouw- en uitbreidingsprojecten op de rol, maar deze hebben op het te plegen onderhoud geen invloed.

Sportaccommodaties

Op grond van een meerjarige doorkijk sportvelden 2018-2028 is vanaf 2018 € 200.000 en vanaf 2019 structureel € 400.000 extra investeringsruimte beschikbaar gesteld voor renovatie toplagen kunstgras om het huidige areaal sportvelden onder dezelfde conditieniveaus veilig en verantwoord te houden.

Op basis van het integraal uitvoeringsplan sportaccommodaties 2018-2028 'Sport aan zet' ([2018/15838](#)) investeert de gemeente de komende jaren in binnen- en buitensportaccommodaties. De eerste prioriteit is een nieuwe sporthal ter vervanging van de huidige Beijneshal. De voorbereiding voor de bouw van een nieuwe Beijneshal start in 2019. Bij de vaststelling van de Kadernota 2018 is hiervoor totaal € 5 miljoen gereserveerd (€ 2,5 miljoen in 2019 en € 2,5 miljoen in 2020).

Voor de vervangingsvraag van de zwembaden in 2028 worden scenario's geformuleerd op basis van de verwachte groei van de Haarlemse bevolking.

Uit een recente conditiemeting naar de bouwkundige staat van de binnenzwembaden (inclusief technische staat van de installaties) is gebleken dat het huidige conditieniveau van de twee zwembaden voor de komende tien jaar met het geplande (extra) meerjarig onderhoud gehandhaafd kan blijven

Vastgoed

Voor 2019 staan de volgende grote werken in het onderhoudsprogramma Vastgoed:

Gevel- en dakonderhoud:

- Grote Markt 2: Zijlstraatvleugel Stadhuis (€ 500.000);
- Vrouwestraat 12: Bakenessertoren (€ 500.000);
- Vondelweg 515: woning (€ 200.000);
- Grote Markt 16: Vleeshal (€ 200.000);
- Magdalenahof 2 (€ 250.000);
- Floris van Adrichemlaan 98 (€ 178.000);
- Kleverlaan 7: Mausoleum begraafplaats (€ 300.000);
- Gedempte Oude Gracht 2 (€ 1 miljoen i.v.m. asbestverwijdering ter plaatse van dakbedekking).

Installaties:

- Geusevesperstraat 5 (€ 800.000).

Kwaliteitsniveau openbare ruimte	Binnen stad	Winkel-centra	Knoop-punten	Monu-mentale parken	Hoofd-infra-structuur	Woon-wijken	Overige parken en groen-gebieden	Bedrijven-terreinen	Buiten-gebied
Wegen	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Groenvoorzieningen	A	A	A	A	B	B	B	B	C
Openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Oevers en water	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Speelvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Straatmeubilair	A	A	A	A	B	B	B	B	C
Verkeerregeltechniek, bewegwijzering en bebording	B	B	B	B	B	B	B	B	B
Reiniging	A	A	A	A	A	B	B	B	C

3.4 Financiering

Inleiding

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Voor de begroting is deze omslagrente bepaald op 2,5% (gelijk aan de omslagrente van 2018). In de deelparagraaf wordt ingegaan op de toerekening van rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden. Daarbij wordt inzicht gegeven in het renteresultaat op het taakveld treasury en het EMU-saldo (saldo voor de Economische en Monetaire Unie).

In deze financieringsparagraaf is te vinden wat de verwachtingen zijn rondom liquiditeit en rente en wat de verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille en de daarbij behorende financieringsbehoefte is. De verwachte schuldpositie van de gemeente valt ultimo 2018 met € 494 miljoen hoger uit dan verwacht ten tijde van de Programmabegroting 2018-2022 (€ 485 miljoen). Dit is voornamelijk het gevolg van hogere kosten binnen de grondexploitaties voor 2018 dan eerder verwacht en door extra uitgaven binnen het sociaal domein. De vaste schuld zal naar verwachting de komende jaren stijgen, voornamelijk het gevolg van extra investeringen, en eind 2023 € 542 miljoen bedragen. De netto schuldquote is eind 2018 103%, toenemend naar 114% eind 2022 en 111% eind 2023. Hiermee blijft de schuldquote eind 2022 onder het in de Kadernota 2018 gestelde maximum van 120%.

Liquiditeit en rente

Marktontwikkelingen en rentevisie

Als gevolg van de aanhoudende monetaire verruimingsmaatregelen van de ECB (Europese Centrale Bank) zijn zowel de lange als de korte rente in 2018 laag gebleven.

Voor 2019 voorspelt het CPB (Centraal Planbureau) een economische groei van 2,7% voor Nederland en 3,9% wereldwijd. Daarnaast zal de inflatie naar verwachting 2,3% voor Nederland en 1,5% voor de EU bedragen en daalt de werkloosheid in Nederland naar het laagste niveau sinds 2001. De ECB heeft aangegeven (in principe) na 2018 te stoppen met het opkoopprogramma van leningen, maar gaf daarbij aan dat de rente tot in ieder geval de zomer van 2019 ongewijzigd blijft. In het derde kwartaal van 2018 waren de tarieven voor lange rente rondom de 0,9%, terwijl de korte rente negatief was (-0,3%). Naar verwachting zullen deze rentestanden zich handhaven tot iets stijgen naar het einde van 2019.

Kasgeldlimiet en liquiditeitsverloop

De gemeente kan niet onbegrensd risico's nemen voor kortlopende financiering (korter dan één jaar). Dit wordt wettelijk begrensd door de kasgeldlimiet. Conform de Wet Fido is de kasgeldlimiet 8,5% van de begroting per 1 januari 2019. Voor 2019 betekent dit voor Haarlem een limiet van € 45 miljoen voor kortlopende financiering.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet drie aaneengesloten kwartalen overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt. Dit is tot op heden nog nooit voorgekomen, in 2018 heeft de gemeente de kasgeldlimiet vooralsnog geen enkel kwartaal overschreden. Voor 2019 lijkt het overschrijden van de kasgeldlimiet voor drie kwartalen achtereen onwaarschijnlijk.

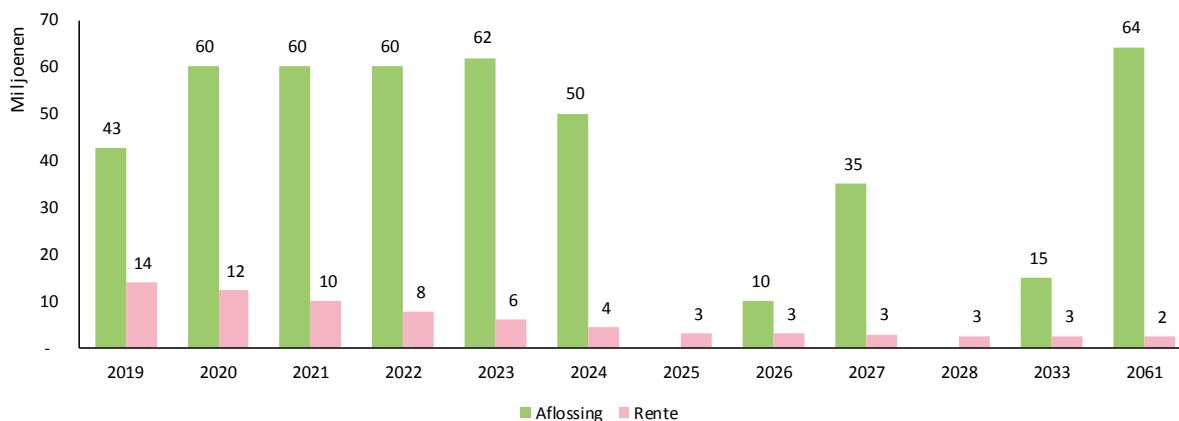
Renterisiconorm en rente- en aflossingsverplichtingen

Ook voor langlopende financiering geldt een wettelijke begrenzing voor risico's. Dat is de renterisiconorm. Dit dwingt tot een spreiding van de leningenportefeuille om het risico op rentewijzigingen te beperken. De renterisiconorm is 20% van het begrotingstotaal. Voor 2019 betekent dit in Haarlem een norm van € 105 miljoen. Dit wordt afgezet tegen de daadwerkelijk verwachte aflossingen.

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2019 t/m 2023	2019	2020	2021	2022	2023
1- Begrotingstotaal	525	528	520	517	517
2-Vastgesteld percentage (in wet Fido)	20%	20%	20%	20%	20%
3- Renterisiconorm (1 * 2)	105	106	104	103	103
4-Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	43	60	60	60	62
5-Ruimte onder renterisiconorm (3-4)	62	46	44	43	41

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren. Zoals ook uit onderstaande grafiek blijkt, zijn de risico's op de korte en middellange termijn redelijk gespreid. In 2061 is er een aflossingspiek te zien, deze wordt veroorzaakt door de 50 jaar langlopende basisrentelening van € 64 miljoen, aangegaan in 2011.

Rente en aflossing huidige portefeuille

Dividend

Naast inkomsten uit bijvoorbeeld de algemene uitkering en belastingen, heeft de gemeente ook inkomsten door dividend uit deelnemingen. De belangrijkste deelnemingen zijn SRO, Spaarnelanden en BNG. Daarnaast zijn er nog overige of eenmalige dividenden zoals uit nutsbedrijven. Het totaal aan verwacht dividend voor 2019 is € 864.000.

Dividend	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal verwacht dividend	864	864	864	864	864

Leningenportefeuille en financieringsbehoefte

Ontwikkelingen vaste schuld

In de Jaarrekening 2017 is de vaste schuldpositie geëindigd op € 475 miljoen. De prognose van de vaste schuld in 2018 is € 494 miljoen. Dit is € 8 miljoen meer dan werd verwacht bij de Programmabegroting 2018-2022. Dit komt voornamelijk door hogere kosten dan verwacht binnen de grondexploitaties voor 2018 en door extra uitgaven binnen het sociaal domein.

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, inclusief een geactualiseerd investeringsplan en meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG). Hierbij wordt uitgegaan van een sluitende begroting. De prognose van de schuld is tot stand gekomen met behulp van een model. Het model maakt gebruik van treasury inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel is te zien dat de schuld de komende jaren stijgt en naar verwachting € 542 miljoen bedraagt eind 2023. Deze stijging komt voornamelijk door de extra investeringen in (de groei van) de stad.

Verloop van de vaste schuld	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand vaste schuld per 1 januari	475	494	517	526	541	552
Bij (nieuw aan te trekken)	50	66	69	75	71	52
Af (af te lossen)	-31	-43	-60	-60	-60	-62
Stand vaste schuld per 31 december	494	517	526	541	552	542

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft het niveau van de schuldenlast van de gemeente weer ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het beleid van de gemeente Haarlem resulteert in een schuldquote die naar een niveau van maximaal 120% stijgt eind 2022. Hiermee valt de gemeente in de 'oranje zone' volgens de VNG-norm (tussen de 100% en 130%). In de Jaarrekening 2017 is de netto schuldquote voor het laatst vastgesteld. De netto schuldquote bedroeg 95% en bevond zich daarmee in de 'groene zone' (onder de 100%) volgens de VNG-norm. De volgende tabel laat zien dat de netto schuldquote eind 2018 naar verwachting 103% bedraagt en vervolgens stijgt naar 114% eind 2022. De netto schuldquote is afhankelijk van zowel schuldposities, uitzettingen, overlopende activa en passiva als van de omvang van de exploitatiebegroting van de gemeente. Hiermee blijft de schuldquote eind 2022 onder het in de Kadernota 2018 gestelde maximum van 120%.

Voor de beoordeling van dit gunstige verschil is het van belangrijk om te beseffen dat de netto schuldquote een statische weergave van een dynamische werkelijkheid is. De schuldquote wordt berekend door een saldo van verschillende balansposten te delen door de verwachte totale baten

van de gemeente. De netto schuldquote kan onder andere fluctueren door veranderingen in verwachte realisaties van investeringen en mutaties in de balansposten. Het huidig geraamde verschil van de netto schuldquote komt voornamelijk door veranderingen in de (volatiele) balansposten overlopende passiva (vooruit ontvangen bedragen en nog te betalen bedragen), overlopende activa (nog te ontvangen bedragen) en de kortlopende uitzettingen (vorderingen).

Een jaarlijkse bijstelling van investeringsvolumes vanwege mogelijke ruimtes of tekorten volgend uit een schommelende netto schuldquote per eind 2022 is niet wenselijk. Na twee jaar zal een herijking plaatsvinden waarbij de structurele betekenis van de verwachte netto schuldquote per 2022 beoordeeld wordt.

	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	103%	106%	106%	110%	114%

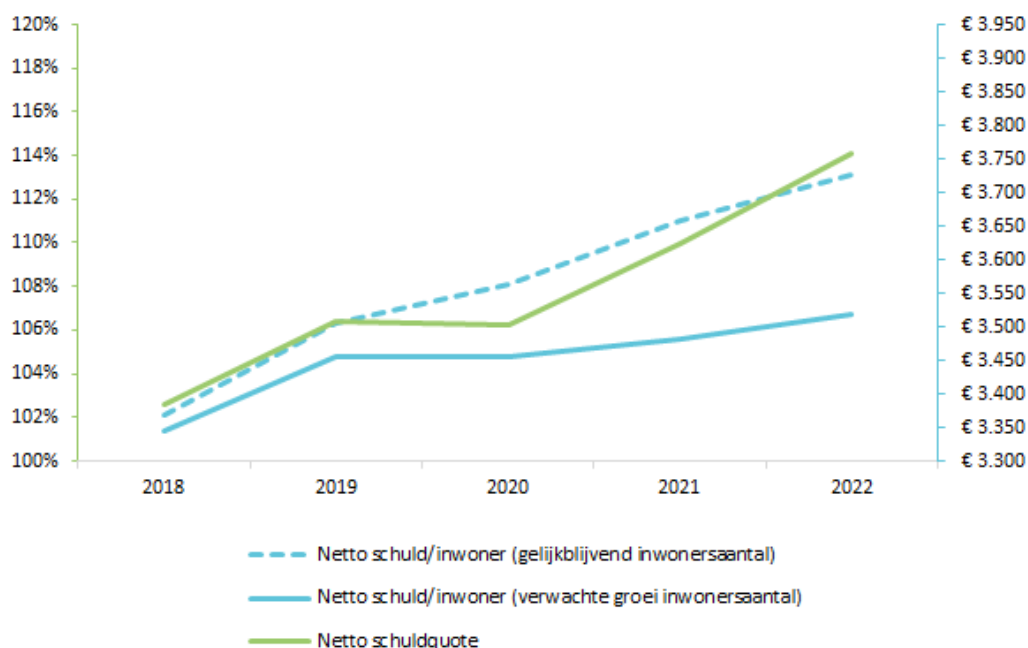
Netto schuld per inwoner

Naast de netto schuldquote wordt er gekeken naar de netto schuld per inwoner. De netto schuld per inwoner is een sturingsinstrument dat rekening houdt met de gevolgen van de groei van de stad. Hierbij wordt de netto schuld zoals gehanteerd in de netto schuldquote gedeeld door het aantal verwachte inwoners van Haarlem. Hierdoor wordt de omvang van de exploitatiebegroting buiten beschouwing gelaten. Deze omvang kan sterk fluctueren als gevolg van de jaarlijks wisselende jaarschijven van de grondexploitaties. Voor een goede monitoring zijn sterke jaarlijkse fluctuaties niet wenselijk. Door de omvang van de exploitatiebegroting te vervangen door het aantal inwoners van de gemeente ontstaat een minder volatiele weergave van de netto schuld, bruikbaar in combinatie met de netto schuldquote.

Onderstaand is de huidige prognose gegeven van de schuld per inwoner, deze bedraagt € 3.345 eind 2018 en stijgt naar verwachting tot € 3.519 eind 2022. Dit is een stijging van 5%. Wanneer een groei van het aantal inwoners buiten beschouwing wordt gelaten en er wordt uitgegaan van het huidige aantal inwoners (160.000 per april 2018) bedraagt de schuld per inwoner € 3.368 eind 2018 stijgend naar € 3.726 eind 2022 (een stijging van 11%).

Netto schuld per inwoner	2018	2019	2020	2021	2022
Bij verwachte aantal inwoners	3.345	3.454	3.456	3.481	3.519
Bij huidig aantal inwoners	3.368	3.506	3.563	3.657	3.726

Onderstaand is de percentuele verandering van zowel de netto schuldquote en de netto schuld per inwoner (bij realisatie van de verwachte groei en bij gelijkblijvend inwonersaantal) grafisch weergegeven.

Verstrekte leningen

In het verleden zijn leningen aan derden verstrekt. Het huidig beleid, vastgesteld met de Nota leningen en garanties ([2013/34361](#)), is om hier terughoudend in te zijn vanwege het risico dat eraan verbonden is. De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties. Deze portefeuille bouwt de gemeente langzaam af, omdat er geen nieuwe leningen meer worden verstrekt. Het verstrekken van leningen gebeurt nu via het Waarborgfonds voor Sociale Woningbouw (WSW) (zie ook Verstrekte garanties). Verder is een beperkt aantal leningen verstrekt aan overige organisaties en zijn er revolverende fondsen voor starters, duurzaamheid en monumenten. Voor 2019 verwacht de gemeente niet dat er geldleningen worden verstrekt (op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes).

Verstrekte geldleningen	Stand per 1-1-2019	Aflossing 2019	Stand per 31-12-2019	Rente (gemiddeld)	Looptijd (gemiddeld)
Leningen aan woningbouwcorporaties	0,7	0,7	0	0,95%	<1 jaar
Leningen aan overige organisaties	2,4	0,2	2,2	6,75%	8 jaar
Revolverende fondsen	7	n.v.t.	6,6	n.v.t.	n.v.t.

Verstrekte garanties

In het verleden zijn garanties verstrekt aan met name corporaties of maatschappelijke organisaties. Ook hier voert de gemeente een terughoudend beleid. Het grootste onderdeel van de verstrekte garanties is de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het WSW hun verplichtingen niet kunnen nakomen. Dat is tot nu toe niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht en is beperkt tot eventuele rentelasten. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG). Door

meer aflossingen van particulieren bouwt de portefeuille sneller af dan verwacht. Ook bij de achtervangposities voor woningcorporaties is er op dit moment een dalende trend. Voor 2019 wordt verwacht de gemeente dat er geen garanties worden verstrekt, op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes. Uitzondering hierop is de (her)financiering voor woningcorporaties. Aangezien het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) de actuele standen in 2019 kenbaar maakt, zijn onderstaande standen (en daarmee de aflossingen) geschat aan de hand van de standen per 28 mei 2018. Wel zijn de eindstanden aangepast ten opzichte van de Jaarrekening 2017 op basis van de actuele gegevens.

Gegarandeerde geldleningen	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019
Gemeente als achtervang	1.664	1.548	1.471
Particuliere woningbouw	731	664	597
Woningcorporaties	933	884	874
Gemeente als directe risicodragers	20	19	18
Zorgsector	1	0,1	0,1
Culturele instellingen en sportverenigingen	2	2	2
Nationaal restauratiefonds	0,2	0,2	0,1
Nutsbedrijven	17	17	16
Totaal gegarandeerde geldleningen	1.684	1.567	1.489

Toerekening rente en EMU-saldo

Omslagrente

Een berekening op basis van actuele gegevens leidt tot een omslagrente van 2,5% voor 2019. Dit is gelijk aan de omslagrente van 2018.

Rente grondexploitaties en disconteringsvoet

De toegestane toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. De berekening op basis van de door de commissie BBV voorgeschreven formule leidt tot een ongewijzigd rentepercentage van 2,8%.

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarige streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de eurozone. Op dit moment bedraagt dit percentage 2%.

Rente eigen vermogen

Bij de berekening van de omslagrente kan de gemeente fictieve rentelasten over het eigen vermogen meenemen. De commissie BBV adviseert echter om dit niet te doen. De gemeente volgt het advies van de commissie BBV hierin op.

Renteresultaat

Op basis van de bovenstaande gehanteerde (doorberekende) rentes bedraagt het renteresultaat op het taakveld treasury voor de gemeente Haarlem € 1,1 miljoen in 2019. Het is door het BBV toegestaan om een omslagrente te hanteren die maximaal 0,5% afwijkt van de werkelijke rente. Voor 2019 is de werkelijke omslagrente 0,2% lager dan de gebruikte omslagrente (toe te rekenen aan taakvelden) waardoor een positief resultaat op het taakveld treasury ontstaat.

Renteresultaat treasury	2019
De externe rentelasten over korte en lange financiering	15.284.428
De externe rentebaten	-166.974
Totaal door te rekenen externe rente	15.117.454
De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend	-798.850
Saldo door te rekenen externe rente	14.318.604
Rente eigen vermogen	0
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente	14.318.604
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	-15.391.424
Renteresultaat op het taakveld treasury	-1.072.820

EMU-saldo

Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit de balans door het saldo van de mutaties in de vorderingen en de schulden te nemen, ofwel de som van de mutaties van de vaste en vlottende financiële activa minus de som van de mutaties van de vaste en vlottende schuld. Het EMU-saldo van de gemeente Haarlem is voor 2019 - € 23 miljoen. Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 23 miljoen euro groter zijn dan de inkomsten. De gemeente draagt voor 2019 dus niet bij aan de vermindering van het EMU-tekort van het Rijk.

		2018	2019	2020
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-14.621	1.544	6.702
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	bij 25.983	29.036	31.318
3	Dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie minus vrijval van voorzieningen ten bate van de exploitatie	bij -1.226	-3.360	540
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd.	af 37.645	74.420	61.636
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	bij 0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	bij 2.903	8.895	1.462
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	af 31.604	4.240	3.348
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	bij 22.216	19.586	15.793
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	af 0	0	0
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht	af 0	0	0
11	Verkoop van effecten	af 0	0	0
		-33.994	-22.959	-9.169

Het verschil tussen de mutatie in de schuld en het EMU-saldo is te verklaren door de verschillende gehanteerde uitgangsposities. Waar het EMU-saldo wordt afgeleid van de huidige balans(mutaties), worden bij het model voor de ontwikkeling van de schuld ook de trends en realisaties van de afgelopen jaren en de kasstromen uit (her)financiering meegenomen in de prospectie.

3.5 Bedrijfsvoering

In 2017 en 2018 heeft de gemeente een aanzienlijke personele toename gehad in het primaire proces, met name in het fysieke en sociale domein. De ondersteuning (materieel, budget en personele ondersteuning) is echter in deze periode niet aangepast. Dit heeft de gemeente onderkend en herstelt dit vanaf 2019. Door een herverdeling van middelen en een beperkte omzetting van flexibel naar vast personeel is de ondersteuning budget- neutraal opgevangen binnen Programma 7. Bij de Kadernota 2019 is meer inzicht in de personele en materiële financiële consequenties.

Organisatieontwikkeling

Om mee te kunnen bewegen met de toenemende activiteiten in de stad blijft de gemeente Haarlem investeren in goed, gekwalificeerd en vitaal personeel en brengt de gemeente de formatie in balans met de huidige en verwachte werkvoorraad. De gemeente wil voldoende gekwalificeerd personeel dat op een effectieve manier steeds weer de juiste netwerken (intern/extern) vormt om vraagstukken aan te kunnen. De gemeente faciliteert de flexibiliteit door de manier waarop de gemeente zich organiseert en de systemen inricht. De organisatiestructuur is nu minder gelaagd geworden, het primaire proces ontvangt ondersteuning vanuit een multidisciplinaire afdeling en het programmatisch werken heeft een centrale rol gekregen in de gemeentelijke organisatie. In 2019 worden deze vernieuwingen verder geoptimaliseerd, wat bijdraagt aan een flexibelere organisatie.

Arbeidsmarkt

Met een krappe arbeidsmarkt vraagt onze ontwikkeling een slimme strategie op het werven en behouden van personeel. Zeker voor de gemeentelijke organisatie met een vergrijzend personeelsbestand. Met ongewijzigd beleid ligt de gemiddelde leeftijd straks namelijk op 49 jaar en stromen tot 2025 186 personen uit. Daarnaast kent de arbeidsmarkt van Haarlem krapte, vooral door concurrentie uit de omgeving. Organisaties uit Haarlem geven bijvoorbeeld al aan dat vacatures van hoogopgeleiden moeilijk zijn te vervullen.

De gemeente legt daarom de focus op arbeidsmarktstrategie (*hoe werven we goed personeel*), strategisch personeelsmanagement (*wat hebben we nodig aan personeel*) en talent ontwikkeling (*hoe behouden we goed personeel*). Dit betekent een ontwikkeling van de strategische adviescapaciteit en het vervangen van een aantal administratieve systemen om de flexibiliteit van onze organisatie beter te ondersteunen. De gemeente Haarlem zal bij de arbeidsmarktstrategie alle doelgroepen betrekken, waarbij het de bedoeling is om naar een meer divers personeelsbestand te komen. Dit betekent dat de benadering van doelgroepen en de eventuele instroom van divers personeel ook in andere HRM-domeinen geborgd moeten worden, zodat deze instroom ook leidt tot meerjarige dienstverbanden.

Concrete acties die reeds nu al opgepakt worden zijn onder meer: het herformuleren van de vacatureteksten gericht op alle doelgroepen, een verhoogde inzet van LinkedIn, het betrekken van eigen medewerkers bij de werving en de aanpak van moeilijk vervulbare functies.

Generatiepact

Vanaf 2017 is in de gemeente Haarlem een generatiepact van kracht. Het generatiepact is een instrument om oudere werknemers lang(er) actief in het arbeidsproces te houden door minder te werken. Het generatiepact is op twee punten aangepast. De instroomleeftijd is verlaagd van 62 naar 60 jaar en de mogelijkheid is toegevoegd om één jaar voorafgaand aan de AOW-datum een extra stap terug te doen. Door deze wijzigingen krijgen medewerkers meer mogelijkheden om hun werkzame leven stapsgewijs af te bouwen en ontstaat er meer ruimte voor het creëren van nieuwe banen.

Garantiebanen

Het kabinet heeft samen met werkgevers in het sociaal akkoord in 2013 afgesproken om 125.000 banen te creëren voor mensen met een verstandelijke, psychische en/of fysieke arbeidsbeperking (). Deze opdracht moet uiterlijk 2026 gerealiseerd zijn. De gemeente Haarlem levert hieraan een bijdrage door in de periode 2017-2026 stapsgewijs ongeveer 50 garantiebanen te creëren. Doordat landelijk de realisatie van nieuwe banen achterloopt op de doelstellingen is eind 2017 de Quotumwet in werking getreden. Deze wet versnelt de realisatie van banen en biedt de mogelijkheid om vanaf 2020 werkgevers boetes op te leggen per niet gerealiseerde baan. Ook om imagoschade te voorkomen brengt de gemeente de gevolgen van deze wet in kaart, waarvan de resultaten najaar 2018 bekend zijn.

Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA)

Op 8 november 2016 werd de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren aangenomen door de Eerste Kamer. De planning is om de wet op 1 januari 2020 in werking te laten treden. De WNRA is bedoeld om de rechtspositie van ambtenaren zoveel mogelijk gelijk te stellen aan die van werknemers in de private sector, die werkzaam zijn op basis van een arbeidsovereenkomst. De huidige ambtenaren krijgen in 2020 een omzetting van aanstelling naar arbeidsovereenkomst. Voor de invoering van de WNRA is, mede op advies van de VNG, een multidisciplinaire werkgroep ingesteld.

Diversiteit

Zowel in de Haarlemse politiek als in de gemeentelijke organisatie is er in toenemende mate aandacht voor de diversiteit van het ambtelijk apparaat. De gemeente Haarlem heeft het Charter Diversiteit ondertekend, waarin het opstellen en uitvoeren van het actieplan Diversiteit is geregeld. Het doel van het actieplan is de diversiteit binnen de organisatie te vergroten. Om het actieplan te maken en uit te voeren heeft de gemeente een projectgroep ingesteld. Onderdeel van het actieplan is het vergroten van kennis en bewustwording over diversiteit binnen de verschillende onderdelen van de organisatie.

Digitale Transformatie

De Digitale Transformatie leidt de komende jaren tot een belangrijke groei naar de vraag aan digitalisering. Hoewel de gemeente Haarlem voorzichtig stappen zet, komt de omgang met data, cybersecurity, digitale (grond)rechten en dienstverlening de komende periode steeds hoger op de agenda. Dit leidt tot nieuwe en andere inspanningen voor de gehele gemeentelijke organisatie. De kadernota van volgend jaar geeft dit tegen die tijd uitgebreider weer.

Inkoop

De gemeente Haarlem streeft belangrijke doelen na op thema's als ecologische innovatie en duurzaamheid. Daarbij is Haarlem coördinerend in het EU-partnerschap 'Innovative and responsible Public Procurement under the Urban Agenda'. Haarlem profileert zich binnen Europa als stad die haar inkoopkracht strategisch benut om haar doelen optimaal te dienen. Dit vraagt om een krachtige inkooporganisatie die deze ambitie op strategisch, tactisch en operationeel niveau kan waarmaken. De organisatie levert hiervoor de komende jaren op inkoop meer en andere inzet, maar vooral meer kennis en kunde. Om dit te bereiken stelt de gemeente een ontwikkelprogramma op voor de inkooporganisatie. Dit programma brengt in beeld wat de inkooporganisatie van Haarlem nodig heeft om de ambitie te kunnen realiseren. De gemeente kijkt daarbij verder dan alleen het proces van inkoop en aanbesteding. Ook optimaliseert de gemeente contractbeheer en contractmanagement als belangrijk onderdeel van de gemeentelijke organisatie en richt dit zodanig in dat de uitwerking van

thema's als ecologische innovatie en duurzaamheid daadwerkelijk tot in de contractsluiting – en uitvoering organisatiebreed zichtbaar is.

Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP)

Voor het onderhoud van de gemeentelijke huisvesting heeft de gemeente meerjarige onderhoudsplannen opgesteld. Hiermee stuurt de gemeente adequaat op planmatig onderhoud. Voor de gemeentelijke huisvesting is een huisvestingsplan opgesteld voor alle panden dat de komende jaren uitgevoerd zal worden. Voor het investeringsprogramma van 2019 en verder heeft de gemeente vervangingsgelden opgenomen.

3.6 Verbonden partijen en subsidies

Inleiding

Deze paragraaf biedt een beknopt overzicht van het beleid over verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen, plus een overzicht van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

Het begrip ‘verbonden partij’ is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gedefinieerd als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijke en financieel belang heeft. In datzelfde besluit wordt een financieel belang gedefinieerd als “een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”. Er is sprake van een bestuurlijk belang als de gemeente zeggenschap heeft via een vertegenwoordiging in het bestuur, of via stemrecht.

Als de gemeente samenwerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, is dit een verbonden partij. Wanneer geen sprake is van een bestuurlijk belang is het een subsidierelatie.

Kaders verbonden partijen

De raadsnota Verbonden partijen in Haarlem ([2014/475087](#)) bevat de actuele visie op verbonden partijen en subsidies van meer dan € 0,5 miljoen. Deze paragraaf beperkt zich tot het geven van een totaalbeeld van participaties in verbonden partijen, de financiële effecten ervan en het toegepaste toezichtregime, gebaseerd op het risicoprofiel van de verbonden partij.

Toepassing verhoogd toezicht

Van de gesubsidieerde instellingen vallen vier organisatie in de categorie verhoogd toezicht, te weten Hart, MEE, Veilig Thuis en Spaarnepeuters. In 2018 stond ook Kontext nog onder verhoogd toezicht, maar de werkzaamheden zijn overgedragen aan de welzijnsorganisatie stichting DOCK. Spaarnepeuters staat voor het eerst onder verhoogd toezicht. Dit betekent dat de gemeente volgens de nota Verbonden partijen en de subsidieverordening ([2012/332515](#)) de beheersmaatregelen intensiever toepast. Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste oorzaken van het verhoogde risico en de wijze waarop het verhoogde toezicht vorm wordt toegepast.

Hart

Het risico beheerst de gemeente op basis van de nota Verbonden partijen en de subsidieverordening (het stellen van randvoorwaarden en monitoring door middel van gesprekken en toetsing P&C-documenten). Vanwege de lening met garantstelling van de gemeente staat Hart sinds 2014 onder verhoogd toezicht. Het jaar 2017 is afgesloten met een positief resultaat van € 165.000. (2016: € 300.000 positief). Het is Hart gelukt tot deze positieve resultaten te komen door van aanvullende structurele bezuinigingen op personele kosten. Ook stijgen de inkomsten uit verhuur en horeca. Het negatieve eigen vermogen is ten gevolge van het positieve resultaat over 2017 teruggelopen tot circa 950.000.

Hart voldoet aan haar aflossingsverplichtingen van de door gemeente Haarlem gegarandeerde lening. Hoewel de financiële positie van Hart kwetsbaar blijft, kan het risico op 25% worden gehouden. De financiële ontwikkelingen van Hart worden, door toetsing en monitoring van de P&C-producten, nauwlettend gevolgd en waar relevant besproken om de risico's voor de gemeente beheersbaar te houden.

MEE

De belangrijkste reden van het verhoogde toezicht is dat de vermogenspositie van de organisatie de afgelopen twee jaar is verslechterd. Zowel in 2016 als in 2017 is er een negatief resultaat behaald.

Dit is reden voor verhoogd toezicht, waarbij de gemeente minimaal vier keer per jaar ambtelijk de financiële ontwikkeling kritisch toetst en met de organisatie bespreekt.

Daarnaast overlegt de gemeente tweemaal per jaar ook op bestuurlijk niveau over de financiële situatie, waarbij de (half)-jaarcijfers worden besproken.

Veilig Thuis Kennemerland

Waarom de risicoscore van deze instelling tot verhoogd toezicht leidt, heeft diverse redenen. De organisatie kampt met een hoog ziekteverzuim en de organisatie is hiervoor niet verzekerd. Vanaf 1 januari is de aangescherpte Wet Meldcode van kracht. De instelling wordt dan verantwoordelijk voor het uitvoeren van extra wettelijke taken waarvoor mogelijk formatie-uitbreiding nodig is.

Omdat de instelling geen eigen inkomsten heeft, maar wel een negatief eigen vermogen, heeft dit extra aandacht nodig. Daarnaast beschikt de organisatie niet over een meerjarenbegroting omdat de juridische entiteit nog niet is vastgesteld. Op dit moment is Veilig Thuis een zelfstandige stichting, maar het is niet zeker of dit zo zal blijven. De uitkomst van de evaluatie hiervan en de uitkomst bespreken de verantwoordelijke wethouders uit de regio binnenkort.

Het verhoogde toezicht wordt vormgegeven door kwartaalgesprekken te voeren met de instelling. Deze gesprekken gaan zowel over de ontwikkeling van de financiële positie als over inhoudelijke zaken. De gemeenten ontvangen elke maand een overzicht van verzuim en formatie van de instelling. Wethouders uit de stuurgroep Veilig Thuis hebben vier keer per jaar overleg met de bestuurder. Voorts is er jaarlijks een gesprek met de Raad van Toezicht.

Spaarnepeuters

De belangrijkste oorzaak van het verhoogde toezicht is het hoge ziekteverzuim bij Spaarnepeuters. Omdat dit de continuïteit van de dienstverlening in gevaar brengt is dit aanleiding voor verhoogd toezicht en is de gemeente met directie van Spaarnepeuters hierover in gesprek. De directie geeft aan dat het aanbod in de peuterspelen niet in gevaar komt. Als de personeelsbezetting en de openstelling van de peuterspeelzalen in gevaar komt, meldt de directie dit tijdig en gaat in gesprek met de gemeente over oplossingen. Verder is een beheersmaatregel dat de organisatie werkt met een omvangrijke invalpool.

Wet normering topfunctionarissen

In 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, kortweg Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De wet stelt grenzen aan de beloning van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De wet is daarom ook van toepassing op sommige verbonden partijen in Haarlem.

- Gemeenschappelijke regelingen zijn onderdeel van de publieke sector en vallen daarom rechtstreeks onder de WNT en moeten zelf informatie opnemen in hun jaarverslagen, net als de gemeente.
- Vennootschappen vallen niet onder de werking van de WNT, tenzij overheden de aandelen in bezit hebben én de vennootschap meer dan 50% van haar inkomsten uit subsidie van de overheid verkrijgt. Haarlem heeft echter als beleid dat alle vennootschappen waarin de gemeente aandelen heeft zich aan de WNT houden. Haarlem heeft op twee

vennootschappen direct invloed om dit af te dwingen, namelijk Spaarnelanden en SRO. Het salarisoniveau van beide instellingen blijft binnen de normering van de WNT.

- Grote gesubsidieerde instellingen zijn in Haarlem gelijkgeschakeld met verbonden partijen. Zij vallen formeel niet onder de WNT. Feitelijk wil de gemeente dat ook zij aan de WNT voldoen. Daarom is in de algemene subsidieverordening van Haarlem een bepaling opgenomen die vereist dat een instelling zich aan de WNT houdt om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie. Het toezicht op de naleving is geregeld via de vereiste accountantsverklaring voor deze instellingen.

Overzicht verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

Naam verbonden partij	Progr. nr.	Resultaat 2017	V.V. 31-12-2017	E.V. 31-12-2017	Aandeel %	Bijdrage 2019	Risico
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (GGD)	1	1.517	39.989	3.378	30	3.020	22,51
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) Veiligheid	6	1.517	39.989	3.379	30	11.960	22,51
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid- Kennemerland (Paswerk)	3	213	4.901	6.589	85	16.258	21,96
Recreatieschap Spaarnwoude	4	268	1.606	17.947	13	606	18,18
Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief	4	-54	1.539	1.466	34	2.045	21,73
Gemeenschappelijke regeling Cocensus	7	-15	5.589	200	22	2.970	23,47
Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland	1	0	n.v.t	n.v.t	n.v.t	401	-
Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland	5	530	49	3.964	70	954	-
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond	6	13	8.546	558	15	1.267	24,43
Stichting Parkmanagement Waarderpolder	4	0	143	0	50	27	-
NV SRO	1	568	13.329	8.346	50	4.981	20
Spaarnelanden NV	5	399	25.457	10.969	90	33.200	22,63
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	7	393.000	135.072.000	4.953.000	00,041	-	-
Alliander NV	7	203.000	4.127.000	3.942.000	0,009	-	-
Werkpas Holding BV	3	137	1.755	468	-	-	-
Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem	7	-	-	-	-	-	-

Naam gesubsidieerde instelling	Progr. nr.	Resultaat 2017	V.V. 31-12-2017	E.V. 31-12-2017	Aandeel %	Bijdrage 2019	Risico
Blijf Groep	2	262	4.446	3.388	-	PM	21,86
Zorgbalans	2	6.901	38.384	38.383	-	1.245	21,44
Dock	2	267	1.128	902	-	5.140	21,58
Haarlem Effect	1	55	510	230	-	3.222	22,39
Kontext	1	208	542	208	-	2.043	26,47
Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	1	269	1.194	1.166	-	PM	19,95
Stichting Spaarne Peuters	1	-49	544	742	-	PM	25,25
SportSupport Kennemerland	1	73	482	423	-	1.067	19,18
Hart	4	165	1.487	-953	-	1.849	25,64
Bibliotheek Zuid-Kennemerland	4	10	4.331	1.409	-	4.554	21,22
Haarlem marketing	4	34	132	189	-	603	18,88
Frans Hals Museum De Hallen	4	-354	2.502	523	-	3.020	21,60
Patronaat	4	-37	848	-33	-	1.672	22,44
Stadsschouwburg en Philharmonie	4	85	4.495	591	-	6.051	21,79
Toneelschuur	4	71	852	836	-	2.187	20,42
HVO Querido	2	2.650	16.418	36.398	-	PM	19,64
MEE & de Wering	2	-1.409	4.118	490	-	1.129	28,27
Parnassagroep	2	17.374	454.187	213.046	-	PM	19,99
Veilig Thuis	2	-213	498	-92	-	PM	26,01
Centrum voor jeugd en gezin	1	350	1.898	732	-	PM	21,45
RIBW/K/AM	1	1.700	14.741	15.875	-	PM	22,91
Stichting Arkin	1	-	-	-	-	931	-
Stichting Arkin	2	-	-	-	-	931	-
Stichting SHDH	2	-	-	-	-	609	-

Van een aantal instellingen staat de geraamde bijdrage voor 2019 op PM, omdat de gemeente het subsidiebedrag nog nader bepaalt aan de hand van de uitwerking van subsidieafspraken over 2019. De stichting Arkin en de stichting SHDH zijn nieuw voor 2019. Het Leger des Heils ontvangt een bijdrage van minder dan € 500.000 en is daarom niet meer in de paragraaf opgenomen.

In het algemeen geldt dat verbonden partijen aan de geraamde bijdragen geen rechten kunnen ontlenen voor de te verstrekken subsidies voor 2019.

Inhoudelijke informatie verbonden partijen

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) GGD	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	De VRK geeft uitvoering aan de wettelijke taken ten aanzien van de wet veiligheidsregio's en voert namens de deelnemende gemeenten taken uit op het gebied van crisisbeheersing en rampenbestrijding.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De VRK levert een adequate en professionele crisisorganisatie en creëert hiermee een basisvoorwaarde voor het bewaken van de fysieke veiligheid in de gemeente Haarlem.
Activiteiten:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het gebied van regionale brandweerzorg, de gemeenschappelijke meldkamer Noord-Holland, crisisbeheersing, rampenbestrijding en GHOR. De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	GGD (Jeugdgezondheidszorg, preventie advies en crisis , GHOR en Cursusbureau), zijn ISO 9001 2015 gecertificeerd. Ambulancezorg en meldkamer Ambulance zijn HKZ 2015 en ISO 9001 2015 gecertificeerd. Brandweer, facilitair bedrijf en hoofdsectie bereiden zich voor op certificering en worden naar verwachting in 2018 gecertificeerd conform de ISO 9001 2015.
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort
Website:	www.vrk.nl

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) veiligheid	
Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	De VRK geeft uitvoering aan de wettelijke taken ten aanzien van de wet veiligheidsregio's en voert namens de deelnemende gemeenten taken uit op het gebied van crisisbeheersing en rampenbestrijding.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De VRK levert een adequate en professionele crisisorganisatie en creëert hiermee een basisvoorwaarde voor het bewaken van de fysieke veiligheid in de gemeente Haarlem.
Activiteiten:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het gebied van regionale brandweerzorg, de gemeenschappelijke meldkamer Noord-Holland, crisisbeheersing, rampenbestrijding en GHOR. De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio.

Gecertificeerd kwaliteitsysteem:	GGD (Jeugdgezondheidszorg, preventie advies en crisis , GHOR en Cursusbureau), zijn ISO 9001 2015 gecertificeerd. Ambulancezorg en meldkamer Ambulance zijn HKZ 2015 en ISO 9001 2015 gecertificeerd. Brandweer, facilitair bedrijf en hoofdsectie bereiden zich voor op certificering en worden naar verwachting in 2018 gecertificeerd conform de ISO 9001 2015.
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort
Website:	www.vrk.nl
Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	
Vestigingsplaats:	Cruquius
Openbaar belang:	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De sociale werkvoorziening wordt afgebouwd maar gecontinueerd voor de huidige SW'ers totdat zij uitstromen omdat ze de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt of een andere werkplek hebben gevonden. Paswerk draagt daarmee bij aan de doelstelling 'uitstroom naar werk (beschut werken of garantiebaan) of participatie voor de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking' uit programma 3 Werk en inkomen, beleidsveld 3.1 Werk).
Activiteiten:	Uitvoering van de sociale werkvoorziening voor de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten.
Gecertificeerd kwaliteitsysteem:	De verbonden partij maakt gebruik van de gecertificeerde systemen ISO en OHSAS, afhankelijk van de aard van het bedrijfsonderdeel.
Deelnemers:	Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.
Website:	www.paswerk.nl
Recreatieschap Spaarnwoude	
Vestigingsplaats:	Velsen-Zuid
Openbaar belang:	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	Het recreatiegebied begrenst een groot deel van de oostzijde van de gemeente Haarlem. Gezien de ligging en het gebruik van het gebied door de inwoners heeft de gemeente Haarlem een direct maatschappelijk belang bij het realiseren van de genoemde doelen en neemt daarom deel aan de gemeenschappelijke regeling (zie Programma 4.1.1 van de begroting Haarlem)
Activiteiten:	Het recreatieschap voert het beheer en onderhoud van het recreatiegebied uit, conform de kaders van de gemeenschappelijke regeling.
Gecertificeerd kwaliteitsysteem:	
Deelnemers:	Amsterdam, Haarlem, Haarlemmermeer, Velsen en Provincie Noord-Holland.
Actualiteiten	Door het Algemeen Bestuur van het Recreatieschap Spaarnwoude is op 12 juli 2018 besloten om met ingang van 2019 structureel een extra budget van ca € 2,1 miljoen in de begroting op te nemen ter dekking van het bij het deelgebied Spaarnwoude-oud bestaande tekort op het beheer en onderhoud (scenario 2 van de 3 aan de participanten voorgelegde scenario's). Voor Haarlem betekent dit een verhoging van de bijdrage met € 259.000. Voorts is besloten het beschikbaar stellen van voldoende budget om achterstallig onderhoud weg te werken, conform scenario 3, te overwegen nadat er een integrale visie is vastgesteld en de (financiële) effecten van deze visie en het daaruit voortvloeiende meerjaren exploitatieplan en meerjarenonderhoudsplan in beeld zijn gebracht. In de programmabegroting is, naast genoemde verhoging voor 2019, voor de jaren 2020

e.v. rekening gehouden met extra middelen die benodigd zijn voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud. Dit zijn uiterste bedragen; afhankelijk van besparingen bijvoorbeeld door extensief beheer kan het bedrag lager uitvallen

Website: www.spaarnwoude.nl

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief Haarlem
Openbaar belang:	Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De dienstverlening is gericht op het behoud van de culturele basisinfrastructuur en draagt daarmee bij aan de doelstelling van een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt (programma 4, beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur).
Activiteiten:	Het Noord-Hollands Archief bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archiefbescheiden en -collecties en maakt ze toegankelijk voor publiek.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Het Noord-Hollands Archief wordt voor ICT gefaciliteerd door SET ICT-services, die ISO 27001 gecertificeerd is: het certificaat op informatie-beveiligingsgebied. SET ICT-services is daarnaast ook NEN 7510 gecertificeerd. Op het vakgebied van archiefbeheer maakt het Noord-Hollands Archief gebruik van het collectiebeheersysteem Mais Flexis van De Ree Archiefsystemen. De Ree is 'golden partner' van gecertificeerd databaseleverancier Oracle.
Deelnemers:	Haarlem, Velsen en het Rijk.

Website: www.noord-hollandsarchief.nl

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Cocensus Haarlemmermeer
Openbaar belang:	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	De GR draagt niet specifiek bij aan het realiseren van programmadoelstellingen. Door de uitvoering van belastingen gezamenlijk te doen worden er efficiencyvoordelen gerealiseerd.
Activiteiten:	Cocensus is belast met de heffing en invordering van gemeentelijke belastingen, afhandeling van bezwaar-en beroepschriften, dwanginvordering, kwijtschelding en het uitvoeren van de Wet Waardering Onroerende Zaken.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Cocensus is ISO-gecertificeerd voor het management-en kwaliteitssysteem.
Deelnemers:	Alkmaar, Bergen, Beverwijk, Den helder, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerhugowaard, Hillegom, Langedijk, Oostzaan en Wormerland.

Website: www.cocensus.nl

Vestigingsplaats:	Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland Haarlem
Openbaar belang:	Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) Voortijdig schoolverlaten en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.

Bijdrage aan programmadoelstelling: De dienstverlening draagt bij aan de doelstelling alle jongeren hebben een startkwalificatie uit programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1. Onderwijs en Sport.

Activiteiten: Uitvoering van de voor de aan de gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten deelnemende gemeenten.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Velsen en Zandvoort

Website: www.leerplein-mzk.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland**
Haarlem

Openbaar belang: Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.

Bijdrage aan programmadoelstelling: Met haar regiopartners richt Haarlem zich op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden per auto, openbaar vervoer en fiets. Duurzame vormen van vervoer worden gestimuleerd.

Activiteiten: Conform jaarplan worden diverse regionale bereikbaarheidsprojecten uit de regionale bereikbaarheidsvisie (mede)gefinancierd vanuit het regionale mobiliteitsfonds. De stuurgroep beoordeelt de projectaanvragen of deze in aanmerking komen voor een bijdrage uit het regionale mobiliteitsfonds. Voor 2019 en volgende jaren wordt de regionale bereikbaarheidsvisie uit 2011 geactualiseerd.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.

Website: www.zklbereikbaar.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond**
Beverwijk

Openbaar belang: Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009.

Bijdrage aan programmadoelstelling: De Omgevingsdienst IJmond voert voor de gemeente Haarlem het basistakenpakket milieu uit (wettelijk verplicht ondergebracht bij een omgevingsdienst). Verder verzorgt de Omgevingsdienst IJmond het inrichting gebonden milieutakenpakket voor Haarlem uit en ten slotte (als plustaak) heeft de Omgevingsdienst IJmond een signaleringstoezicht op brandveiligheid en bouw- en woningtoezichttaken bij milieu-inrichtingen.

Activiteiten: Going concern taken die door de Omgevingsdienst IJmond voor de gemeente Haarlem worden uitgevoerd zijn vergunningen/ meldingen, toezicht en handhaving op de milieutaken (exclusief bodemtaken), inclusief bezwaar en beroep.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Nee. De gemeente Haarlem heeft, conform de Wet vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) een Verordening inzake kwaliteitscriteria VTH vastgesteld. Deze verordening ziet ook op taken die ODII namens de gemeenten en provincie uitvoert. ODII voldoet aan de kwaliteitscriteria 2.1 voor wat betreft de taken die bij haar zijn belegd. Het INK-model is voor ODII leidend voor de wijze waarop de organisatie omgaat met kwaliteit.

Deelnemers: Beemster, Beverwijk, Bloemendaal, Edam-Volendam. Haarlem, Heemstede, Heemskerk, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Uitgeest, Velsen, Wormerland, Zandvoort en de provincie Noord-Holland.

Website: www.odijmond.nl

Vestigingsplaats: **NV SRO**
Amersfoort

Openbaar belang: Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.

Bijdrage aan programmadoelstelling: SRO beheert/exploiteert voor de gemeente een groot aantal sportaccommodaties (bijvoorbeeld sporthallen, zwembaden, gymzalen) en draagt daardoor bij aan de realisatie van de doelstellingen als verwoord bij programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1 Onderwijs en Sport. Belangrijke taak van SRO is ook vastgoedbeheer. Daarmee wordt bijgedragen aan de doelstellingen als verwoord in programma 5 Beheer en onderhoud.

Activiteiten: SRO Kennemerland BV voert in opdracht van gemeente het beheer, exploitatie en onderhoud van alle sportaccommodaties uit en zorgt voor adequate ondersteuning bij het vastgoedbeheer.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Nee.

Deelnemers: Amersfoort en Haarlem.

Website: www.sro.nl

Vestigingsplaats: **Spaarnelanden NV**
Haarlem

Openbaar belang: Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.

Bijdrage aan programmadoelstelling: Het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte is uitbesteed aan Spaarnelanden NV (en andere partijen). De gemeentelijke doelstellingen zijn verwerkt in de domein-dienstverleningsovereenkomsten (DDO) zodat het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau van de openbare ruimte wordt geleverd. De gemeente heeft daarbij de regierol.

Activiteiten: Spaarnelanden is actief op het gebied van afval- en grondstoffeninzameling, reiniging en onderhoud van de openbare ruimte.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Spaarnelanden werkt volgens de nieuwste ISO 9001 en ISO 14001 kwaliteitsnormen. Klantgerichtheid staat centraal door contracten die zijn gebaseerd op te behalen prestaties of beeldkwaliteit. De veiligheid van medewerkers en klanten wordt beheerst doordat Spaarnelanden een VCA** certificering heeft voor alle activiteiten (VCA staat voor Veiligheid, Gezondheid en Milieu en is bedoeld om veiliger te laten werken en het aantal ongevallen te verminderen).

Bijzonderheden/Risico's: Er wordt gewerkt aan het implementeren van kostprijsdekkende huren voor het gemeentelijk Vastgoed. Hierdoor kan de bijdrage nog fors wijzigen.

Deelnemers: Haarlem

Website: www.spaarnelanden.nl

Vestigingsplaats: **Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)**
Den Haag

Openbaar belang: Bancaire dienstverlener overheid.

Bijdrage aan programmadoelstelling: n.v.t.

Activiteiten:

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.

Website: www.bng.nl

Vestigingsplaats: **Alliander NV**
Arnhem

Openbaar belang: Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.

Bijdrage aan programmadoelstelling: n.v.t.

Activiteiten:

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.

Website: www.alliander.nl

Vestigingsplaats: **Werkpas Holding BV**
Cruquius

Openbaar belang: Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.

Bijdrage aan programmadoelstelling: In de holding zijn m.i.v. 1 januari 2015 alle niet WSW-gebonden activiteiten vanuit de GR Paswerk ondergebracht. De holding heeft een vijftal werkmaatschappijen die actief zijn op het snijvlak de Wmo, Participatiewet, Jeugdwet en Onderwijs. Daarmee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitvoering van de gemeentelijke taken in het Sociaal Domein.

Activiteiten: De Holding voert de volgende activiteiten uit: re-integratie en arbeidsbemiddeling, arbeidsmatige dagbesteding, leren en werken voor risicojongeren, kringloop-activiteiten, activiteiten op het gebied van buurtbeheer en beheer fietsendepot.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Werkpas Holding BV maakt gebruik van diverse gecertificeerde systemen zoals ISO en OHSAS.

Deelnemers: Haarlem en Zandvoort.

Website: www.werkpas.nl

Vestigingsplaats: **Gemeenschappelijke regeling ambtelijke samenwerking Zandvoort-Haarlem**
Haarlem (gastheer gemeente)

Openbaar belang:	Versterking regionale bestuurskracht, efficiënte en effectieve dienstverlening, kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoering.
Bijdrage aan programmadoelstelling:	Goede samenwerking in de regio Zuid-Kennemerland, gezamenlijke uitvoering van de MRA-agenda, kostenvoordelen door schaalvergroting, verdere professionalisering van de organisatie.
Activiteiten:	Haarlem voert alle ambtelijke taken voor Zandvoort uit, m.u.v. de taken omtrent Dagelijks Beheer en Onderhoud, de taken van de griffie en de taken van de gemeentesecretaris.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Het uitgangspunt is volgens Haarlemse werkwijzen en Haarlemse systemen, maar door wettelijke verplichting of praktische noodzaak zijn (tijdelijk) Zandvoortse systemen overgenomen. Certificering vindt dus plaats op met name Haarlemse systemen.
Deelnemers:	Haarlem en Zandvoort.
Website:	

Inhoudelijke informatie gesubsidieerde instellingen

Gesubsidieerde instellingen

Blijfgroep	
Openbaar belang:	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.
Bijdrage programmadoelstelling:	Blijf Groep draagt bij aan de preventie en aanpak van huiselijk geweld door het bieden van opvang en ambulante hulp.
Activiteiten:	Blijf Groep levert opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld in de vorm van noodopvang, crisisopvang, vervolgoopvang, Oranje Huis Thuis (preventief ambulant), Critical Time Intervention (ambulant nazorg), begeleiding van AWARE alarmknop (ambulant preventief). Noodopvang en crisisopvang vindt plaats in Alkmaar. Vervolgopvang en ambulant aanbod wordt in onze eigen regio aangeboden. De opvang in Alkmaar en onze regio is beschikbaar voor vrouwen en hun kinderen. Mannelijke slachtoffers worden op in een zestal gespecialiseerde instellingen in het land opgevangen.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	Vanaf januari 2017 ISO 9001.
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.blijfgroep.nl
Hart	
Openbaar belang:	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.
Bijdrage programmadoelstelling:	Met haar activiteiten draagt Hart bij aan het vergroten van de cultuurparticipatie en het cultuurbereik in Haarlem.
Activiteiten:	Hart verzorgt in opdracht van de gemeente Haarlem een breed cursusaanbod en coördineert vele projecten op het gebied van cultuureducatie.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	Hart staat sinds 2014 onder verhoogd toezicht vanwege de lening met garantstelling van de gemeente Haarlem. Aan de hand van kwartaalrapportages worden viermaal per jaar ambtelijke overleggen gevoerd met de organisatie en tweemaal een bestuurlijk overleg
Website:	www.hart-haarlem.nl
Veilig Thuis	
Openbaar belang:	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.
Bijdrage programmadoelstelling:	Huiselijk geweld en kindermishandeling wordt gemeld bij Veilig Thuis Kennemerland. Deze organisatie zorgt voor het opheffen van acute veiligheid en kan zo nodig onderzoek doen naar de veiligheidssituatie. Wanneer er ondersteuning of hulp nodig is, zal Veilig Thuis deze inzetten. Veilig Thuis Kennemerland ondersteunt professionals bij het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en geeft trainingen op het gebied van gespreksvoering en herkenning. Door samen te werken met partners als de politie en onderwijs, hoopt men geweld te voorkomen of vroegtijdig te stoppen door in te grijpen/zorgen te bespreken wanneer er signalen zijn. Vroegtijdig ingrijpen en zo snel mogelijk inzetten van de juiste hulp, kan recidive voorkomen.

Activiteiten: Veilig Thuis Kennemerland signaleert, onderzoekt en informeert over huiselijk geweld en kindermishandeling. Verder heft Veilig Thuis in een acute gewelds- of mishandelingssituatie de onveiligheid op en zetten ze passende hulp in. Daarbij werken ze samen met hulpverleningspartners en met de politie. De laatste is vaak de melder.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: ISO certificering

Bijzonderheden/Risico's: Vanwege ingeschatte risico's staat de instelling onder verhoogd toezicht

Website: www.veiligthuis-ken.nl

Zorgbalans

Openbaar belang: Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.

Bijdrage programmadoelstelling: Zorgbalans draagt bij aan het doel van programma 1 Maatschappelijke participatie. De prestatieafspraken 2016-2019 met Zorgbalans (via Tandem en Servicepaspoort) zijn gericht op het langer zelfstandig meedoen aan de samenleving, zelfredzaamheid en langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen door mantelzorgers ondersteuning te bieden, het bevorderen van een gezonde leefstijl en het inzetten van het sociaal makelaarschap in BUUV.

Activiteiten: Ondersteuning aan mantelzorgers door informatie en advies, individuele begeleiding, lotgenotengroepen, respijtzorgvoorzieningen.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Zorgbalans is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.zorgbalans.nl

Dock

Openbaar belang: Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.

Bijdrage programmadoelstelling: Het prestatieplan 2016-2019, dus de te realiseren inzet, is gebaseerd op de doelen zoals deze in de programmabegroting zijn geformuleerd. Kern: 'iedereen doet er toe, meedoen en erbij horen', versterking van het sociaal netwerk, tegengaan van vereenzaming, en faciliteren langer zelfstandig wonen.

Activiteiten: DOCK voert in opdracht van de gemeente het wijkgerichte welzijnswerk uit in de aandachtsgebieden Noord, Oost en Schalkwijk en neemt deel aan de Sociale Wijkteams

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: Dock is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.dock.nl

Haarlem Effect

Openbaar belang: Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.

Bijdrage programmadoelstelling: Het prestatieplan 2016-2019, dus de te realiseren inzet, is gebaseerd op de doelen zoals deze in de programmabegroting zijn geformuleerd. Kern: 'iedereen doet er toe, meedoen en erbij horen', versterking van het sociaal netwerk, tegengaan van vereenzaming, en faciliteren langer zelfstandig wonen.

Activiteiten: Effect voert in opdracht van de gemeente het wijkgerichte welzijnswerk uit in de wijken Centrum, Zuid en Zuid-Wes. Ook voert Effect jongerenwerk uit in Noord (Delftwijk) en stedelijk (Flinty's) en neemt deel aan de Sociale Wijkteams.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:**

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.haarlemeffect.nl

Openbaar belang: Centraal punt in Kennemerland voor vragen over opvoeden en opgroeien en voor alle vormen van Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.

**Bijdrage
programmadoelstelling:** De JGZ draagt bij aan programma 1 & 2. De JGZ levert een bijdrage aan het gezond en veilig opgroeien van kinderen in Haarlem en Zandvoort. Ouders kunnen terecht voor informatie en advies over het opgroeien en opvoeden van kinderen. De JGZ richt zich op het versterken van eigen kracht van ouders.

Activiteiten: De JGZ voert de jeugdgezondheidszorg uit voor kinderen van 0-4 jaar en hun ouders/verzorgers in de regio Midden- en Zuid-Kennemerland. De gemeente Haarlem stelt vanaf 1 januari 2003 middelen ter beschikking om het Basispakket JGZ, inclusief prenatale zorg uit te voeren. Met de JGZ als sterke voorkant van het nieuwe jeugdzorgstelsel kan de beoogde transformatie in de jeugdwet daadwerkelijk vorm krijgen. De organisatie heeft als kerntaak preventie en ze zetten zich graag in voor deze transformatie door middel van een sterk preventieve werkwijze waarin het voorkómen van de zorgvraag voorop staat.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:** De JGZ is ISO 9001 en HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.jgzkennemerland.nl

Spaarne Peuters

Openbaar belang: Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam.

**Bijdrage
programmadoelstelling:** Het peuterspeelzaalwerk is een belangrijke voorziening binnen de basisinfrastructuur van het Haarlems sociaal domein om vroegtijdig kinderen gelijke ontwikkelingskansen te bieden en taalachterstanden te voorkomen. De peuterspeelzalen vormen in Haarlem de basisvoorziening voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de gemeente op het gebied van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) in het kader van het Onderwijsachterstandenbeleid.

Activiteiten: SSP biedt peuters een peuterspeelzaalplek aan van tenminste 2 dagdelen van 3,5 uur per week (voor VVE 3 dagdelen), waar spelenderwijs aan de ontwikkeling van kinderen wordt gewerkt, ter voorbereiding op de basisschool.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:** SSP maakt geen gebruik van gecertificeerde systemen, maar heeft wel een kwaliteitssorgsysteem dat op ISO/HKZ gebaseerd is.

Bijzonderheden/Risico's: Spaarnepeuters staat in hoofdzaak vanwege een hoog ziekteverzuim onder verhoogd toezicht.

Website: www.skos.nl

SportSupport Kennemerland

Openbaar belang: Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.

Bijdrage programmadoelstelling: Door de inzet van buurtsportcoaches en verschillende projecten van SportSupport worden meer sport- en beweeg mogelijkheden gecreëerd voor inwoners van Haarlem en worden drempels om te gaan bewegen voor (kwetsbare) inwoners weg genomen. Zo zijn er speciale projecten om ouderen en mensen met een beperking te ondersteunen in het vinden van geschikt aanbod. Door verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches vanuit SportSupport worden verenigingen ondersteund bij het versterken van de organisatiekracht/ eigen kracht en het invullen van hun maatschappelijke rol. Ondersteuning vindt plaats op het gebied van opleiden, behouden en werven van vrijwilligers, trainers, coaches en bestuurders. Verenigingen worden gestimuleerd om een bijdrage te leveren aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken in de wijk. Koppelingen worden gemaakt tussen maatschappelijke organisaties en sportverenigingen.

Activiteiten: SportSupport Kennemerland voert activiteiten uit op het gebied van sportstimulering voor verschillende doelgroepen op school, in de wijk/ openbare ruimte en sportverenigingen (met name jeugd, ouderen, mensen met een beperking), het versterken van de organisatiekracht van sportorganisaties (door middel van verenigingsondersteuning en inzet buurtsportcoaches), het versterken van de maatschappelijke rol van sportverenigingen binnen het sociaal domein (door middel van verenigingsondersteuning en inzet buurtsportcoaches).

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.sportsupport.nl

Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Openbaar belang: Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid.

Bijdrage programmadoelstelling: De Bibliotheek draagt bij aan het bevorderen van persoonlijke ontwikkeling en zelfredzaamheid van de inwoners van Haarlem, doordat zij informatie voor iedereen toegankelijk maakt. De Bibliotheek draagt bij aan een aantrekkelijk cultuurklimaat en toegankelijk cultureel erfgoed. De Bibliotheek biedt een vertrouwde, open en gastvrije plek, zonder financiële of fysieke drempels, zelfstandig, op scholen, bij andere partners en digitaal.

Activiteiten: Het uitvoeren van het bibliotheekwerk voor de gemeente Haarlem. Het in stand houden van het Taalplein en het aanbieden van Boekstart. Het aanbieden van programma's voor leesbevordering en media-educatie. Betrokkenheid bij de organisatie van de Kinderuniversiteit. Het (mede) organiseren van informatie- en debatavonden.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: De Bibliotheek is gecertificeerd conform de normen van de SCOB (Stichting Certificering Openbare Bibliotheken).

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.bibliotheekzuidkennemerland.nl

Haarlem marketing

Openbaar belang: Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.

Bijdrage programmadoelstelling: Haarlem Marketing stimuleert het hoogwaardig toeristisch bezoek aan Haarlem via marketing en promotie van de stad in samenwerking met diverse partners in de stad en de regio. Door een extra structurele bijdrage van de gemeente is Haarlem Marketing in komende jaren uitgebreid met het Haarlem Convention Bureau dat zich richt op de zakelijke markt. Haarlem Marketing zal als vervolg op de campagne 'Haarlem viert Cultuur' meer themagericht opereren en samenwerken met Amsterdam Marketing.

Activiteiten: Als hiervoor vermeld.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:**

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.haarlemmarketing.nl

Frans Hals Museum | De Hallen

Openbaar belang: Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen. In 2018 zijn het Frans Hals Museum en De Hallen Haarlem verder gegaan als één museum onder de naam Frans Hals Museum: een museum op twee locaties met een vernieuwd en onderscheidend tentoonstellingsprogramma waarin 3 smaken bestaan: oude kunst, hedendaagse kunst en 'fusion' namelijk oude + hedendaagse/moderne kunst.

**Bijdrage
programmadoelstelling:** Met het museum zijn meerjarenafspraken gemaakt. Daarin staan de doelstellingen uitgebreid omschreven. De doelstellingen zijn ondergebracht in de volgende functies van het Museum: Presentatiefunctie: Het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem stelt zich ten doel om het publiek te laten kennismaken met vernieuwing in heden en verleden, met name de ongekende bloei van de schilderkunst in de Gouden Eeuw en met internationale ontwikkelingen in de eigentijdse beeldende kunst. Zorg en beheer functie collectie: Het Frans Hals Museum | De Hallen Haarlem beheert de collecties van de Gemeente Haarlem. Deze omvatten in totaal 20.179 objecten, inclusief bruiklenen, waaronder 12.184 moderne en hedendaagse kunstwerken. Educatiefunctie: Naast tentoonstellingen en presentaties organiseert het Museum ook educatieve activiteiten en publieksactiviteiten. Hiermee wil het museum verdieping, inspiratie en aandacht voor artistieke vernieuwing bieden. Toerisme functie: In 2017–2020 zet het museum in op groei van het aantal buitenlandse bezoekers in samenwerking met partners als Keukenhof, Haarlem Marketing, Amsterdam Marketing en NBTC.

Activiteiten: De activiteiten zijn opgenomen als uitwerking van de bijdrage aan de programmadoelstelling.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:** Het museum is aangesloten bij het museumregister en daarvoor ook gekwalificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.franshalsmuseum.nl

Patronaat

Openbaar belang: Verzorgen van optredens in het poppodium en daarbuiten.

**Bijdrage
programmadoelstelling:** Het Patronaat draagt bij aan een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.

Activiteiten: Het Patronaat verzorgt een gevarieerd en attractief aanbod van optredens en andere activiteiten in het poppodium en daarbuiten. Sinds september 2016 werkt het Patronaat succesvol samen met Hart in het tijdelijke oefenruimte-complex op het Slachthuisterrein, vooruitlopend op de ontwikkeling van een volwaardig Popcentrum.

**Gecertificeerd
kwaliteitssysteem:** NEN

Bijzonderheden/Risico's: Patronaat heeft, ondanks een aanvankelijke bescheiden positieve prognose, 2017 afgesloten met een negatief resultaat, veroorzaakt door een tegenvallend vierde kwartaal. Met Patronaat wordt regelmatig extra overleg gevoerd over financiële aangelegenheden. De risicoscore is t.o.v. 2017 (22,96) gedaald naar 22,44.

Website: www.patronaat.nl

Stadsschouwburg en Philharmonie

- Openbaar belang:** Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.
- Bijdrage programmadoelstelling:** Met haar activiteiten draagt de Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem bij aan het vergroten van de cultuurparticipatie en het cultuurbereik in Haarlem.
- Activiteiten:** Stichting Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem verzorgt een divers en laagdrempelig culturaanbod in haar verschillende zalen. Toneel, dans, muziek, literatuur en cabaret vormt hierin de hoofdmoot, voor verschillende doelgroepen. Amateurverenigingen maken gebruik van de podia voor repetities en uitvoeringen. Daarnaast wordt de Philharmonie regelmatig gebruikt voor congressen, evenementen en bijeenkomsten, waarvan sommige ook een cultureel karakter hebben (bijv. Korenlint, Koorbiënnale, Orgelfestival, Geschiedenisfestival).
- Gecertificeerd kwaliteitssysteem:** Trekkenwanden in de Grote Zaal van de Philharmonie en in de Zaal van de Stadsschouwburg worden om de 5 jaar gekeurd door de TÜV, en hierbij wordt getoetst op basis van de DIN norm 5659. De zwakstroominstallatie en doormeldingen (t.b.v. brandmelding/ontruiming/beveiliging) worden jaarlijks door een extern bedrijf gekeurd en beoordeeld (R2B) op basis van NEN 3140.

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.theater-haarlem.nl

Toneelschuur

- Openbaar belang:** Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.
- Bijdrage programmadoelstelling:** De Toneelschuur draagt bij aan een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.
- Activiteiten:** De Toneelschuur verzorgt een gevarieerd en attractief aanbod van theater- en filmvoorstellingen.
- Gecertificeerd kwaliteitssysteem:** NEN
- Bijzonderheden/Risico's:**

Website: www.toneelschuur.nl

HVO Querido

- Openbaar belang:** HVO Querido exploiteert twee maatschappelijke opvangvoorzieningen voor de regio Zuid- en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer. Het betreft: maatschappelijke opvangvoorziening Wilhelminastraat en Velsperpoort (beiden voor alleenstaande daklozen). Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas. Hiernaast exploiteert HVO Querido een maatschappelijke opvangvoorziening voor economische daklozen gezinnen uit Haarlem. Deze voorziening valt niet onder het Regionaal Kompas en wordt uit de algemene middelen van gemeente Haarlem bekostigd.
- Bijdrage programmadoelstelling:** Met de exploitatie van twee Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor de regio Zuid- en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer draagt HVO Querido bij aan het vraagstuk van tijdelijke huisvesting voor daklozen en door middel van begeleiding wordt bereikt, dat deze dakloze burgers op weg worden geholpen naar zelfstandigheid. Per 1 juli 2018 zijn de subsidies voor de exploitatie M.O. Velsperpoort omgezet in een inkooprelatie. Ook de trajectbegeleiding voor de M.O. Wilhelmina valt hieronder. HVO Querido exploiteert dag- en nachtopvang voor daklozen. Hierbij wordt naast de bad- bed en broodvoorziening ook trajectbegeleiding aan de daklozen aangeboden. Deze voorziet in een

	ondersteuning op woonvaardigheden, schuldenproblematiek en doorgeleiding naar reguliere hulpverlening.
Activiteiten:	HVO Querido JGZ is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	
Website:	www.hvoquerido.nl
	MEE & de Wering
Openbaar belang:	Het bieden van ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.
Bijdrage programmadoelstelling:	Met inzet vanuit de expertises ondersteuning van mensen met een beperking draagt MEE de Wering bij aan de zelfredzaamheid, en aan zorg en ondersteuning voor Haarlemmers.
Activiteiten:	Deelname in sociaal wijkteams, Brede Centrale Toegang, Centra voor Jeugd en Gezin, BUUV. Verlenen cliëntondersteuning. Deskundigheidsbevordering. Bijdrage aan bovenlokale voorzieningen zoals het Regionaal Autisme Centrum, Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling. Dienstverlening, onderzoek/diagnostiek en integrale vroeghulp aan mensen met een beperking.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	ISO 9001 gecertificeerd.
Bijzonderheden/Risico's:	Er is sprake van verhoogd toezicht, omdat de jaarrekeningen 2016 en 2017 sloten met negatieve resultaten en de vermogenspositie van de instelling nu beperkt is. Zie ook toelichting paragraaf 3.6.
Website:	www.meewering.nl
	Parnassiagroep
Openbaar belang:	Parnassia exploiteert twee gebruiksruidten in Haarlem en een inloopvoorziening in Beverwijk. Hiermee draagt Parnassia bij aan het terugdringen van het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Zuid- en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer. Tevens begeleidt zij verslaafde daklozen door naar reguliere hulpverlening. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.
Bijdrage programmadoelstelling:	Met bovengenoemde exploitatie draagt Parnassia bij aan het terugdringen van het drugs- en alcoholgebruik in de openbare ruimten in Haarlem en omgeving. Door professioneel toezicht en controle op het gebruik worden verslaafden sneller doorgeleid naar de reguliere hulpverlening.
Activiteiten:	In Haarlem exploiteert Parnassia een gebruiksruidte voor gebruik van drugs en een gebruiksruidte voor het gebruik van alcohol in de opvang Wilhelmina. Daarnaast begeleidt ze cliënten naar reguliere hulpverlening. Actief Talent biedt aan daklozen dagbesteding aan. Voor de regio Midden Kennemerland exploiteert Parnassia een inloopvoorziening in Beverwijk en neemt zij deel aan het Vangnet & Adviesteam voor die regio.
Gecertificeerd kwaliteitssysteem:	
Bijzonderheden/Risico's:	

Website: www.Parnassiagroep.nl

Centrum voor jeugd en gezin

Bijdrage programmadoelstelling: Centraal punt in Kennemerland voor vragen over opvoeden en opgroeien en voor alle vormen van Jeugdhulp voor kinderen/ jongeren 0-23 en hun ouders in Haarlem en Zandvoort.

Activiteiten: Het CJG biedt de volgende activiteiten; - Informatie en advies over opgroeien, ouderschap en opvoeden aan iedereen die daar vragen over heeft.- Gezinscoaching.- Ondersteuning en coaching van jongeren tot 23 jaar.- Begeleiding naar passende hulp - of dat nu lichte, voor iedereen toegankelijke hulp is of gespecialiseerde jeugdhulp, waarvoor een verwijzing nodig is. Het CJG speelt een belangrijke rol in de transformatie jeugdhulp. Het CJG is dichtbij en gemakkelijk aanspreekbaar voor alle ouders en jeugdigen in Haarlem, Zandvoort, Velsen, Beverwijk en Heemskerk. Het CJG speelt een rol bij eenvoudige, meervoudige of complexe vragen over ouderschap, opvoeden en opgroeien. Het CJG biedt passende begeleiding en ondersteuning aan iedereen die zich tot het CJG wendt, voorzien van de nodige regie.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

Bijzonderheden/Risico's:

Website: www.cjgkennemerland.nl

Stichting Arkin

Openbaar belang: Bieden van hulp en ondersteuning aan mensen met een zorgbehoefte (GGZ)

Bijdrage programmadoelstelling: Participatie, meedoen aan (arbeidsmatige) activiteiten in de maatschappij en langer zelfstandig wonen

Activiteiten: Bieden van arbeidsmatige dagbesteding, gekanteld, en inloopactiviteiten

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: HKZ – ISO 9001 gecertificeerd

Bijzonderheden/Risico's:

Website: <https://www.arkin.nl>

Stichting SHDH

Openbaar belang: Bieden van hulp en ondersteuning aan mensen met een zorgbehoefte, waaronder mensen met dementie

Bijdrage programmadoelstelling: Gericht op maatschappelijke participatie langer zelfstandig wonen en langer zelfstandig mee doen in de maatschappij

Activiteiten: Dagbesteding, gekanteld en maatwerk, mantelzorgondersteuning

Gecertificeerd kwaliteitssysteem: PREZO
(Amie locaties werken toe naar PREZO certificering)

Bijzonderheden/Risico's:

Website: <https://www.kennemerhart.nl>

RIBW/K/AM

Openbaar belang:

RIBW K/AM exploiteert naast voorzieningen voor Beschermd Wonen, ook Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor alleenstaande daklozen en dakloze gezinnen. Het betreft: Maatschappelijke Opvangvoorziening Kennemerhof te Beverwijk (alleenstaande daklozen); Maatschappelijke Opvangvoorziening Frans Halspanden te Haarlem (midstay voorziening voor alleenstaande daklozen) en een Maatschappelijke Opvangvoorziening in Hoofddorp (dakloze gezinnen) en de Ziekenboeg Transvaal voor zieke daklozen in Haarlem. RIBW K/AM neemt ook deel aan het Vangnet & Adviesteam in Midden-Kennemerland. Daarnaast voert RIBW K/AM begeleidingstrajecten uit voor cliënten die in de maatschappelijke opvangvoorzieningen verblijven. Alle activiteiten vallen onder het Regionaal Kompas.

Bijdrage programmadoelstelling:

Met de exploitatie van vier Maatschappelijke Opvangvoorzieningen voor de regio's Zuid- en Midden Kennemerland en Haarlemmermeer draagt RIBW K/AM bij aan het vraagstuk van tijdelijke huisvesting voor daklozen en door trajectbegeleiding wordt bereikt, dat deze dakloze burgers op weg worden geholpen naar zelfstandigheid. Per 1 juli 2018 zijn de subsidies voor de RIBW K/AM omgezet in een inkooprelatie.

Activiteiten:

RIBW K/AM exploiteert maatschappelijke opvangvoorzieningen voor daklozen. Hierbij wordt naast bad/bed ook trajectbegeleiding aangeboden. Deze voorziet in een ondersteuning op woonvaardigheden, schuldenproblematiek en doorgeleiding naar reguliere hulpverlening.

Gecertificeerd kwaliteitssysteem:

RIBW K/AM is HKZ (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector) gecertificeerd.

Bijzonderheden/Risico's:

Website:

www.ribw-kam.nl

3.7 Grond- en vastgoedbeleid

Inleiding grondbeleid

Haarlem is een van de meest aantrekkelijke woonsteden van Nederland. Een rijke historie, talloze monumenten, een veelzijdig winkelaanbod, veel groen, een breed cultureel aanbod en de nabijheid van strand en duinen maken Haarlem een fijne stad om te wonen, te werken en te recreëren.

Om te bepalen welke ruimtelijke ontwikkelingen in Haarlem gewenst zijn, is een visie op de stad en de ontwikkelstrategie voor de verschillende projecten nodig. De Woonvisie ([2017/47534](#)) en de Nota Grondbeleid ([2013/74991](#)) geven deze kaders. Grondprijzen zijn hierbij een instrument. De nota Grondprijzen 2016-2017 ([2016/234131](#)) laat zien hoe deze worden vastgesteld.

Nota Grondprijzen

De nota grondprijzen is een uitwerking van de nota Grondbeleid en maakt transparant hoe de grondprijzen worden vastgesteld. Uitgangspunt is dat de grondprijzen marktconform zijn. Hiervoor wordt de residuele grondwaarde berekening toegepast waarbij de grondprijs het verschil is tussen de verkoopopbrengst/commerciële waarde en de investeringslasten (bouw en bijkomende kosten). Uitzonderingen zijn de grondprijzen voor maatschappelijke functies en sociale woningbouw. Hier zijn de prijzen afgestemd op de vastgestelde beleidsdoelen. Voor huurwoningen in het sociale segment hanteert de gemeente een vaste kavelprijs. In 2018 wordt een geactualiseerde nota Grondprijzen 2018-2019 opgesteld en voorgelegd aan de raad.

Grondbeleid

Door de veranderende rol van de gemeente en de gewijzigde marktsituatie ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en een andere werkwijze. Bij vaststelling van de nota Grondbeleid heeft Haarlem de voorkeur gegeven aan een facilitaire productierol. Deze past goed bij een zich terugtrekkende overheid en levert de minste risico's op. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp echter een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend. In 2018 wordt het grondbeleid geactualiseerd, zodat er in 2019 een passend beleidskader beschikbaar komt voor deze bestuursperiode.

Marktontwikkelingen 2019

Algemeen

De verwachting is dat de woningmarkt gespannen blijft en misschien zelfs oververhit raakt. Er is meer vraag aan huizen dan aanbod. Dit geldt voor zowel het lagere als het hogere segment en voor zowel koop als huur. Door de krapte op de markt staan woningen niet lang te koop en stijgen de vrij-op-naam (VON) prijzen fors. Een nieuwe ontwikkeling is dat nieuwbouwwoningen per opbod worden verkocht. Hierdoor lijken sommige groepen te worden uitgesloten van de mogelijkheid om een woning te kopen. En ontwikkelaars lopen steeds vaker tegen het probleem aan dat er moeilijk aannemers te vinden zijn voor de realisatiefase. Hierdoor dreigen projecten te stagneren. Mede hierdoor stijgen de bouwkosten wat weer effect heeft op de (residuele) grondwaarde.

Projecten

De gemeente blijft in 2019 onverkort uitvoering geven aan verschillende projecten in de stad. Op de locaties Raaks (derde fase), de Entree, Schalkstad, Europawijk, Aziëweg en de Poort van Boerhaave, Waarderpolder Noordkop en het Deliterrein vinden grondleveringen plaats en wordt gestart met de

(vervolgfase) van de bouw. De plannen voor het Slachthuisterrein en de Laan van Decima worden verder uitgewerkt. De Minckelersweg en de Zwemmerslaan zitten in de aanbestedingsfase en de verkoopfase. De interesse voor kavels in de Waarderpolder is blijvend. De gemeente verwacht dat in 2019 deze interesse resulteert in verkoop van bedrijfskavels.

In 2019 wil de gemeente een stap zetten met de zogenaamde ontwikkelzones. In de Woonvisie is vastgesteld dat tot 2025 er 7.500 woningen worden gebouwd. De gemeente geeft daarbij prioriteit aan projecten binnen de ontwikkelzones om op deze wijze de doelstelling te kunnen realiseren. In het nieuwe coalitieprogramma streeft de gemeente er naar om dit aantal te verhogen naar 10.000 woningen. Verder geldt er voor nieuwe projecten met minimaal 30 woningen een gewenste verdeling van veertig procent sociale huur, veertig procent middensegment huur of koop (met de nadruk op huur tot € 950) en twintig procent overige woningen. Door de stijgende vraag naar woningbouwlocaties kan binnen de projecten met een grondexploitatie de gronduitgifte en de realisatie van het woningprogramma versneld worden. Afhankelijk van het stadium waarin een project verkeert, probeert de gemeente het gewenste programma van 40-40-20 mee te nemen.

Grondexploitaties

Wanneer de gemeente kiest voor een actieve rol in ruimtelijke ontwikkelingen, worden deze projecten apart geadmistreerd in de vorm van een grondexploitatie. Een grondexploitatie is een projectbegroting van kosten en opbrengsten uitgezet in de tijd. Jaarlijks wordt een totaaloverzicht van alle grondexploitaties ter informatie en besluitvorming aangeboden aan de gemeenteraad in het meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG).

Bij de Kadernota 2018 is het MJPG ([2017/228006](#)) vastgesteld. De gemeente beoordeelt regelmatig de ramingen van kosten en opbrengsten van grondexploitaties en waar nodig worden die bijgesteld. Het bijwerken van ramingen leidt tot een wijziging van het resultaat van een grondexploitatie. Tussentijdse bijstellingen van de grondexploitatie in het lopende jaar worden twee of drie keer per jaar aan de gemeenteraad voorgelegd in de vorm van bestuursrapportages.

Bijstellingen

Bijstellingen worden veroorzaakt door verschillende invloeden. Verschuivingen van kosten en opbrengsten in de tijd zijn van grote invloed op het resultaat. Hoe eerder een uitgave plaatsvindt, hoe eerder de rente begint te tellen, waardoor het resultaat verslechtert. Hetzelfde geldt voor opbrengsten: hoe eerder deze zijn ontvangen, hoe eerder de rente begint te tellen en hoe beter het resultaat van de grondexploitatie. Daarnaast kunnen geraamde kosten en opbrengsten wijzigen. Het resultaat van een grondexploitatie wordt bepaald door het verschil tussen totale kosten en totale opbrengsten.

Contante waarde

Om inzicht te krijgen in de prestaties van projecten ten opzichte van elkaar, moeten de eindwaarden worden vergeleken. Projecten hebben echter verschillende einddata. Door bedragen 'contant' te maken (eindwaarde terugrekenen naar heden) kunnen projecten worden vergeleken. Deze waarde heet 'de contante waarde'.

De boekwaarde

De boekwaarde van een project wordt bepaald door de kosten en opbrengsten uit het verleden. Over de boekwaarde wordt rente toegerekend die ten laste worden gebracht van het project. Om de rentelasten te beperken is het nodig om zo spoedig mogelijk opbrengsten te genereren.

Winstneming

Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) omvat bepalingen waaraan de begroting en jaarrekening van gemeenten moeten voldoen. Ook de grondexploitaties moeten voldoen aan de BBV-regelgeving. Bij de uitwerking van de BBV-regels is duidelijk geworden dat er nadere voorwaarden zijn voor tussentijdse winstneming.

Hiervoor zijn onderstaande criteria opgesteld:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat: én
2. de grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. de kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gemaakt)

Een tussentijdse winstneming heeft effect op de stand van de boekwaarde. Aan het einde van het jaar beoordeelt de gemeente of er op basis van bovenstaande criteria een tussentijdse winstneming moet worden gedaan.

Financiële resultaten van de grondexploitaties in 2019

Voor de begroting 2019 gaat de gemeente uit van de Kadernota 2018 en de op 25 januari 2018 geopende grondexploitatie Zwemmerslaan ([2017/383586](#)). Dit geeft het volgende beeld:

Ontwikkeling resultaat grondexploitaties	stand Kadernota 2018	Vastgestelde grondexploitatie Zwemmerslaan	totaal KN '18 en Zwemmerslaan
Totaal resultaat (contante waarde 1-1-2018)	13.605	-1.449	12.156

Het geraamde resultaat van de grondexploitaties bedraagt € 12,2 miljoen negatief.

Ontwikkeling boekwaarde	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Boekwaarde grondexploitaties 1/1	40.791	28.724	13.540	-4.445	1.338	-3.808
Kosten grondexploitatie exclusief rente	18.102	3.557	12.456	5.211	6.040	4.975
Baten grondexploitatie	-22.216	-19.586	-24.135	-3.512	-8.279	
Rentetoerekening grondexploitatie	1.154	804	344	-125	38	-107
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	-9.704		-7.814	-395	-5.086	-4.848
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	597	40	1.164	4.605	2.141	1.940
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	28.724	13.540	-4.445	1.338	-3.808	0

In 2019 verwacht de gemeente meer opbrengsten dan kosten. In de projecten Waarderpolder Noordkop, Schalkwijk Aziëweg, Poort van Boerhave, Europawijk Zuid en Schalkstad, het Deliterrein in Haarlem-Noord en Raaks centrum is voor een totaal van € 19,5 miljoen grondopbrengsten voorzien. Daar tegenover verwacht de gemeente in 2019 € 3,6 miljoen kosten en € 0,8 miljoen rentelasten en

een winstneming door de afsluiting van de grondexploitatie Europaweg Zuid. Op basis van deze cijfers zal de boekwaarde in 2019 afnemen met ruim € 15 miljoen.

Volgens de prognose loopt de boekwaarde in alleen 2021 op door het afsluiten van een aantal positieve grondexploitaties. In de overige jaren voorziet de gemeente dat de boekwaarde verder afneemt, tot nul in 2023 bij het sluiten van de laatste grondexploitaties.

Prognose weerstandsvermogen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand reserve grondexploitatie per 1/1	-23.733	-17.929	-16.717	-16.624	-20.123	-22.165
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-597	-40	-1.164	-4.605	-2.141	-1.940
Bestemmingsreserve Ongedeelde stad	5.000					
Algemene middelen		1.000	1.000	1.000		
Claim DSK	964					
Onttrekking CW verliesvoorziening actieve exploitaties	437	252	257	106	100	
Stand reserve grondexploitatie per 31/12	-17.929	-16.717	-16.624	-20.123	-22.165	-24.105
Stand verliesvoorziening per 1/1	-21.848	-12.581	-12.833	-5.276	-4.986	
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	9.704		7.814	395	5.086	
CW verliesvoorziening actieve exploitaties	-437	-252	-257	-106	-100	
Stand verliesvoorziening per 31/12	-12.581	-12.833	-5.276	-4.986	0	
Weerstandsvermogen per 31/12	-30.510	-29.550	-21.900	-25.109	-22.165	-24.105
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	28.724	13.540	-4.445	1.338	-3.808	
Verschil (weerstandspositie)	-1.786	-16.010	-26.344	-23.771	-25.973	-24.105

Het weerstandsvermogen bedraagt eind 2019 € 29,5 miljoen. Dit bedrag is opgebouwd uit de reserve grondexploitatie (€ 16,7 miljoen) plus de voorziening toekomstige verliezen grondexploitatie (€ 12,8 miljoen). De verliesvoorziening wordt in de jaren 2020 t/m 2022 volledig aangesproken bij de afsluiting van de verliesgevende plannen. De gemeente verwacht dat er met de afsluiting van de laatste verliesgevende plannen in december 2022 geen verliesvoorziening meer nodig is.

Naar verwachting worden de laatste grondexploitaties gesloten in 2023. Op 31-12-2023 is de stand van de reserve € 24,1 miljoen positief

Inzet surplus reserve grondexploitaties

Wanneer de reserve zodanig is gevuld dat het beschikbare weerstandscapaciteit groter is dan de benodigde weerstandscapaciteit, is er sprake van een surplus. Bij de berekening van het surplus houdt de gemeente rekening met een verslechtering van de marktomstandigheden en met specifieke projectrisico's. In de financiële verordening is opgenomen dat een surplus vrij besteed kan worden. Jaarlijks, bij het opstellen van de jaarstukken, wordt de omvang van de reserve grondexploitatie en het benodigd weerstandsvermogen bepaald.

Op 1-1-2018 (MPG 2018) was het beschikbare weerstandsvermogen hoger dan het benodigde weerstandsvermogen. Het surplus betrof € 8,1 miljoen. Bij het vaststellen van de Kadernota 2018

heeft de raad besloten om hiervan € 5 miljoen toe te voegen aan de reserve Ongedeelde stad en de resterende € 3 miljoen in te zetten als dekkingsmiddel voor de jaren 2019 tot en met 2021.

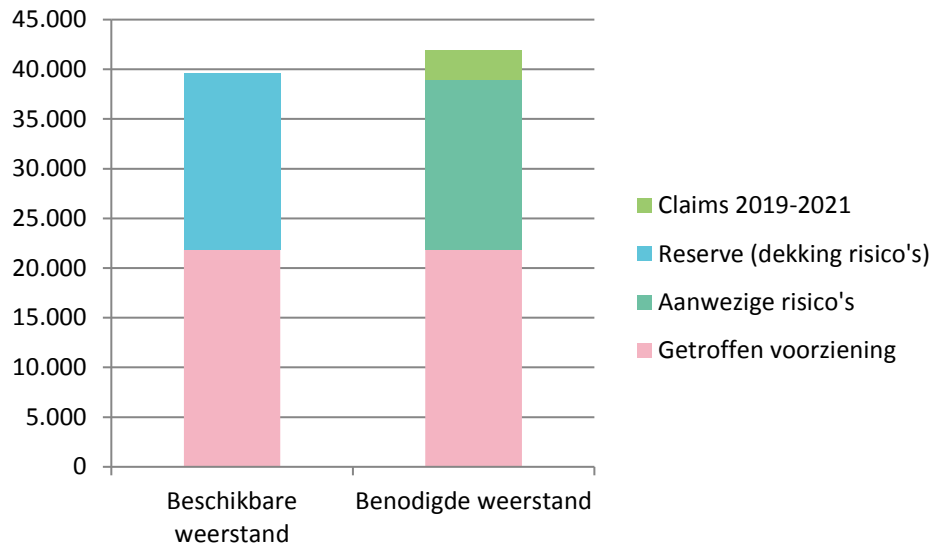
Ten opzichte van de kadernota heeft een aantal wijzigingen plaatsgevonden.

In 2018 is naast het toevoegen van de € 5 miljoen aan de reserve Ongedeelde stad, de claim van DSK (€ 0,97 miljoen) ingelost.

Na het openen van de grondexploitatie Zwemmerslaan zijn de markt- en projectrisico's aan het benodigd weerstandsvermogen toegevoegd. Omdat binnen deze grondexploitatie alle kosten en opbrengsten nog gerealiseerd moeten worden, is er ondanks een verwacht positief eindresultaat van € 1,5 miljoen sprake van een hoog risicoprofiel (€ 1,5 miljoen). De oorzaak van het hoge risicoprofiel van deze recent gestarte exploitatie is de relatief lange resterende doorlooptijd en het feit dat alle opbrengsten en kosten nog gerealiseerd moeten worden. Het benodigd weerstandsvermogen komt hiermee op een bedrag van € 17,1 miljoen terwijl het verwachte positieve resultaat Zwemmerslaan nog niet is toegevoegd aan de reserve. Dit zorgt ervoor dat er geen sprake meer is van een surplus in de reserve grondexploitaties. Op dit moment ziet de gemeente nog geen reden om de geraamde onttrekkingen te herzien. De stand van de reserve inclusief de geraamde onttrekkingen is nog steeds ruim positief. Indien de komende jaren de project- en marktrisico's zich daadwerkelijk voordoen en er extra verliesvoorziening nodig is, dan is het verstandig de geraamde onttrekkingen te herzien.

Jaarlijks, bij het opstellen van de jaarstukken, bepaalt de gemeente de omvang van de reserve grondexploitatie en het benodigd weerstandspositie opnieuw. Aan de hand daarvan kunnen eventuele wijzigingen in de begroting plaatsvinden.

Benodigde weerstandscapaciteit		
Marktrisico's		15.996
Projectspecifieke risico's		1.129
Totaal		17.125
<i>Beschikbare weerstandscapaciteit</i>		
Reserve grondexploitatie 2018		23.734
Claims 2018 (DSK en Fonds ongedeelde stad)	-/-	5.970
Reserve grondexploitatie na claims		17.764
Verliesvoorziening		21.851
Totaal		39.615
Reserve grondexploitatie		17.764
Claims 2019-2021	-/-	3.000
Totaal risico's	-/-	17.125
Totaal		-2.361

Belangrijkste ontwikkelingen in 2019

Stadsdeel Oost

Waarderpolder Noordkop

Verkoop en levering van bedrijfskavels en de bouw van bedrijfsgebouwen

Laan van Decima

Uitwerking van de plannen voor gemeentelijke kavels

Vorbereiding van de verkoop van gemeentelijke kavels

Slachthuisterrein

Nadere uitwerking van de plannen van het gebied, nadat de optie is genomen op de grond

Stadsdeel Schalkwijk

Europawijk

Overdracht van de grond voor de CPO kavel aan de particuliere zelfbouwgroep

Aziëweg

Overdracht van de grond voor de twee laatste woontorens aan de ontwikkelaar, waarmee de bouw kan starten

De Entree

Bouwen in de Oost- en Westfase, overdracht van het openbaar gebied per fase aan de gemeente

Schalkstad

Uitgifte van de grond en start bouw

Poort van Boerhaave

Overdracht van de grond aan de ontwikkelaar, start bouw

Zwemmerslaan

Aanbesteding voor uitgifte van de kavel grond loopt

Stadsdeel Noord

Deliterrein

Start bouw van fase 1. Levering grond aan de ontwikkelaar.

Stadsdeel Centrum

Raaks

Sluiten van een verkoopovereenkomst waarna levering van de aan de ontwikkelaar

Stadsdeel Centrum

Raaks

Sluiten van een verkoopovereenkomst waarna levering van de aan de ontwikkelaar

Risico's in 2019

Het grootste risico ligt in de verkoop van grond. Tenders en optieovereenkomsten moeten leiden naar verkoopovereenkomsten. Marktrisico's zoals het gelijk blijven of zelf dalen van VON prijzen tegenover stijgende bouwkosten en stagnatie in projecten door onvoldoende capaciteit bij aannemers om de bouw te realiseren, kunnen leiden tot uitgestelde grondtransacties en lagere grondopbrengsten. De verwachting is dat in 2019 ruim € 19,5 miljoen aan grondopbrengsten wordt gegenereerd. Indien de grondopbrengsten niet worden gerealiseerd, dan zal de afname van de boekwaarde ook minder vlot verlopen dan nu de verwachting is. De geschetste verbetering van de weerstandspositie blijft dan uit. Het vermogen om verliezen op te vangen is dan ook kleiner.

DEEL 4 BESLUIT

4.1 Besluit

1. De raad stelt het *begrotingskader* en de *financiële meerjarenraming 2019-2023* uit deel 1 van de programmabegroting vast, met inbegrip van de financiële gevolgen van:
 - a. De Meicirculaire 2018;
 - b. De financiële ontwikkelingen die van invloed zijn op de meerjarenbegroting, maar geen onderdeel uitmaakten van de Kadernota 2018.
2. De raad stemt in met:
 - a. De *aanvullende voorstellen* inclusief de financiële consequenties uit deel 1 van de programmabegroting. De financiële consequenties van de besluiten als genoemd onder 2a aanvullend te ramen ten opzichte van de primaire Programmabegroting 2019-2023, waarvan € 1.865.000 ten laste van de algemene middelen en € 160.000 ten laste van de reserve groei van de stad voor 2019;
 - b. De invulling van de taakstelling conform de paragraaf *Bezuinigingen* (paragraaf 1.8).
3. De raad stelt het *Investeringsplan 2019-2023* (bijlage 5.1) vast, inclusief de meerjarig geraamde kosten van tijdelijke huisvesting onderwijs, conform deel 1 van de programmabegroting.
4. De raad stelt de geformuleerde *doelen en prestaties* voor 2019 uit deel 2 van de programmabegroting vast.
5. De raad autoriseert de *baten en lasten op beleidsveldniveau*, uit deel 2 van de programmabegroting per beleidsveld bij 'Wat mag het kosten?'.
6. De raad stelt de toevoegingen en onttrekkingen aan de *reserves* voor 2018 vast (bijlage 5.9).
7. De raad geeft het college de opdracht op basis van het VNG rapport onderzoeken op basis van de paragraaf *Duurzaamheid* (paragraaf 1.3);
 - a. Welke doelstellingen voor de gemeente Haarlem van materieel belang zijn en op welke selectie van doelstellingen de gemeente zich wil richten;
 - b. Op welke wijze dit hogere afwegingskader kan worden vertaald naar een praktisch toepasbaar, betrouwbaar en relevant integraal afwegingskader voor beleidsdocumenten en de begroting en verantwoording.
8. De raad neemt kennis van:
 - a. De *beleidsmatige ontwikkelingen* (paragraaf 1.1);
 - b. De paragraaf *Groei van Haarlem 10.000 / 2025* (paragraaf 1.2), waarin de focus van het programma wordt aangescherpt op basis van het coalitieprogramma Duurzaam doen (onder andere een verhoging van de ambitie van het aantal te bouwen woningen van 7.500 naar 10.000 in 2025);
 - c. De paragraaf *Duurzaamheid* (paragraaf 1.3);
 - d. De *gebiedsgerichte vertaling* van de programma's (paragraaf 1.4);
 - e. De *toelichting op de programma's en beleidsvelden* (deel 2);

- f. De *ontwikkeling van de woonlasten en de tariefstructuur van de toeristenbelasting* (paragraaf 3.2);
- g. De *paragrafen* uit deel 3 van de programmabegroting; met de kanttekening dat de tarieven lokale heffingen in november 2018 bij de belastingvoorstellen door de gemeenteraad worden vastgesteld;
- h. De vernieuwde bijlage 5.8 *Incidentele lasten en baten* waarin in één oogopslag de structurele lasten en baten per programma per jaar zijn gepresenteerd, waaruit het structureel evenwicht blijkt.